Міністерство освіти і науки України
Житомирський державний університет імені Івана Франка

Кваліфікаційна наукова праця
на правах рукопису

ГАВРИЛОВСЬКИЙ СЕРГІЙ ОЛЕКСІЙОВИЧ

УДК: 378.091.22:001.891:004.9

ДИСЕРТАЦІЯ

УПРАВЛІННЯ НАУКОВО-ДОСЛІДНИЦЬКОЮ ДІЯЛЬНІСТЮ МАЙБУТНІХ КЕРІВНИКІВ ЗАКЛАДІВ ОСВІТИ В УМОВАХ МАГІСТРАТУРИ ЗАСОБАМИ ІНФОРМАЦІЙНО-КОМУНІКАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ

011 Освітні, педагогічні науки
01 Освіта/Педагогіка

Подається на здобуття ступеня доктора філософії

Дисертація містить результати власних досліджень. Використання ідей, результатів і текстів інших авторів мають посилання на відповідне джерело
_____ С. О. Гавриловський

Науковий керівник – Рожнова Тетяна Євгенівна, кандидат педагогічних наук, доцент

Житомир – 2022

АНОТАЦІЯ

Гавриловський С. О. Управління науково-дослідницькою діяльністю майбутніх керівників закладів освіти в умовах магістратури засобами інформаційно-комунікаційних технологій. – Кваліфікаційна наукова праця на правах рукопису.

Дисертація на здобуття ступеня доктора філософії за спеціальністю 011 Освітні, педагогічні науки. – Житомирський державний університет імені Івана Франка, Житомир, 2022.

Дисертаційна робота є теоретико-експериментальним дослідженням проблеми управління науково-дослідницькою діяльністю майбутніх керівників закладів освіти в умовах магістратури засобами інформаційно-комунікаційних технологій, що розкрито в обґрунтуванні теоретичних засад та експериментальній перевірці розробленої моделі управління науково-дослідницькою діяльністю майбутніх керівників закладів освіти в умовах магістратури засобами інформаційно-комунікаційних технологій.

Актуальність дослідження. Система вищої освіти спрямована на визнання унікальної цінності кожної особистості, створення атмосфери творчості та взаєморозуміння між суб’єктами освітнього процесу. Саме тому особливої значущості набуває управління науково-дослідницькою діяльністю майбутніх керівників закладів освіти в умовах магістратури засобами інформаційно-комунікаційних технологій. Адже від особистості керівника залежить злагоджена робота всіх підсистем закладу освіти. Одним з шляхів досягнення цієї мети є результативна організація науково-дослідницької діяльності студентів у поєднанні з освітньою на всіх етапах їхнього навчання.

Вивчення й аналіз наукових джерел з проблеми дослідження на методологічному, теоретичному і методичному рівнях дозволяє охарактеризувати науково-дослідницьку діяльність майбутніх керівників закладів освіти в умовах магістратури як *пошукову* діяльність наукового характеру, спрямовану на пояснення явищ, процесів, встановлення їх зв’язків і відносин, теоретичне й експериментальне обґрунтування фактів, виявлення закономірностей за

допомогою наукових методів пізнання, в результаті якої суб'єктивний характер діяльності може набувати об'єктивну значущість і новизну.

Усвідомлюючи та враховуючи сутність діяльності суспільних інституцій, освітніх систем на засадах інформаційно-комунікаційних технологій, синхронізуючи компоненти, рівні, підсистеми науково-дослідницької діяльності з позицій системного, особистісно-діяльнісного, синергетичного підходів, встановлено й охарактеризовано цільову складову ієрархічної системи управління науково-дослідницькою діяльністю студентів у горизонтальній і вертикальній осі координат.

Вивчення та генерування теоретичних знань стосовно рівня дослідження означеної проблеми дозволяє стверджувати, що на етапі розвитку системи вищої освіти співвідношення понять «інформаційно-комунікаційні технології» та «науково-дослідницька діяльність» має асинхронний, асиметричний характер, що детерміновано якісними, принципово новими характеристиками розвитку інформаційно-комунікаційних засобів у науково-дослідницькій діяльності студентів.

Організація та проведення педагогічного експерименту з дослідження управління науково-дослідницькою діяльністю майбутніх керівників закладів освіти в умовах магістратури засобами інформаційно-комунікаційних технологій презентовано констатувальним, формувальним і підсумковим етапами на базі Житомирського державного університету імені Івана Франка, Державного закладу вищої освіти «Університет менеджменту освіти», Маріупольського державного університету, Полтавського національного педагогічного університету імені В. Г. Короленка, Класичного приватного університету, Глухівського національного педагогічного університету імені Олександра Довженка.

На констатувальному етапі педагогічного експерименту (2017-2018 рр.) було здійснено анкетування вибірки здобувачів другого (магістерського) рівня вищої освіти спеціальності 073 «Менеджмент», освітньо-професійних програм «Управління навчальним закладом» та «Управління закладом освіти», з метою аналізу стану досліджуваної проблеми, визначення її перспективності й значущості для вітчизняної системи освіти, розроблення методики, здійснення первинної систематизації та узагальнення матеріалів дослідження. Загалом у педагогічному

експерименті взяли участь 167 здобувачів другого (магістерського) рівня вищої освіти. У ході дослідження було встановлено, що за визначеними критеріями рівень володіння інформаційно-комунікаційними технологіями у процесі науково-дослідницької діяльності у 35,33% респондентів є високим, у 26,95% студентів виявлено середній рівень та у 37,72% – початковий рівень володіння інформаційно-комунікаційними технологіями в процесі науково-дослідницької діяльності, що вимагає проведення подальшої системної діагностичної роботи для верифікації результатів на формувальному та підсумковому етапах дослідження.

За результатами констатувального етапу було розроблено та науково обґрунтовано модель управління науково-дослідницькою діяльністю майбутніх керівників закладів освіти в умовах магістратури засобами інформаційно-комунікаційних технологій, яку орієнтовано на створення якісно нової системи здійснення науково-дослідницької діяльності; на вдосконалення методичного супроводу управління науково-дослідницькою діяльністю.

На основі наукового аналізу теоретичних джерел розглянуто основні методологічні підходи до педагогічного моделювання. В контексті дослідження зроблено акцент на синхронізації процесів, які притаманні відповідним структурним підсистемам, і експлікації їх у конструюванні моделі, яка відображатиме властивості, закономірності функціонування, структурну й змістову характеристики управління науково-дослідницькою діяльністю майбутніх керівників закладів освіти в умовах магістратури засобами інформаційно-комунікаційних технологій.

Представлена структурно-функціональна модель має трьохблокову структуру, в якій було виділено такі блоки: цільовий, організаційно-змістовий, результативний, що координують та узгоджують функціонування структурних складових, підсистем і системи в цілому. Особливістю розробленої моделі управління науково-дослідницькою діяльністю майбутніх керівників закладів освіти в умовах магістратури засобами інформаційно-комунікаційних технологій, є змістове навантаження кожного структурного блоку, в яких продумано й

збережено вертикальні ієрархічні зв'язки підсистем і горизонтальні комунікативні канали взаємодії та взаємовпливу.

На формувальному етапі педагогічного експерименту (2018-2020 рр.) здійснено перевірку дієвості впровадженої науково обґрунтованої моделі управління науково-дослідницькою діяльністю майбутніх керівників закладів освіти в умовах магістратури засобами інформаційно-комунікаційних технологій та проведено її оцінювання згідно розробленого критеріально-діагностичного апарату. Для участі в педагогічному експерименті на формувальному етапі було сформовано експериментальну (162 особи) і контрольну (165 осіб) вибірки здобувачів другого (магістерського) рівня вищої освіти за спеціальністю 073 «Менеджмент» освітньо-професійними програмами «Управління навчальним закладом» та «Управління закладом освіти» в зазначених вище закладах вищої освіти.

Одержані показники педагогічного експерименту передають позитивну динаміку рівнів володіння інформаційно-комунікаційними технологіями у науково-дослідницькій діяльності (констатовано збільшення високого рівня в експериментальній групі на 33,34%, порівняно з контрольною групою – на 13,94%, за середнім рівнем в експериментальній групі відбувається зменшення на 5,56%, порівняно з контрольною групою, де зафіксовано незначне збільшення на 1,21%, відповідно зменшилася кількість здобувачів освіти із початковим рівнем в експериментальній групі на 27,78%, порівняно з контрольною групою – на 15,15%).

Представлені результати педагогічного експерименту в цілому надають емпіричну завершеність і доцільність розроблених й апробованих в науково-освітньому процесі закладів вищої освіти спецкурсу, практичного впровадження в студентську наукову діяльність нових форм активізації й поглиблення змісту й управління науково-дослідницькою діяльністю майбутніх керівників закладів освіти в умовах магістратури засобами інформаційно-комунікаційних технологій.

На підсумковому етапі педагогічного експерименту (2020-2021 рр.) було систематизовано результати, розроблено шляхи вдосконалення управління науково-дослідницькою діяльністю майбутніх керівників закладів освіти в умовах магістратури засобами інформаційно-комунікаційних технологій.

Підсумовуючи результати проведеного дослідження, можемо констатувати, що запропонована модель управління науково-дослідницькою діяльністю майбутніх керівників закладів освіти в умовах магістратури засобами інформаційно-комунікаційних технологій дає змогу систематизувати і прогнозувати нові напрями і методи здійснення управлінської діяльності усіма науково-педагогічними працівниками. Цілісність і системність управління науково-дослідницькою діяльністю студентів досягнута завдяки введенню до освітнього процесу спецкурсу і розширення активних методів впливу на формування у майбутніх керівників закладів освіти дослідницьких умінь, системного наукового мислення, практичних навичок застосовувати інформаційно-комунікаційні технології на всіх етапах і рівнях виконання науково-дослідницької роботи майбутніми керівниками закладів освіти.

Наукова новизна одержаних результатів полягає у тому, що:

– *вперше розроблено, науково обґрунтовано та експериментально перевірено* модель управління науково-дослідницькою діяльністю майбутніх керівників закладів освіти в умовах магістратури засобами інформаційно-комунікаційних технологій; *розроблено* діагностичний інструментарій для оцінювання рівня володіння інформаційно-комунікаційними технологіями в науково-дослідницькій діяльності майбутніх керівників закладів освіти;

– *удосконалено* сукупність понять «науково-дослідницька діяльність», «управління науково-дослідницькою діяльністю», методологічний інструментарій упровадження інформаційно-комунікаційних технологій у науково-дослідницьку діяльність майбутніх керівників закладів освіти в умовах магістратури; *визначено та обґрунтовано* організаційно-педагогічні умови в управлінні науково-дослідницькою діяльністю майбутніх керівників закладів освіти;

– *подальшого розвитку набули* шляхи вдосконалення управління науково-дослідницькою діяльністю майбутніх керівників закладів освіти в умовах магістратури засобами інформаційно-комунікаційних технологій.

Практичне значення одержаних результатів полягає у можливості використання результатів дослідження у процесі професійної підготовки

здобувачів другого (магістерського) рівня вищої освіти; у впровадженні в освітній процес закладів вищої освіти розробленої моделі управління науково-дослідницькою діяльністю майбутніх керівників закладів освіти в умовах магістратури засобами інформаційно-комунікаційних технологій. Теоретичні положення й висновки, представлені в дослідженні, знайшли своє відображення у розробленому спецкурсі «Організація та проведення науково-дослідницької роботи з майбутніми керівниками закладів освіти в умовах магістратури», програмі студентського гуртка «Майбутній керівник освіти» та методичних рекомендаціях щодо організації проведення науково-дослідницької роботи майбутніх керівників закладів освіти в умовах магістратури.

Матеріали дослідження можуть бути використані в організації освітнього процесу професійної підготовки майбутніх фахівців; у процесі підготовки та написання кваліфікаційних робіт на здобуття різних рівнів освіти у закладах вищої освіти; у практичній діяльності керівників закладів освіти.

Ключові слова: управління, науково-дослідницька діяльність, майбутній керівник закладу освіти, заклад вищої освіти, інформаційно-комунікаційні технології, магістратура.

ABSTRACT

Gavrylovskyi S. Management of the Scientific and Research Activity of Future Managers of Educational Institutions in the Conditions of Master`s Degree by Means of Information and Communications Technologies. – Qualifying scientific work on the rights of the manuscript.

Dissertation for the degree of Doctor of Philosophy in the specialty 011 Educational, Pedagogical Sciences. – Zhytomyr Ivan Franko State University, Zhytomyr, 2022.

The dissertation is a theoretical and experimental study of the problem of managing the scientific and research activity of future managers of educational institutions in the conditions of Master's degree by means of information and communications technologies, which is revealed in justification of the theoretical foundations and experimental

verification of the developed model of management of the scientific and research activity of future managers of educational institutions in the conditions of Master's degree by means of information and communications technologies.

Topicality of the research. The system of higher education is aimed at recognizing the unique value of each individual, creating an atmosphere of creativity and mutual understanding between the subjects of the educational process. That is why management of the scientific and research activity of future managers of educational institutions in the conditions of the Master's degree by means of information and communications technologies acquires a special significance. After all, the coordinated work of all subsystems of the educational institution depends on the personality of the manager. One of the ways to achieve this goal is the effective organization of research activities in institutions of higher education, which function within the framework of combination of students` educational and research activity at all stages of their studies.

The research and analysis of scientific sources on the research problem at the methodical, theoretical and methodological levels allows to characterize the scientific and research activity of future managers of educational establishments in the conditions of Master's degree as a *research* activity of a scientific nature, aimed at explaining phenomena, processes, establishing their connections and relationships, theoretical and experimental substantiation of facts, identification of regularities using scientific methods of cognition, as a result of which the subjective nature of activity can acquire objective significance and novelty.

Realizing and taking into account the essence of the activity of public institutions, educational systems based on information and communications technologies, synchronizing components, levels, subsystems of scientific and research activity from the perspectives of systemic, personal and activity, synergistic approaches, the target component of the hierarchical system of management of the scientific and research activity of students has been established and characterized in the horizontal and vertical axes of coordinates.

The study and generation of theoretical knowledge regarding the level of research of the specified problem allows us to state that at the stage of development of the higher

education system, the relationship between the concepts of "information and communications technologies" and "scientific and research activity" has an asynchronous and asymmetric character, which is determined by qualitative, fundamentally new characteristics of the development of information - communication tools in students' research activity.

The organization and conduction of a pedagogical experiment on the study of the management of the scientific and research activity of future managers of educational institutions in the conditions of Master's degree by means of information and communications technologies is presented in ascertaining, formative and generalizing stages on the basis of Zhytomyr Ivan Franko State University, State Higher Educational Institution "University of Educational Management", Mariupol State University, Poltava V. G. Korolenko National Pedagogical University, Classical Private University, Oleksandr Dovzhenko Hlukhiv National Pedagogical University.

At the ascertaining stage of the pedagogical experiment (2017-2018), a questionnaire survey of a group of students of the second (Master's) level of higher education in the specialty 073 "Management" of the educational and professional programs "Management of an Educational Institution" and "Educational Establishment Management" was carried out in order to analyze the state of the studied problem, to determine its prospects and significance for the national education system, to develop a methodology, to implement primary systematization and generalization of research materials. In total, 167 students of the second (Master's) level of higher education took part in the pedagogical experiment. In the course of the research, it was established that, according to the specified criteria, the level of mastery of information and communications technologies in the process of scientific and research activity is high with 35.33% of respondents, 26.95% of students have the average level, and the beginner level of mastery of information and communications technologies in the process of scientific and research activity is common for 37.72%. Further systematic diagnostic work is required to be carried out to verify the results at the formative and generalizing stages of the research.

According to the results of the ascertaining stage, a structural and functional model of management of the scientific and research activity of future managers of educational institutions in the conditions of Master's degree by means of information and communications technologies was developed and scientifically substantiated, which is oriented towards the development of a qualitatively new system of conducting scientific and research activity and the improvement of methodological support for the management of scientific and research activities.

Based on the scientific analysis of theoretical sources, the main methodological approaches to pedagogical modeling are considered. In the context of the research, emphasis is placed on synchronization of the processes inherent in the corresponding structural subsystems and their explication in the construction of a model that will reflect the properties, regularities of functioning, structural and substantive characteristics of the management of scientific and research activity of future managers of educational institutions in the conditions of a Master's degree by means of information and communications technologies.

The presented structural and functional model has a three-component structure, in which the following components were selected, namely target, organizational and content, and effective, which coordinate and harmonize functioning of the structural components, subsystems and the system as a whole. A specific feature of the developed model of management of scientific and research activity of future managers of educational institutions in the conditions of Master's degree by means of information and communications technologies is the content load of each structural block, in which vertical hierarchical connections of subsystems and horizontal communication channels of interaction and mutual influence are thought out and preserved.

At the formative stage of the pedagogical experiment (2018-2020), the effectiveness of the implemented scientifically-based model of managing the scientific and research activity of future managers of educational institutions in the conditions of Master's degree was tested using information and communications technologies, and its evaluation was carried out according to the developed criteria and diagnostic apparatus. To participate in the pedagogical experiment at the formative stage, an experimental (162 persons) and a

control (165 persons) groups of applicants of the second (Master's) level of higher education in the specialty 073 "Management" of the educational and professional programs "Management of an Educational Institution" and "Educational Establishment Management" were formed in the above-mentioned institutions of higher education.

The obtained indicators of the pedagogical experiment convey the dynamics of changes in the levels of formation of the mastery of information and communications technologies in the scientific and research activity (an increase in the high level in the experimental group by 33.34% was found, as compared to 13.94% increase in the control group; according to the average level in the experimental group there is a decrease by 5.56% as compared to the control group, where there is a slight increase by 1.21%; correspondingly, the number of students with beginner level in the experimental group decreased by 27.78% as compared to the control group with a decrease by 15.15%).

The presented results of the pedagogical experiment generally provide the empirical completeness and expediency of the special course developed and tested in the scientific and educational information space of educational institutions, the practical implementation of new forms of activation and deepening of the content and management of the scientific and research activity of future managers of educational institutions in the conditions of Master's degree by means of information and communications technologies in student scientific activity.

At the generalization stage of the pedagogical experiment (2020-2021), the results were summarized and the ways of improving the management of scientific and research activity of future managers of educational institutions in the conditions of Master's degree by means of information and communications technologies were developed.

Summarizing the results of the conducted research, we can state that the proposed model of management of the scientific and research activity of future managers of educational institutions in the conditions of Master's degree by means of information and communications technologies makes it possible to systematize and forecast new directions and methods of management activities by scientific and pedagogical staff. The integrity and systematic management of students' scientific and research activity was achieved thanks to the introduction of a special course into the educational process and

the expansion of active methods of influence on the formation of research skills, systematic scientific thinking, practical skills in applying information and communications technologies at all stages and levels of scientific and research work by future managers of educational institutions.

The scientific novelty of the obtained results is that:

– *for the first time* a model of management of scientific and research activity of future managers of educational institutions in the conditions of Master's degree by means of information and communications technologies was *developed, scientifically substantiated and experimentally verified*; a diagnostic toolkit for assessing the formation of information and communications technologies in the scientific and research activities of future heads of educational institutions was *developed*;

– the content of the concepts "scientific and research activity", "management of scientific and research activity", the methodological toolkit for the introduction of information and communications technologies in the scientific and research activity of future managers of educational institutions in the conditions of Master's degree were *improved*; the organizational and pedagogical conditions in the management of scientific and research activity of future managers of educational institutions were *defined and substantiated*;

– the ways of improving management of scientific and research activity of future managers of educational institutions in the conditions of Master's degree by means of information and communications technologies *gained further development*.

The practical value of the obtained results lies in the possibility of using the research results in the process of professional training of applicants of the second (Master's) level of higher education; in the implementation in the educational process of institutions of higher education of the developed of a model of management of scientific and research activity of future managers of educational institutions in the conditions of Master's degree by means of information and communications technologies. The theoretical propositions and conclusions presented in the research were reflected in the developed special course "Organization and Conduct of Scientific and Research Work with Future Managers of Educational Institutions in the Conditions of Master's Degree",

the program of the student circle "Future Education Manager" and the methodical recommendations for the organization of the conduct of scientific and research work of future managers of educational institutions in the conditions of Master's degree.

The research materials can be used in organization of the educational process during the professional training of future specialists; in the process of preparing and writing qualification papers for obtaining various levels of education in higher education institutions; in the practical activities of educational institutions` managers.

Key words: management, scientific and research activity, future manager of an educational establishment, higher education establishment, information and communications technologies, Master`s degree.

Список публікацій здобувача за темою дисертації

Наукові праці, в яких опубліковані основні наукові результати дисертації

1. Гавриловський, С. О., 2020. Впровадження моделі управління науково-дослідницькою діяльністю майбутніх керівників закладів освіти. *Адаптивне управління: теорія і практика. Серія «Педагогіка,* №8(15). Режим доступу: https://amtp.org.ua/index.php/journal/article/view/197/215

2. Гавриловський, С. О., 2019. Проблема проведення науково-дослідницької діяльності студентів засобами інформаційно-комунікаційних технологій у вітчизняному і зарубіжному науковому дискурсі. *Витоки педагогічної майстерності: журнал. Серія «Педагогічні науки»*, № 24, с. 43–49.

3. Гавриловський, С. О., 2019. Модель управління науково-дослідницькою діяльністю майбутніх керівників закладів освіти засобами ІКТ: проблеми і перспективи застосування. *Педагогіка формування творчої особистості у вищій і загальноосвітній школах*, № 67, Т.1, с. 18–23.

4. Гавриловський, С. О., 2019. Практичне застосування інформаційно-комунікаційних технологій до науково-дослідницької діяльності майбутніх керівників закладів освіти. *Теорія та методика управління освітою,* Т.1(22). Режим доступу: http://umo.edu.ua/katalogh-vidanj/electronic-journal-the-theory-and-methods-of-educational-management-edition-1-22-2019

5. Гавриловський, С. О., 2017. Науково-дослідна діяльність майбутніх керівників загальноосвітніх навчальних закладів у процесі магістерської підготовки: пошуки нових можливостей. *Вісник Житомирського державного університету імені Івана Франка. Педагогічні науки*, № 4(90), с. 33–37.

Наукові праці, які засвідчують апробацію матеріалів дисертації

6. Гавриловський, С. О., 2022. Формування персонального бренду менеджера освіти. В: *Інноваційні наукові дослідження у галузі педагогіки та психології:* матеріали Міжнародної науково-практичної конференції. Запоріжжя, 11–12 лютого 2022 р. Запоріжжя: Класичний приватний університет, с. 61–64.

7. Гавриловський, С. О., 2020. Методичні аспекти формування дослідницьких умінь майбутніх керівників закладів освіти засобами інформаційно-комунікаційних технологій. В: *Нова українська школа: початок реформ:* збірник тез доповідей ІІ Всеукраїнської науково-практичної конференції. Маріуполь, 27 березня 2020 року. Маріуполь: МДУ, с. 216–219.

8. Gavrylovskyi, S., 2018. Organizational Support for Scientific–Research Activity of Future Managers of Educational Institutions with the Help of Information and Communication Technologies at Master's Degree Program. *Science and Education a New Dimension. Pedagogy and Psychology*, VI(68), Issue: 164, pp. 15–18.

9. Gavrylovskyi, S., 2018. The Problem of the Students` Scientific Research Management: A Historical Aspect. In: *Strategic research directions:* Collection of scientific articles. Agenda Publishing House, Coventry, United Kingdom, pp. 165–171.

10. Гавриловський, С. О., 2018. Управління науково-дослідницькою діяльністю студентів у процесі магістерської підготовки: теоретичний аспект. В: *Управління закладами освіти на засадах акмеологічного підходу:* збірник матеріалів Всеукраїнської науково-практичної конференції, Ч.1. Житомир, 16 березня 2018 року. Житомир: ФОП Левковець, с. 94–105.

11. Гавриловський, С. О., 2017. Теоретичний аспект науково-дослідної діяльності майбутніх керівників ЗНЗ засобами ІКТ. В: *Інноваційний менеджмент у закладах освіти:* збірник матеріалів Всеукраїнської науково-практичної конференції, Ч.1. Житомир, 21 березня 2017 року. Житомир: ФОП Левковець, с. 103–106.

ЗМІСТ

ПЕРЕЛІК УМОВНИХ ПОЗНАЧЕНЬ 18

ВСТУП 19

РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИКО-ПРАКТИЧНІ АСПЕКТИ УПРАВЛІННЯ НАУКОВО-ДОСЛІДНИЦЬКОЮ ДІЯЛЬНІСТЮ МАЙБУТНІХ КЕРІВНИКІВ ЗАКЛАДІВ ОСВІТИ В УМОВАХ МАГІСТРАТУРИ ЗАСОБАМИ ІНФОРМАЦІЙНО-КОМУНІКАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ 29

1.1. Теоретичний аналіз проблеми управління науково-дослідницькою діяльністю майбутніх керівників закладів освіти в умовах магістратури засобами інформаційно-комунікаційних технологій 29

1.2. Історична ретроспектива управління науково-дослідницькою діяльністю студентів у закладах вищої освіти України 72

1.3. Сучасний стан управління науково-дослідницькою діяльністю майбутніх керівників закладів освіти в умовах магістратури засобами інформаційно-комунікаційних технологій 90

Висновки до першого розділу 123

РОЗДІЛ 2. МОДЕЛЬ УПРАВЛІННЯ НАУКОВО-ДОСЛІДНИЦЬКОЮ ДІЯЛЬНІСТЮ МАЙБУТНІХ КЕРІВНИКІВ ЗАКЛАДІВ ОСВІТИ В УМОВАХ МАГІСТРАТУРИ ЗАСОБАМИ ІНФОРМАЦІЙНО-КОМУНІКАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ 127

2.1. Організаційно-педагогічні умови управління науково-дослідницькою діяльністю майбутніх керівників закладів освіти 127

2.2. Наукове обґрунтування, структура і зміст моделі управління науково-дослідницькою діяльністю майбутніх керівників закладів освіти в умовах магістратури засобами інформаційно-комунікаційних технологій 138

2.3. Методичний супровід упровадження моделі управління науково-дослідницькою діяльністю майбутніх керівників закладів освіти в умовах магістратури засобами інформаційно-комунікаційних технологій 157

Висновки до другого розділу 175

РОЗДІЛ 3. ЕКСПЕРИМЕНТАЛЬНА ПЕРЕВІРКА ТА УЗАГАЛЬНЕННЯ РЕЗУЛЬТАТІВ УПРОВАДЖЕННЯ МОДЕЛІ УПРАВЛІННЯ НАУКОВО-ДОСЛІДНИЦЬКОЮ ДІЯЛЬНІСТЮ МАЙБУТНІХ КЕРІВНИКІВ ЗАКЛАДІВ ОСВІТИ В УМОВАХ МАГІСТРАТУРИ ЗАСОБАМИ ІНФОРМАЦІЙНО-КОМУНІКАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ 179

3.1. Організація дослідження та узагальнення результатів педагогічного експерименту 179

3.2. Шляхи вдосконалення управління науково-дослідницькою діяльністю майбутніх керівників закладів освіти в умовах магістратури засобами інформаційно-комунікаційних технологій 205

Висновки до третього розділу 214

ВИСНОВКИ 217

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ 223

ДОДАТКИ 246

ПЕРЕЛІК УМОВНИХ ПОЗНАЧЕНЬ

БД – база даних

ЗВО – заклад вищої освіти

ЗО – заклад освіти

ІКМ – інформаційно-комунікаційні мережі

ІКТ – інформаційно-комунікаційні технології

НДД – науково-дослідницька діяльність

НДР – науково-дослідницька робота

НПП – науково-педагогічні працівники

ВСТУП

Обґрунтування вибору теми дослідження. Стратегічним напрямом розвитку змісту вищої освіти в сучасних умовах є впровадження інформаційно-комунікаційних технологій та інноваційних методів навчання, а також розробка на їх основі інноваційних освітніх програм. За такої діяльності створюються умови підвищення якості навчання і забезпечується конкурентоспроможність закладів вищої освіти на ринку освітніх послуг.

У руслі визначеного стратегічного напряму, в якому рухається суспільство, кардинальним постає питання державної підтримки розвитку науки як джерела економічного зростання і невід'ємної складової національної освіти, створення умов для реалізації інтелектуального потенціалу майбутніх фахівців, насамперед у царині управління закладами освіти всіх рівнів.

Найбільш результативним засобом удосконалення управління науково-дослідницькою діяльністю, яке розглядається як системне явище з властивими йому характеристиками й атрибутами управління установами на всіх ієрархічних рівнях, є система науково-організаційних, науково-методичних і управлінських заходів, яка спрямована на сприяння реалізації державних цільових наукових програм, виконання освітньо-наукових програм підготовки наукових кадрів. Так пріоритетні напрями проведення наукових досліджень у Законі України «Про наукову і науково-технічну діяльність» близькі й суголосні із змістом законів України «Про освіту», «Про вищу освіту» і нормативно-законодавчими документами, що регламентують здійснення управлінської діяльності вітчизняного і міжнародного освітнього простору.

Упровадження інформаційно-комунікаційних технологій в усі сфери суспільного життя визнано головною і необхідною умовою розбудови українського суспільства в Законі України «Про інформацію».

Посилення інтеграційних зв'язків у сфері освіти, науки, виробництва, наукової та інноваційної складових у діяльності закладів вищої освіти стали

основними змістовими орієнтирами Указу Президента України «Про заходи щодо забезпечення пріоритетного розвитку освіти в Україні».

Майбутнє нашої країни безпосередньо залежить від компетентних, професійних, мобільних, молодих фахівців, які вміють результативно працювати на рівні світових стандартів. Сучасна соціокультурна ситуація, обумовлена впливом традиційних і актуальних факторів суспільного розвитку, вказує на необхідність виховання нового покоління молодих дослідників, здатних реалізувати свій інтелектуальний потенціал в умовах ринкової економіки, навчитися приносити користь собі й суспільству.

Наукові знання, які отримують студенти, повинні застосовуватися для аналізу навколишньої дійсності й вирішення життєвих проблем – це формує в них участь у науково-дослідницькій діяльності. Тому необхідне цілеспрямоване формування компетентності майбутніх фахівців у науково-дослідницькій діяльності як одного з показників якості професійної підготовки майбутніх керівників закладів освіти.

Вивчення та аналіз наукових джерел з проблеми дослідження на методологічному, теоретичному і методичному рівнях дозволяє охарактеризувати науково-дослідницьку діяльність майбутніх керівників закладів освіти в умовах магістратури як *пошукову* діяльність наукового характеру, спрямовану на пояснення явищ, процесів, встановлення їх зв'язків і відносин, теоретичне і експериментальне обґрунтування фактів, виявлення закономірностей за допомогою наукових методів пізнання, в результаті якої суб'єктивний характер діяльності може набувати об'єктивну значущість і новизну.

Для забезпечення формування й активної взаємодії українських науковців з європейськими дослідницькими структурами необхідний розвиток власної наукової цифрової інфраструктури відповідно до пріоритетних напрямів, у яких очікується високотехнологічне зростання. Для усвідомлення та визначення якісно нового стратегічного розвитку усієї науково-дослідницької сфери необхідно розглянути основні теоретичні й практичні напрацювання науковців з означеної проблеми.

Зокрема, теоретичні основи менеджменту освіти досліджуються в працях О. Боднар, В. Гуменюк, М. Гриньової, Л. Даниленко, Л. Калініної, В. Ковальчука, Л. Княжницької-Задорожньої, В. Маслова, В. Олійник, Л. Петриченко, М. Поташника, З. Рябової, Т. Сорочан, Г. Тимошко. Питання управління педагогічними системами висвітлено в працях В. Бондаря, О. Боднар, Є. Хрикова.

Концептуальні основи управління науково-дослідницькою діяльністю майбутніх керівників закладів освіти в умовах магістратури засобами інформаційно-комунікаційних технологій визначено в руслі і в рамках теоретичних положень управління закладами освіти різних рівнів, які розроблено і репрезентовано в роботах В. Буряка, Л. Даниленко, М. Євтуха, В. Маслова, Н. Кушнаренко, В. Олійника, В. Пікельної, І. Пліш, Т. Рожнової, С. Сисоєвої, Ж. Сенчук, В. Шейко.

Змістові, методичні аспекти, принципи організації науково-дослідницької діяльності студентів у закладах вищої освіти проаналізовано в наукових студіях В. Лугового, В. Лунячека, О. Савченко, О. Самсонової, В. Степашка. Історико-педагогічні аспекти проблеми організації науково-дослідницької діяльності відображено в працях О. Алексюка, О. Антонової, В. Вихрущ, С. Єфремова, О. Микитюка, О. Сухомлинської.

Питаннями розроблення і впровадження електронних засобів і ресурсів освітньо-наукового середовища опікувалися і вітчизняні, й зарубіжні науковці: В. Биков, С. Григор’єв, В. Гриншкун, М. Жалдак, В. Лапінський, Н. Морзе, О. Співаковський, О. Спірін, Ю. Триус, М. Шишкіна та ін.

Для вирішення окреслених вище завдань і проведення наукових досліджень, що виконуються у закладах вищої освіти та наукових установах, майбутні керівники закладів освіти повинні оволодівати інформаційно-комунікаційними технологіями для виконання наукових завдань кафедрального, факультетського та загальноуніверситетського рівнів, які прогнозовані на зростання інтелектуального потенціалу особистості майбутнього керівника, в якій повинні гармонійно поєднуватися і дослідницькі вміння, й аналітичні якості, й уміння приймати управлінські рішення.

До актуальних проблем, що розкривають і формують тему дослідження, необхідно долучити такі питання: розроблення теоретичних аспектів управління соціально-педагогічними системами, концептуальні засади організації менеджменту освіти (Н. Островерхова, Т. Шамова, В. Шаркунова); методологічні основи управління закладами загальної середньої освіти (Т. Борова, О. Галус, Г. Дмитренко, Г. Єльникова, С. Калашнікова, Н. Клокар, Т. Лукіна, О. Мармаза, А. Мосюра).

Теоретичні основи маркетингу, розроблені в рамках європейських концепцій менеджменту (Р. Холл, Р. Блейк), набули свого подальшого розвитку у вітчизняних теоріях управління в рамках освітнього простору закладів вищої освіти, яке розглядається як цілеспрямована діяльність і спосіб мисленнєвої діяльності керівника, і як складова соціально-педагогічних систем (В. Степашко, Л. Сергеєва, Т. Сорочан).

Контент-аналіз змісту праць вітчизняних і зарубіжних учених з проблем наукового управління в галузі освіти свідчить про розширення спектру проблематики і пошуки оптимальної для вітчизняного наукового простору моделі управління науково-дослідницькою діяльністю, в оновленні механізмів управлінської діяльності на всіх рівнях ведення науково-дослідницької діяльності. Вивчаючи та узагальнюючи значний інформаційний сегмент досліджень як фундаментального, так і прикладного спрямування з проблеми науково-дослідницької діяльності, виділяємо функціональні, технологічні, методологічні рівні виявленого протиріччя, яке розглядається як системне явище, наріжним каменем якого є стрімкість, модальність і всеосяжність експансії інформаційно-комунікаційних технологій, що переформатували процес наукових досліджень, здійснюваний у закладах вищої освіти, в цілому, і науково-дослідницьку діяльність студентів зокрема. Акцентуючи увагу на значенні студентської спільноти у реалізації спільних наукових проєктів і програм, зауважимо, що розширення і внесок молодих науковців, насамперед студентів, стає вагомим чинником для вибору тем досліджень, увиразненням нової наукової закономірності – становленням наукової суб’єктності, тобто відображення в наукових дослідженнях студентства як суб’єкта й активного учасника науково-пізнавальної діяльності, зокрема, майбутніх керівників закладів освіти на етапі навчання в магістратурі.

Важливими питаннями залишаються проблеми управління науково-дослідницькою діяльністю майбутніх керівників закладів освіти в умовах магістратури засобами інформаційно-комунікаційних технологій відповідно до стандартів Європейського Союзу, які б сприяли динамічному, розгалуженому, найбільш повноцінному становленню майбутніх керівників закладів освіти. Насамперед це стосується подальшого вивчення й удосконалення нормативно-законодавчого забезпечення системи управління науковою діяльністю та розв’язання суперечностей між:

– постійно зростаючими вимогами до майбутнього керівника закладу освіти і рівнем відображення означеного процесу в теоретичних і прикладних дослідженнях;

– вимогами до наукового рівня інформаційного забезпечення процесу управління науково-дослідницькою діяльністю та низьким рівнем інформаційної компетентності суб’єктів управління науково-дослідницькою діяльністю;

– заявленими в нормативно-правових документах цілях магістерської підготовки та недостатньому обґрунтуванні організаційно-педагогічних умов для їх досягнення;

– фактичним рівнем професійної компетентності керівників закладів освіти та необхідними для процесу управління знаннями і вміннями в умовах інформаційного суспільства.

Актуальність визначеної проблеми дослідження, потреба у розв’язанні наявних суперечностей зумовили вибір теми дослідження: *«Управління науково-дослідницькою діяльністю майбутніх керівників закладів освіти в умовах магістратури засобами інформаційно-комунікаційних технологій»*.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами і темами. Визначений напрям дослідження є складовою науково-дослідницької роботи кафедри професійно-педагогічної, спеціальної освіти, андрагогіки та управління Навчально-наукового інституту педагогіки Житомирського державного університету імені Івана Франка за темою «Професійна підготовка майбутніх фахівців в умовах ступеневої освіти» (державний реєстраційний номер 0110U002274, 01.10–01.25).

Тему дисертації затверджено (протокол № 4 від 01.11.2016 р.) та уточнено (протокол № 10 від 29.11.2019 р.) рішенням Вченої ради Житомирського державного університету імені Івана Франка.

Мета дослідження полягає в розробці, науковому обґрунтуванні й експериментальній перевірці моделі управління науково-дослідницькою діяльністю майбутніх керівників закладів освіти в умовах магістратури засобами інформаційно-комунікаційних технологій.

Реалізація мети дослідження передбачає розв'язання таких **завдань:**

1. Здійснити теоретичний аналіз сутності проблеми управління науково-дослідницькою діяльністю майбутніх керівників закладів освіти в умовах магістратури засобами інформаційно-комунікаційних технологій.

2 Схарактеризувати сучасний стан управління науково-дослідницькою діяльністю майбутніх керівників закладів освіти в умовах магістратури засобами інформаційно-комунікаційних технологій.

3. Окреслити організаційно-педагогічні умови управління науково-дослідницькою діяльністю майбутніх керівників закладів освіти в умовах магістратури засобами інформаційно-комунікаційних технологій.

4. Розробити, науково обґрунтувати та експериментально перевірити результативність моделі управління науково-дослідницькою діяльністю майбутніх керівників закладів освіти в умовах магістратури засобами інформаційно-комунікаційних технологій.

5. Визначити шляхи вдосконалення управління науково-дослідницькою діяльністю майбутніх керівників закладів освіти в умовах магістратури засобами інформаційно-комунікаційних технологій.

Об'єкт дослідження – управління науково-дослідницькою діяльністю майбутніх керівників закладів освіти в умовах магістратури.

Предмет дослідження – зміст, форми та методи управління науково-дослідницькою діяльністю майбутніх керівників закладів освіти в умовах магістратури засобами інформаційно-комунікаційних технологій.

Методи дослідження. Для досягнення мети та поставлених завдань, перевірки вихідних положень використано такі загальнонаукові методи:

– *теоретичні*: аналіз педагогічних, філософських джерел із проблеми дослідження для з'ясування стану розробленості питання управління науково-дослідницькою діяльністю майбутніх керівників закладів освіти в умовах магістратури засобами інформаційно-комунікаційних технологій; уточнення термінів дослідження; виявлення напрямів досліджень, принципів і підходів до проблеми володіння інформаційно-комунікаційними технологіями в управлінні науково-дослідницькою діяльністю майбутніх керівників закладів освіти в умовах магістратури; застосування принципів і методів педагогічного моделювання для розроблення й обґрунтування моделі управління науково-дослідницькою діяльністю майбутніх керівників закладів освіти в умовах магістратури засобами інформаційно-комунікаційних технологій; теоретичний, системний аналіз, систематизація та узагальнення наукових розвідок для розроблення і проєктування моделі управління науково-дослідницькою діяльністю майбутніх керівників закладів освіти в умовах магістратури засобами інформаційно-комунікаційних технологій; обґрунтування основних висновків і положень;

– *емпіричні*: анкетування, опитування, контент-аналіз освітніх програм, педагогічні спостереження за навчальною і науковою діяльністю студентів із використанням інформаційно-комунікаційних технологій;

– *статистичні*: опрацювання отриманих даних педагогічного експерименту, обчислення статистичних показників, здійснення кількісної та якісної інтерпретації результатів дослідження щодо рівня володіння інформаційно-комунікаційними технологіями в управлінні науково-дослідницькою діяльністю майбутніх керівників закладів освіти в умовах магістратури.

Наукова новизна отриманих результатів полягає у тому, що:

– *вперше розроблено, науково обґрунтовано та експериментально перевірено* модель управління науково-дослідницькою діяльністю майбутніх керівників закладів освіти в умовах магістратури засобами інформаційно-комунікаційних технологій; *розроблено* діагностичний інструментарій для

оцінювання рівня володіння інформаційно-комунікаційними технологіями в науково-дослідницькій діяльності майбутніх керівників закладів освіти;

– *удосконалено* сутність понять «науково-дослідницька діяльність», «управління науково-дослідницькою діяльністю», методологічний інструментарій упровадження інформаційно-комунікаційних технологій у науково-дослідницьку діяльність майбутніх керівників закладів освіти в умовах магістратури; *визначено та обґрунтовано* організаційно-педагогічні умови в управлінні науково-дослідницькою діяльністю майбутніх керівників закладів освіти;

– *подальшого розвитку набули* шляхи вдосконалення управління науково-дослідницькою діяльністю майбутніх керівників закладів освіти в умовах магістратури засобами інформаційно-комунікаційних технологій.

Практичне значення одержаних результатів полягає у можливості використання результатів дослідження у процесі професійної підготовки здобувачів другого (магістерського) рівня вищої освіти; у впровадженні в освітній процес закладів вищої освіти розробленої моделі управління науково-дослідницькою діяльністю майбутніх керівників закладів освіти в умовах магістратури засобами інформаційно-комунікаційних технологій. Теоретичні положення й висновки, представлені в дослідженні, знайшли своє відображення у розробленому спецкурсі «Організація та проведення науково-дослідницької роботи з майбутніми керівниками закладів освіти в умовах магістратури», програмі студентського гуртка «Майбутній керівник освіти» та методичних рекомендаціях щодо організації проведення науково-дослідницької роботи майбутніх керівників закладів освіти в умовах магістратури.

Матеріали дослідження можуть бути використані в організації освітнього процесу професійної підготовки майбутніх фахівців; у процесі підготовки та написання кваліфікаційних робіт на здобуття різних рівнів освіти у закладах вищої освіти; у практичній діяльності керівників закладів освіти.

Результати дослідження впроваджено в освітній процес Житомирського державного університету імені Івана Франка (№ 1/746-1 від 26.06.2020 р.), Державного закладу вищої освіти «Університет менеджменту освіти» (№ 01-02/180

від 16.06.2022 р.), Полтавського національного педагогічного університету імені В. Г. Короленка (№ 914/01-38/57 від 08.06.2022 р.), Класичного приватного університету (м. Запоріжжя) (№ 821 від 20.10.2021 р.), Глухівського національного педагогічного університету імені Олександра Довженка (№ 1363 від 24.10.2022 р.), Маріупольського державного університету (№ 01-32/468 від 13.10.2022 р.).

Апробація матеріалів дисертації. Теоретичні положення й основні результати дослідження оприлюднені на науково-практичних конференціях різних рівнів:

міжнародних: «Формування професійної майстерності майбутніх фахівців в умовах освітньо-виховного середовища вищого навчального закладу» (Житомир, 2016, очна), «Професійна підготовка фахівців в умовах неперервної освіти: креативний підхід» (Житомир, 2017, очна), «Pedagogy and Psychology. In an Era of Increasing Flow of Information – 2018» (Будапешт, 2018, заочна), «Strategic research directions» (Coventry, United Kingdom, 2018, заочна), «Інноваційні наукові дослідження у галузі педагогіки та психології» (Запоріжжя, 2022, заочна);

всеукраїнських: «Дискурс здоров'я в освіті: філософія, педагогіка, антропологія, психологія» (Вінниця, 2016, очна), «Інноваційний менеджмент у закладах освіти» (Житомир, 2017, очна), «В. О. Сухомлинський у діалозі з сучасністю. "А що там за лісом?..": Філософія для дітей» (Житомир, 2017, очна), «Управління закладами освіти на засадах акмеологічного підходу» (Житомир, 2018, очна), «Інклюзивна освіта в умовах сучасної школи» (Харків, 2020, заочна);

семінарах, наукових школах, вебінарах: «Позиціонування навчального закладу на ринку освітніх послуг засобами традиційних та новітніх медіа» (Київ, 2017, очна), «Навчання у сучасній школі» (Харків, 2018, очна), «Цифрові відкриті системи у розвитку інформаційно-дослідницької компетентності аспірантів і молодих учених» (Житомир, 2019, очна), «Адаптивне управління Новою українською школою: ціннісні орієнтири» (Харків, 2019, заочна), «Позиціонування закладу освіти засобами новітніх технологій менеджменту» (Бориспіль, 2019, очна), «Вступ до наукометрії» (Clarivate Web of Science, 2020, заочна), «Референс-менеджер EndNote: швидке оформлення публікацій без помилок» (Clarivate Web of Science, 2020, заочна), «Можливості ресурсів Clarivate для успішної грантової

заявки» (Clarivate Web of Science, 2020, заочна), «Профілі автора: створення, корегування, можливості» (Clarivate Web of Science, 2020, заочна).

Публікації. Результати дослідження представлено в 11 друкованих працях (одноосібних), з них 5 публікацій у фахових наукових виданнях України, 1 публікація в зарубіжному періодичному виданні, 5 публікацій у збірниках матеріалів всеукраїнських та зарубіжних науково-практичних конференцій.

Структура та обсяг дисертації. Дисертаційна робота складається із вступу, трьох розділів, висновків до них, загальних висновків, списку використаних джерел (203 найменування), додатків. Загальний обсяг роботи становить 347 сторінок, з яких 204 сторінки основного тексту. Робота містить 12 таблиць, 22 рисунка, 14 додатків.

РОЗДІЛ 1
ТЕОРЕТИКО-ПРАКТИЧНІ АСПЕКТИ УПРАВЛІННЯ НАУКОВО-ДОСЛІДНИЦЬКОЮ ДІЯЛЬНІСТЮ МАЙБУТНІХ КЕРІВНИКІВ ЗАКЛАДІВ ОСВІТИ В УМОВАХ МАГІСТРАТУРИ ЗАСОБАМИ ІНФОРМАЦІЙНО-КОМУНІКАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ

1.1. Теоретичний аналіз проблеми управління науково-дослідницькою діяльністю майбутніх керівників закладів освіти в умовах магістратури засобами інформаційно-комунікаційних технологій

В умовах зростання темпів соціально-економічного розвитку українського суспільства, що задекларовано й обґрунтовано відповідним нормативно-законодавчим, інформаційним і організаційно-управлінським супроводом інноваційних процесів в усіх сферах суспільного життя, освіту слід розглядати не стільки як один із результатів динамічного розвитку країни, скільки як світоглядне підґрунтя такого розвитку. Беручи до уваги значущість визначених орієнтирів, необхідність комплексної модернізації всіх рівнів системи освіти, якісної зміни наукових підходів до вирішення питань, реалізація яких стає довгостроковою і водночас нагальною проблемою, до числа базових напрямів розвитку всіх ланок освіти віднесено такі чинники:

– створення гнучкої системи безперервної освіти;

– формування інноваційної, особистісно-орієнтованої моделі фахівця, заснованої на творчих здібностях, уміннях здобувати і застосовувати когнітивний, мотиваційний та вольовий потенціал[1; 2].

Управління науково-дослідницькою діяльністю (НДД) студентів як теоретичний і практичний конструкт викликає наукове зацікавлення у

---

[1] Кузьмінський, А. І., 2003. *Теоретико-методологічні засади післядипломної педагогічної освіти в Україні*. Доктор наук. Київ: Інститут педагогіки і психології професійної освіти Академії педагогічних наук України, 481 с.

[2] Шишкіна, Л. О., 2013. Про необхідність формування професійної мобільності майбутніх учителів філологічних спеціальностей в процесі фахової підготовки. *Проблеми сучасної педагогічної освіти. Педагогіка і психологія*, № 38(1). Ялта, с. 177–187.

представників гуманітарних, соціологічних та психологічних наук, оскільки його структура та змістова складова має значний вимір.

Перш ніж виокремити та розглянути теоретичні підходи до розуміння поняття *управління науково-дослідницькою діяльністю студентів*, слід визначити базові поняття цього багатогранного утворення. Це два компоненти: *управління* і *науково-дослідницька діяльність*, кожне з яких має складні багаторівневі структурні елементи. Перш за все зробимо змістовий аналіз дефініції *управління* в соціогуманітарному вимірі.

Як зазначено у філософському енциклопедичному словнику, «управління (керування) – функція високоорганізованих систем (соціологічних, біологічних, технічних), що забезпечує їхню структурну цілісність, підтримання заданого режиму діяльності, реалізацію програми досягнення мети … Сутність процесу управління становить його інформаційний зміст. Управління – це процес трансформації інформації у дію, тобто процес перетворення її у сигнали, що спрямовують функціонування систем управління … Критерієм результативності управління є міра адаптації керуючої системи до змін зовнішнього середовища, яка забезпечує самоорганізацію, самозбереження системи управління та досягнення мети, або рівень оптимізації заданого параметра керуючої системи … Головне завдання управління – забезпечення цілеспрямованої дії на керовану систему, тому будь-яке управління – цілеспрямоване. Цілеспрямована дія – це і мета, і результат управління. Мета – передбачення результату, на досягнення якого спрямовується дія … результат – це рівень результативності спрямованої дії, взаємодії керованої і керівної підсистем»[3].

Коротко простежимо основні етапи ґенези поняття *управління*, що суттєво змінювало семантичне та сутнісне забарвлення упродовж різних стадій розвитку суспільства на шляху від індустріального, постіндустріального до суспільства знань.

М. Альберт, М. Мескон, Ф. Хедоурі поняття *управління* (англ. management) використовують у трьох значеннях: «функція, спеціальний вид діяльності в

[3] Шинкарук, В. І. ред., 2002. *Філософський енциклопедичний словник*. Київ: Абрис, 744 с., с. 657.

організаціях; той, хто здійснює роботу з управління; спеціальна галузь знань»[4]. Вони розглядають *управління* як процес планування, організації, мотивації та контролю (ці функції необхідні для того, щоб досягти мети організації). Означений підхід в дослідженнях і в системі підготовки керівників закладів освіти (ЗО) відомий як «ситуативний», акцент перенесено на вивчення дійсних умов, конкретної ситуації, в якій знаходиться та чи інша фірма, і розробку на цій основі унікального, особливого менеджменту, і, якщо це потрібно, організаційної структури, яка відповідає конкретним умовам і вимогам.

Управління – це складний процес, який включає цілеспрямований вплив на об'єкти, системи з метою збереження їхньої сталості або переведення з одного стану в інший з метою досягнення певних цілей[5].

Багатогранний аналіз трактувань поняття *управління* представниками різних наукових шкіл здійснено та узагальнено Т. Рожновою[6]. Найбільш розробленими концептуально та визнаними у вітчизняній науковій спільноті, на її думку, є теоретичні та прикладні дослідження В. Маслова, Г. Єльнікової.

За визначенням Г. Єльникової, управління – «це особливий вид людської діяльності в умовах постійних змін внутрішнього та зовнішнього середовища, який забезпечує цілеспрямований вплив на керовану систему для збереження і впорядкування її в межах заданих параметрів на основі закономірностей її розвитку та дії механізмів самоуправління»[7].

В. Маслов розглядає управління як «сукупність взаємопов'язаних, взаємодіючих елементів, скоординованих заходів, спрямованих на досягнення певної мети»[8].

---

[4] Мескон, М. Х., Альберт, М. и Хедоури, Ф., 1999. *Основы менеджмента*. Перевод с английского. Москва: Дело, 800 с.

[5] Степашко, В. О., 2014. Адаптивне управління науково-дослідною діяльністю студентів. *Освіта та педагогічна наука*, № 1(162), с. 32–37.

[6] Рожнова Т. Є., 2012. *Управління професійно-технічним навчальним закладом на засадах інноваційних технологій*. Кандидат наук. Київ: Державний вищий навчальний заклад «Університет менеджменту освіти» Національної академії педагогічних наук України, 285 с.

[7] Рожнова, Т. Є., 2015. Формування лідерських якостей у процесі професійної діяльності керівників навчальних закладів. В: *Наукові підходи в управлінні навчальними закладами:* збірник матеріалів Всеукраїнської науково-практичної конференції. Житомир, с. 384–391.

[8] Маслов, В. І., 2007. *Наукові основи та функції процесу управління загальноосвітніми навчальними закладами*: навчальний посібник. Тернопіль: Астон, 134 с.

В. Степашко[9] в своїй роботі проаналізував теорії менеджменту, серед яких:

– *теорія структурування організації* Е. Джейкса визнає існування чотирьох підсистем в структурі організації: виконавчої, апеляційної, представницької, законодавчої – кожна підсистема виконує певні функції в межах організації і взаємодіє між собою через канали комунікації[10];

– *кібернетична теорія управління* Р. Лайкерта містить три типи змінних, що впливають на результативність функціонування організації: причинні, проміжні, результативні – цю модель управління організацією дослыдник подає як вплив стимулів (перший тип змінних) на ресурси (другий тип змінних) з отриманням бажаного ефекту (третього типу змінних)[11];

– американський соціолог і один із засновників *теорії організаційної демократії* А. Танненбаум встановив, що будь-які соціальні системи можуть бути краще керованими, коли управління ґрунтується на основі взаємозалежного впливу[12];

– американські соціологи М. Хеннон і Дж. Фрімен розробили *теорію організаційної популяції*, вони з'ясували, що зміни відбуваються внаслідок збільшення кількості нових форм організацій, ніж за рахунок реформування існуючих (організаційні зміни, на думку вчених, необхідно впроваджувати через відбір персоналу і заміщення вакансій)[13];

– американський дослідник *теорії стратегії і структури організації* А. Чандлер з'ясував, що для реалізації нових стратегій необхідні новітні інноваційні технології, які сприяють розвитку системи управління[14];

– американський вчений Г. Саймон розробив *системну теорію управлінських рішень* – за основу управлінської діяльності поклав процес розроблення, ухвалення й виконання управлінського рішення – це рішення може бути отримане за допомогою методу комп'ютерного моделювання досліджуваної ситуації[15].

---

[9] Степашко, В. О., 2014. *Теорія і практика управління науково-дослідницькою діяльністю студентів вищих навчальних закладів економічного профілю*. Доктор наук. Київ: Інститут педагогіки Національної академії педагогічних наук України, 438 с.
[10] Jaques, E., Brown W., 1965. *Glasier Project Paperss*. Heinemann, 410 p.
[11] Likert, R., Likert, I., 1976. *New ways of managing Conflict*. Mc Graw Hi, 501 p.
[12] Tannenbaum, A. S., 1966. *Social Psychology of the Work Organization*. London: Tavistock Publications Ltd., 560 p.
[13] Hannan, M., Freeman, I., 1988. *Organizational Ecology*. Harvard University Press, 240 p.
[14] Chandler, A. D., 1962. *Strategy and Structure*. MIT Press, 475 p.
[15] Simon, H. A., 1960. *Administrative Behaviour*. Macmillan, 490 p.

Досліджуючи питання становлення освітнього менеджменту в Україні, дослідник Ф. Хміль доводить думку, що у процесі розвитку науки управління певні закономірності набувають рангу законів, відповідних закономірностей[16].

Із-поміж форм здійснення управлінської діяльності Б. Гаєвський виокремлює дві основні: безпосередню (діяльність на правовій, делегованій основі) та опосередковану (людина бере участь у розробленні, ухваленні й реалізації управлінського рішення). Вищою формою опосередкованого управління освітніми системами, на його думку є «делегування прав, функцій, завдань об'єктам управління, установам чи особам, а також наявність у нього права контролю за діяльністю вченої ради, науково-методичної ради, профспілкових зборів; колективних форм управління – рішення зборів науково-педагогічних працівників (НПП), ради директорів; індивідуальних форм – консультація, порада»[17].

Вивчаючи теоретико-прикладні аспекти управління закладами освіти, Л. Калініна, Н. Островерхова, А. Остапенко подають таке визначення поняття *управління* з позицій кібернетичного підходу: «це специфічна форма накопичення, зберігання та використання інформації; антиентропійний чинник, що забезпечує підвищення рівня гомеостазу системи; цілеспрямований вплив керівної підсистеми на керовану підсистему; процес взаємодії (керівної і керованої підсистем), які є суб'єктом і об'єктом управління через зворотний зв'язок; цілісна динамічна система, здатна цілеспрямовано перетворювати свої компоненти відповідно до змін зовнішніх і внутрішніх умов їх функціонування»[18].

Обґрунтовуючи теоретико-методологічні засади управління закладом освіти, В. Пікельна розробила алгоритм управління освітою, який містить тактичні завдання освіти (навчання, виховання, розвиток) – розроблення «систем – структур» залежно від цілей і «дерева цілей» – розроблення підструктур системи управління закладів освіти – виявлення зв'язків – відносин (внутрішніх і

---

[16] Хміль, Ф. І., 1996. *Становлення сучасного менеджменту в Україні (проблеми теорії та практики)*: монографія. Київ: ІЗМН; Львів: ЛКА, 206 с., с. 56.

[17] Гаєвський, Б. А., 1997. *Основи науки управління*. Київ: МАУП, 110 с.

[18] Калініна, Л. М., Островерхова, Н. М., Остапенко, А. Ф. Онаць, О. М. та Паращенко, Л. І., 2002. *Теоретико-прикладні аспекти управління закладами освіти*: науково-методичний посібник. Київ: ПП Компанія "Актуальна освіта", 310 с., с. 18-21.

зовнішніх) – встановлення причинно-наслідкових зв'язків – облік вимог до закономірностей у реальному процесі управління[19].

Детальний аналіз наукових джерел з означеної проблеми дає можливість визначити напрями проведення наукових досліджень, виявити перелік робіт, у яких поняття *управління* проаналізовано в контексті здійснення теоретико-методологічних розвідок щодо управління в освіті з позицій концепції адаптивного управління відкритими педагогічними системами. Умовно обумовимо і виокремимо напрями наукових досліджень, в яких розглянуто управління як стратегічний напрям у освітній сфері. Для нас принципово важливим є теоретичні напрацювання, які дістали широке соціальне і наукове визнання. Перший напрям акцентує увагу на роботах, у яких визначено власне поняття адаптивного управління і розроблено питання технології адаптивного управління і проведення маркетингових досліджень в освіті. Виокремимо наукові здобутки в цій царині З. Рябової. До наукових праць другого напряму відносимо творчий доробок науковців, в яких закцентовано увагу на методологічних засадах управління освітою, розвитку методології управлінських дій в організаційному просторі певних освітніх об'єктів. У першу чергу варто назвати праці В. Олійника та О. Отич. У структурі конкретно-історичних досліджень у системі післядипломної педагогічної освіти слід розглянути внесок фахівців, які ґрунтовно працювали над питаннями управління відкритими системами, а саме: І. Андрощук, Г. Тимошко. В рамках третього напряму видається доцільним розгорнуто репрезентувати внесок дослідників О. Пастовенського, Т. Сорочан у теорію і практику управління в закладах післядипломної педагогічної освіти.

Важливим напрямом наукової розвідки визначаємо виклад теоретичних положень названих вище дослідників.

Досліджуючи особливості використання технологій маркетингу в управлінні закладів загальної середньої освіти, З. Рябова виділяє рівні управління, що визначаються в системі суб'єкт-суб'єктних відносин учасників педагогічної взаємодії, і характеризуються вивченням якості надання освітніх послуг. На думку

---

[19] Пикельная, В. С., 1993. *Теория и методика моделирования управленческой деятельности (школоведческий аспект)*. Доктор наук. Кривой Рог: Криворожский государственный педагогический інститут, 374 с.

дослідниці, управлінська діяльність розглядається у формі збирання, опрацювання й аналізу інформації в контексті вивчення динаміки можливостей закладу освіти на основі проведення всебічного аналізу із використанням специфічного інструментарію «маркетинг-мікс», що складається з «чотирьох Р» (Product, Price, Place, Promotion). В освітній сфері дослідниця розуміє означений інструментарій як специфічний спосіб маркетингового управління, що має такі елементи: ціноутворення форм навчання, просування послуг, обладнання, людські ресурси. Тобто авторка наголошує, що у змісті управління соціально-педагогічними системами важливими компонентами керівної і керованої підсистем є способи вирішення проблеми (вибір технології), інформаційні канали між підсистемами для прийняття серед значної кількості можливих рішень одного – оптимального в певній ситуації[20]. Звідси і дефініція управління (маркетингового), яке визначається як складний вид діяльності, зорієнтований на організацію цілеспрямованих впливів підсистеми, що керує, на керовану шляхом організації спільної діяльності людей, на основі виокремлення, задоволення та формування освітніх потреб особистості й певних груп людей, визначення пріоритетних напрямів розвитку закладу освіти[21].

Продовжуючи огляд особливостей управління як головної умови результативного здійснення освітньої діяльності закладу післядипломної педагогічної освіти, зосередимо увагу на запровадженні освітніх технологій, які, за твердженням В. Олійника, є необхідною умовою для підвищення якості освітніх послуг, формуванні конкурентоспроможності закладу освіти на ринку цих послуг.

Зазначене обумовлює необхідність визначення маркетингового управління, спрямованого на організацію маркетингово-зорієнтованих впливів на систему організаційних і навчально-методичних заходів, що забезпечують опанування змісту освіти здобувачами на певному освітньому або кваліфікаційному рівні відповідно до державних стандартів освіти та освітніх потреб[22].

---

[20] Рябова, З. В., 2004. *Моніторинг розвитку навчальної діяльності учнів 6-7 річного віку (управлінський аспект)*. Кандидат наук. Київ: Центральний інститут післядипломної педагогічної освіти Академії педагогічних наук України, 207 с.

[21] Рябова, З. В., 2013. *Наукові основи маркетингового управління в освіті*: монографія. Київ: Педагогічна думка, 268 с.

[22] Олійник, В. В., 2007. Впровадження нових освітніх технологій у закладах післядипломної педагогічної освіти. В: *Теоретичні та методичні засади розвитку педагогічної освіти: педагогічна майстерність, творчість, технології.* Харків : ХПІ, с. 432–438.

Наведене визначення спрямоване на аналіз певних складових управління, що експлікуються в маркетинговій, організаційній та методичній площинах.

Досить оригінальним, орієнтованим на прийняття «нестандартних, сміливих рішень», О. Отич вважає ефективність розвитку закладу освіти, обумовленого поєднанням професійної компетентності та креативності. Саме тому дослідниця констатує, що «… за змістом – управління можна вважати складною й серйозною наукою, а за характером діяльності – мистецтвом»[23]. За своєю сутністю професійно-педагогічна діяльність майбутнього фахівця має бінарний характер, тобто виявляється «… у поєднанні двох складових: професійної (володіння певною робітничою професією) і педагогічної (володіння здатністю передати цю професію учням професійно-технічних закладів). Тому ця діяльність є метою-діяльністю, «… тобто, діяльністю з управління іншою діяльністю. Це – діяльність, надбудована над самостійною діяльністю учнів, спрямована на активізацію їхніх власних зусиль щодо навчання, виховання і розвитку особистості»[24].

Характеризуючи основні напрями діяльності установ регіональної системи неперервної освіти, І. Андрощук зосереджує увагу на утворенні «… багатоваріативності моделей управління, які б відповідали потребам та особливостям діяльності кожного структурного освітнього підрозділу регіону, оновленні форм управління відповідно … до сучасних тенденцій і потреб педагога, а також збільшення вагомості функції управління»[25].

Деталізуючи напрями здійснення управлінської діяльності установ післядипломної педагогічної освіти, дослідниця виокремлює такі етапи реалізації актуальних завдань освітніх установ. Перший – розроблення та запровадження додаткових освітніх послуг підвищення кваліфікації на основі модульних навчальних програм; створення баз даних модульних навчальних програм; надання

---

[23] Отич, О. М., 2016. *Психолого-педагогічні засади управління*: навчально-методичний посібник. Київ: ДВНЗ «Ун-т менедж. освіти» НАПН України, 56 с., с. 4.

[24] Отич, О. М., 2014. *Основи педагогічної майстерності викладача професійної школи*: підручник. Кіровоград: Імекс-ЛТД, 208 с., с. 12.

[25] Андрощук, І. М., 2014. Створення регіональної системи неперервної освіти педагога: управлінський аспект. *Імідж сучасного педагога*, № 10(149), с. 18–22.

працівникам системи освіти цільової інформації за всіма видами і напрямами підвищення кваліфікації.

Обов'язковими компонентами управлінської діяльності є пропедевтична (підготовча, вступна) підготовка до курсів підвищення кваліфікації – вибір педагогом освітніх послуг (форма навчання, тип курсової роботи), виходячи з рівня професійної компетентності і мотивації до її зростання. З огляду на зазначене, характерною особливістю інноваційного змісту управління мотивацією професійного розвитку педагога в закладах післядипломної педагогічної освіти є його варіативність та індивідуальна зорієнтованість, спрямовані на підвищення професійної компетентності кожного педагога[26].

Як стверджує Г. Тимошко, управління освітніми організаціями розглядається як «напрямок управлінської діяльності, що спрямована на досягнення установами освіти … визначених цілей шляхом раціонального використання матеріальних, людських та інших ресурсів із застосуванням науково обґрунтованих форм, принципів, функцій і методів» з пріоритетністю формування організаційної культури, що в кінцевому результаті впливає на становлення культури успіху, а, значить, і високої якості освіти. Під управлінням розуміється цілеспрямована діяльність усіх суб'єктів, яка забезпечує становлення, стабілізацію, оптимальне функціонування та обов'язковий розвиток школи[27].

Отже, управління закладом освіти – «це цілеспрямована, активна взаємодія керівника з іншими учасниками освітнього процесу з метою забезпечення координації зусиль щодо оптимального функціонування установи та переведення її на більш високий якісний рівень розвитку»[28].

У наукових розвідках останнього десятиліття з ускладненням і розширенням зон впливу інформаційно-комунікаційних технологій (ІКТ) значно

---

[26] Андрощук, І. М., 2013. Управління мотивацією професійного розвитку педагога в умовах регіональної системи післядипломної педагогічної освіти. *Педагогічний альманах*, № 20, с. 183–188.

[27] Тимошко, Г. М., 2014. Структурно-змістова специфіка складових організаційної культури керівника загальноосвітнього навчального закладу. *Вісник Чернігівського національного педагогічного університету. Серія: Педагогічні науки*, № 115, с. 231–235.

[28] Тимошко, Г. М., 2017. Теоретико-практичні засади управління розвитком творчого потенціалу педагогічного колективу. *Вісник Чернігівського національного педагогічного університету. Серія: Педагогічні науки*, № 142, с. 175–181.

трансформувалися структура і зміст керівної і керованої підсистем, що стало предметом науково-педагогічних досліджень дослідників. Згідно розробленої О. Пастовенським концепції «мережева взаємодія громадських управлінських структур у поєднанні з владною вертикаллю державних структур, збудованою згори донизу, і вертикаллю самоврядних органів, збудованою знизу догори, надасть системі управління загальною середньою освітою необхідної міри різноманітності та забезпечить освітнім системам як стійкість, так і можливості для активного розвитку»[29]. Такі характеристики, як незалежність членів мережі, об'єднувальна мета, добровільність зв'язків, множинність лідерів і рівнів взаємодії забезпечують у мережах найвищий рівень організації соціальних дій, що здатний забезпечити досягнення синергетичного ефекту, тому мережеве управління набуватиме все більшого поширення[30].

Отже, мережеве управління, зокрема в освітніх системах, має розвинутися внаслідок еволюційних процесів, шляхом кооперації, самоорганізації та саморозвитку громадських структур, у тому числі на основі інтенсифікації обміну інформацією між ними, новітніми засобами і технологіями інформаційно-комунікаційних мереж (ІКМ), які забезпечують багатоканальне поповнення освітніх ресурсів і множинний доступ до них, уможливлюючи спілкування й організацію спільної діяльності, упроваджують мережеве мислення, освоюють децентралізовані моделі і стратегії діяльності; розвивають толерантність, критичне мислення, що відіграє вирішальну роль у пошуку помилок, перевірці гіпотез і теорій[31].

Розроблення педагогічних технологій для створення передумов саморозвитку і самореалізації, співтворчості й вільного вибору керівниками закладів освіти способів вирішення проблем, що виникають у практичній діяльності, на думку Т. Сорочан, повинно відбуватися в руслі апробації технології науково-методичного супроводу, яка «дозволяє залучати до вирішення

---

[29] Пастовенський, О. В., 2012. Мережева модель управління загальною середньою освітою. *Рідна школа*, № 6, с. 13–18.
[30] Там само.
[31] Пастовенський, О. В., 2014. Розвиток мережної взаємодії громадських і державних структур в управлінні загальною середньою освітою. *Інформаційні технології і засоби навчання*, [online] № 41(3), с. 268–276. Режим доступу: https://journal.iitta.gov.ua/index.php/itlt/article/view/1083 [Дата звернення 17 березня 2019].

педагогічних проблем широке коло фахівців, взаємодія з якими є чинником розвитку професіоналізму керівників закладів освіти. Суб'єкти науково-методичного супроводу не вирішують проблеми один одного, а здійснюють обмін думками, досвідом, інформацією, забезпечують всебічне обговорення проблеми та можливих підходів до її вирішення. Розвиток професіоналізму керівника за таких умов відбувається безперервно, в процесі практичної управлінської та педагогічної діяльності, що дозволяє підвищити мотивацію керівника до професійного розвитку та саморозвитку, а також уникнути певної штучності підвищення кваліфікації, коли всі керівники навчаються за однаковими програмами»[32].

Відтак, Т. Сорочан зазначає, що управління в організації «… може визначатися як діяльність із створення сприятливих зовнішніх і внутрішніх організаційних умов для ефективної спільної діяльності людей. Результати аналізу змісту й особливостей управлінської діяльності, – на думку авторки, – створюють умови для професійного розвитку працівника, впливають на становлення її концепції про андрагогічні засади розвитку і професіоналізму, управлінської діяльності керівників шкіл»[33].

Питання про закономірності управління соціально-педагогічними системами розглянуто в контексті впливу керівної підсистеми на керовану, технологічні стадії управлінської діяльності (визначення мети, розроблення, ухвалення та виконання управлінського рішення, створення матеріально-технічних передумов для ухвалення управлінського рішення, оцінювання результатів) охарактеризовано в наукових працях В. Афанасьєва, В. Бондаря, Р. Дафта, Г. Дмитренка, Г. Єльникової, Л. Калініної, Л. Карамушки, В. Лазарєва, В. Маслова, М. Мескона, Н. Островерхової, М. Портера, Ф. Тейлора, А. Файоля, Ф. Хміля.

Доводячи істинність концептуального положення про інформаційне управління закладом освти, Л. Калініна зазначає, що «знання системи загальних закономірностей створює вихідні умови наукового пізнання, які є засобом

---

[32] Сорочан, Т. М., 2008. Управління школою за В. Сухомлинським: погляд із сьогодення. *Наукові записки. Серія: Педагогічні науки*, № 78(2), с. 252–257.
[33] Сорочан, Т. М., 2005. *Підготовка керівників шкіл до управлінської діяльності: теорія та практика*: монографія. Луганськ: Знання, 384 с., с. 133.

виявлення нових закономірностей, розвитку знань, формування і практичної перевірки принципів її побудови, функціонування та розвитку системи»[34].

Дослідники (Г. Єльникова, Є. Хриков та ін.) вважають, що завдання науки управління освітніми системами полягає в тому, щоб виявити дію об'єктивних чинників функціонування керівної і керованої підсистем та з'ясувати «зв'язки-відносини», оскільки вони характеризують стійкі зв'язки явищ, процесів соціально-педагогічної практики або допускають такий зв'язок. Ці зв'язки охоплюють велику групу процесів чи явищ; вони є не випадковими, а закономірними, логічними, повторюваними і завжди мають бути адекватними конкретній ситуації[35; 36].

Дослідниця В. Пікельна вважає, що основною метою управління є переведення системи управління в якісно новий стан – від якості й результативності системи управління залежать знання та вміння здобувачів освіти, їх інтелектуальний розвиток[37].

Розширюючи та поглиблюючи змістове наповнення досліджуваних понять, наведено логічно продовжувану послідовність взаємопов'язаних понять: «управління – управління закладами вищої освіти – управління науково-дослідницькою діяльністю студентів», які регламентуються і підпорядковуються відповідним управлінським діям, механізму взаємодії керованої і керівної підсистем, зовнішнім і внутрішнім факторам, що впливають на їхню результативність.

У дисертаційній роботі «Наукові основи адаптивного управління закладами та установами загальної середньої освіти» Г. Єльникова сформулювала такі принципи управління: соціальної детермінованості, цілеспрямованості та критеріальності, науковості, плановості, адаптивності систем управління, розподілу компетенцій, мотивування та стимулювання[38].

---

[34] Калініна, Л. М., 2008. *Інформаційне управління загальноосвітнім навчальним закладом: системи, процеси, технології*: монографія. Київ: Інформавтодор, 472 с.
[35] Єльникова, Г. В., 1999. *Наукові основи розвитку управління загальною середньою освітою в регіоні*: монографія. Київ: ДАККО, 303 с.
[36] Хриков, Є. М., 2006. *Управління навчальним закладом*: навчальний посібник. Київ: Знання, 365 с.
[37] Пікельна, В. С., 2004. *Управління школою*, Ч. 1. Харків: Основа, 112 с., с. 4.
[38] Єльникова, Г. В., 2005. *Наукові основи адаптивного управління закладами та установами загальної середньої освіти*. Доктор наук. Київ: Центральний інститут післядипломної педагогічної освіти Академії педагогічних наук України, 641 с.

Проблемам підвищення результативності та оцінки якості наукових досліджень студентів закладів вищої освіти (ЗВО) в умовах багаторівневої системи вищої освіти присвячене дослідження О. Ібрянової; вивченню особливостей управління НДД студентів економічного профілю приурочене дослідження В. Степашка. Науково-дослідницьку діяльність студентів досліджували Н. Кушнаренко, Н. Погребняк, З. Слєпкань, Г. Цехмістрова, В. Шейко та ін.

НДД здобувачів другого (магістерського) рівня вищої освіти була предметом наукових пошуків А. Акопової, О. Антонової, С. Вітвицької, О. Дубасенюк, Ю. Солянікова та ін.

Управління науково-дослідницькою діяльністю студентів, як зазначає В. Степашко, спрямоване на розвиток їх творчих здібностей, формування компетентності у процесі створення організаційних, педагогічних умов, самоорганізації особистості для забезпечення саморозвитку. Також він зазначає, що управлінські дії необхідно спрямувати на контроль та аналіз результатів, а науково-дослідницьку діяльність – на природний розвиток студентів[39].

Беручи до уваги спрямованість державної політики на розвиток наукової складової в освітній галузі, можна констатувати, що одне із провідних місць на всіх сходинках підготовки фахівців з вищою освітою займає НДД.

У сфері сучасної освіти значна увага приділяється питанню якості освітнього процесу, наданню освітніх послуг, якості знань. Якість вищої освіти складається з багатьох компонентів, в тому числі і такого вагомого як НДД. Як зазначає В. Кремень[40], наукова діяльність безпосередньо впливає на якість освітнього процесу, створюючи наукове співтовариство викладачів і студентів, атмосферу творчого пошуку.

Наукові напрацювання учених дають змогу виявити практичне використання програмно-цільового підходу в управлінні НДД через розроблення «системи цілей

---

[39] Степашко, В. О., 2006. Модель науково-дослідної роботи вищого навчального закладу. *Психолого-педагогічні проблеми сільської школи*, № 17, с. 17–29.

[40] Кремень, В. Г., 2003. Доповідь на підсумковій колегії Міністерства освіти і науки. *Освіта України*, № 47. с. 1–10.

з наступним обґрунтуванням комплексної програми розвитку системи науково-дослідницької роботи студентів»[41].

Отже, «мета вищої школи» і «мета управління науково-дослідницькою діяльністю» визначають завдання управління науково-дослідницькою діяльністю студентів. Формулювання цілей управління НДД С. Батишев, С. Березняк, В. Бондар, Ю. Конаржевський віднесли до першого етапу управління і назвали функцією «цілепокладання». Відтак суб'єктам управління НДД необхідно визначити цілі на підсистемних рівнях системи управління науково-дослідницькою діяльністю студентів. Проте необхідно розмежовувати поняття «цілі керівництва науково-педагогічними працівниками» і «цілі управління науково-дослідницькою діяльністю». У дослідженні взято до уваги положення про взаємозв'язок внутрішніх елементів системи управління НДД і чинників зовнішнього середовища. Зовнішнє середовище розглянуто як сукупність чинників, яке характеризується сукупністю змінних. Перший ряд змінних утворюють чинники прямого впливу – організації, люди, закони; другий ряд – це чинники непрямого впливу, зокрема, соціальні чинники й умови, які опосередковано впливають на рішення в системі управління НДД. Внутрішні змінні – це ситуаційні чинники, що діють всередині системи управління НДД, які безпосередньо впливають на результативність функціонування системи управління науково-дослідницькою діяльністю студентів[42].

Зміна зовнішніх і внутрішніх чинників суттєво впливає на результативність функціонування системи управління НДД. Завдання суб'єктів управління полягає у цілеспрямованому впливі на внутрішні змінні через упровадження інноваційних технологій, відбір студентів, програми розвитку їх творчих здібностей для підвищення показників результативності науково-дослідницьких робіт (НДР) і адаптацію до зовнішніх змінних через взаємоузгодження зовнішніх вимог із внутрішніми потребами студентів.

---

[41] Присвитлая, О. В., 2015. Инновационная составляющая в условиях развития глобального рынка образовательных услуг. В: *Проблемы устойчивости социально-экономического развития в условиях глобализации:* материалы Международной научно-практической конференции. Республика Таджикистан, г. Душанбе, с. 225–228.

[42] Осовська, Г. В. та Осовський, О. А., 2005. *Менеджмент організацій*: навчальний посібник. Київ: Кондор, 860 с.

З позицій системного підходу до науково-дослідницької діяльності студентів, В. Степашко зазначає, що «… донині не розроблено цілісну теорію, єдиний понятійний апарат, недостатньо вивчені закономірності управління науково-дослідницькою діяльністю у студентів закладів вищої освіти. У контексті управління науково-дослідницькою діяльністю – це динамічні закономірності, оскільки вони характеризують суттєві особливості розвитку системи управління НДД і виявляються у взаємодії керівної та керованої підсистем»[43].

Виокремимо такі форми управління НДД: проєктно-дидактичну (проєктування дидактичних заходів із організації науково-дослідницької діяльності студентів); програмно-цільову (розроблення програми розвитку творчих здібностей студентів; інформаційно-адаптивну (статут, положення про науково-дослідницьку діяльність, накази).

У закладах вищої освіти поширено такі форми управління НДД: розпорядчо-адміністративні (нормативні – інструкція, норматив; індивідуальні – наказ, розпорядження, директива); дорадчо-адміністративні (колегіальні – рішення зборів трудового колективу).

Усі учасники процесу управління НДД спрямовують зусилля на розвиток системи управління НДД шляхом сполучення субординаційних та координаційних функцій для вироблення рішень у межах посадових повноважень та концепцій через коригування планів, програм на основі діалогічної узгодженості, розроблення варіативних моделей діяльності.

Одним із завдань управління науково-дослідницькою діяльністю є спрямування дій на розвиток керованої підсистеми через спрямовану самоорганізацію студентів. Якщо спрямовувати науково-дослідницьку діяльність на природний розвиток студентів, як підкреслює В. Степашко, то така діяльність буде більш результативною та раціональною[44].

---

[43] Степашко, В. О., 2014. *Теорія і практика управління науково-дослідницькою діяльністю студентів вищих навчальних закладів економічного профілю*. Доктор наук. Київ: Інститут педагогіки Національної академії педагогічних наук України, 438 с., с. 67.

[44] Степашко, В. О., 2014. *Теорія і практика управління науково-дослідницькою діяльністю студентів вищих навчальних закладів економічного профілю*. Доктор наук. Київ: Інститут педагогіки Національної академії педагогічних наук України, 438 с., с. 75.

Цілі студента можуть бути дивергентними по відношенню до цілей держави. Щоб реалізувати цілі, студенту необхідно узгодити їх з вимогами, цілями держави. Конвергентне зближення цілей особистості і цілей суспільства, держави зумовлює узгодження зовнішніх і внутрішніх цілей. Це узгодження, як вважає Г. Єльникова, буде *адаптивним*. Сполучення зовнішнього і внутрішнього управління НДД відбувається через діалогічну узгодженість цілей адміністрації ЗВО і студента, цілей керівної і керованої підсистем, зовнішніх вимог держави із внутрішніми потребами студентів. Взаємна адаптація цілей на основі субстанціональної єдності створює сприятливі умови для їх реалізації.

Спрямована самоорганізація, як вважає Г. Єльникова, «спричинює саморозвиток особистості в межах усвідомленої нею вимог, а адаптивне управління забезпечує умови для її саморозвитку шляхом адаптації потреб до вимог закладу освіти, в якому буде працювати майбутній керівник»[45].

Науково-дослідницька діяльність стає громадською та особистою потребою кожного майбутнього керівника ЗО, від задоволення якої багато в чому залежить розвиток суспільства. Готовність і здатність керівника до НДД є соціально значущим завданням, актуальність якого зумовлена усвідомленням того беззаперечного факту, що дослідницькі вміння, навички логічно і послідовно аналізувати явище, процес, стан об’єкта і на новому рівні синтезувати знання, яке зможе змінити, ретранслювати події і перебіг освітнього процесу на іншому рефлексивному і результативному рівнях. Саме ці судження і міркування визначені як значущі й актуальні цільові орієнтири дослідження в усьому смисловому спектрі означених завдань.

Становлення майбутнього керівника ЗО проходить під час навчання в магістратурі, у процесі навчання відбувається знайомство студента (майбутнього керівника ЗО) з найбільш поширеними методами управління освітніми системами, співвіднесення їх зі своїм досвідом, освоєння основних інструментів і процедур, якими має володіти фахівець у сфері управління ЗО.

---

[45] Єльникова, Г. В., 2005. *Наукові основи адаптивного управління закладами та установами загальної середньої освіти*. Доктор наук. Київ: Центральний інститут післядипломної педагогічної освіти Академії педагогічних наук України, 641 с.

Під закладами освіти, які випускають майбутніх керівників ЗО розуміємо заклади вищої освіти, які здійснюють підготовку за освітньо-професійними програмами «Управління навчальним закладом» та «Управління закладом освіти» спеціальності 073 «Менеджмент». Діяльність таких закладів спрямована на відповідність професійної підготовки керівника до європейських і світових стандартів якості освіти, впровадження педагогічних інновацій, розвиток їхньої педагогічної майстерності.

У системі безперервної освіти України, що трансформується під впливом глобальних світових та європейських інтеграційних процесів, постійно зростає частка самостійного засвоєння знань, умінь і навиків у майбутніх керівників закладів освіти, що визнано стрижневим напрямом трансформаційних зрушень; постійно змінюються основні мотиви освітньої та наукової діяльності студентів, з-поміж яких дослідники виділяють такий перелік професійних та особистісних стимулів до навчання:

– намагання стати хорошим спеціалістом;
– досягнути високих результатів у самоосвіті та суспільній діяльності;
– бути професіоналом у своїй діяльності[46].

Саме в контексті викладених вище пріоритетів, було встановлено, що в системі цінностей майбутніх керівників ЗО визначальне місце належить професійним та кар’єрним установкам, які неможливі без високого рівня оволодіння знаннями, дослідницькими вміннями в процесі виконання НДР.

Нові завдання ставляться і щодо організації самої науки вищої школи і, зокрема, НДР у закладах вищої освіти як ключового чинника формування творчої особистості студента. Розвиток науки у вищій школі передбачає підвищення якості підготовки спеціалістів, здатних після закінчення навчання самостійно і творчо вирішувати серйозні наукові завдання, аналізувати теоретичні й практичні тенденції ефективного управління ЗО. Тому саме у закладі вищої освіти важливо

[46] Дубасенюк, О. А., 2014. Інновації в сучасній освіті. В: *Інновації в освіті: інтеграція науки і практики:* збірник науково-методичних праць. Житомир, с. 12–28.

створювати умови для розвитку творчої особистості на основі самостійного мислення та прагнення до нових наукових досліджень.

До науково-дослідницьких робіт студентів вища школа висуває такі вимоги: володіння методологічним інструментарієм, дотримання вимог до написання робіт. Відтак Я. Ольберц зазначає, що «науково-дослідницька діяльність, на відміну від самонавчання, має ряд істотних відмінностей, які полягають у мірі самостійності, що має творчий характер; відповідності завдань вимогам практики; значимості отриманих результатів; педагогічному керівництві»[47].

Урахування загальної структури НДД студентів і системооб'єднуючої ролі цілей в ній дозволив уточнити і сформулювати визначення базових понять.

Поняття *наукова діяльність* тлумачиться у двох вимірах суб'єкт-суб'єктної взаємодії: в першому – безпосереднє і опосередковане (через засоби ІКТ) управління одних суб'єктів (викладачів, наукових керівників) в указаному комунікаційному процесі; і в другому – власне набуття студентами організаційних та методичних навичок проведення НДР[48].

Законом України «Про наукову і науково-технічну діяльність» визнано пріоритетною наукову діяльність, основними формами якої є фундаментальні та прикладні наукові дослідження[49].

У Законі України "Про вищу освіту" передбачено та законодавчо закріплено положення щодо проведення наукової, науково-технічної та інноваційної діяльності у закладах вищої освіти як невід'ємної складової освітньої діяльності з метою інтеграції наукової, освітньої і виробничої діяльності в системі вищої освіти. Провадження наукової і науково-технічної діяльності університетами, академіями, інститутами є обов'язковим[50].

---

[47] Olbertz, J. H., 1981. *Über den Zusammenhang von Studienmoral und studentiscer Selbsttändigkeit – eine hochschulpädagogische Untersuchung*: Dissertation. Halle. 188 s., S. 119.

[48] Козак, Н. Л., 2010. Організація наукової діяльності студентів в університеті. *Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка: Філософія. Політологія*, № 94–96, с. 71–76.

[49] *Про наукову і науково-технічну діяльність*, 2015. Закон України від 26.11.2015 № 848-VIII [Редакція від 12.01.2022, підстава – 1962-IX], [online]. Режим доступу: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/848-19#Text [Дата звернення 05 лютого 2022]. Ст. 1.

[50] *Про вищу освіту*, 2014. Закон України від 01.07.2014 № 1556-VII: [Редакція від 01.01.2022, підстава – 1089-IX], [online]. Режим доступу: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1556-18#Text [Дата звернення 05 лютого 2022]. Ст. 65.

Науково-дослідницька діяльність сприяє підготовці творчої особистості. Метою організації такої діяльності є: надання максимальної можливості для розвитку особистості, творчої індивідуальності майбутнього фахівця; розвиток творчих здібностей та активізація розумової діяльності; формування потреби неперервного самостійного поповнення знань; здобуття глибокої системи знань як ознаки міцності. Завдання науково-дослідницької діяльності полягають у прогнозуванні або передбаченні всього того, що створює найкращі умови для глибокого та всебічного засвоєння тієї чи іншої системи наукових знань і прогнозуванні наукової діяльності або передбачення поступового переходу від елементарних рівнів і форм пізнання до складніших[51].

Науково-дослідницька діяльність студентів – це діяльність, пов'язана з пошуком відповіді на творчу, дослідницьку задачу із заздалегідь невідомим рішенням. Вона включає у себе такі етапи:

– постановку проблеми;
– вивчення теоретичних аспектів досліджуваної проблематики;
– релевантність методики дослідження і практичне оволодіння нею;
– виявлення необхідних відомостей, їх опрацювання та узагальнення;
– власні умовиводи[52; 53; 54].

Визначальною у науково-дослідницькій діяльності студента є актуалізація професійно-значущих знань як процес переведення з потенційного стану в актуальну дію раніше набутих знань, їх відтворення та перенесення в нові ситуації, використання з метою встановлення зв'язку з навчальним матеріалом, що підлягає засвоєнню. Науково-дослідницька діяльність студентів є невід'ємною складовою

---

[51] Гриньова, М. В., 2018. Професійна підготовка майбутніх учителів природничих спеціальностей до дослідницької діяльності. *Імідж сучасного педагога,* Випуск 1 (178), с. 13–18, с. 15.

[52] Альошкіна, Л. П. та Новак, І. М., 2021. Особливості організації та перспективи розвитку науково-дослідної роботи здобувачів вищої освіти у вітчизняних закладах вищої освіти. *Електронний журнал «Ефективна економіка»,* [online] №2. Режим доступу: http://www.economy.nayka.com.ua/pdf/2_2021/103.pdf [Дата звернення 10 липня 2021].

[53] Бєляєв, Ю. І. та Стеценко, Н. М., 2010. Науково-дослідна діяльність студентів у структурі роботи університету. *Педагогічний альманах*, № 6, с. 188–191.

[54] Білоус, О. В., Гриценчук, О. О., Іванюк, І. В., Кравчина, О. Є., Лещенко, М. П., Малицька, І. Д., Морзе, Н. В., Овчарук, О. В., Рождественська, Д. Б., Сороко, Н. В., Тимчук, Л. І., Ткаченко, В. А., Шиненко, М. А. та Яцишин, А. В., 2014. *Формування інформаційно-комунікаційних компетентностей у контексті євроінтеграційних процесів створення інформаційного освітнього простору*: посібник. Київ: Атіка, НАПН України, 212 с.

роботи закладу вищої освіти і сприяє формуванню творчої особистості майбутнього фахівця, оскільки дозволяє:

– забезпечити навчання студентів методології раціонального засвоєння та використання знань, закласти основи науково-дослідницької діяльності;

– найбільш повно реалізувати індивідуальний підхід у навчанні студентів, диференціювати їх спеціалізацію;

– уже в межах освітнього процесу залучати студентів до наукових досліджень і розв'язувати виробничі, економічні та соціальні завдання;

– розвивати у студентів здатність до самостійних обґрунтованих суджень та висновків, здатність використовувати самостійно здобуті наукові знання у швидко змінних ситуаціях, відповідати вимогам професійної діяльності, науково обґрунтовувати результати власної праці;

– раціонально використовувати вільний час, відволікати від набуття негативних звичок[55; 56].

Поняття *науково-дослідницька діяльність студентів* містить такі функціональні елементи:

– засвоєння студентами основ загальної та спеціальної методології, методики організації наукової творчості;

– наукові розвідки студентів у межах освітнього процесу та під керівництвом НПП поза межами освітнього процесу[57].

Суголосними у визначенні компонентів науково-дослідницької діяльності є теоретичні напрацювання дослідниці Г. Цехмістрової, яка зазначає, що НДД проводиться за такою послідовністю (див. рис. 1.1)[58]:

---

[55] Фролова, І. В., 2012. Науково-дослідницька діяльність студентів – передумова випереджувального саморозвитку фахівця. *Наукові записки Ніжинського державного університету ім. Миколи Гоголя. Серія: Психолого-педагогічні науки*, № 7, с. 25–30.

[56] Білоус, О. В., Гриценчук, О. О., Іванюк, І. В., Кравчина, О. Є., Лещенко, М. П., Малицька, І. Д., Морзе, Н. В., Овчарук, О. В., Рождественська, Д. Б., Сороко, Н. В., Тимчук, Л. І., Ткаченко, В. А., Шиненко, М. А. та Яцишин, А. В., 2014. *Формування інформаційно-комунікаційних компетентностей у контексті євроінтеграційних процесів створення інформаційного освітнього простору*: посібник. Київ: Атіка, НАПН України, 212 с.

[57] Степашко, В. О., 2006. Модель науково-дослідної роботи вищого навчального закладу. *Психолого-педагогічні проблеми сільської школи*, № 17, с. 17–29.

[58] Цехмістрова, Г. С., 2004. *Основи наукових досліджень*: навчальний посібник. Київ: Видавничий дім «Слово», 240 с.

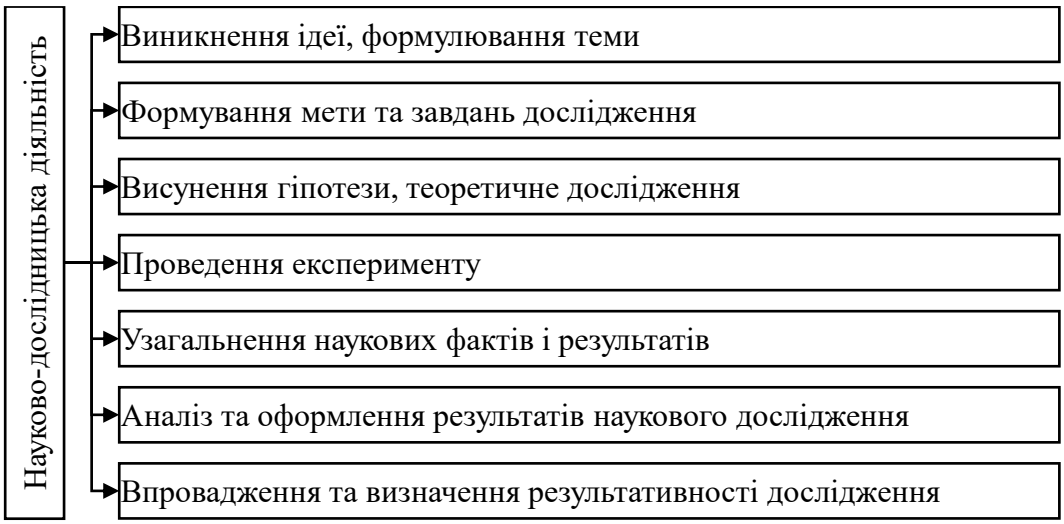

Рис. 1.1. Структура науково-дослідницької діяльності студентів

Представлені компоненти структури науково-дослідницької діяльності студентів, що унаочнюють основні положення концепції дослідниці, досить виважено та змістовно репрезентують її аргументацію.

Як бачимо, структурні блоки та компоненти НДД взаємопов'язані як в теоретичному, так і в прикладному аспектах, тобто логічні та інтелектуальні компоненти на кожному наступному етапі проведення НДД переходять на вищий ступінь абстрагування та узагальнення з наступною верифікацією на експериментальному етапі проведення наукових досліджень.

Науково-дослідницька діяльність студентів здійснюється за певними етапами. На думку Г. Цехмістрової, можна говорити про два етапи: НДД, що є складовою освітнього процесу та НДД поза освітнім процесом[59].

Н. Кушнаренко та В. Шейко виокремлюють третій етап НДД студентів: науково-організаційні заходи, конференції, конкурси та ін.

Визначаючи науково-дослідницьку діяльність як таку, що спрямована на вирішення «творчої, дослідницької задачі з попередньо невідомим вирішенням … і передбаченням основних етапів, характерних для дослідження в науковій сфері: постановку проблеми, вивчення теорії, присвяченої цій проблематиці, підбір методик дослідження і практичне оволодіння ними, збір емпіричного матеріалу, його аналіз і узагальнення, формулювання власних висновків, – автори висувають

[59] Цехмістрова, Г. С., 2004. *Основи наукових досліджень*: навчальний посібник. Київ: Видавничий дім «Слово», 240 с.

тезу, – що будь-яке дослідження, неважливо в якій області природних або гуманітарних наук воно виконується, має подібну структуру. Такий ланцюжок є невід'ємною приналежністю дослідницької діяльності, нормою її проведення»[60].

У структурі управління науково-дослідницькою діяльністю у ЗВО у взаємозв'язку із загальними функціями управління науково-дослідницькою діяльністю виділяють такі рівні управління НДД: стратегічний, тактичний, оперативний. Зосередимо увагу на зв'язку загальних функцій, зокрема, «планування контролю», «облік планів», «облік скоординованих зусиль», «аналіз результатів контролю», «організація обліку», які, на думку дослідників В. Пікельної і В. Пілющенко, простежуються і в управлінні науково-дослідницькою діяльністю студентів[61; 62].

Функція «планування контролю» підготовки майбутніх керівників ЗО полягає у розробленні моделі управління та прогнозування результатів від її впровадження в управлінні НДД студентів.

Функція «облік планів» направлена на постійне ведення та систематизацію планів різного рівня та різного спрямування: від поточних до річних, що підлягають та стають предметом моніторингових досліджень стосовно якості їхнього виконання.

Організаційно-координаційна функція (облік скоординованих зусиль) управління передбачає ознайомлення членів колективу зі змістом діяльності з реалізації завдань науково-дослідницької діяльності майбутніх керівників ЗО; формування готовності адміністративного та науково-педагогічного персоналу до реалізації визначених цілей, координацію діяльності всіх працівників за горизонталлю та вертикаллю.

Функція аналізу результатів контролю визначає необхідні матеріальні та інтелектуальні ресурси цього виду управління; аналіз виконання рішень колегіальних органів управління – вчених рад, ректорату, загальних зборів.

---

[60] Шейко, В. М. та Кушнаренко, Н. М., 2004. *Організація та методика науково-дослідницької діяльності*: підручник. 4-е вид., випр. і доп. Київ: Знання, 307 с.

[61] Пикельная, В. С., 1993. *Теория и методика моделирования управленческой деятельности (школоведческий аспект)*. Доктор наук. Кривой Рог: Криворожский государственный педагогический інститут, 374 с.

[62] Пілюшенко, В. Л., Шкрабак, І. В. та Славенко, Е. І., 2004. *Наукове дослідження: організація, методологія, інформаційне забезпечення*: навчальний посібник. Київ: Лібра, 344 с.

Основним завданням організації обліку визначено виявлення стану сформованості професійної компетентності дослідників під час виконання НДД у закладі вищої освіти, доведення та організацію документації щодо виконаних студентами наукових робіт, які були заплановані керівництвом кафедри, факультету. Ця функція обслуговувала всі рівні управління науково-дослідницькою діяльністю студентів: адміністрацію ЗВО (ректор, проректори, вчена рада як колективний орган управління ЗВО); викладачів; органів студентського самоврядування[63; 64].

Магістратура готує фахівців високого рівня і є заключною сходинкою вищої освіти тому і вимоги до організації НДД студентів, розвитку вмінь та навичок такої діяльності, якості її вихідних продуктів мають свої особливості[65; 66].

«У процесі осмислення педагогічного завдання й самостійного пошуку наукових способів його вирішення, – як зазначає Н. Мирончук, – студенти засвоюють педагогічні знання, набувають умінь обґрунтованого й поглибленого аналізу професійних явищ, моделювання, проєктування, конструювання рішення, варіанту поведінки; удосконалюють навички самоаналізу, самооцінки, самоконтролю; набувають здатностей до вияву варіативності, гнучкості у виборі стратегій дій, вчинку»[67].

С. Вітвицька зазначає, що «НДР студентів спрямована на розвиток нахилів не лише до дослідницької діяльності, а й творчого розв’язання навчальних завдань в закладах освіти, … формування умінь і навичок застосування дослідницьких методів для розв’язання практичних питань навчання і виховання»[68].

---

[63] Пикельная, В. С., 1993. *Теория и методика моделирования управленческой деятельности (школоведческий аспект)*. Доктор наук. Кривой Рог: Криворожский государственный педагогический інститут, 374 с.

[64] Пілюшенко, В. Л., Шкрабак, І. В. та Славенко, Е. І., 2004. *Наукове дослідження: організація, методологія, інформаційне забезпечення*: навчальний посібник. Київ: Лібра, 344 с.

[65] Ніколаєва, Л., 2011. Теоретичні аспекти науково-дослідницької діяльності студентів магістратури. *Проблеми підготовки сучасного вчителя*, № 4(2), с. 178–184.

[66] Гавриловський, С. О., 2017. Науково-дослідна діяльність майбутніх керівників загальноосвітніх навчальних закладів у процесі магістерської підготовки: пошуки нових можливостей. *Вісник Житомирського державного університету імені Івана Франка: науковий журнал. Педагогічні науки*, № 4(90), с. 33–37.

[67] Мирончук Н. М., 2018. Формування умінь самоорганізації науково-дослідницької діяльності магістрантів на засадах ергономічного підходу. *Вісник Житомирського державного університету імені Івана Франка. Педагогічні науки*, № 4(95), с. 103–107.

[68] Вітвицька, С. С., 2005. *Практикум з педагогіки вищої школи:* навчальний посібник за модульно-рейтинговою системою навчання для студентів магістратури. Київ: Центр навчальної літератури, 396 с., с. 263.

Головним доробком НДД студента є його магістерська робота. Науково-дослідницька діяльність студентів ґрунтується на завданнях освітнього процесу. Проаналізувавши навчальні програми з предметів педагогічного циклу, можна зробити висновок, що під час підготовки до практичних занять, студенти завжди проводять науково-дослідницьку роботу. Вона полягає у самостійному визначенні проблематики досліджень, вивченні наукових джерел інформації і, залежно від виду НДД, подальшому дослідженні та оформленні результатів[69; 70].

Центральне місце в системі управління науково-дослідницькою діяльністю студентів посідає системний аналіз функцій і процесу управління для з'ясування закономірностей на підставі виявлених різнотипних зв'язків між підсистемами, а також стратегії розвитку цілісної системи, з огляду на синергетичні позиції. Досліджуючи теоретично-методологічні засади управління НДД економічного профілю, В. Степашко зазначає, що в «період переходу від бюрократичного управління до адхократичного (узгоджувального) та меритократичного (професійного) важливо усвідомлювати головні функції, зміст управлінських функцій майбутніх керівників ЗО, їх класифікацію; зв'язок між змістом управління НДД і стандартом професійної діяльності майбутніх керівників ЗО»[71].

Керуючись положенням Г. Єльникової про те, що система управління закладами та установами загальної середньої освіти характеризується змістом, організацією, технологією, підсумуємо, що функції управління НДД – це сукупність окреслених завдань управління НДД, які характеризують і конкретизують зміст управління НДД, що реалізують керівники ЗВО через технології. Розробляючи концептуальні положення адаптивного управління закладами та установами загальної середньої освіти, Г. Єльникова зазначає, що «кожна цільова функція в управлінському процесі проходить усі його етапи (збір,

---

[69] Ніколаєва, Л., 2011. Теоретичні аспекти науково-дослідницької діяльності студентів магістратури. *Проблеми підготовки сучасного вчителя*, № 4(2), с. 178–184.

[70] Гавриловський, С. О., 2017. Науково-дослідна діяльність майбутніх керівників загальноосвітніх навчальних закладів у процесі магістерської підготовки: пошуки нових можливостей. *Вісник Житомирського державного університету імені Івана Франка: науковий журнал. Педагогічні науки*, № 4(90), с. 33–37.

[71] Степашко, В. О., 2014. *Теорія і практика управління науково-дослідницькою діяльністю студентів вищих навчальних закладів економічного профілю*. Доктор наук. Київ: Інститут педагогіки Національної академії педагогічних наук України, 438 с., с. 213.

аналіз інформації, визначення критеріальної моделі результату, формулювання мети та її адаптацію до умов, організацію діяльності, з'ясування комунікативних зв'язків із поточним корегуванням, контроль результату, прогнозування подальшого розвитку)». Вона зосереджує увагу на перетворенні функцій управління закладами та установами загальної середньої освіти (у вигляді сполучення цільових функцій) через координацію структурних підрозділів у кінцевий результат діяльності[72].

Дискутуючи з указаним твердженням, Л. Даниленко вважає, що зміни в циклі функцій управління ЗО пов'язані з тенденцією оновлення управлінської діяльності керівників ЗО[73]. В універсальному циклі управління НДД керівники ЗВО та їх заступники трансформують цільові функції в оперативні функції НПП (пізнавальна, проєктувальна, конструювальна, організаційно-практична, комунікативна, консультативна, діагностична, прогностична) та у функції самоменеджменту студентів (самопізнання, самооцінювання, самоконтроль власної діяльності)[74; 75].

Німецькі вчені (В. Кнехель, Ф. Ліхтенеккер, Р. Рецке) констатують, що «нині розширилися уявлення про функції НПП, форми кооперації між ними і студентами. Вони зосереджують увагу на значущості таких модернізованих функцій управління НДД в системі «викладач – студенти»: наукове керівництво, консультування, кооперування»[76].

Г. Цехмістрова розглядає НДД студентів як один із найважливіших засобів підвищення якості підготовки і виховання спеціалістів з вищою освітою, здатних застосовувати досягнення науково-технічного прогресу в процесі проведення НДД.

---

[72] Єльникова, Г. В., 1999. *Наукові основи розвитку управління загальною середньою освітою в регіоні*: монографія. Київ: ДАККО, 303 с, с. 83–91.

[73] Даниленко, Л. І., 1998. *Модернізація змісту, форм та методів управлінської діяльності директора загальноосвітньої школи*: монографія. Київ: Логос, 140 с.

[74] Степашко, В. О., 2014. *Теорія і практика управління науково-дослідницькою діяльністю студентів вищих навчальних закладів економічного профілю*. Доктор наук. Київ: Інститут педагогіки Національної академії педагогічних наук України, 438 с.

[75] Гавриловський, С. О., 2018. Управління науково-дослідницькою діяльністю студентів у процесі магістерської підготовки: теоретичний аспект. В: *Управління закладами освіти на засадах акмеологічного підходу:* збірник матеріалів Всеукраїнської науково-практичної конференції, Ч.1. Житомир, 16 березня 2018 року. Житомир: ФОП Левковець, с. 94–105.

[76] Knöchel, W., Lichtenecker, F. und Retze, R., 1986. *Einführung in die Hochschulpädagogik*, Teil 2. Berlin, 243 s.

Поступове ускладнення сформованих у результаті оформлення творчого доробку знань, умінь і навичок дає можливість в майбутньому працювати над науковими дослідженнями різного рівня складності, удосконалювати та поглиблювати теоретичні знання, практичні навички та вміти інноваційно мислити, мати науковий потенціал, що може бути задіяний в науково-дослідницьких роботах, які виконуються в рамках спільних науково-дослідницьких проєктів між бізнесом, науково-дослідницькими установами та закладами вищої освіти.

Науково-дослідницька діяльність студентів є одним із пріоритетних засобів професійної підготовки. З одного боку, ця діяльність відрізняється всіма характеристиками навчально-пізнавальної роботи – передбачає вивчення певного об'єкта педагогічної діяльності в процесі розв'язання пізнавальної задачі, яка, як правило, має проблемний характер. З іншого ж боку, науково-дослідницька діяльність має ознаки творчої діяльності, розвиває креативні можливості особистості в аспекті вироблення власного бачення шляхів розв'язання проблемної задачі[77].

Під час світової пандемії гостро постало питання готовності НПП закладів освіти якісно проводити дистанційне навчання. Адаптуватися до нових викликів сьогодення педагогам довелося досить швидко. Зокрема, НПП необхідно було у стислі терміни підготуватися до організації освітнього процесу на період карантину, що також передбачало організацію дистанційного навчання, яке в свою чергу, якісно можливо виконувати з використанням хмарних технологій[78].

В умовах формування інформаційного суспільства зростає роль підготовки висококваліфікованих кадрів, які здатні до продуктивної діяльності в цьому суспільстві. Тому навички взаємодії з засобами ІКТ, пошуку потрібних відомостей, їх критичного оцінювання і використання є одними із ключових показників підготовки фахівця[79]. Враховуючи вищезазначене, поряд із традиційною освітою

---

[77] Цехмістрова, Г. С., 2004. *Основи наукових досліджень*: навчальний посібник. Київ: Видавничий дім «Слово», 240 с.
[78] Vakaliuk, T. A., Spirin, O. M., Lobanchykova, N. M., Martseva, L. A., Novitska, I. V. and Kontsedailo, V. V., 2021. Features of distance learning of cloud technologies for the organization educational process in quarantine. Journal of Physics: Conference Series, Volume 1840. Kryvyi Rih, Ukraine, [online]. Available at: https://iopscience.iop.org/article/10.1088/1742-6596/1840/1/012051/pdf [Accessed December 24, 2021]
[79] Биков, В. Ю., 2008. *Моделі організаційних систем відкритої освіти*: монографія. Київ: Атіка, 684 с., с. 21.

широке застосування набувають засоби управління освітнім процесом, засновані на інформаційно-комунікаційних технологіях.

Для початку слід з'ясувати, що ж таке *інформація* та *інформаційно-комунікаційні технології*. «Інформація – довільні відомості про подію, сутність чи процес, що є об'єктом операцій сприйняття, перетворення, зберігання, використання та передачі»[80].

У тлумачному словнику з інформатики зазначається, шо поняття *інформація* походить від латинського слова *informatio* та означає освідомлення, роз'яснення. Також там подається декілька визначень поняття *інформація*: 1) це відомості (повідомлення, дані) незалежно від форми їхнього подання; 2) може трактуватися як сукупність даних, зафіксованих на матеріальному носії, збережених і розповсюджених у часі й просторі; 3) це сигнали, потрібні й корисні для одержувача, некорисні сигнали – це шум, завади; 4) відомості, невідомі до їх отримання, що є об'єктом зберігання, передачі та обробки[81].

Залежно від галузі використання термін *інформація* одержав безліч визначень, серед яких, на думку В. Степашка[82], близькі за тлумаченням та співзвучністю змістових аспектів його власній позиції такі: за концепцією В. Камша, *інформація* – «це відображення заміни дискретного значення енергетичного процесу в контурі керування пристрою іншим дискретним значенням»[83]. За визначенням В. Цимбалюк – «це результат інтелектуальної (аналітико-синтетичної чи евристичної) діяльності певної людини щодо подання відомостей, повідомлень, сигналів, кодів, образів тощо»[84]. Також існують і інші, переважно несумісні між собою, визначення цього поняття.

---

[80] Томашевський, О. М., Цегелик, Г. Г., Вітер, М. Б. та Дудук, В. І., 2012. *Інформаційні технології та моделювання бізнес-процесів*: навчальний посібник. Київ: Центр учбової літератури, 296 с., с. 8.

[81] Півняк, Г. Г., Бусигін, Б. С., Дівізінюк М. М., Азаренко, О. В., Коротенко, Г. М. та Коротенко Л. М., 2010. *Тлумачний словник з інформатики*. Дніпропетровськ: Національний гірничий університет, 600 с., с. 356.

[82] Степашко, В. О., 2014. *Теорія і практика управління науково-дослідницькою діяльністю студентів вищих навчальних закладів економічного профілю*. Доктор наук. Київ: Інститут педагогіки Національної академії педагогічних наук України, 438 с.

[83] Камша, В. П., Камша, Л. С. та Камша, Ю. В., 2010. Про кібернетику другого етапу НТР. В: *Складні системи і процеси*, № 1(17). Запоріжжя, с. 25-41.

[84] Цимбалюк, В. С., 2010. *Інформаційне право (основи теорії і практики)*. Київ: "Освіта України", 388 с.

Оскільки інформація, як зазначає Ж. Сенчук, є головним ресурсом суспільства, а робота з інформацією складає основний зміст діяльності в будь-якій сфері, відповідно, однією з актуальних і багатоаспектних проблем управління науково-дослідницькою діяльністю майбутніх керівників ЗО стає його інформаційне забезпечення.

Майбутнім керівникам ЗО для вироблення і прийняття рішень щодо розвитку закладів освіти, розширення їхнього освітнього середовища потрібно зібрати, проаналізувати та узагальнити велику кількість інформації, що відображає процес створення, впровадження і використання інновацій у закладі, умови, в яких цей процес відбувається[85].

Вважаємо доречним застосування визначення інформації, поданої у Законі України «Про інформацію». У ньому сказано, що *інформація* – це «будь-які відомості та/або дані, які можуть бути збережені на матеріальних носіях або відображені в електронному вигляді»[86]. Поняття *інформаційно-комунікаційні технології* визначають як сукупність методів, засобів і прийомів, що використовуються з метою збирання, зберігання, опрацювання, розповсюдження, відображення й використання різноманітних даних задля інтересів і потреб користувачів. Це поняття з'явилося з виникненням інформаційного суспільства. В законодавчо-нормативних документах України подано визначення інформаційно-комунікаційних технологій, що екстраполюється на весь інформаційний простір України, а саме розуміння їх як цілеспрямованої організованої сукупності інформаційних процесів з використанням засобів обчислювальної техніки, що забезпечують високу швидкість обробки даних, швидкий пошук інформації, роззосередження даних, доступ до джерел інформації незалежно від місця їх розташування[87]. Поняття *технологія* розуміємо в класичному визначенні, за яким –

---

[85] Сенчук, Ж. О., 2009. *Інформаційне забезпечення управління інноваційною діяльністю педагогів загальноосвітнього навчального закладу*. Кандидат наук. Київ: Державний вищий навчальний заклад «Університет менеджменту освіти» Академії педагогічних наук України, 227 с., с. 35–36.

[86] *Про інформацію*, 1992. Закон України від 02.10.1992 року № 2657-XII [Редакція від 01.01.2022, підстава – 1089-IX], [online]. Режим доступу: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2657-12#Text [Дата звернення 05 лютого 2022].

[87] Томашевський, О. М., Цегелик, Г. Г., Вітер, М. Б. та Дудук, В. І., 2012. *Інформаційні технології та моделювання бізнес-процесів*: навчальний посібник. Київ: Центр учбової літератури, 296 с.

це мистецтво, майстерність, уміння, визначена сукупність дій, спрямованих на досягнення поставленої мети[88; 89].

Зазначимо також, що *технологія* прийшло в педагогічну науку з промислового виробництва, де воно означало процес виготовлення продукції найбільш ефективним і економічним чином. Наразі існує досить велика кількість визначень цього поняття. У цілому варто виокремити у педагогіці такі течії: орієнтування на постійно розширювані можливості технічних засобів в освітньому процесі – *технологія в освіті* або *технологія в навчанні*; виокремлення технології побудови освітнього процесу, що має назву *технологія навчання* або *педагогічна технологія*[90].

В основі другого напряму, зокрема, лежить ідея про те, що існують загальні закономірності процесу навчання, за допомогою яких можна побудувати єдину систему, що забезпечує функції закладу щодо всіх або переважної більшості студентів. У цьому сенсі *педагогічна технологія* – це проєкт певної педагогічної системи, яка реалізується практично; це змістова техніка освітнього процесу.

Підсумовуючи названі дефініції поняття *технологія в освіті – педагогічна технологія*, концентруємо увагу на процесуальних діях та суб'єктних відносинах керуючої підсистеми *заклад освіти* з керованою підсистемою *студенти*. Враховуючи цей факт, поняття *інформаційно-комунікаційна технологія* будемо трактувати як систему родовидових відношень, в якій *інформаційна* виступає як видовий атрибут поняття *технологія* як більш ширшого структурного і функціонального конструкту.

Тому розділяємо думку О.Воронкіна щодо дефініції поняття *інформаційно-комунікаційна технологія*: використання сукупності методів і програмно-технічних засобів для збору, обробки, зберігання, передачі і подання інформації з метою

---

[88] Крупський, Я. В. та Михалевич, В. М., 2010. *Тлумачний словник з інформаційно-педагогічних технологій*: словник. Вінниця: ВНТУ, 72 с.

[89] Гавриловський, С. О., 2019. Проблема проведення науково-дослідницької діяльності студентів засобами інформаційно-комунікаційних технологій у вітчизняному і зарубіжному науковому дискурсі. *Витоки педагогічної майстерності: журнал. Серія «Педагогічні науки»*, № 24, с. 43–49.

[90] Скібіцька, Л. І. та Скібіцький, О. М., 2007. *Менеджмент*: навчальний посібник. Київ: Центр учбової літератури, 416 с., с. 277.

отримання інформації нової якості, зниження трудомісткості і підвищення результативності процесів використання інформаційних ресурсів[91].

Інформаційно-комунікаційну технологію можна репрезентувати у вигляді взаємно пов’язаних інформаційних потоків (див. рис. 1.2.).

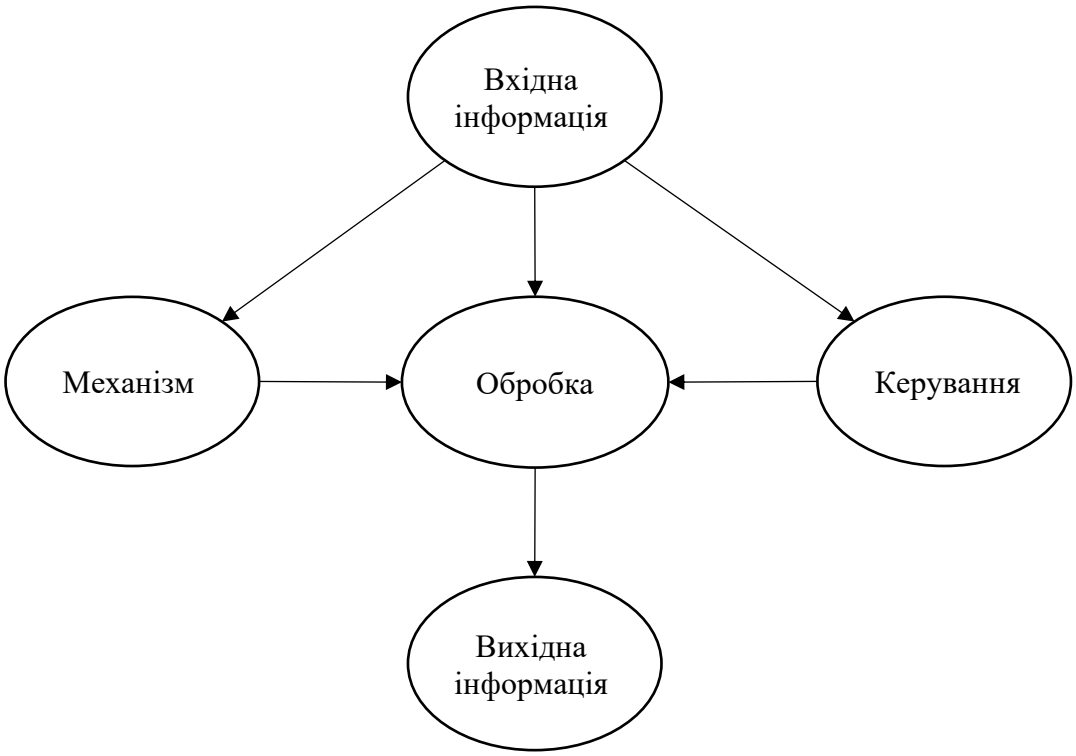

Рис. 1.2. Процес обробки і генерації інформаційно-комунікаційної технології

Як бачимо, структурно-функціональні складові процесу обробки і кумуляції нової (в якісному розумінні) інформації гетерогенні (неоднорідні) ні за змістом, ні за структурою та сутністю складові.

Беремо до уваги аксіоматичну вірність судження про те, що вхідний і вихідний потоки формуються не на матеріальній чи енергетичній субстанції. На вході та виході інформаційно-комунікаційної технології є не матерія і не енергія, а *інформація*, тобто відомості про певне явище, стан речовини, об’єкту. Враховуючи ці чинники, можемо стверджувати, що інформаційно-комунікаційна технологія – це сукупність процесів, в якій застосовуються засоби та методи накопичення,

[91] Воронкін, О. С., 2011. *Основи використання інформаційно-комп'ютерних технологій в сучасній вищій школі*: навчальний посібник з дисципліни "Комп'ютерні технології в науці й освіті". Луганськ: Вид-во ЛДІКМ, 156 с.

обробки і передачі первинної інформації для отримання інформації нової якості про стан і форму існування явища, об’єкту[92].

Впровадження інформаційно-комунікаційних технологій у сферу освіти сприяє розв'язанню проблеми щодо їх якісного впливу на зміст, методи та організаційні форми навчання.

Інформаційно-комунікаційні технології мають оригінальні нестандартні шляхи, способи одержання результатів. Вони якнайкраще сприяють розвитку і проявам творчих можливостей як педагога, так і студента, мають відповідну структуру певного творчого процесу.

Як зазначає дослідниця І. Новицька використання ІКТ в освітньому процесі вищої школи становить велику цінність, оскільки привабливі мультимедійні програми дають змогу краще сприймати й легше засвоювати навчальний матеріал, стимулюють інтерес студентів до навчання. ІКТ допомагають здобувати нові знання, надають можливість самостійно опановувати навчальний матеріал. Програми навчального призначення економлять час, вивільняють його для того, щоб набути нових умінь і навичок і стати освіченою людиною[93].

При цьому слід мати на увазі ту очевидну істину, що застосування інформаційно-комунікаційних технологій, як і інших педагогічних інновацій відбувається на основі дотримання принципів інтегративності, фундаментальності, професійної та особистісної орієнтації студентів та є раціональним засобом розвитку творчих здібностей студентів, що відкривають перед ними практично необмежені можливості для самостійної діяльності, дозволяючи знайти кардинальні рішення актуальних педагогічних проблем.

Створення відкритого середовища навчання з використанням ІКТ в контексті вимог концепції вищої освіти потребує інтегративного підходу до його створення, яке б відповідало вимогам освіти.

---

[92] Томашевський, О. М., Цегелик, Г. Г., Вітер, М. Б. та Дудук, В. І., 2012. *Інформаційні технології та моделювання бізнес-процесів*: навчальний посібник. Київ: Центр учбової літератури, 296 с., с. 34.

[93] Новіцька, І. В., 2017. Використання комп’ютерного тестування в процесі розв’язання педагогічних задач. *Науковий вісник Мелітопольського державного педагогічного університету*. Серія: Педагогіка. №1 (18), с. 169–176, с. 169.

Національна доктрина розвитку освіти визначає, що «пріоритетом розвитку освіти є впровадження інформаційно-комунікаційних технологій, які забезпечують подальше удосконалення освітнього процесу, доступність освіти, підготовку молодого покоління до життєдіяльності в інформаційному суспільстві … Держава підтримує процес інформатизації освіти, застосування ІКТ у системі освіти; сприяє забезпеченню закладів освіти комп'ютерами, сучасними засобами навчання, створенню глобальних інформаційно-освітніх мереж; забезпечує розвиток всеохоплюючої системи моніторингу якості освіти всіх рівнів»[94].

Аналіз основних підходів до визначення *інформаційно-комунікаційні технології* продовжимо переліком дефініцій цього поняття, враховуючи визначення інформаційно-комунікаційних технологій, що відображає авторське розуміння процесів в освіті, зокрема, дослідників С. Іванової, А. Кільченко, О. Спіріна, А. Яцишин, в якому наголошено на змістових складових ІКТ (сукупності методів і засобів) та етапів її опрацювання (збирання, систематизації, зберігання, опрацювання, передавання, подання різних повідомлень)[95]; визначення ІКТ, поданого М. Жалдаком, в якому акцентовано увагу на розширенні знань людей і розвитку їхніх можливостей управління технічними і соціальними процесами[96] і, наостанок, дефініції зазначеного поняття в контексті «якісного перетворення інформації» на різних етапах опрацювання інформаційних процесів (М. Скопень), акцентованому на складовій перетворення інформації з використанням відповідних методів і засобів[97].

Акцентуючи увагу на поєднанні двох важливих складових (наукових і технологічних), будемо орієнтуватися на такі значущі напрями їхнього застосування: викладання навчальних дисциплін, де повинні застосовуватися ІКТ; якнайширше застосування засобів інформаційно-комунікаційних технологій у

---

[94] *Про Національну доктрину розвитку освіти*, 2002. Указ Президента України; Доктрина від 17.04.2002 № 347/2002, [online]. Режим доступу: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/347/2002#Text [Дата звернення 15 березня 2018]. Ст. 20.

[95] Спірін, О. М., Іванова, С. М., Яцишин, А. В., Кільченко, А. В., Новицька, Т. Л., Лупаренко, Л. А., Дудко, А. Ф., Яськова, Н. В., Одуд, О. А., Коваленко, О. М., Пічугіна, І. С. та Аврамчук, А. М., 2019. *Використання електронних відкритих систем для інформаційно-аналітичної підтримки педагогічних досліджень: словник-довідник*. Вид. 2-е, виправлене та доповнене. Київ: ЦП Компринт, 76 с., с. 24.

[96] Жалдак, М. І., 1991. Проблема інформатизації навчального процесу в школі і в вузі. В: *Сучасна інформаційна технологія в навчальному процесі:* збірник наукових праць. Київ: КДПІ ім. М. П. Драгоманова, с. 3-16.

[97] Скопень, М. М., 2005. *Комп'ютерні інформаційні технології в туризмі*. Київ: Кондор, 301 с.

закладах освіти всіх рівнів; розширення номенклатури засобів ІКТ у процесі професійної підготовки; когнітивні можливості генерації комп'ютерного програмного забезпечення, орієнтованого на створення освітнього середовища; формування основ інформаційної культури; здійснення переведення багатьох видів управлінської діяльності на автоматизовані системи управління.

Широке застосування інформаційно-комунікаційних технологій у НДД є об'єктивно неминучим завдяки реальним якісним змінам в структурах пізнавальної і практичної діяльності людини, пов'язаним з інформатизацією суспільства в цілому. Причому широкі педагогічні можливості використання ІКТ в освіті і самоосвіті досягаються тільки за умови урахування дидактичних і психологічних принципів взаємодії людини із засобами ІКТ, розроблених педагогічною наукою[98].

Як підкреслює М. Шишкіна, оптимізації проведення НДР заважають невирішені питання організації та інформаційно-технологічного підтримування цього процесу, серед яких «… у відкритому інформаційно-освітньому середовищі закладу вищої освіти є такі: створення моделей компонентів відкритого науково-освітнього середовища на базі хмарних обчислень; розроблення методології проєктування і впровадження мережевих інструментів інформаційно-технологічного підтримування процесів наукової взаємодії на основі хмарних обчислень; використання відкритих систем управління знаннями в організації освітньо-наукового середовища закладу вищої освіти»[99].

Поширення інформаційно-комунікаційних технологій і їх інтенсивне застосування, багатогранний, інтегративний, ринково-зорієнтований характер управління НДД в умовах переходу до суспільства знань, багатокомпонентність діяльності закладів вищої освіти – відкритої соціально-педагогічної системи, з однієї сторони, і відсутність відкритого доступу до інформаційної бази даних (БД), результативних методик, організаційних моделей інформаційного забезпечення

---

[98] Тросюк, С. Д., 2014. Формування предметної компетентності учнів основної школи під час вивчення географії України в умовах інформаційно-освітнього середовища. *Известия академической науки*, [online]. Режим доступу: http://www.rusnauka.com/30_PERNR_2014/Pedagogica/2_176963.doc.htm [Дата звернення 25 травня 2017].

[99] Шишкіна, М. П., 2016. *Теоретико-методичні засади формування і розвитку хмаро орієнтованого освітньо-наукового середовища вищого навчального закладу*. Доктор наук. Київ: Інститут інформаційних технологій і засобів навчання Національної академії педагогічних наук України, 441 с., с. 75–76.

системи управління НДД в арсеналі керівників, НПП, з іншої, – унеможливлюють ефективне її використання[100].

Обґрунтовуючи теоретичні положення інформаційного управління ЗО, Л. Калініна зазначає, що «інформаційне управління ЗО представлене автоматизованими інформаційно-довідковими системами, автоматизованими інформаційно-пошуковими системами, управлінськими інформаційними системами, Інтернет-технологіями, телевізійно-супутниковими мережевими технологіями, кейс-технологіями, банками нормативно-директивної інформації, тематично зорієнтованими БД»[101].

Підвищенню результативності управління НДД буде сприяти використання інформаційних ресурсів, суб'єктам яких необхідно володіти інформаційною компетентністю. В структурі інформаційних ресурсів можна виокремити *інформаційний* блок (його утворюють уніфіковані планово-звітні документи); *технологічний* блок (засоби підтримки ухвалених рішень); блок *електронного забезпечення* (Інтернет-ресурси, програмне забезпечення, електронні журнали, архіви) (див. рис.1.3.).

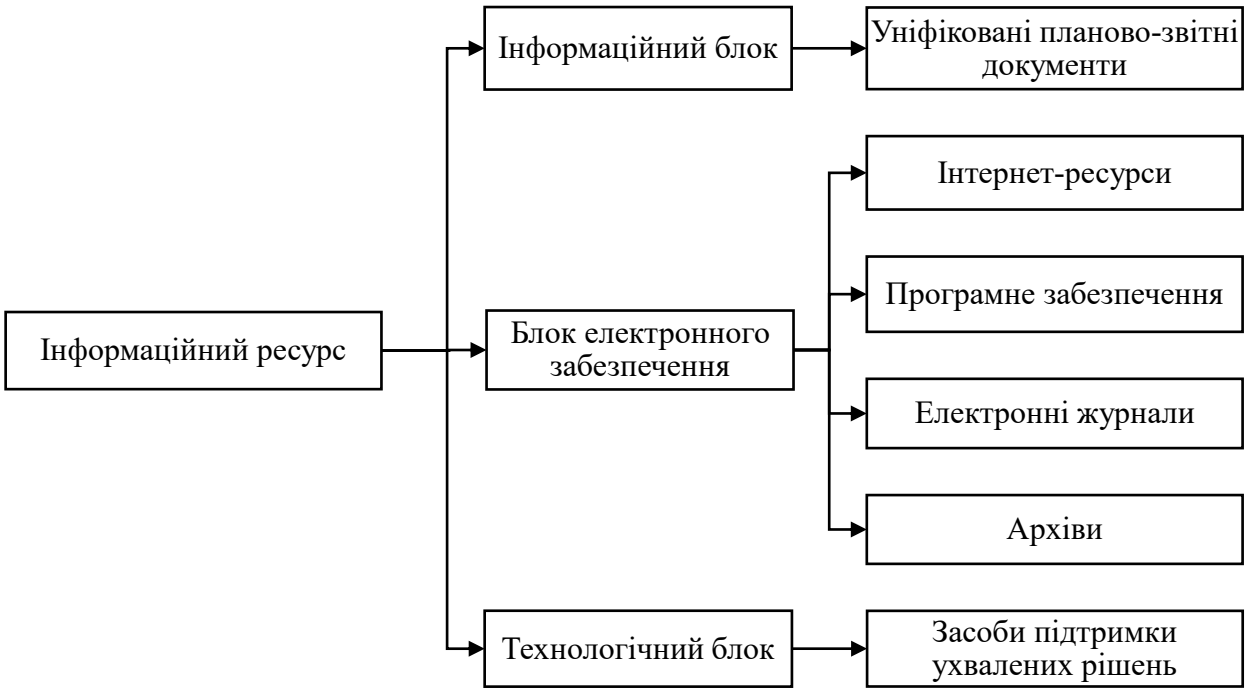

Рис. 1.3. Структура інформаційних ресурсів

[100] Степашко, В. О., 2014. Адаптивне управління науково-дослідною діяльністю студентів. *Освіта та педагогічна наука*, № 1(162), с. 32–37.
[101] Калініна, Л. М., 2008. *Інформаційне управління загальноосвітнім навчальним закладом: системи, процеси, технології*: монографія. Київ: Інформавтодор, 472 с., с. 55–56.

Для автоматизованого управління НДД планово-звітні документи необхідно уніфікувати, визначити планово-звітні документи, які складають основу інформаційного управління, зокрема річний календарно-тематичний план науково-дослідницької діяльності, план науково-організаційних заходів, картка тематики НДД, індивідуальний план студентів, рейтинг-лист студента, електронна картка розвитку творчого потенціалу студента, звіти НПП.

Основним завданням у розробленні й застосуванні процесу управління БД для оптимального функціонування системи комунікації «людина – машина» є забезпечення планування, обліку та звітності результатів НДД студентів.

У вітчизняному інформаційному дискурсі системи управління НДД відомі як «автоматизовані системи організаційного управління», «системи управління БД»: вони забезпечують результативне ухвалення рішення на основі автоматизації технологічних процесів. Саме тому Т. Кельдер дає визначення таких систем управління, які являють собою «… ієрархічно організований комплекс технічних, програмних, алгоритмічних та інформаційних засобів, що мають модульну структуру й забезпечують наскрізне управління матеріальними та інформаційними потоками об’єкта управління»[102].

Відтак, автоматизована інформаційна система управління НДД – це комплекс технічних засобів програмного забезпечення для більш швидкої обробки інформації й ухвалення раціональних рішень. Таке гармонійне поєднання можливостей людини і машини забезпечить якість управління науково-дослідницькою діяльністю студентів. Водночас Б. Дурняк, О. Мельников підтримують таке визначення поняття *автоматизована інформаційна система управління* – це «система призначена для автоматизації процесу збирання та передавання інформації про керований об’єкт, її обробку та ухвалення управлінського рішення; сукупність систем управління, які забезпечують автоматизоване формування й оперативну перебудову первинної мережі, перерозподіл мережевих трактів і каналів передавання в різних умовах»[103].

---

[102] Кельдер, Т. Л., 2005. *Інформаційні системи та технології в економіці*. Київ: Інфра, 112 с., с. 36.

[103] Дурняк, Б. В., Мельников, О. В., Артюшин, Л. М., Бабак, В. П. та Гуржій, А. М., 2005. *Системи оброблення та передавання інформації*: російсько-український тлумачний словник: в 2-х т, Т.1: А-П. Львів: Українська академія друкарства, 422 с.

Значущість досліджуваної проблеми на практичному рівні зростає в зв'язку з необхідністю розробки методики педагогічного сприяння НДД майбутніх керівників ЗО засобами ІКТ в системі навчання у магістратурі, що враховує особливості цього процесу і спрямованість на реалізацію комплексу педагогічних умов, які забезпечують його результативність.

Процес організації НДД майбутнього керівника ЗО вимагає вдосконалення сформованої системи планування наукової діяльності на всіх її рівнях[104]. Особливого значення в зазначеному контексті набуває необхідність підготовки студентів до планування наукової діяльності в процесі самостійної роботи, застосування ІКТ в управлінні процесом планування, що принципово трансформує та об’єктивно зменшить вплив антропологічних чинників на прийняття рішень, дотримання етапів, діагностичних методик та врахування усієї множини елементів, що безпосередньо і опосередковано можуть впливати на хід досліджень.

За наявності змін у структурі та змісті управління, суттєвою та особливою складовою проблеми управління залишається власне процес *планування*. Водночас інформатизація організаційного, психологічного, дидактичного та методичного супроводу цього процесу значно пришвидшить та підсилить експериментальну та теоретичну складові наукових розвідок (див. рис.1.4.).

Рис. 1.4. Схема процесу планування

Вважаємо, що оптимізувати процес з позицій інформаційного підходу – означає забезпечити повноту і якість інформації, тобто інформація повинна містити усі необхідні відомості про всі елементи системи, ці відомості мають бути точними і представленими в зручній для користувача формі, що, власне, і викладено в

[104] Гавриловський, С. О., 2017. Теоретичний аспект науково-дослідної діяльності майбутніх керівників ЗНЗ засобами ІКТ. В: *Інноваційний менеджмент у закладах освіти:* збірник матеріалів Всеукраїнської науково-практичної конференції, Ч.1. Житомир, 21 березня 2017 року. Житомир: ФОП Левковець, с. 103–106.

схематичному вигляді, яка демонструє одночасність отримання і обробки інформації. Така інформація сприятиме вибору оптимального варіанту рішення, а використання засобів ІКТ дозволить прискорити цей процес.

Аналіз проблеми планування освітнього процесу та використання для цього засобів ІКТ свідчить про постійний інтерес дослідників до її вивчення, осмислення та її оптимізації. Однак слід зазначити, що проблеми організаційно-педагогічних умов планування, застосування засобів ІКТ у науково-дослідницькій діяльності, навчання студентів планування самостійної роботи залишаються недостатньо та неоднозначно пріоритетними у дослідницьких пошуках науковців, що, можливо, залежить від рівня сформованості ІКТ-компетентності та пріоритетності в проблемному просторі різних наукових концепцій, зорієнтованих на рефлексивні, логічно та формально сконструйовані схеми в руслі традиційних підходів до інформаційної компоненти теоретичних та прикладних напрацювань.

Разом з тим слід відмітити появу нових чинників підвищення результативності процесу планування у ЗВО: з’явилася велика кількість обчислювальної техніки нового покоління, програмного і сервісного обслуговування освітнього процесу; підвищився інформаційно-технологічний рівень суб'єктів процесу планування на всіх його рівнях (ректорату, деканату, кафедри, викладачів, студентів); проявився підвищений інтерес до питань самостійної роботи студентів.

Реалізація потенційних можливостей педагогічних колективів, закладених в процесі планування навчання і у використанні ІКТ, дозволяє забезпечити якісно новий рівень професійної підготовки керівників ЗО і є важливим фактором саморозвитку як системи освіти в цілому, так і її суб'єктів.

Процес оптимізації НДД у магістратурі здійснюється шляхом модернізації та трансформації усталених компонентів освітньої діяльності, а саме: через структурні, змістові складові, методичний та управлінський супровід процесів обробки і регулювання потоків навчальної інформації.

За умови оптимізації НДД майбутнього керівника ЗО на основі застосування ІКТ, у плануванні освітнього процесу інтегральним критерієм буде визначено

результативність що уможливить розуміння планування як дискретного процесу, який складається з перервних, умовно розчленованих стадій, кожна з яких не повторює, а відтворює тільки їй властиві умови функціонування, значення кожної змінної, що змінюватиме своє значення з кожною наступною сходинкою. На кожному з цих сходжень тлумачення поняття *планування* матиме свій особливий, властивий лише цьому етапу конкретний зміст, при цьому інтегральний (єдиний в своїй множинності) критерій буде деякою єдністю локальних критеріїв для певних етапів. Результативність НДД буде визначатися не сумою кількісних показників на кожному з окремих ланок, а якісними характеристиками кінцевого продукту – теоретичних знань, умінь і навичок.

Інформаційно-комунікаційні технології у науково-дослідницькій діяльності майбутніх керівників закладів освіти застосовуватимуться на всіх етапах її проведення: плануванні дослідження, організації, реалізації, контролю результатів і управлінні, що дозволить істотно підвищити якість освіти. Однак вирішальну роль при цьому відіграє якість методичної та інформаційно-технологічної підготовки майбутніх керівників ЗО, тому починати треба з підготовки керівних кадрів для всіх рівнів системи освіти, визначення її змісту, засобів, форм і методів.

Інформаційне забезпечення управління інноваційною діяльністю закладу освіти та розроблена Ж. Сенчук[105] автоматизована БД, структурними компонентами якої стали суб’єкти, етапи управління, цілі кожного етапу, зміст інформації, її джерела та методи збору, збереження і використання даних, форми подання інформації, дозволили стверджувати, що розвиток освітнього менеджменту потребує широкого впровадження інформаційно-комунікаційні технології в управлінську практику, адже це дозволить майбутньому керівнику ЗО раціонально використовувати час, своєчасно отримувати достатню і об’єктивну інформацію, здійснювати вибір оптимальних варіантів рішень. У той же час недосконалість інформаційного забезпечення управління, на думку І. Пліш, призведе до розкоординованості всієї управлінської системи, негативно вплине на

[105] Сенчук, Ж. О., 2009. *Інформаційне забезпечення управління інноваційною діяльністю педагогів загальноосвітнього навчального закладу*. Кандидат наук. Київ: Державний вищий навчальний заклад «Університет менеджменту освіти» Академії педагогічних наук України, 227 с.

кожен етап управлінської діяльності керівника ЗО[106].

Для дослідження загальних функцій ІКТ у науково-дослідницькій діяльності майбутніх керівників ЗО та визначення взаємозв'язків його структурних елементів варто спрогнозувати та розробити функціональну модель управління науково-дослідницькою діяльністю майбутніх керівників ЗО в умовах магістратури засобами ІКТ, яку буде розглянуто у розділі 2. При цьому процес планування на всіх його етапах слід розглядати як систему діяльності колективів факультету і кафедри, окремих викладачів і студентів. Ця система має стати проміжною ланкою в процесі переходу від теорії до практики та вказати шляхи і методи експериментальної перевірки науково-дослідницької роботи НПП і студентів.

Процес планування в цій системі будується від управлінської діяльності, яка включає три етапи: *організаційний, управлінський, контрольно-регулювальний*. Система процесу планування розглядатиметься як спеціально спроєктований педагогічний засіб для отримання нової інформації про об'єкт управління і як педагогічна технологія процесу НДД (див. рис.1.5).

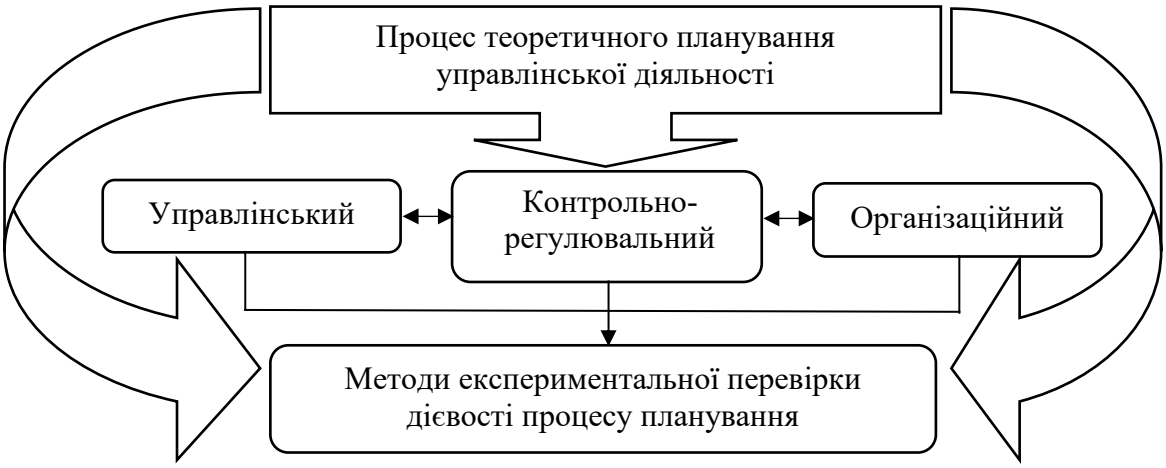

Рис. 1.5. Процес планування науково-дослідницької діяльності майбутніх керівників закладів освіти

Як бачимо, взаємодія суб'єктів процесу планування має інформаційний характер, тому наряду з *дидактичним* підходом до вирішення досліджуваної проблеми варто використовувати і *кібернетичний*.

ІКТ одночасно є засобами як дидактичного, так і кібернетичного методів.

[106] Пліш, І. В. та Карташова, Л. А., 2014. *Сучасна школа: інформаційні технології як чинник управління якістю освіти*: монографія. Ю. Київ: Інститут інформаційних технологій і засобів навчання НАПН України, 266 с., с. 32.

Інформація у процесі планування освітньої діяльності постійно циркулює між її суб'єктами, приймається, зберігається, обробляються, передається і використовується за допомогою засобів ІКТ.

Якісною характеристикою інформаційних систем є можливість отримання в процесі їх функціонування нової інформації[107]. У цьому є сутність системної характеристики ІКТ: обсяг інформації системи відрізняється від суми обсягів інформації окремих елементів, що входять в неї. Якість інформації системи в цілому може відрізнятися від якості інформації складових її елементів. Однак слід підкреслити, що системна якість може виявлятися тільки у тому випадку, якщо в систему входять суб'єкти цього процесу, тобто викладачі і студенти, які одночасно є і відправниками, і одержувачами інформації, і факторами розвитку системи.

Важлива роль при вивченні динаміки НДД відводиться *прогнозуванню* результатів наукових досліджень. При визначенні педагогічних умов оптимізації НДД майбутнього керівника ЗО ця процедура є основною у всьому комплексі дій. Саме поняття планування пов'язане з прогнозуванням поведінки системи в залежності від зовнішніх і внутрішніх умов. Інформація про майбутню поведінку системи є результатом обробки, аналізу, перенесення на предмет дослідження і синтезу первинної інформації про функціонування досліджуваного об'єкта або процесу. Первісна або вихідна інформація несе в собі знання про цілі та умови функціонування системи, засоби й методи її отримання; збереження, перетворення і трансляції поставлених завдань, нормативних показників освітнього процесу та його результатів. Прогнозуюча інформація має імовірнісний характер, тобто представляє знання про тенденції і можливі варіанти поведінки системи в майбутньому. Оптимізувати процес з позицій інформаційного підходу – значить забезпечити повноту і якість інформації, тобто інформація має містити всі необхідні відомості про всі елементи системи, які, у свою чергу, мають бути точними і представлені в зручній для користувача формі. Така інформація буде сприяти вибору оптимального варіанту використання засобів ІКТ та дозволить прискорити цей процес.

---

[107] Береза, А. М., 2001. *Основи створення інформаційних систем*. Київ: КНЕУ, 205 с., с. 169.

Метою планування НДД майбутнього керівника ЗО є побудова ідеальної моделі освітньої діяльності, яка відповідатиме психофізичним можливостям суб'єктів, педагогічним принципам, реальним умовам і засобам її реалізації і включає такі елементи:

– мета планування науково-дослідницької роботи;
– засоби і умови планування;
– процес планування НДД;
– планування організаційних заходів;
– планування роботи на факультеті;
– планування роботи на кафедрі;
– планування роботи викладачем;
– планування роботи студентом;
– реалізацію плану процесу НДД;
– контроль над виконанням планів;
– аналіз результатів і прогноз поведінки системи[108].

Очевидність соціальних, економічних, політичних, культурних перетворень, що відбуваються в нашій країні, цілком закономірним визначає постановку запитання про необхідність наукового забезпечення цих трансформацій. Соціальне замовлення системі освіти на підготовку не тільки грамотної, інтелектуальної, компетентної, а й творчої особистості, що розвивається і має навички НДД, здатної до створення нових наукових технологій, що відповідають світовим стандартам, до перетворення соціальної дійсності на основі наукових уявлень про місце людини в системі світоглядної картини світу обумовлене подальшим розвитком нашого суспільства, прогнозуванням нових напрямів його розвитку.

Однією з головних передумов реалізації цієї вимоги виступає створення управлінської, методичної, фінансової та матеріальної бази науково-дослідницької діяльності студентів як неодмінної складової вищої професійної освіти. Інтереси держави по відношенню до студентів (майбутніх керівників ЗО) мають полягати у

[108] Ростовський, В. С. та Дібрівська, Н. В., 2009. *Основи наукових досліджень і технічної творчості*: підручник для студентів вищих навчальних закладів. Київ: Центр учбової літератури, 96 с.

постійному зростанні їх інтелектуального, духовного, економічного потенціалу через розвиток системи підтримки вищої професійної освіти, зокрема, науково-дослідницької діяльності студентів.

Управління НДД студентів покликане вирішувати проблему професійного відбору талановитої молоді для поповнення науково-педагогічних кадрів країни.

Детальний аналіз науково-педагогічної літератури з проблеми управління науково-дослідницькою діяльністю майбутніх керівників ЗО в умовах магістратури засобами ІКТ, незважаючи на досить значні теоретичні результати, здобуті науковцями і практичний досвід в області управління освітнім процесом, не дає можливості отримати цілісне єдине бачення в контексті обґрунтування підходів до управління НДД та підтверджує недостатній ступінь розробленості предмета дослідження в сучасних соціокультурних умовах.

Управління НДД студентів у сучасних соціокультурних умовах визначено як цілеспрямовану взаємодію суб'єктів управління, яка забезпечує формування компетентності студентів у НДД і переведення її на більш високий рівень, що відповідає вимогам до майбутнього керівника ЗО[109].

Ще одна проблема, яка гостро постала в останні роки – забезпечення якості освіти, виявилася в полі зору дослідження тому, що саме освіта стала тим капіталом, який визначає добробут держави і професійну успішність конкретної людини. Це актуалізує необхідність вивчення питань планування, забезпечення, контролю якості підготовки майбутніх керівників закладів освіти у ЗВО[110].

Розвиток спеціальних компетенцій студентів відбувається в процесі роботи над магістерською роботою, їх варіативність визначається досліджуваною цариною і науковим напрямком магістерської підготовки, приналежністю дослідження студента до тієї чи іншої наукової школи закладу вищої освіти.

Актуальність виявлення подібності науково-дослідницької та продуктивної управлінської діяльності студентів в контексті завдань наукової освіти і їх

---

[109] Ковальчук, О. М., 2016. *Підготовка магістрів гуманітарних спеціальностей до інноваційної професійної діяльності в умовах ступеневої освіти*. Кандидат наук. Луцьк: Східноєвропейський національний університет імені Лесі Українки, 268 с.

[110] Осадчий, В. В., 2008. Місце магістратури у системі підготовки педагога вищої школи. *Вісник Черкаського університету. Серія: Педагогічні науки*, № 124, с. 118–126.

використання в освітньому процесі магістратури для формування досвіду зазначених видів діяльності обумовлена соціальним замовленням на вдосконалення підготовки наукових і науково-педагогічних кадрів, логікою розвитку і потребами освітньої практики, а також недостатньою розробленістю цієї проблеми в теорії наукової освіти.

Для формулювання завдань наукової освіти слід враховувати, що основу системи освіти складають три базові галузі – загальна, професійна і наукова освіта.

У педагогічних дослідженнях поряд з планомірним рішенням проблем формування досвіду науково-дослідницької та педагогічної діяльності керівника закладу освіти в недостатній мірі окреслені такі важливі питання, як визначення рівнів та критеріїв сформованості досвіду цих видів діяльності, етапів його формування, подібності видів діяльності і можливості їх використання у науково-дослідницькій діяльності[111; 112; 113].

Аналітичне співставлення нормативно-законодавчого та програмного забезпечення педагогічної освіти, що засвоюється в магістратурі, виявило можливість набуття досвіду науково-дослідницької та викладацької діяльності на підставах їх взаємодоповнюваності та аналогічності. При цьому на основі моніторингових досліджень освітньої практики магістратури переконливо доведено, що ця можливість залишається на вербальному, а не на праксеологічному рівні.

Отже, підсумовуючи результати теоретичного аналізу проблеми управління науково-дослідницькою діяльністю майбутніх керівників закладів освіти в умовах магістратури засобами інформаційно-комунікаційних технологій, можна виокремити декілька взаємопов’язаних висновків:

– по-перше, опанування дослідницькими вміннями в процесі виконання науково-дослідницької діяльності необхідно розглядати як вирішення на етапі науково-педагогічної освіти завдань базових сегментів наукової та професійної

---

[111] Вітвицька, С. С., 2004. Теоретичні засади підготовки магістрів в умовах ступеневої педагогічної освіти. *Вісник Житомирського державного університету імені Івана Франка*, № 19, с. 69–71.

[112] Щербан, Т. Д., Гоблик, В. В., Папп, В. В., Кобаль, В. І. та Максютова, О. В. ред., 2016. В: *Наука та освіта: актуальні проблеми досліджень на сучасному етапі:* збірник тез доповідей Всеукраїнської науково-практичної конференції, 19-20 травня 2016 р. Мукачево: Вид-во МДУ, 379 с.

[113] Ортинський, В. Л., 2009. *Педагогіка вищої школи*: навчальний посібник для студентів вищих навчальних закладів. Київ: Центр учбової літератури, 472 с.

освіти, а саме, формування у студентів досвіду НДД на рівні самостійного виконання наукової кваліфікаційної роботи відповідно до чинних вимог;

– по-друге, технологічно-інноваційний аспект, що представлений значним масивом науково-педагогічних джерел, які генерують змістово-тематичний потенціал дослідження, дозволяє стверджувати, що на сучасному етапі розвитку системи вищої освіти виникають і вкоріняються суттєві нововведення та зміни: НДД апріорі стає одним із головних компонентів професійної підготовки і конкурентоздатності майбутнього керівника закладу освіти.

Усвідомлення сутності процесу управління науково-дослідницькою діяльністю студентів позиціонується глибокою обґрунтованістю історичної ретроспективи становлення науково-дослідницької діяльності студентів у закладах вищої освіти України.

1.2. Історична ретроспектива управління науково-дослідницькою діяльністю студентів у закладах вищої освіти України

У вітчизняному педагогічному дискурсі і освітній практиці переважає бачення керівника ЗО як фахівця, в діяльності якого поєднуються професійна компетентність, лідерські та організаторські якості, системні управлінські знання, педагогічний досвід. На етапі організації закладів освіти потрібен керівник, який мислить стратегічними завданнями галузі, володіє маркетинговими технологіями й уміє розробляти моніторингові програмні продукти для успішної діяльності освітніх установ. Сформульовані положення необхідно реалізувати у процесі професійної підготовки, в змісті якої чільне місце відводиться науково-теоретичним досягненням вітчизняної педагогічної науки, здобуткам провідних світових наукових шкіл менеджменту, організаційно-технологічних напрацювань, що забезпечить неперервність фахової підготовки керівників закладів освіти.

На думку дослідників, вивчення та аналіз джерелознавчих і архівних матеріалів з розвитку вищої освіти на різних етапах розвитку і становлення суспільства є ключовим моментом управління спеціальною підготовкою фахівців,

що формують і виконують важливі для суспільного розвитку культурно-освітні функції і завдання. Як відомо, створення умов для засвоєння нагромадженого позитивного досвіду попередніх поколінь з впровадження освітніх технологій в управління НДД є цільовим базовим призначенням закладів освіти. Ця пріоритетна властивість визначає і впливає на управління освітнім процесом, в тому числі на підготовку майбутніх керівників ЗО.

Історична ретроспектива розвитку закладів вищої освіти в Україні дає підстави для визначення етапів становлення та розвитку науково-дослідницької діяльності студентів. Для визначення хронологічних меж означених етапів і викладу основних характеристик кожного з них вважаємо необхідним зробити історичний екскурс управління НДД студентів у закладах вищої освіти України з визначенням певних відомостей про завдання науково-дослідницької роботи, які було знайдено в історико-педагогічних дослідженнях, що стосуються зародження цієї форми наукового пізнання дійсності.

Так, вивчення історіографічних матеріалів, дає підстави стверджувати, що виникнення вищої освіти більшість фахівців пов’язує зі створенням Києво-Могилянської академії. Для нас визначальним є твердження О. Микитюка про діяльність Острозької школи як першого університету України[114]. Тому, беручи до уваги це судження, визначаємо, що елементи науково-дослідницької роботи студентів і викладачів із метою підвищення якості професійної освіти вперше запроваджено в діяльності Острозької вищої школи у 80-х роках XVI ст. Розвиток, становлення та організація НДР з метою професійної підготовки стали стрижневими завданнями Києво-Могилянської академії, Львівської братської школи, Харківського колегіуму, де основними педагогічними орієнтирами стали спонукання студентів до самостійної роботи з книгою, здійснення професійно значущих наукових розвідок[115].

---

[114] Микитюк, О. М., 2004. *Теорія і практика організації науково-дослідної роботи у вищих закладах освіти України в XIX ст.*: автореф. дис. доктора пед. наук. Київ: Інститут педагогіки Академії педагогічних наук України, 41 с.
[115] Gavrylovskyi, S., 2018. The Problem of the Students` Scientific Research Management: A Historical Aspect. In: *Strategic research directions:* Collection of scientific articles. Agenda Publishing House, Coventry, United Kingdom, pp. 165–171.

Саме з цих шкіл бере свій початок організація науково-дослідницької роботи як складової освітнього процесу закладу вищої освіти. Як зазначає С. Єфремов, у XVI–XVII ст. в Україні існувало «п'ять груп шкіл, які хоч і були різні за своїм ідеологічним спрямуванням, але мали і деякі спільні організаційні форми та методи навчання». Науково-дослідницька робота викладачів у них здійснювалася в таких специфічних напрямах і формах: переклад Біблії (порівняння, звірення текстів першоджерел з єврейськими та латинськими варіантами); підготовка і видання посібників, книжок («Буквар», «Новий Завіт з Псалтирем», алфавітно-предметний показник до нього «Книжка, собрание вещей наук», «Псалтир», «Часослов», «Хронологія», «Ключ разумєнія» та багато інших), друга половина XVI – початок XVII ст.; участь у роботі науково-викладацького гуртка; читання лекцій з елементами диспутів; виконання наукових робіт – дисертацій[116].

Встановлено, що провідними осередками освіти й розвитку науки в Україні на початку XIX ст. стали Харківський університет, університет Св. Володимира, що надавали право студентам займатися науково-літературною творчістю, результати якої, зокрема, публікувалися в журналах і часописах: «Харківський еженедъльникъ», «Український Вісникъ», «Харковскія Извъстія». Для виконання наукових завдань студенти залучалися до роботи у бібліотеці, лабораторіях. У «Правилах» зазначалось обов'язкове написання студентами наукових творів (курсових, дисертацій), починаючи з першого курсу. Завдання студентської НДР полягали у «формуванні вмінь вільно висловлювати думки латинською мовою», «оволодіти ґрунтовними знаннями з основ наук». Студенти брали участь у колоквіумах («критично розбирали першоджерела»), виконували письмові завдання. Загалом науково-дослідницька робота студентів цього періоду мала просвітницький характер[117].

За звітами про стан навчально-виховної роботи у Львівському, Київському університетах, Київському, Полтавському учительських інститутах, простежуємо

---

[116] Єфремов, С. В., 2008. Досвід організації науково-дослідної роботи студентів Києво-Могилянської академії. *Педагогіка, психологія та медико-біологічні проблеми фізичного виховання і спорту:* наукова монографія, № 2. Харків: ХДАДМ (ХХПІ), с. 56–58.

[117] Степанець, І. О., 2011. Історична ретроспектива організації та змісту й загальні основи науково-дослідницької діяльності в системі вищої педагогічної освіти. *Наукові записки кафедри педагогіки*, № 25, с. 155–163.

збільшення кількості навчальних дисциплін вузького фахового сегмента, залучення студентів до участі у публічних лекціях, що впливає на якість і результативність професійної підготовки студентів[118; 119].

Розглянемо характерний для середини і кінця XIX ст. такий напрям проведення науково-дослідницької роботи, як читання публічних лекцій викладачами університетів. На основі архівних матеріалів, що зберігаються у Центральному державному історичному архіві України, Центральному державному архіві вищих органів влади та управління України, Державному архіві м. Києва значний пласт складають описи справ про започаткування при університетах публічних лекцій з технічних наук, епідеміології, ботаніки, драматичної поезії. Як правило, вони проводилися безкоштовно і обов'язково складалися звіти про їх проведення. Так, наведений перелік тем заявлених публічних лекцій дає уявлення про просвітницький та доброчинний характер та їх вплив на аудиторію, перед якою вони проголошувалися[120; 121; 122].

У другій половині XIX ст. певним чином розширилися межі науково-дослідницької роботи студентів, насамперед це стосується виконання самостійних робіт пошукового характеру, участі у спільних з викладачами наукових експедиціях, підготовки і захисту наукових праць на звання «кандидата». Певні зміни, що відбулися в цей період в організації НДД, зумовлені посиленням уваги як офіційних кіл, так і самих викладачів, до виконання студентами практичних завдань, застосуванням різних стимулів (стипендії, премії, медалі), що спонукало їх оволодівати навичками самостійної дослідницької роботи. Еволюція завдань і змісту НДД студентів, а також напрями її здійснення продовжували удосконалюватися і постійно трансформуватися під впливом зовнішніх і

---

[118] ЦДІАК. *Отчет директора Киевского учительского института о состоянии учебно-воспитательной и хозяйственной части (1913)*. Ф. 707, оп. 229 (1913), спр. 169.

[119] ЦДІАК. *Отчеты о состоянии учебно-воспитательной и хозяйственной части в Полтавском и Киевском учительских институтах (1917)*. Ф. 707, оп. 299 (1917), спр. 310.

[120] Державний архів м. Києва. *О разрешении орд. проф. университета Седину прчесть лекции о драматической поэзии: испанской, английской, немецкой» (1858 р.)*. Ф. 16 «Киевский университет», Оп. 297, спр. 20.

[121] ЦДІАК. *О чтении профессором Киевского университета публичных лекций в пользу голодающего населения России (1868 р.)*. Ф. 707 «Управление Киевского учебного округа», Оп. 33, спр. 36.

[122] ЦДІАК. *По поводу народного чтения профессором Хржонщевским в Киевской парадной аудитории «О чуме» (1897)*. Ф. 707 «Управление Киевского учебного округа», оп. 262, спр. 7.

внутрішніх чинників, що відобразилось в розробленні відповідної нормативно-законодавчої бази, установленні централізованого управління вищою освітою. Так, на початку XIX ст. завдання науково-дослідницької роботи студентів полягали у досягненні лінгвістичної іншомовної підготовки та історично-краєзнавчій обізнаності студентів. Відповідно до цих завдань НДР студентів було направлено на участь у колоквіумах, виконання письмових завдань, проведення практичних занять у навчально-допоміжних закладах (наукових кабінетах, лабораторіях, бібліотеках), що вимагало серйозних і змістовних дослідницьких вмінь[123].

Особливу увагу звертаємо на започаткування такого проєкту: оприлюднення кращих студентських праць. Так, найбільш відомим серед видань такого типу є збірник праць «Досліди у творах студентів імператорського Харківського університету», який постійно видавався, і особливістю якого стали різноманітність тематики і високий рівень виконання (багато хто із студентів отримав золоті й срібні медалі і навіть ступінь магістра, кандидата наук)[124].

Формування системи управління НДР університетів було розпочато зі створення Міністерства народної освіти у 1802 р. Керівництво освітніми закладами мало визначену ієрархічну вертикаль. Так, керівництво університетом здійснювалось попечителем навчального округу; координацію управлінських видів діяльності директора гімназії узгоджував ректор університету; директор гімназії спрямовував роботу повітового училища, тощо. Відповідні ієрархічні щаблі сформувалися і в проведенні НДД. Насамперед, в регулятивно-нормативній площині – основними офіційними документами, що регулювали наукову роботу стали статути університетів, «положення», які приймалися Міністерством народної освіти. В організаційно-функціональній частині – згідно положень статутів, Рада (загальні збори університету), як вища керівна інстанція з наукових питань, займалася обговоренням нових відкриттів, досліджень; вирішенням питань про присудження премій за наукові праці і їх видання; організацію і проведення

[123] Gavrylovskyi, S., 2018. The Problem of the Students` Scientific Research Management: A Historical Aspect. In: *Strategic research directions:* Collection of scientific articles. Agenda Publishing House, Coventry, United Kingdom, pp. 165–171.
[124] Кірдан, О. Л., 2012. Наукова діяльність українських університетів в управлінському дискурсі (1802-1917 рр.). *Вісник Житомирського державного університету імені Івана Франка. Педагогічні науки*, № 65, с. 76–80.

різноманітних наукових конкурсів, складанням проєктів, статутів зібрань, розробленням механізму отримання наукового ступеня[125].

Як зазначають дослідники Н. Дем'яненко та І. Кравченко, для університетської освіти Центральної і Східної України XIX-XX ст. характерні такі закономірності, що проявилися: в оформленні чітких організаційних контурів проведення науково-педагогічної діяльності через заснування кафедр; в інтеграції та поглибленні загальнонаукової університетської та педагогічної освіти; в розробленні варіативних програм в теоретичному, методичному аспектах[126].

Особлива увага зосереджена на результатах цього дослідження, оскільки розвиток і становлення педагогічних інститутів відбувалися в уніфікованому порядку, який характерний і для університетів, а саме: попечительство навчальних округів, затвердження статутів закладів вищої освіти, в структурі яких існував розділ «Про інститут педагогічний», створення науково-дослідних кафедр, затвердження навчальних дисциплін.

В управлінні навчального округу попечитель, якому належала розпорядницька влада, через відповідні організаційні структури керував навчальною, господарчою діяльністю закладів освіти. Тому в 1834 р., коли було створено Київський університет, всі його управлінські функції належали саме попечителю. В університетському Статуті зазначено, що «попечитель, як керівник університету, і його навчального округу, строго спостерігає, щоб всі підлеглі виконували свої обов'язки … Попечитель повинен постійно перебувати в Києві, відлучаючись лише для огляду справ навчального округу. За його відсутності чи хвороби, ректор заступає його місце»[127]. Затвердження кандидатів на звання професорів Київського університету здійснювало керівництво Київського навчального округу.

---

[125] Левицька, Н. М., 2012. Законодавча політика царизму в галузі вищої гуманітарної освіти України (друга половина XIX–початок XX ст.). *Гілея: науковий вісник*, № 56(1), с. 58–81.

[126] Дем'яненко, Н. М. та Кравченко, І. М., 2010. *Учительські інститути в системі педагогічної освіти України (друга половина XIX–початок XX ст.)*: монографія. Київ: Фенікс, 512 с., с. 29–30.

[127] ЦДІАК. *Тематический указатель к описям фонда 707. Управление Киевского учебного округа (1802-1919 гг.)*. Ф. 707, Спр. 1.

Здобутком Міністерства освіти стало розроблення і прийняття першого Загального Статуту Російських імператорських університетів (1804 р.), особливо в тій його частині, що стосувалася розширення наукової діяльності університетів; обговорення на щомісячних засіданнях Ради організації науково-дослідницької роботи. Практичне втілення поставлених завдань планувалося здійснити через започаткування наукових і літературних товариств, організацію конкурсів, преміювання їх переможців. Значну увагу звернено на видавничу діяльність університетів, насамперед газет і журналів, навчальної й наукової літератури[128]. Особливе значення для розвитку НДР мало прийняття у 1835 р. другого загального Статуту Російських імператорських університетів, особливостями якого стали контроль за написанням і захистом дисертацій; контроль за змістом дисертацій, у яких досліджувалася спрямованість на підтримку державного устрою[129].

Затверджений 1863 р. Статут Російських імператорських університетів відновлював автономію університетів, містив положення щодо розширення наукової діяльності через започаткування наукових товариств, написання студентами наукових праць, преміювання та нагородження медалями кращих із них[130].

Доречно зазначити, що українська освіта досить довгий час була складовою єдиної російської освітньої системи, оскільки Україна входила до складу Російської імперії, що вплинуло на розвиток освіти і науки, що ґрунтується на культурно-освітніх традиціях одного етносу, водночас припускаємо, що були спроби створення єдиного цілісного освітньо-наукового простору[131].

Досліджуючи процес становлення студентства як системного педагогічного феномену в 20-х рр. XX ст., О. Лаврут зосередила увагу на проблемі участі студентів у наукових гуртках, охарактеризувала головні напрями роботи означених наукових об’єднань, а саме: діяльність зі зміцнення ідеологічного впливу на молодь; поширення ідей керівної політичної сили того часу. До основних форм

---

[128] Дем’яненко, Н. М. та Кравченко, І. М. 2010. *Учительські інститути в системі педагогічної освіти України (друга половина XIX–початок XX ст.)*: [монографія]. Київ: Фенікс, с. 40–41.

[129] *Сравнительная таблица уставов университетов 1884, 1863, 1835 и 1804 гг.*, 1901. Санкт-Петербург: Типо-лит. С.-Петерб. тюрьмы, 270 стб.

[130] *Университетский устав 1863 года*. Санкт-Петербург: Тип. Огризко, 128 с.

[131] ЦДІАК. *Циркулярное распоряжение Министерства народного просвещения (1891). Фонд Контори Райгородського маєтку В. Н. Ханенко*. Ф. 707, Оп. 143, Спр. 7.

наукової роботи в таких гуртках, на її думку, відносяться лекції професорів, доповіді студентів, екскурсії, диспути, формування наукових бібліотек, просвітницька діяльність серед учнів шкіл і технікумів, організація виставок[132].

Серед наукових досліджень кінця XX – початку XXI ст. на особливу увагу заслуговує питання вивчення діяльності наукових кафедр як важливого складника НДД у закладах вищої освіти на початку XX ст. Простежимо основні аспекти діяльності цих структурних підрозділів в добу Української революції (1917–1921 рр.) і радянського періоду.

У науковому відношенні робота науково-дослідних кафедр проходила у тісному зв'язку з діяльністю Української академії наук, створеної у 1918 р. ще за часів гетьманату, керівні органи якої знаходилися в Києві. Науково-дослідні кафедри звітували перед Академією про результати своїх досліджень, брали участь у з'їздах та конференціях, що організовувала Українська академія наук[133].

За часів становлення державності радянського періоду було створено Науковий комітет Народного комісаріату освіти і Українську академію наук, які «… відають всією науковою роботою на Україні»[134].

У 1921–1922 рр. наукові дослідження, що в дореволюційний період виконувалися в університетах і в Українській академії наук, перенесли у створювані в ці роки науково-дослідні кафедри, які узгоджували свою наукову роботу з Всеукраїнською академією наук – найвищою науковою установою, що очолювала всю систему наукових досліджень у республіці. Згідно з Положенням про науково-дослідні кафедри УРСР, їхнім завданням була «… розробка під керівництвом відомих вчених-дослідників наукових проблем та підготовка до наукової та викладацької діяльності осіб, які прагнуть займатися науковою роботою та мають для цього необхідні знання та хист. Робота науково-дослідних

---

[132] Лаврут, О. О., 2009. Діяльність студентів у гуртках у 20-х рр. XX ст. *Наукові праці Чорноморського державного університету імені Петра Могили. Сер.: Історія*, Т.115, № 102, с. 27–35.

[133] Алексюк, А. М., 1998. *Педагогіка вищої освіти України. Історія. Теорія*: підручник для студентів, аспірантів та молодих викладачів навчальних закладів. Київ: Либідь, 560 с.

[134] Культурне будівництво в Українській РСР, 1960. *Важливіші рішення Комуністичної партії і Радянського уряду (1917-1959 рр.)*: збірник документів в 2-х т., Т.1. Київ, 884 с.

кафедр проходить у взаємозв'язку з роботою Академії. Кафедри звітуються Академії, беруть участь у з'їздах та конференціях та не залежать від вишів»[135; 136].

У зазначений період, не зважаючи на складне матеріальне становище і фінансові негаразди, розроблялася тематика наукових досліджень і оприлюднювалися результати їхнього проведення в періодичних виданнях. Зокрема, започатковано видання, що видавали науково-дослідні кафедри: в жовтні 1923 р. почав виходити «Журнал научно-исследовательских кафедр» в Одесі[137]. Так, вивчаючи досвід діяльності Харківської науково-дослідної кафедри педагогіки, можна спостерігати, що в рамках розглядуваного історичного періоду вивчалися питання рефлексології, соціальної педагогіки в методичному, соціальному та поведінковому вимірах[138].

Зазначимо, що серед видань науково-дослідних кафедр у Києві, Одесі, Катеринославі слід назвати збірники співробітників кафедр, наукові монографії[139].

Суттєвим для цілей дослідження є інформація щодо підготовки молодих науковців в аспірантурі, яка функціонувала як структурний підрозділ кафедр, обов'язковим при вступі до них необхідно було скласти екзамени з «політмінімуму» і української мови[140].

Вважаємо доцільним підкреслити появу нових організаційних форм і структур, що здійснювали НДР. Дослідниця О. Новицька відмічає таке: заснування Українського Науково-дослідного інституту педагогіки у Харкові (1926 р.) і одночасно роботу кафедри, що стала його Київською філією, а в 1934 р. стала його структурним підрозділом[141].

У 30-і роки XX ст. трансформаційні процеси набули кардинальної зміни, що було зумовлено низкою чинників, а саме: ідеологізацією системи вищої освіти;

---

[135] Ряппо, Я., 1922. Положення про науково-дослідні кафедри УРСР. *Наука на Україні*, № 1, с. 112–116.
[136] Сущенко, Л. О., 2012. Проблема організації науково-дослідної роботи студентів у вищих навчальних закладах України: історико-педагогічний аспект. *Педагогічні науки: теорія, історія, інноваційні технології*, № 4(22), с. 274–280.
[137] ЦДАВО України. *Журнал научно-исследовательских кафедр*. Ф. 166, Оп. 3, Спр. 426.
[138] ЦДАВО України. *Матеріали про роботу науково-дослідних інститутів (постанови уряду, доповідні записки, листи)*. Ф. Р-2, Оп. 7, т. 1, Спр. 28132.
[139] ЦДАВО України. Ф. 166, Оп. 2, Спр. 1156.
[140] ЦДАВО України. *Українізація наукових установ*. Ф. Р-4805, Оп. 1, Спр. 15.
[141] Новицька, О., 2013. Організація та діяльність науково-дослідних кафедр педагогіки в Україні у 1920-ті роки. *Історико-педагогічний альманах*, № 1, с. 71–82.

розробленням організаційних засад вищої освіти, зокрема, створенням Всесоюзного комітету зі справ вищої школи при Раді народних комісарів СРСР; збільшенням кількості студентів, що обрали наукову діяльність як професійну сферу своєї майбутньої діяльності. Особливістю цього періоду стало введення Положення про виробничу практику студентів закладів вищої освіти, яким зобов'язували включати дослідницькі завдання у виробничу практику. Активна участь студентів у науковій роботі визнавалася обов'язковою умовою призначення іменних стипендій і зарахування в аспірантуру.

Специфічним завданням здійснення науково-дослідницької роботи в 40-х рр. XX ст. стала необхідність швидкої розбудови і відновлення народного господарства, що було закріплено в Положенні про науково-дослідницьку роботу у закладах вищої освіти, затвердженому в 1944 р. Основними змістовими аспектами цього документа названо такі напрями НДР: проведення теоретичних і експериментальних досліджень загальнонаукового характеру; вирішення науково-технічних проблем, які мають народно-господарче значення; виконання НДР за планами наукових установ, підготовка навчальної, наукової, методичної літератури, здійснення науково-методичної роботи; популяризація досягнень науки і техніки шляхом здійснення широкої просвітницької діяльності[142].

У кінці 1940-х рр. у вищих технічних закладах освіти з'явилися студентські конструкторські бюро, які виконували проєктно-конструкторські роботи для промисловості і сільського господарства на договірних основах, а також державні бюджетні роботи.

Наприклад, зі змісту наказу «Про підсумки проведення січневих нарад учителів шкіл УРСР у 1948 році» рекомендовано обласним відділам народного господарства та інститутам удосконалення кваліфікації вчителів «підготувати і провести у II півріччі науково-педагогічні конференції з метою обговорення передового досвіду роботи шкіл області в справі здійснення актуальних завдань

[142] Сущенко, Л. О., 2012. Проблема організації науково-дослідної роботи студентів у вищих навчальних закладах України: історико-педагогічний аспект. *Педагогічні науки: теорія, історія, інноваційні технології*, № 4(22), с. 274–280.

навчально-виховної роботи»[143]. На початку 50-х рр. НДР було включено безпосередньо в освітній процес і виокремлено як науково-дослідницьку роботу. Головним науково-методичним центром з організації та керівництва НДР стала Всесоюзна рада з наукової роботи студентів, проведення Всесоюзної олімпіади «Студент і науково-технічний прогрес», створення Науково-дослідницького інституту проблем вищої освіти, в структурі якого було передбачено діяльність сектору з організації НДР студентів. Уперше було сформульовано положення про неможливість окремого існування навчального і наукового процесів у підготовці кваліфікованих фахівців, обґрунтовано необхідність їх органічної єдності у науковому процесі[144]. У зміст Положення про науково-дослідницьку роботу було внесено розмежування НДР в освітньому процесі і в поза освітній час[145].

У 60-ті рр. XX ст. спостерігаємо зростання вимог до професорсько-викладацького та наукового складу закладів вищої освіти України в галузі науково-дослідницької роботи, зокрема, у проведенні і впровадженні результатів наукових досліджень у народне господарство; удосконаленні теоретичної, методологічної складових; здійсненні підготовки науково-педагогічних кадрів; керівництві НДР студентів; посиленні вимог до добору і підготовки наукових працівників, забезпеченні своєчасного оприлюднення результатів досліджень; поширенні наукових та політичних знань серед населення. Прослідковується закономірність у проведенні НДР за трьома напрямами: дослідження теоретичних аспектів організації освітнього процесу в школі, ЗВО та педагогічному училищі; дослідження фундаментальних проблем суспільних та природничих наук, які проводилися спільно з вченими АН УРСР та АН СРСР; прикладні наукові дослідження та науково-технічні розробки, зокрема в галузі педагогіки та психології[146].

---

[143] ЦДАВО України. *Про підсумки проведення січневих нарад учителів шкіл УРСР у 1948 році*: Наказ Міністерства освіти України № 292 від 27.02.1948 року. Ф. 166, Оп. 15, Спр. 387.

[144] Єфремов, С. В., 2007. З досвіду управління науково-дослідною роботою студентів у ВНЗ України у 50-60 роки XX століття. *Теорія та методика навчання та виховання*, № 19, с. 54–59.

[145] Gavrylovskyi, S., 2018. The Problem of the Students` Scientific Research Management: A Historical Aspect. In: *Strategic research directions:* Collection of scientific articles. Agenda Publishing House, Coventry, United Kingdom, pp. 165–171.

[146] Лебединець, Г. М., 2015. Тенденції наукових досліджень у ВНЗ України (60-90х рр. XX ст.). *Вища освіта України: Теоретичний та науково-методичний часопис. Додаток 1: Інтеграція вищої освіти і науки*, № 3, с. 113–116.

Законодавче закріплення переходу до загальної середньої освіти молоді у 60–70 рр. XX ст. супроводжувалося удосконаленням освітнього процесу, поліпшенням якості підготовки і підвищення фахового рівня вчительських кадрів, що потребувало активізації роботи закладів вищої освіти, а саме потреби в удосконаленні підготовки вчителя, науковому осмисленні означених завдань. Аналіз архівних джерел дозволяє стверджувати про намагання на державному рівні системного вирішення цієї проблеми а саме: теоретичного поглиблення навчальних курсів; удосконалення організації практичних, семінарських і лабораторних занять; оптимізації педагогічної практики; внесення коректив у систему планування, виконання та впровадження наукових досліджень[147].

Упродовж 80–90 рр. XX ст. спостерігаємо позитивну тенденцію розвитку діяльності студентів і науковців. Вона забезпечувалася, перш за все, науково обґрунтованою нормативно-законодавчою базою управління науково-дослідницькою діяльністю студентів, яка перестала існувати з розпадом СРСР. Кризисні зміни у виробництві, фінансово-кредитної і грошової систем, інфляція, скорочення інвестиційної активності не могли не вплинути на становище вищої школи, і, зокрема, в системі забезпечення наукової діяльності студентів. Період з 1992 р., як відмічають науковці, які досліджували особливості проведення науково-дослідницької роботи в ці роки, характеризується появою кризисних явищ і змінами в ставленні молоді до отримання вищої освіти, наукової діяльності, досягнення вищої кваліфікації[148].

Встановлюючи наявні закономірності в НДД наприкінці XX – початку XXI ст., маємо підстави для формулювання висновків. По-перше, проведення науково-дослідницької роботи набуло рис і властивостей, характерних для процесу НДД в сучасній концептуальній інтерпретації. По-друге, включення науково-дослідницької складової в планування і проведення наукових робіт з сформованим промисловим і сільськогосподарським контуром. По-третє, функціонування окремих організаційних осередків (установ) для розроблення і вивчення проблем

[147] ЦДАВО України. Ф. 166. Оп. 15. Спр. 2795.
[148] Степанець, І. О., 2011. Історична ретроспектива організації та змісту й загальні основи науково-дослідницької діяльності в системі вищої педагогічної освіти. *Наукові записки кафедри педагогіки*, № 25, с. 155–163.

методів наукової діяльності. По-четверте, система управління науково-дослідницькою роботою включає в себе ознаки, атрибути і взаємозв'язки, що властиві адміністративно-командній системі з постійним алгоритмом змін в централізації й децентралізації перебігу управлінських рішень, трансформацією і адаптацією до нових вимог ієрархічної структури управління НДД.

Узагальнюючи та підсумовуючи теоретичні та логічні результати наукових розвідок з питань розвитку науково-дослідницької роботи студентів в закладах вищої освіти України упродовж досліджуваного періоду, дослідники вибудовують та обґрунтовують хронологічні межі історичних етапів її організації, розвитку та становлення напрямів, методів її здійснення.

Так, найбільш відомі два концептуально рівнозначних, але не тотожних підходи до їхнього визначення. Перший, розроблений й теоретично обґрунтований Н. Пузирьовою[149], в рамках якого виділено періоди організації і розвитку науково-дослідницької роботи. І розроблена вітчизняним науковцем О. Микитюком періодизація НДР в XIX ст., в основу визначення етапів якої покладено такі чинники: сутність і характер офіційної політики в державі щодо розвитку науки і освіти; специфіка і напрями громадсько-педагогічних зрушень; рівень розвитку науки; сутність і характер основних офіційно-нормативних документів і документів, які розроблялися університетами[150].

Враховуючи той факт, що управління НДР відповідає й обумовлює розвиток змісту, напрямів і форм науково-дослідницької роботи в межах певних хронологічних періодів, вважаємо доцільним навести періодизацію в єдності і послідовності семи етапів, в основу якої покладено основні положення теоретичних узагальнень зазначених вище дослідників. Приймаємо і допускаємо як основний принцип той факт, що етапи управління в усіх структурних, змістових, функціональних характеристиках відповідають і обумовлюють відповідні теоретичні, методологічні організаційні сторони НДР. Тобто єдність логічного й

---

[149] Пузирьова, Н. В., 2002. *Теорія і практика організації науково-дослідної роботи студентів (на матеріалах університетів України XIX ст.)*: автореф. дис. кандидата пед. наук. Харків.: Харківський державний педагогічний університет імені Г. С. Сковороди, 21 с.

[150] Микитюк, О. М., 2004. *Теорія і практика організації науково-дослідної роботи у вищих закладах освіти України в XIX ст.*: автореф. дис. доктора пед. наук. Київ: Інститут педагогіки Академії педагогічних наук України, 41 с.

історичного зумовлює відтворення послідовності історичних фактів наявних в системі НДД суперечностей на внутрішньому і зовнішньому контурах, що розгортаються на всіх етапах науково-дослідницької роботи. Базовим елементом визначеної послідовності етапів визначено цільові орієнтири, що було покладено в сутність урядової політики стосовно розвитку науки і освіти; відповідний рівень нормативно-законодавчого забезпечення, що регламентувало діяльність університетів, які безпосередньо ними розроблялися; розроблення університетських статутів, положень з атестації і підготовки наукових кадрів.

Отже, *перший етап* (1804 р. – початок XX ст.) – період централізації функцій управління науково-дослідницькою діяльністю, концентрується у новоствореному Міністерстві народної освіти; прийняття статутів 1804 р., 1835 р., 1863 р.; становлення в університетах НДР, визначення місця та завдань здійснення НДР, форм і засобів її стимулювання; присудження наукових ступенів і звань; створення наукових Рад, виникнення просвітницьких, педагогічних товариств, започаткування наукових спільнот студентів.

Другий етап (20-і роки XX ст. – 1934 р.) маркується рівнем та формою охопленості науковою роботою студентів у вузькопрофільних і багатопрофільних гуртках як найбільш поширеній формі заохочення студентів до творчої праці. Особливістю науково-дослідницької роботи на цьому етапі є дві основні форми її здійснення. Перша охоплювала групи студентів, що виконували наукові завдання під опікою відомих учених в рамках їхніх наукових шкіл; друга характеризувалася об’єднанням студентів факультету під керівництвом НПП.

У рамках *третього етапу* (1935–1946 рр.) затверджено Типовий статут вищої школи, за яким ЗВО отримували статус вищих навчальних і наукових закладів. Специфікою цього періоду є суттєве збільшення частки студентів у науковій діяльності, що обумовлено стрімким економічним розвитком в умовах загострення протиріч і прямого протистояння соціалістичної та націонал-соціалістичної державних систем.

Четвертий етап (1947–1958 рр.) характеризується зміною в системі управління вищою школою, насамперед реорганізацією Всесоюзного комісаріату

вищої освіти в Міністерство вищої освіти СРСР, яке виконувало роботу з організаційного і матеріального укріплення закладів вищої освіти, удосконалення навчальної та наукової діяльності. Для відновлення НДР у післявоєнний період Міністерство вищої освіти затвердило Типовий статут наукової спільноти закладів вищої освіти, до функцій якого належали організаційна робота й розроблення тематики НДР. Наукове товариство студентів затверджувалось Вченою радою закладу вищої освіти, Статут затверджувався Міністерством вищої освіти. Таким чином, на офіційному рівні створювалась низка організаційних структур управління НДР, що набувала закінченої та ієрархічно вибудованої вертикалі.

П'ятий етап (1958–1979 рр.) відзначається проведенням низки організаційних, методичних та інших заходів: реорганізацією керівних органів управління вищої школи, започаткуванням проведення конкурсу на кращу наукову роботу студентів на основі Положення про конкурс, включення науково-дослідницьких робіт у загальний план роботи ЗВО, факультету, кафедри.

Шостий етап (1979–1991 рр.) розпочинається введенням Типового комплексного плану організації науково-дослідницької роботи студентів на весь період навчання. Вперше було створено комплексні творчі молодіжні колективи студентів, аспірантів, молодих викладачів, координаційна рада науково-технічної творчості молоді, яку планувалося зробити центром державно-громадської системи керівництва науково-дослідницьких робіт.

Сьомий етап (1992 р. – до сьогодення) розглянуто як трансформаційний і модернізаційний період зміни освітніх та ідеологічних векторів, що зумовило інноваційні перетворення у всіх ланках освіти, в нормативно-законодавчому забезпеченні цих процесів, розробленні й адаптації наукових досліджень відповідно до вимог європейських стандартів, зокрема диверсифікації джерел фінансування наукових проєктів, участі в грантових проєктах, залученні зарубіжних науковців, створення міжнародних лабораторій, набуття прав інтелектуальної власності на результати наукової та науково-технічної діяльності, розроблення і проведення спільно з бізнесовими структурами й підприємствами цільових наукових проєктів.

Аналіз системи НДД закладів вищої освіти уможливив виділення двох рівнів управління: інституційного та державного, на яких управління здійснюється на основі постановки цілей, упорядкування й узгодження взаємодії і об'єднання окремих частин у єдину систему, розподілу ресурсів, встановлення організаційних структур, розмежування сфер компетенцій та відповідальності (див. табл. 1.1).

Таблиця 1.1

Періодизація розвитку управління науково-дослідницькою діяльністю студентів (XIX – початок XXI ст.)

Рівні здійснення завдань управління НДД студентів	**Зміст завдань управління НДД студентів**	**Хронологічні рамки**
Інституційний рівень	Освітньо-виховна робота, організація контролю за освітньою роботою студентів; науково-літературна творчість, науково-видавнича діяльність. Спонукання студентів до самостійної роботи, запровадження нових форм НДД. Надання відносної автономії університетам	Початок XIX ст.
Державний рівень	Державний контроль за науковою діяльністю знаходиться в компетенції різних органів державного управління.	Перша чверть XIX століття
Інституційний рівень	Організація і діяльність наукових товариств, природничо-наукових товариств, проведення НДР і культурно-освітньої роботи, видавництво збірників наукових праць своїх співробітників, організація публічних лекцій.	
Державний рівень	Формування системи управління науковою діяльністю університетів в Україні.	Середина – кінець XIX століття
	Розроблення статутів університетів, «Положень» й «Розпоряджень», проведення спеціальних наукових засідань Ради університету.	
	Видання наукових праць; організація і проведення різних наукових конкурсів, складання проєктів, статутів наукових товариств, розробка механізму присудження наукових ступенів.	
Інституційний рівень	Становлення наукових шкіл. Заохочення студентів до наукової роботи, розроблення тем для написання праць, кращі з яких нагороджувалися медалями і преміями.	
Інституційний рівень	Організація і контроль за виконанням НДД студентів (конференцій, семінарів, конкурсів студентських наукових робіт, гурткової роботи, засідань студентських наукових товариств, студій, круглих столів)	XX століття
	Аналіз статистичних показників роботи кафедр, підготовка звітності, проведення Всеукраїнських конкурсів студентських наукових робіт	
	Організація НДД у поза освітній час, консультування, рецензування НДР; робота спеціалізованих наукових семінарів, розроблення методичних рекомендацій, що визначають обов'язки кафедри, наукових працівників, контроль за їх виконанням.	

Продовження таблиці 1.1

Рівні здійснення завдань управління НДД студентів	**Зміст завдань управління НДД студентів**	**Хронологічні рамки**
Державний рівень	Грантова підтримка наукових досліджень, на основі співфінансування. Організація конкурсів на проведення наукових досліджень за рахунок державного бюджету, планування НДД, участь НПП у комплексних наукових проєктах і програмах, в тому числі і з зарубіжними ЗВО.	Початок XXI століття
Інституційний рівень	Створення науково-дослідницьких частин, науково-дослідницьких секторів, науково-дослідницьких інститутів, наукових відділів.	
	Розвиток матеріально-технічної бази наукових досліджень; підтримка організації та проведення наукових конференцій, симпозіумів, наукових турнірів, конкурсів наукової творчості.	
	Наукове стажування наукових працівників; забезпечення доступу до науково-технічної інформації та наукової літератури на всіх видах носіїв.	

На основі аналізу історіографічних та архівних джерел, вивчення історико-педагогічних розвідок, студій, дисертацій з означеної проблеми, маємо підстави для узагальнення та формулювання проміжних висновків дослідження. По-перше, історіографічний аналіз форм і методів управління НДД студентів у вищій школі в історичній ретроспективі уможливив виявлення опорних пунктів, які, розмежовуючи завдання і цілі НДД, об’єднують спільні для всіх історичних відрізків позиції: вплив на становлення та розширення наукового світогляду, оволодіння методологією й методами наукового дослідження; розвиток творчого мислення та індивідуальних здібностей; прищеплення студентам навичок самостійної науково-дослідницької діяльності; формування вмінь виконувати курсові й кваліфікаційні роботи; створення та розвиток наукових шкіл, проблемних груп, творчих колективів.

По-друге, наукова робота студентів упродовж XIX ст. реалізовувалася у формі виконання самостійних досліджень пошукового характеру, участі в спільних з викладачами наукових експедиціях, підготовці та захисту наукових праць на звання *кандидата*, участі у роботі наукових гуртків, товариств. Система управління науковою діяльністю в цей період має таку ієрархічну конструкцію:

централізоване управління вищою освітою, яке здійснювалося Міністерством народної освіти, створенням наукових комітетів, які безпосередньо відповідали за ведення наукової роботи; призначення керівництва закладів вищої освіти. Виявлено тенденції, характерні для управління науково-дослідницькою діяльністю в XX ст., що здійснювалося в системі взаємодії органів державної влади та внутрішнього управління університету. Основними організаційними формами наукової діяльності в університетах ставали: науково-дослідницька робота на факультетах та кафедрах університетів; наукова та видавнича діяльність; участь у роботі різноманітних наукових товариств, наукових гуртків; книговидавнича діяльність, розширення змісту навчальних дисциплін тогочасними досягненнями науки і техніки. Загальне управління між окремими структурними підрозділами у цій системі здійснював ректор через групу підпорядкованих функціональних керівників (проректор з наукової роботи, завідувач кафедри), кожний з яких має право реалізувати загальні (технологічні) функції управління в межах законодавчо закріплених повноважень.

По-третє, управління науковою діяльністю на державному рівні здійснювалось переважно адміністративними методами, через детальну регламентацію дій університетів, обмеження тематики наукових досліджень, жорстку цензуру дослідницької й видавничої діяльності викладачів[151].

Ієрархічна модель управління науковою, науково-технічною діяльністю у закладі вищої освіти характеризується системою взаємодії на таких рівнях: проректор з наукової роботи – наукові підрозділи та дорадчі наукові структури (науково-технічні ради, наукові секції за пріоритетними напрямами, експертні комісії). Організаційно-координаційні функції науково-технічної діяльності у закладі вищої освіти реалізуються через науково-дослідницькі частини, науково-дослідницькі сектори, наукові відділи, в структуру яких включено наукові підрозділи факультетів і кафедр, науково-виробничі центри, проєктні та конструкторські бюро, проблемні лабораторії, науково та науково-технічні відділи.

[151] Gavrylovskyi, S., 2018. The Problem of the Students` Scientific Research Management: A Historical Aspect. In: *Strategic research directions:* Collection of scientific articles. Agenda Publishing House, Coventry, United Kingdom, pp. 165–171.

З урахуванням соціальної, нормативно-законодавчої, теоретичної, організаційно-технологічної складових розроблено та обґрунтовано періодизацію розвитку управління науково-дослідницькою діяльністю в Україні в XIX – на початку XXI ст., що відбувалася у сім етапів.

Простежуючи ґенезу управління НДД, можемо стверджувати, що мета реалізації завдань науково-дослідницької діяльності, відображаючи ідеологічні, соціальні, культурологічні установки на кожному історичному етапі, мала чіткі контури просвітницького спрямування в XIX ст., що закріплено в законодавчій, організаційній структурах управління, обумовлених ідеологічними, суспільними, культурними чинниками; особливості становлення НДД впродовж XX ст. і до сьогодення проявляються в необхідності професійної підготовки фахівця конкретної галузі, в змісті якої поєднувалися б управлінські, професійні, наукові й особистісні якості.

1.3. Сучасний стан управління науково-дослідницькою діяльністю майбутніх керівників закладів освіти в умовах магістратури засобами інформаційно-комунікаційних технологій

У контексті сучасної парадигми освіти, яка визнає пріоритетним напрямом цінність та неповторність розвитку кожної особистості в атмосфері творчості та пошуку інноваційних рішень, особливої уваги набуває підготовка майбутніх керівників закладів освіти до НДД в період навчання в магістратурі. Суттєвим та визначальним чинником розроблення і супроводу процесу впровадження результатів НДД є застосування засобів ІКТ в управлінні цим видом діяльності[152].

Законом України «Про освіту» визначено «наукову, науково-технічну діяльність закладів вищої освіти … обов’язковою та невід’ємною складовою частиною їхньої освітньої діяльності», як організаційної умови надання якісної

[152] Гавриловський, С. О., 2019. Практичне застосування інформаційно-комунікаційних технологій до науково-дослідницької діяльності майбутніх керівників закладів освіти. *Теорія та методика управління освітою,* [online] Т.1(22). Режим доступу: http://umo.edu.ua/images/content/nashi_vydanya/metod_upr_osvit/v_22/Гавриловс_кий.pdf [Дата звернення 11 грудня 2019].

вищої освіти, акцентовано увагу на необхідності практичного застосування результатів наукових досліджень у навчанні студентів[153].

Впровадження в діяльність закладу вищої освіти інформаційно-комунікаційних технологій завжди визначалося стратегічним напрямом реалізації державної освітньої політики.

У рамках виконання Закону України «Про Основні засади розвитку інформаційного суспільства в Україні на 2007–2015 роки» в освітній галузі було розпочато активну модернізацію процесу професійної підготовки фахівців різних спеціальностей, впроваджуючи інформаційні і комунікаційні технології та засоби навчання в освітню і наукову діяльність[154].

Розпорядженням Кабінету Міністрів України від 15.05.2013 р. за № 386-р «Про схвалення Стратегії розвитку інформаційного суспільства в Україні» одним із ключових напрямів було визначено розвиток «електронної освіти – форми отримання освіти, що здобувається з використанням виключно інформаційно-комунікаційних технологій». Реалізація Стратегії складається з двох етапів з окресленими хронологічними рамками. На першому етапі (2013–2015 рр.) пріоритет належав «розробленню базових норм, правил і регламентів створення, впровадження, модернізації та експлуатації інформаційних ресурсів»; на другому етапі (2016–2020 рр.) – основними напрямами реалізації Стратегії стає розвиток таких сфер суспільного життя: е-економіка, електронне урядування, е-демократія, е-освіта. «Особливу увагу в розбудові інформаційного суспільства зосереджено на випереджальному розвиткові фундаментальних і прикладних наукових досліджень та наукоємних технологій, інноваційному розвитку вітчизняної індустрії програмування, інфраструктури виробництва інформаційно-комунікаційних технологій»[155].

---

[153] *Про освіту*, 2017. Закон України від 05.09.2017 № 2145-VIII [Редакція від 21.11.2021, підстава – 1838-IX], [online]. Режим доступу: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19#Text [Дата звернення 05 лютого 2022].

[154] *Про Основні засади розвитку інформаційного суспільства в Україні на 2007–2015 роки*, 2007. Закон України від 09.01.2007 № 537-V, [online]. Режим доступу: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/537-16#Text [Дата звернення 16 січня 2017].

[155] *Про схвалення Стратегії розвитку інформаційного суспільства в Україні*, 2013. Розпорядження Кабінету Міністрів України; Стратегія від 15.05.2013 № 386-р., [online]. Режим доступу: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/386-2013-%D1%80#Text [Дата звернення 12 грудня 2017].

Національна доктрина розвитку освіти і науки стала одним з основних документів, що визначив стратегічні напрями реформування та розвитку освітньої галузі України. У розділі IX «Інформаційні технології в освіті» зазначено, що «пріоритетом розвитку освіти є впровадження ІКТ, що забезпечують дальше удосконалення освітнього процесу, доступність та ефективність освіти, підготовку молодого покоління до життєдіяльності в інформаційному суспільстві. Це досягається шляхом: забезпечення поступової інформатизації системи освіти і науки, спрямованих на … запровадження дистанційного навчання із застосуванням у освітньому процесі ІКТ; розроблення індивідуальних модульних навчальних і наукових програм різних рівнів складності залежно від конкретних потреб, а також випуску електронних підручників»[156]. Вищі державні органи влади декларують застосування ІКТ в освітньому і науково-дослідницькому просторі, сприяння забезпеченню закладів освіти комп'ютерами, сучасними засобами навчання, створення глобальних інформаційно-освітніх мереж» стратегічними векторами освітньої і наукової складових Національної доктрини розвитку освіти.

Системні зміни у проведенні єдиної державної освітньої політики у сфері інформатизації ЗО, створення інформаційного, освітнього й наукового середовища закладів освіти задекларовано у Концепції «Нова українська школа», що була презентована Міністром освіти і науки у 2016 році. Зокрема, у розділі 9 «Сучасне освітнє середовище» Концепції зазначається «… організація нового освітнього середовища потребує широкого використання нових ІТ-технологій, нових мультимедійних засобів навчання й проведення наукових досліджень. Запровадження ІКТ … перейде від одноразових проєктів до системного процесу, що охоплює всі види діяльності»[157]. Відповідно до концепції нової української школи випускник повинен мати риси лідера, патріота й іноватора. Умови розвитку суспільства з його жорсткими вимогами і високим рівнем вимог до фахівця

---

[156] *Про Національну доктрину розвитку освіти*, 2002. Указ Президента України; Доктрина від 17.04.2002 № 347/2002, [online]. Режим доступу: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/347/2002#Text [Дата звернення 15 березня 2018]. Ст. 19.

[157] Гриневич, Л., Елькін, О., Калашнікова, С., Коберник, І., Ковтунець, В., Макаренко, О., Малахова, О., Нанаєва, Т., Усатенко, Г., Хобзей, П. та Шиян, Р., 2016. *Нова українська школа: Концептуальні засади реформування середньої школи*, [online]. Режим доступу: https://mon.gov.ua/storage/app/media/zagalna%20serednya/nova-ukrainska-shkola-compressed.pdf [Дата звернення 27 вересня 2017].

обумовлено трьома факторами, які визначають цінність, значущість, конкурентоздатність людини: це, по-перше, її знання, по-друге, доступ до технологій, які зв'язують її з тими, хто має ці знання, і, по-третє, середовище, яке мотивує людину до постійного розвитку.

Реалізація Концепції «Нової української школи» як одного з базових освітньо-реформаційних проєктів останніх років визначає шлях до вирішення проблеми формування суспільства майбутнього. Тож постає проблема наявності в освітньому процесі потужного об'єднувального і спрямувального початку, що, спираючись на сучасну теорію менеджменту і вміло враховуючи специфіку ситуації, що склалася, на засадах партнерства актуалізує потенціал суб'єктів освітнього середовища. Йдеться, насамперед, про забезпечення Нової української школи кваліфікованими управлінцями, здатними до теоретичного осмислення завдань, що стоять перед нею, в поєднанні з розробкою і реалізацією відповідних проєктів, а отже – про необхідність удосконалення процесу підготовки майбутніх керівників закладів освіти у вищій школі[158].

Закон України «Про Національну програму інформатизації» уперше в Україні на рівні найвищого законодавчого документа надав визначення і тлумачення новим для економіки та суспільства поняттям, пов'язаним з інформатизацією, окреслив стратегію розвитку проблем забезпечення інформаційних потреб та підтримки у сфері загальнодержавного значення[159].

Першорядним завданням інформатизації освіти в змісті Закону України «Про наукову і науково-технічну діяльність» визнано створення глобальної комп'ютерної мережі освіти та науки, дослідницької інфраструктури для проведення досліджень на найвищому рівні, що базуються на знаннях (колекції, архіви, депозитарії або банки даних наукової інформації), інфраструктур, заснованих на технології комунікацій (комп'ютери, програмне забезпечення і

---

[158] Гриньова, М., Жданова-Неділько, О., 2019. Підготовка керівника Нової української школи до партнерської взаємодії з суб'єктами освітнього середовища. *Витоки педагогічної майстерності*, Випуск 23 (Серія «Педагогічні науки»), с. 62–66, с. 62.

[159] *Про Національну програму інформатизації*, 1998. Закон України від 04.02.1998 № 74/98-ВР [Редакція від 01.01.2022, підстава – 1089-IX], [online]. Режим доступу: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/74/98-%D0%B2%D1%80#Text [Дата звернення 05 лютого 2022]. Ст. 181.

мережевий зв'язок) та інших структур унікального характеру. Дослідницькі інфраструктури можуть бути локально розташованими, віртуальними або розподіленими (організована мережа ресурсів), державними або приватними[160].

Перед закладами вищої освіти, що готують майбутніх керівників ЗО, поставлено завдання – якісної підготовки майбутнього фахівця, який зможе успішно оволодіти навичками з інформаційно-аналітичної діяльності, сформувати відповідний тип професійного мислення, розкрити шляхи подальшого вдосконалення своєї інформаційно-управлінської компетентності[161].

Дослідниця Н. Мирончук зазначає, що «ціннісним орієнтиром сучасної вищої освіти є формування високого рівня самоорганізації фахівця у професійній та самоосвітній діяльності, здатності досаморозвитку і самовдосконалення впродовж життя. Процеси інтенсифікації у сфері освіти, швидке оновлення знань, потреба задовольняти виклики галузі праці надають інформаційно-комунікаційним технологіям не лише особливої значущості, а й необхідності їх використання в педагогічній діяльності. Електронні інструменти в освітньому процесі використовуються для пошуку інформації, передачі знань, забезпечення зворотного зв'язку, організації дистанційної роботи студентів як способи представлення даних (аудіо та відеоролики, фільми, електронні презентації, електронні книги)»[162].

З огляду на те, що становлення майбутнього керівника ЗО відбувається у період базової підготовки у магістратурі, пошук шляхів підвищення якості додаткової педагогічної освіти, яка реалізується у НДД, розвиток професійної компетентності, задоволення запитів особистості в освітніх послугах, на думку дослідниці І. Пліш, обумовлюють необхідність дослідження НДД як педагогічного

---

[160] *Про наукову і науково-технічну діяльність*, 2015. Закон України від 26.11.2015 № 848-VIII [Редакція від 12.01.2022, підстава – 1962-IX], [online]. Режим доступу: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/848-19#Text [Дата звернення 05 лютого 2022].

[161] Зінчук, Н. А., 2008. Інформаційно-аналітична компетентність менеджера: значення у професійній управлінській діяльності та передумови формування у ВНЗ. *Інформаційні технології і засоби навчання*, [online] № 7(3). Режим доступу: https://journal.iitta.gov.ua/index.php/itlt/article/view/108 [Дата звернення 28 квітня 2018].

[162] Мирончук, Н. М., 2020. Інформаційно-комунікаційні технології як засіб самоорганізації суб'єктів освітнього процесу. *Інформаційні технології і засоби навчання*, [online] № 75(1), с. 202–211. Режим доступу: https://journal.iitta.gov.ua/index.php/itlt/article/view/2537 [Дата звернення 17 квітня 2021].

явища, пошуку нових технологій навчання, які активізують діяльність майбутніх керівників ЗО в цьому напрямі[163].

Як зазначають науковці Н. Морзе, О. Глазунова, використання ІКТ та дистанційних технологій в освітньому процесі закладу вищої освіти поступово вносить зміни в зміст традиційної системи освіти, замінюючи дошку і крейду на електронну дошку і комп'ютерні навчальні системи, книжкову бібліотеку на електронну, звичайну аудиторію на мультимедійну, вносячи зміни у методику викладання всіх дисциплін[164].

Н. Зінчук наголошує, що перед закладами вищої освіти, що готують майбутніх керівників ЗО, «стоїть завдання допомогти майбутньому фахівцю з управління успішно оволодіти навичками з інформаційно-аналітичної діяльності, сформувати відповідний тип професійного мислення, розкрити шляхи подальшого вдосконалення своєї інформаційно-управлінської компетентності. Інформаційно-комунікаційні технології розвиваються дуже динамічно, так само динамічно має розвиватися і методика їх використання в освітньому процесі»[165].

Співзвучним меті дослідження є погляди науковця В. Дивака, який стверджує, що «демократизація освітньої діяльності вимагає адекватних змін і в роботі з підготовки керівних кадрів освіти, а також пошуку і впровадження методик інноваційних технологій для формування нового покоління керівників ЗО»[166].

У той же час, на думку Н. Глуховської, для управління знаннями і вміннями фахівців в умовах інформаційного суспільства необхідно використовувати ІКТ ще на етапі професійної підготовки, яке може відбуватися різними способами,

---

[163] Пліш, І. В., 2012. *Використання інформаційно-комунікаційних технологій управління якістю освіти в загальноосвітніх навчальних закладах*. Кандидат наук. Київ: Інститут інформаційних технологій і засобів навчання Національної академії педагогічних наук України, 258 с.

[164] Морзе, Н. В. та Глазунова, О. Г., 2008. Моделі ефективного використання інформаційно-комунікаційних та дистанційних технологій навчання у вищому навчальному закладі. *Інформаційні технології і засоби навчання*, [online] № 6(2). Режим доступу: https://journal.iitta.gov.ua/index.php/itlt/article/view/138 [Дата звернення 04 лютого 2019].

[165] Зінчук, Н. А., 2008. Інформаційно-аналітична компетентність менеджера: значення у професійній управлінській діяльності та передумови формування у ВНЗ. *Інформаційні технології і засоби навчання*, [online] № 7(3). Режим доступу: https://journal.iitta.gov.ua/index.php/itlt/article/view/108 [Дата звернення 28 квітня 2018].

[166] Дивак, В. В., 2007. Інформаційно-комунікаційні технології в професійній діяльності директора школи. *Інформаційні технології і засоби навчання*, [online] № 2(1). Режим доступу: https://journal.iitta.gov.ua/index.php/itlt/article/view/276 [Дата звернення 21 серпня 2019].

відповідно до потреб конкретного типу заняття, рівня володіння різними програмами та наявності сертифікованих програм у системі вищої освіти[167].

Інформаційно-комунікаційні технології в НДД – необхідна умова як якісної підготовки майбутнього керівника закладу освіти в умовах їхнього інтенсивного розвитку, так і підвищення конкурентного рівня самого університету в системі неперервної освіти. В розвитку процесу інформатизації освіти проявляються тенденції створення єдиного інформаційного освітнього простору, активного впровадження нових засобів і методів навчання, орієнтованих на застосування технологій обробки даних, текстової графічної і цифрової інформації, мультимедіа і віртуальної реальності, штучного інтелекту і дистанційної освіти.

Комп'ютерні телекомунікаційні мережі дозволяють забезпечити проведення НДР на відстані, коли науковий керівник і дослідник розділені просторово і/або у часі, коли наукова комунікація відбувається з допомогою мережевої взаємодії. Найбільш часто використовуваними засобами стають мережеві навчально-методичні посібники, аудіо- і відео-інформаційні матеріали.

Проблему управління соціально-педагогічними системами в умовах застосування ІКТ досліджують як зарубіжні, так і вітчизняні науковці, серед яких слід відмітити публікації Л. Ващенко, Л. Даниленко, Г. Єльникової, Л. Карамушки, В. Маслова, В. Пікельної, В. Олійника та ін.

Дослідження названих вище науковців підтверджують тезу про те, що управління як процес професійної діяльності майбутнього керівника ЗО, відбувається на основі застосування інформації, яка є як предметом, так і результатом його праці, й забезпечується сукупністю відомостей про стан керуючої та керованої підсистем при безпосередньому впливі зовнішнього середовища. Відтак інформація є інтегральним чинником в системах взаємодії «суб'єкт – об'єкт управління», «заклад освіти – зовнішнє середовище».

Ці характеристики є необхідними чинниками в управлінні НДД, яку В. Степашко розглядає як різновид управління соціально-педагогічними

[167] Глуховська, Н. А., 2015. Застосування мультимедійних технологій у професійній підготовці майбутніх керівників навчальних закладів. *Актуальні проблеми педагогіки, психології та професійної освіти,* [online] №1, с. 30–34. Режим доступу: http://journals.uran.ua/apppfo/article/view/52588 [Дата звернення 05 січня 2018].

системами. Обґрунтовуючи це положення, дослідник наводить такі аргументи для підтвердження свого судження: НДД діє в межах та в контексті функціонування систем такого рівня, яким властиві ознаки: керованість, узгодженість, системність, ієрархічна підпорядкованість підсистем відповідній керуючій підсистемі, логічність та розвиток компонентів НДД, які супроводжуються певним алгоритмом дій, взаємодій в середині підсистеми і на вищому рівні, структурованість та організованість складових НДД відповідним технологічним циклам й механізму прийняття і виконання завдань, поєднанню планування, контролю та обліку як підсистемам вищого рівня організації управління в адміністративній, організаторській та виконавській площинах[168].

На основі контент-аналізу нормативно-правової бази з питань інформатизації вітчизняного наукового простору, наукових джерел з питань управління НДД майбутніх керівників закладів освіти в умовах магістратури засобами ІКТ констатовано, що спеціальних досліджень стосовно вивчення стану управління науково-дослідницькою діяльністю майбутніх керівників ЗО в умовах магістратури засобами ІКТ системно не проводилось. А тому серед питань, що стосуються безпосередньо удосконалення управління НДД майбутніх керівників закладів освіти, залишається проблема дослідження сучасного стану володіння ІКТ в управлінні науково-дослідницькою діяльністю майбутніх керівників закладів освіти в умовах магістратури.

Вміле користування інформаційно-комунікаційними технологіями, до яких більшість науковців відносить Інтернет і комп’ютерні технології, є одною з основних вимог до кваліфікованого фахівця. Особливо вона стосується студентів, які за освітньо-кваліфікаційною характеристикою повинні мати поглиблені спеціальні уміння та знання інноваційного характеру, мати певний досвід їх застосування та продукування нових знань для вирішення проблемних професійних завдань у певній галузі народного господарства.

---

[168] Степашко, В. О., 2014. *Теорія і практика управління науково-дослідницькою діяльністю студентів вищих навчальних закладів економічного профілю*. Доктор наук. Київ: Інститут педагогіки Національної академії педагогічних наук України, 438 с.

На рівні магістратури відбувається не лише синтез отриманих раніше знань і їх поглиблення, але й надається можливість реалізувати індивідуальну освітню програму, що здійснюється за рахунок власної дослідницької роботи, що проводиться під керівництвом найбільш досвідчених викладачів. Ураховуючи, що магістерська програма навчання орієнтована на підготовку кваліфікованих кадрів, які повинні мати високий рівень наукової підготовки, проблема впровадження інформаційно-комунікаційних технологій у процес науково-дослідницької діяльності студентів набуває особливого значення[169].

Розвиток НДД у закладах вищої освіти інноваційним шляхом неможливий без створення і удосконалення інфраструктури інформатизації, яка полягає перш за все в інформатизації інтелектуальної праці за рахунок застосування інформаційно-комунікаційних технологій.

З позицій концептуально вибудованої логіко-теоретичної конструкції моделювання систем взаємодії «інформаційно-комунікаційні технології – людина» ІКТ визначено як неперервні процеси обробки, зберігання, трансляції і відображення інформації, направлені на результативне використання інформаційних ресурсів, засобів обчислюваної техніки і передачі відомостей з допомогою систем різного класу і призначення[170]. Так, науковці В. Биков[171], М. Жалдак[172], О. Співаковський[173], О. Спірін[174], М. Шишкіна[175] виокремлюють основні характеристики ІКТ: трансляція інформації на будь-яку відстань в обмежений хронологічний відрізок; інтерактивний

---

[169] Осадча, К. П., 2008. Проблеми використання ресурсів Інтернет у професійній підготовці магістрантів. *Інформаційні технології в освіті*, № 2, с. 95–98.

[170] Шишкіна, М. П., 2016. *Теоретико-методичні засади формування і розвитку хмаро орієнтованого освітньо-наукового середовища вищого навчального закладу*. Доктор наук. Київ: Інститут інформаційних технологій і засобів навчання Національної академії педагогічних наук України, 441 с.

[171] Биков, В. Ю., 2012. Інноваційний розвиток засобів і технологій систем відкритої освіти. *Сучасні інформаційні технології та інноваційні методики навчання в підготовці фахівців: методологія, теорія, досвід, проблеми*, № 29, с. 32–40.

[172] Жалдак, М. І., 2013. Проблеми інформатизації навчального процесу в середніх і вищих навчальних закладах. *Комп'ютер у школі та сім'ї*, № 3(107), с. 8–15.

[173] Співаковський, О. В. та Кравцов, Г. М., 2012. Цілі, задачі та забезпечення стратегічного плану впровадження інформаційних технологій в концепції розвитку університету. *Інформаційні технології в освіті*, № 13, с. 9–22.

[174] Спірін, О. М., 2015. Використання електронних систем відкритого доступу в НАПН України. *Загальні збори Національної академії педагогічних наук України «Про діяльність Національної академії педагогічних наук України у 2014 році та завдання на 2015 рік», 3 квітня 2015 р.*, [online]. Режим доступу: https://lib.iitta.gov.ua/9218/1/Spirin_usingOS_fin.pdf [Дата звернення 12 січня 2018].

[175] Шишкіна, М. П., 2014. Шляхи розвитку і підвищення якості електронних ресурсів у сучасному освітньо-науковому середовищі. *Гуманітарний вісник ДВНЗ «Переяслав-Хмельницький державний педагогічний університет імені Григорія Сковороди»*, с. 274–279.

характер роботи; інтегрованість з іншими програмними продуктами; гнучкість процесу зміни даних і постановки завдань; можливість зберігання великих об'ємів інформації на автоматизованих носіях.

Інформаційні системи є тією основою, на якій можливо побудувати роботу закладів вищої освіти, які, в свою чергу, активно впливають на розвиток та подальший інноваційний поступ ІКТ.

Якість і результативність наукових досліджень істотно зв'язана з рівнем використання комп'ютерної техніки. Так, один з найбільш важливих і результативних методів наукового дослідження – експериментальний – дозволяє вивчити поведінку складних систем, які важко, занадто фінансово обтяжливо змоделювати фізично. Це стосується значною мірою досліджень в прикладних, технічних, фізико-математичних галузях.

На основі теоретичного аналізу та узагальнення нормативно-правової бази впровадження ІКТ в освітню та наукову діяльність закладів вищої освіти, враховуючи особливості магістерської підготовки, результати детального аналізу етапів розвитку ІКТ у вітчизняному науковому дискурсі, можемо сформулювати мету дослідження, яка полягає у визначенні реального стану володіння ІКТ в процесі науково-дослідницької діяльності майбутніх керівників ЗО в процесі магістерської підготовки.

В основу констатувального етапу педагогічного експериментального дослідження покладено припущення про те, що запровадження в процес магістерської підготовки розробленої й теоретично обґрунтованої та експериментально перевіреної моделі управління науково-дослідницькою діяльністю майбутніх керівників ЗО в умовах магістратури засобами ІКТ та створення відповідних педагогічних умов для її результативної реалізації сприятиме підготовці майбутніх керівників закладів освіти.

Проведення педагогічного експериментального дослідження на констатувальному етапі передбачає вирішення таких завдань.

1. Виявлення рівня володіння ІКТ у студентів (майбутніх керівників ЗО) в процесі проведення науково-дослідницької діяльності в умовах магістратури.

2. Виокремлення критеріїв та показників рівнів володіння ІКТ у майбутніх керівників ЗО в умовах магістратури.

3. Узагальнення практики володіння ІКТ студентами (майбутніх керівників ЗО) в процесі проведення науково-дослідницької діяльності для підвищення результативності магістерської підготовки та сприяння поширенню досвіду в інших закладах вищої освіти України.

Для виявлення та верифікації проблеми володіння ІКТ в управлінні науково-дослідницькою діяльністю майбутніх керівників ЗО було проведено педагогічне експериментальне дослідження, на констатувальному етапі якого на основі методичного супроводу експерименту визначено завдання і сформульовано напрями подальшої експериментальної роботи. Алгоритм дослідження передбачає виконання таких завдань:

– збір та аналіз інформації стосовно володіння ІКТ в науково-дослідницькій діяльності майбутніх керівників ЗО, що проводився на базі шістьох провідних закладів вищої освіти в галузі підготовки керівників ЗО;

– вивчення освітньо-професійних програм «Управління навчальним закладом», «Управління закладом освіти» й упорядкування аналітичних відомостей, що формують уявлення про стан володіння ІКТ в управлінні науково-дослідницькою діяльністю майбутніх керівників ЗО в умовах магістратури;

– діагностика стану володіння ІКТ у процесі науково-дослідницької діяльності майбутніх керівників ЗО в умовах магістратури;

– виявлення рівнів володіння ІКТ під час здійснення науково-дослідницької діяльності у майбутніх керівників ЗО відповідно до визначених критеріїв, структурних компонентів і отриманих кількісних параметрів.

Базові поняття дослідження визначено з урахуванням наукових підходів, що представлено в підрозділі 1.1, і які теоретично уможливлюють подальше уточнення значущих для нас понять. У контексті сформульованих пріоритетів необхідно уточнити і відповідним чином конкретизувати зміст поняття *стан*, що дасть можливість сформулювати усвідомлене і зрозуміле в сенсі семантичної визначеності використання цього стрижневого поняття. У Публічному

електронному словнику української мови, серед низки слів, що зазначають певну сторону соціальної або побутової сфери, виділяємо визначення поняття *стан* як «сукупності ознак, рис, що характеризують предмет, явище в цей момент відповідно до певних вимог щодо якості, ступеня готовності»[176].

У змісті НДД визначено такі види наукової та дослідницької роботи, якими повинні володіти майбутні керівники ЗО: вивчення наукових джерел з конкретної теми наукового дослідження; виконання досліджень, передбачених у навчальних планах підготовки студентів; написання наукових статей, магістерської роботи; проведення анкетування, інтерв'ю.

Контент-аналіз освітньо-професійних програм «Управління навчальним закладом» та «Управління закладом освіти» спеціальності 073 «Менеджмент» у ЗВО України, дав змогу з'ясувати, що серед обов'язкових і варіативних (за вибором студентів) компонентів значущими і найбільш обґрунтованими в рамках дисципліни «Методологія наукових досліджень» визначено знання характеристик педагогічного дослідження, уміння його планувати й оформляти результати його проведення; в силабусі навчальної дисципліни «Методологія наукових досліджень» вміщено більш розгорнуті результати, зокрема це – підвищення рівня професіоналізму педагога шляхом удосконалення його дослідницької культури, уміння писати реферат і вміти брати участь у науковій полеміці. Освітньо-професійні програми, як правило, містять блок, у якому подано перелік інтегративних, загальних компетентностей, яких набуватимуть майбутні керівники ЗО. У змісті навчальних дисциплін, які входять до освітньо-професійних програм, навчання застосування ІКТ, як правило, відбувається у процесі оволодіння технологіями управління й інноваційними технологіями в освіті і науці, які мають переважно абстрактно-узагальнюючий характер (див. додаток А).

Аналіз освітньо-професійних програм «Управління навчальним закладом» та «Управління закладом освіти» спеціальності 073 «Менеджмент» дав можливість

---

[176] Укрліт.org. *Публічний електронний словник української мови*, [online]. Режим доступу: http://ukrlit.org/slovnyk/стан [Дата звернення 03 жовтня 2017].

вивчити стан володіння ІКТ в науково-дослідницькій діяльності майбутніх керівників ЗО через зміст освітніх компонентів.

У «Стандартах і рекомендаціях щодо забезпечення якості в Європейському просторі вищої освіти» (частина 1: Стандарти та рекомендації щодо внутрішнього забезпечення якості) вміщено стандарти, що синхронізують освітню, наукову й управлінську складові діяльності закладів вищої освіти в Україні для забезпечення збору, аналізу закладами вищої освіти «… використання відповідної інформації для результативного управління своїми програмами та іншою діяльністю»[177].

Українські ЗВО мають розвивати дослідження і здійснювати розробки, насамперед, шляхом посилення дуальної дослідницько-викладацької функції науково-педагогічного персоналу, а останні повинні володіти англійською мовою – міжнародною мовою представлення нової оригінальної інформації, а також ІКТ – глобальним засобом доступу до масивів інформації, що з'явилися і швидко накопичуються в регіонах і країнах, які є лідерами світового прогресу[178].

Досліджуючи особливості змісту магістерської підготовки, враховано теоретичні напрацювання в означеній науковій сфері українських дослідників, що уможливлюють формування уявлень про стан формування науково-дослідницької й інформаційно-комунікаційної складових у фаховій підготовці майбутніх керівників ЗО[179; 180]. Аналіз освітньо-професійних програм магістратури зроблений за таким критерієм: наявність наукових дисциплін у профілі освітньо-професійних програм «Управління навчальним закладом» та «Управління закладом освіти», які орієнтовані на формування науково-дослідницької й інформаційно-комунікаційної складових. Для досягнення мети застосовано дослідницьку методологію, яка

---

[177] *Стандарти і рекомендації щодо забезпечення якості в Європейському просторі вищої освіти (ESG)*, 2015. Київ: ТОВ "ЦС", 32 с., с. 15.

[178] Воробйова, О. П., Гриценко, М. В., Луговий, В. І., Оржель, О. Ю., Слюсаренко, О. М., Ставицький, А. В., Таланова, Ж. В., Ткаченко, В. П. та Трима, К. А., 2017. *Світоглядні пріоритети гуманізації вищої освіти*. Київ: Інститут вищої освіти НАПН України, 229 с., с. 100.

[179] Дівінська, Н. О. та Дяченко, Н. О., 2016. *Реалізація науково-дослідницької діяльності суб'єктів навчально-виховного процесу університетів*: методичні рекомендації. Київ, 26 с.

[180] Драч, І. І., 2013. Аналіз досвіду підготовки майбутніх викладачів вищої школи в умовах магістратури. *Збірник наукових праць Військового інституту Київського національного університету імені Тараса Шевченка*, № 42, с. 138–144.

ґрунтується, по-перше, на необхідних аналітичних відомостях, по-друге, на емпіричних даних, які отримано на основі анкетування студентів.

На основі аналізу навчальних дисциплін, поданих у переліку закладів вищої освіти (див. додаток А), зроблено такі висновки:

– науково-дослідницький компонент представлено в аналізованих закладах освіти однією навчальною дисципліною, в рамках якої визначено і наведено перелік синонімічних (інтегральних і загальних) компетентностей;

– інформаційно-комунікаційні технології, як вагомий компонент НДД, представлено досить однотипними назвами навчальних дисциплін, що не розглядають і не окреслюють проблемні аспекти технологічного, методологічного та практичного характеру;

– у змісті навчальних дисциплін не повною мірою сформовано діагностичні процедури щодо визначення рівня науково-дослідницької компетентності;

– програмні компетентності, які необхідно сформувати у студентів за освітньо-професійними програмами «Управління начальним закладом» та «Управління закладом освіти», розроблено в уніфікованому вигляді як для підготовки керівників закладів освіти педагогічними, так і багатопрофільними закладами вищої освіти.

Методичний супровід передбачає застосування таких методів: спостереження за використанням ІКТ у науково-дослідницькій діяльності майбутніх керівників закладів освіти, анкетування здобувачів другого (магістерського) рівня вищої освіти спеціальності 073 «Менеджмент» освітньо-професійних програм «Управління навчальним закладом» та «Управління закладом освіти» для пошуку шляхів розв’язання проблеми володіння інформаційно-комунікаційними технологіями у науково-дослідницькій діяльності майбутніх керівників закладів освіти.

Констатувальний етап педагогічного експерименту проводився в 2017-2018 рр. на базі Житомирського державного університету імені Івана Франка (25 студентів), Державного закладу вищої освіти «Університет менеджменту освіти» (42 студенти), Маріупольського державного університету (27 студентів),

Полтавського національного педагогічного університету імені В. Г. Короленка (29 студентів), Класичного приватного університету (24 студенти), Глухівського національного педагогічного університету імені Олександра Довженка (20 студентів). Загалом взяли участь 167 студентів, майбутніх керівників ЗО.

Вибір закладів вищої освіти визначено шляхом цілеспрямованого відбору за такими критеріями: тип закладу вищої освіти, територіальна репрезентативність закладу вищої освіти, відповідність рівня професійної підготовки майбутніх керівників ЗО довготривалій діяльності ЗВО в сегменті означеної спеціальності.

Важливим для дослідження є територіальне розташування ЗВО, що, як бачимо, досить репрезентативно відображено у визначеному переліку університетів, які представляють північний, столичний, східний, центральний, південний та північно-східний регіони України.

Вибірку, сформовану зі 167 студентів, які брали участь в опитуванні, представлено на рис. 1.6.

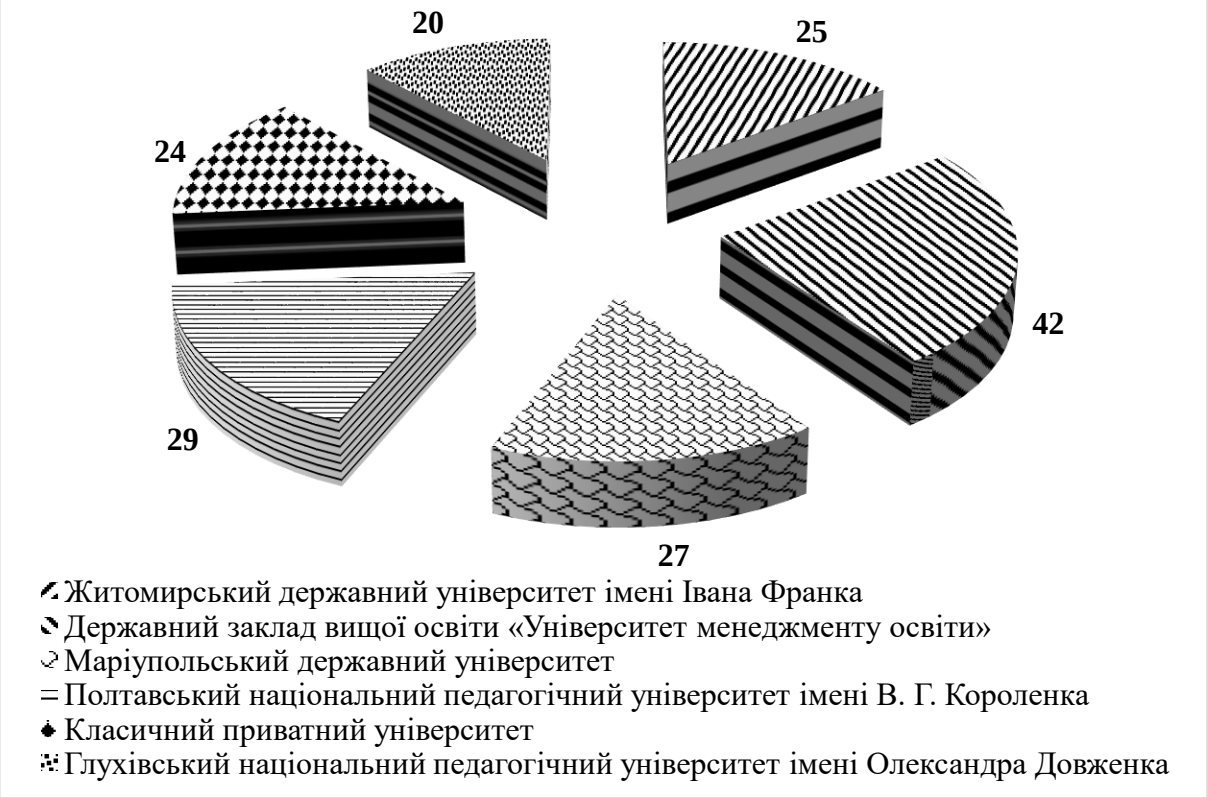

Рис. 1.6. Загальна вибірка респондентів, які навчаються на другому (магістерському) рівні вищої освіти за спеціальністю 073 «Менеджмент» освітньо-професійних програм «Управління навчальним закладом» та «Управління закладом освіти»

Проаналізувавши відповіді на досить великий перелік запитань різноманітного тематичного та довідкового характеру було одержано фактичний стан володіння інформаційно-комунікаційними технологіями у НДД майбутніми керівниками закладів освіти.

Для вивчення проблеми дослідження та збору емпіричного матеріалу, його початкової систематизації та узагальнення було розроблено анкету для майбутніх керівників ЗО, мета якої – виявити рівень володіння ІКТ в здійсненні науково-дослідницької діяльності студентами (майбутніх керівників ЗО) (див. додаток Б).

Диференційовані результати кількісного аналізу проведеного анкетування майбутніх керівників закладів освіти в процесі магістерської підготовки подано в додатку (див. додаток В).

Проведемо покроковий аналіз кожного із двадцяти п’яти запитань проведеного анкетування, які можна згрупувати та об’єднати за змістовими та логічними акцентами. Так, можна сформувати два блоки запитань. Перший (теоретико-технологічний) поєднує запитання щодо загальної обізнаності про комп’ютер і комп’ютерні технології; другий блок (пошуково-дослідницький) – запитання про інформаційно-комунікаційні технології, можливості їх застосування під час освітнього процесу, суперечності й перешкоди в їх застосуванні, систематизація запитань про НДД, елементарні знання про НДД, про шляхи проведення та форми наукової комунікації з керівниками НДД.

Саме тому три перші запитання, що стосуються загальних і цілком очевидних відомостей, було об’єднано в одну групу та, враховуючи відповіді респондентів на них, досить прогнозовано отримано позитивні відповіді на них.

Для визначення частки респондентів, що брали участь в опитуванні й обрали певний варіант відповіді, було застосовано формулу для вирахування відсотку респондентів для кожної позиції (відповіді студента)[181].

$$P(\%) = \frac{КРВ}{КРО} \times 100$$

[181] Гавриловський, С. О., 2019. Практичне застосування інформаційно-комунікаційних технологій до науково-дослідницької діяльності майбутніх керівників закладів освіти. *Теорія та методика управління освітою,* [online] Т.1(22). Режим доступу: http://umo.edu.ua/images/content/nashi_vydanya/metod_upr_osvit/v_22/Гавриловс_кий.pdf [Дата звернення 11 грудня 2019].

де *КРВ* – кількість респондентів, які обрали певну відповідь;

КРО – загальна кількість респондентів, які брали участь в опитуванні;

Р(%) – відсоток респондентів, які обрали певну відповідь.

Так 167 респондентів ствердно відповіли на запитання закритого типу про те, скільки часу вони проводять за комп'ютером і проявили впевненість й обізнаність про ІКТ. Переважна більшість респондентів досить однозначно відповіла на запитання, очевидність вибору з яких не викликала сумнівів. Відповіді розподілилися так: 15% проводять 1–2 години за комп'ютером, 18% менше трьох годин, 23% респондентів проводять за комп'ютером 3-4 години, 44% – більше чотирьох годин.

На запитання стосовно місця роботи за комп'ютером відповіді розподілилися таким чином: 77% працюють вдома, 13% – в закладі освіти, по 2% – працюють в інтернет-кафе і у знайомих; 6% – визначають роботу як основне місце для роботи за комп'ютером.

На запитання "Знання про зміст і сутність інформаційно-комунікаційних технологій" респонденти надали такі відповіді: 53% – мають уявлення про зміст і сутність ІКТ, 37% – не зовсім чітко орієнтуються в цьому понятті та 10% не розуміють, що являють собою ІКТ.

Наступне запитання з'ясовувало, які інформаційно-комунікаційні технології студентам відомі. Оцінювання відповідей на це запитання оцінювалось за шкалою: 0 – невідома, 1 – відома, але не застосовую, 2 – відома, застосовую, але з нестійким успіхом, 3 – застосовую і маю позитивний результат. Відповіді респондентів перебувають у діапазоні від 0 до 3-х: від найменш значущої вагомості варіанту (0) до найбільш вагомої (3): 42% – вміють працювати в текстовому редакторі, але з нестійким успіхом, 46% – мають позитивний результат роботи в текстовому редакторі, 12% – відмітили, що мають уявлення про роботу в текстовому редакторі;

«робота з електронними таблицями»: невідома – 3%, відома, але не застосовують – 24%; відома, застосовують, але з нестійким успіхом – 38%; застосовують і мають позитивний результат – 35%;

«технологія опрацювання даних»: невідома – 10%, відома, але не застосовують – 28%, відома, застосовують, але з нестійким успіхом – 42%, застосовують і мають позитивний результат – 20%;

«технології мультимедіа»: невідома – 2%, відома, але не застосовують – 19%, відома, застосовують, але з нестійким успіхом – 38%, застосовують і мають позитивний результат – 41%;

«технологія керування»: невідома – 26%, відома, але не застосовують – 36%; відома, застосовують, але з нестійким успіхом – 28%; застосовують і мають позитивний результат – 10%;

«комп'ютерне моделювання»: невідома – 26%; відома, але не застосовують – 52%; відома, застосовують, але з нестійким успіхом – 16%; застосовують і мають позитивний результат – 6%;

«складання програм на мовах програмування»: невідома – 48%; відома, але не застосовують – 42%; відома, застосовують, але з нестійким успіхом – 6%; застосовують і мають позитивний результат – 4%;

«електронна скринька»: відома, але не застосовують – 24%; відома, застосовують, але з нестійким успіхом – 38%; застосовують і мають позитивний результат – 38%;

«пошук інформації в мережі Інтернет»: відома, але не застосовують – 7%; відома, застосовують, але з нестійким успіхом – 51%; застосовують і мають позитивний результат – 42%;

«створення сайту»: невідома – 25%; відома, але не застосовують – 44%; відома, застосовують, але з нестійким успіхом – 20%; відома, застосовують і мають позитивний результат – 11%.

Запитання «Застосування ІКТ у Вашому закладі освіти» охоплювало три важливі напрями: освітній процес, науково-дослідницька робота, управління ЗВО – дало можливість виявити, що кожна категорія опитуваних вкладає у вибір своє трактування та розуміння ІКТ в певній змістовій направленості. Зокрема, 59% студентів зазначили, що ІКТ найбільше використовуються в освітньому процесі; 50% вважають, що найбільше їх застосовують у НДР; 57% – в управлінні ЗВО.

Привабливість ІКТ опитуваними оцінена таким чином: шість з них орієнтовані на вияв особистісного зростання та творчого потенціалу (63%, 60%, 44%, 16%, 1%, 1%), інші – на зростання іміджу ЗВО (46%). Звернемо увагу на той факт, що відповіді на ці запитання не мали суперечливого, антагоністичного характеру, що дало можливість респондентам обирати декілька варіантів відповіді.

Розподілення відповідей на запитання анкети «Як часто Ви використовуєте інформаційно-комунікаційні технології в навчанні?» уможливлює констатацію практично однакової кількісної тенденції: 32% респондентів постійно використовують ІКТ у навчанні, 29% – достатньо часто та «дуже рідко» – 39% респондентів.

Досить виражену тенденцію результативності від застосування ІКТ у навчанні простежено у відповідях 39% респондентів, 32% респондентів вважають, що застосування ІКТ їм не зовсім допомагають у навчанні та 29% негативно оцінюють їх вплив.

На запитання анкети «При вивченні яких дисциплін використовуються інформаційно-комунікаційні технології?» маємо такий спектр відповідей: 46% застосовують ІКТ при вивченні всіх дисциплін; 43% – лише деяких дисциплін; 11% не змогли сформувати своє ставлення до застосування ІКТ в освітньому процесі.

Змістовно пов’язане з попереднім запитанням є запитання «На яких заняттях Ви використовуєте інформаційно-комунікаційні технології?». На семінарських заняттях застосовують ІКТ 37%; на лекційних заняттях – 40%; 51% застосовують ІКТ під час самостійної роботи.

Збільшення обсягу застосування інформаційно-комунікаційних технологій хотіли б 55%; 10% респондентів негативно віднеслися до цієї пропозиції; 35% не змогли визначитися зі своєю позицією.

Наступне запитання відкритого типу орієнтувало студентів на вибір програмного забезпечення, яке використовується під час вивчення певної дисципліни: ранжування відповідей дало такий результат: (текстовий редактор (Word), електронні таблиці (Excel); презентація (Power Point); мультимедійна; програми опрацювання даних; програми доступу до мережі Internet; програма

обробки зображень; електронна пошта; Facebook; платформа дистанційного навчання; редактор зображень Paint; Moodle; Prometheus.

На запитання щодо того, що стримує впровадження ІКТ в освітній процес, респонденти дали такі відповіді: 62% – вважають головною причиною недостатність комп’ютерів; 42% – вважають малі потужності обладнання важливим чинником стримування ІКТ; 21% – вважають головною причиною відсутність доступу до Інтернету; 26% – акцентують увагу на відсутності матеріальних стимулів.

Змістовно близьким є наступне запитання, яке стосується застосування ІКТ у різних типах наукових робіт. Так перелік наукових робіт подано у порядку значущості цих робіт для студентів: наукові роботи (курсові, магістерські роботи, наукові статті), підготовка до лекційних та практичних занять; теоретичні завдання; підготовка до практичних занять; пошук інформації.

Також було надано можливість майбутнім керівникам ЗО обрати інформаційно-комунікаційні портали для консультацій з науковим керівником при написанні НДР. 76% респондентів віддають перевагу електронній скриньці (e-mail); 28% – соціальним мережам; 28% – програмам "Skype", "Viber", "Telegram"; програмі "Відео-конференції" – 22%.

На запитання анкети «Чи використовуєте Ви інформаційно-комунікаційний потенціал Вашого закладу освіти при написанні НДР» – 38% відповіли ствердно; 39% – інколи використовують інформаційний потенціал ЗВО при написанні НДР, не застосовують – 23%.

Також було з’ясовано, що при написанні науково-дослідницької роботи 35% студентів постійно користуються електронними бібліотеками, 23% інколи їх використовують та 42% студентів електронні бібліотеки не використовують.

Досить значний науковий потенціал респондентів відображено в публікаціях, що розміщені в репозитаріях наукових установ. Так, 37% студентів мають свої публікації в електронних архівах університетів; 63% респондентів не мають публікацій у репозитаріях своїх ЗВО.

Майже ідентичні показники було отримано при відповіді на запитання про участь в Інтернет-конференціях, вебінарах. Загалом, 30% респондентів беруть участь у таких заходах; 70% – не є учасниками таких заходів.

Відповіді на запитання про вимогу наукового керівника щодо обов’язковості мультимедійного супроводу результатів проведеного дослідження розподілилися так: 62% респондентів підтверджують обов’язковість такої вимоги наукових керівників; 38%, відповідно, не мають такого характеру вказівок від наукових керівників.

Під час написання НДР більшість респондентів (63%) використовують інформаційні джерела, рекомендовані науковим керівником, 54% надають перевагу джерелам інформації, знайденої за допомогою мережі Інтернет; 44% користуються традиційними джерелами, знайденими в бібліотеках.

Наступне запитання стосується оцінки своєї підготовленості до проведення НДД: 10% оцінюють свою підготовленість досить високо; 66% оцінюють як хороший рівень; 24% не впевнені в якісних показниках своєї підготовленості.

Наступне запитання стосується знання ключових понять наукового апарату дослідження. 50% знають, що таке об’єкт і предмет наукового дослідження; 29% – не зовсім чітко орієнтуються в термінологічних особливостях теоретичних аспектів проведення НДР; 21% – не знають базових конструктів НДР.

Стосовно відповідей на запитання, щодо участі наукового керівника у процесі написання науково-дослідницької роботи, діапазон відповідей досить значний. Наводимо повністю цей кількісний ряд:

1% оцінюють допомогу наукового керівника в межах «5%»;

6% – 10%;	1% – 15%;
11% – 20%;	17% – 30%;
1% – 35%;	14% – 40%;
1% – 45%;	18% – 50%;
9% – 60%;	1% – 65%;
6% – 70%;	2% – 75%;
3% – 80%;	1% – 85%;
1% – 90%;	1% – 95%;
6% – 100%.	

Така деталізація діапазону участі наукового керівника здається доцільною в сенсі відображення в кількісному вигляді спроби диференціювати ємкісно і повноцінно взаємодію майбутніх керівників ЗО з науковими керівниками, що дасть можливість сформувати, сконструювати цілісну картину цієї наукової комунікації.

Крім того, було надано можливість студентам внести свої пропозиції щодо покрашення керівництва НДД студентів на основі ІКТ. Наводимо перелік пропозицій у порядку, запропонованому в анкетах: використовувати соціальні мережі для зворотного зв'язку; більш часто застосовувати ІКТ на лекційних заняттях, семінарах; проводити дистанційні консультації; більш повноцінно взаємодіяти обом суб'єктам наукової комунікації; більш детально описувати вимоги до написання наукових статей; детально описувати критерії застосування ІКТ; практично застосовувати персональний комп'ютер; використовувати різні види ІКТ; обґрунтовувати необхідність застосування ІКТ; активно застосовувати дистанційне навчання; контролювати процес написання курсових і кваліфікаційних робіт; роз'яснювати структуру та зміст написання наукової роботи; організовувати нетворкінг серед студентів на актуальні теми та теми наукових робіт.

Узагальнюючи та підводячи проміжний висновок стосовно досить значної кількості питань авторської анкети, хочемо сконцентрувати увагу на таких сутнісних аспектах: в преамбулі анкети фіксується увага студентів лише на двох моментах: спеціальності та гендерній ідентифікації. Важливою особливістю методики розроблення анкети є те, що в її змісті є розгорнуті питання (четверте, в якому згенеровано десять змістовно ємких підпитань стосовно рівня обізнаності з основними технологіями). Ще три запитання (дванадцяте, чотирнадцяте і двадцять п'яте) мають систему ранжування відповідей завдяки відкритим запитанням, де респондент самостійно визначає особистісну значущість тієї чи іншої технології, що, власне, і було закоординовано в процесі розроблення системи запитань. Водночас запитання анкети є простими за змістом, доступно сформульованими, враховуючи вікові, освітні, статусні особливості респондентів. Це дозволило уникнути певної стандартизації й викликати певну зацікавленість під час відповідей студентів.

Анкета, у цілому, є комбінованою за типом і відповідями, тобто, на групу запитань наперед пропонуються чітко визначені варіанти відповіді, з яких респондент обирає одну («закриті запитання»). Це дозволяє підсилити валідність методу дослідження, оскільки лише варіантами відповіді думки респондента фокусуються у ту частину об'єктивної реальності, яка цікавить автора-дослідника. І другий тип запитань «відкритого типу», де студент дописує релевантний його знанням і вподобанням варіант(и) відповіді. Третій тип запитань, «змішаний», де пропонуються відповіді і є можливість доповнити список відповідей.

Таким чином, виходячи з кількісних показників, наведених у таблиці (додаток В), можемо простежити комплексний результат володіння ІКТ у науково-дослідницькій діяльності майбутніх керівників ЗО в умовах магістратури.

На констатувальному етапі педагогічного експериментального дослідження теоретико-технологічний блок майбутніх керівників ЗО визначено за параметром «знання про інформаційно-комунікаційні технології» в такій послідовності (див. рис.1.7.):

А – наявність уявлень про роботу в текстовому редакторі;
Б – наявність знань про роботу з електронними таблицями;
В – знання про технології опрацювання даних;
Г – наявність уявлень про технології мультимедіа;
Д – знання про технології керування;
Е – знання про комп'ютерне моделювання;
Є – складання програм на мовах програмування;
Ж – знання про інформаційно-комунікаційні портали;
З – пошук інформації в мережі Інтернет;
И – знання про створення сайту.

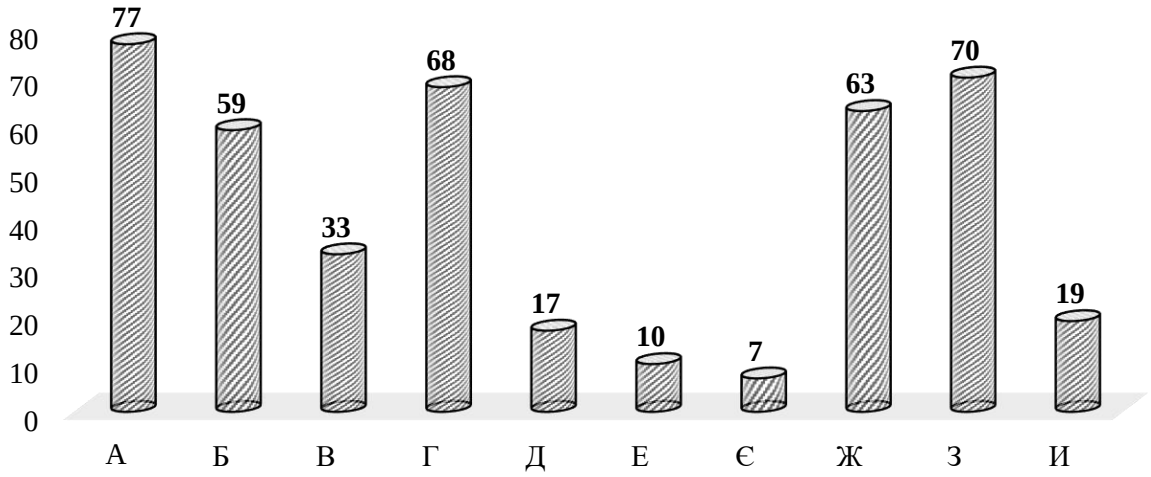

Рис. 1.7. Аналіз відповідей респондентів щодо кількісного розподілу володіння ІКТ майбутніми керівниками ЗО під час здійснення НДД

Методом ранжування параметрів володіння ІКТ було визначено такі пріоритетні напрямки:

1) знання про інформаційно-комунікаційні портали;

2) пошук інформації в мережі Інтернет;

3) наявність уявлень про роботу в текстовому редакторі;

4) наявність уявлень про технології мультимедіа;

5) наявність знань про роботу з електронними таблицями.

Значно нижчі показники мали майбутні керівники ЗО в процесі здійснення НДД за параметрами:

– знання про технології опрацювання даних;
– знання про технології керування;
– знання про створення сайту;
– знання про комп’ютерне моделювання;
– складання програм на мовах програмування.

У другому структурному блоці (пошуково-дослідницькому) анкети було згруповано десять запитань про застосування ІКТ у науково-дослідницькій діяльності майбутніх керівників ЗО, а саме:

– якими інформаційно-комунікаційними порталами користуються для консультацій з науковим керівником при написанні НДР;
– чи використовують інформаційно-комунікаційний потенціал закладу освіти при написанні НДР;
– чи користуються електронними бібліотеками при написанні НДР;
– чи є статті студентів, інші публікації в репозитарії закладу освіти (електронному архіві);
– чи беруть студенти участь в Інтернет-конференціях, вебінарах;
– чи вимагає керівник НДР обов'язкового мультимедійного супроводу результатів проведеного дослідження;
– яким джерелам інформації надається перевага під час підготовки до виступу на конференціях чи написанні статті;
– оцінити свою підготовленість до проведення НДД;

– чи знають студенти, що таке об’єкт дослідження, предмет наукового дослідження;

– вказати, який відсоток від написання НДР складає допомога наукового керівника.

У системі підготовлених запитань чітко прослідковується введення в логічно сконструйований ряд запитань стосовно базових принципів проведення науково-дослідницької діяльності (знання про об’єкт і предмет дослідження). На рис. 1.8 представлено кількісні параметри володіння ІКТ у науково-дослідницькій діяльності студентів.

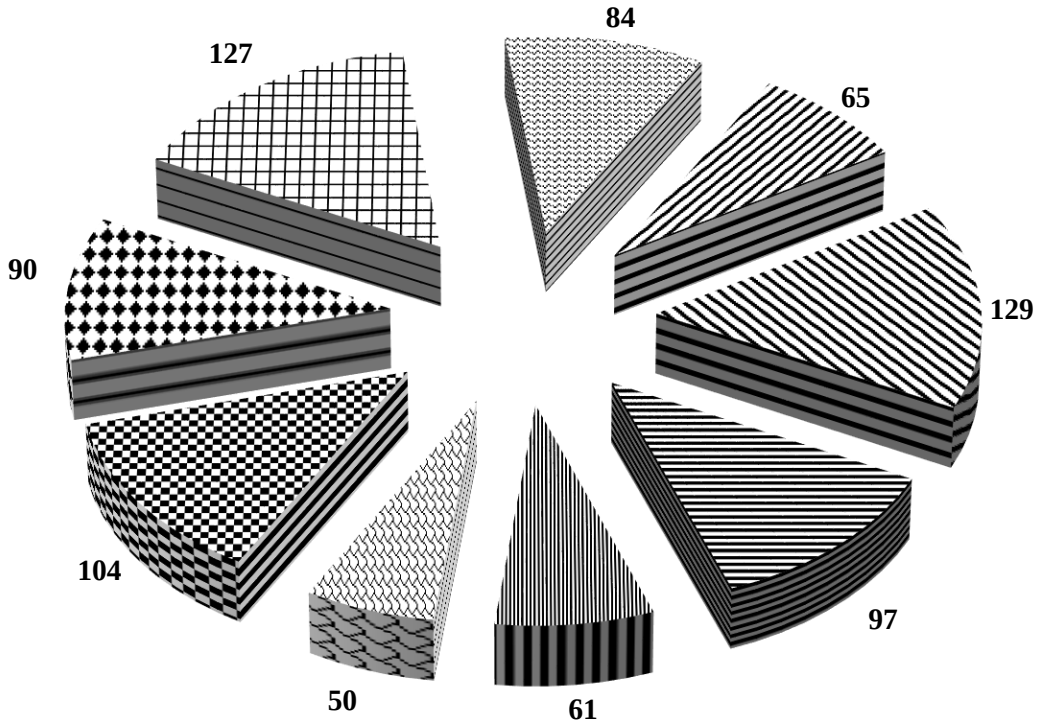

інформаційно-комунікаційні портали для консультацій з науковим керівником при написанні НДР
використання інформаційно-комунікаційного потенціалу закладу освіти при написанні НДР
користування електронними бібліотеками при написанні НДР
наявність публікацій в репозитарії закладу освіти
участь в Інтернет-конференціях, вебінарах
необхідність мультимедійного супроводу результатів НДР
джерела інформації, які використовуються під час написання НДР
оцінка підготовленості до проведення НДД
наявність знань про об’єкт та предмет наукового дослідження

Рис. 1.8. Аналіз відповідей респондентів щодо володіння ІКТ в науково-дослідницькій діяльності майбутніх керівників ЗО в умовах магістратури

Процес управління НДД студентів засобами інформаційно-комунікаційних технологій передбачає перехід від низького до високого рівня володіння ІКТ у науково-дослідницькій діяльності майбутніх керівників ЗО в умовах магістратури. Тому метою констатувального етапу педагогічного експериментального дослідження стало вивчення сучасного стану управління науково-дослідницькою діяльністю майбутніх керівників закладів освіти в умовах магістратури засобами інформаційно-комунікаційних технологій. Для визначення зазначених рівнів варто розробити критеріальні показники, які слугуватимуть оцінкою розвитку як окремих компонентів НДД, так і системи в цілому. При визначенні значущих критеріїв варто враховувати, що сукупність критеріїв сформованості має бути відповідним структуроутворюючим компонентам науково-дослідницької діяльності. Поняття *критерії* розуміємо як засіб, спосіб для встановлення судження, підстави для оцінювання, визначення або класифікації будь-якого явища, досліджуваного об’єкта.

В основу методики діагностування рівня володіння ІКТ під час науково-дослідницької діяльності майбутніми керівниками ЗО було покладено принципи визначення структурних компонентів, критеріїв, рівнів володіння інформаційно-комунікаційними технологіями, розроблених й апробованих у дослідженні Н. Морзе[182].

В основі розробки запитань анкети покладено три критерії (когнітивний, технологічно-процесуальний, рефлексивно-діяльнісний), які співвіднесені й адаптовані зі структурними компонентами рівня володіння ІКТ майбутніми керівниками закладів освіти в процесі науково-дослідницької діяльності.

У нижче наведеній таблиці виокремлено критерії діагностування рівня володіння інформаційно-комунікаційними технологіями майбутніми керівниками закладів освіти під час здійснення науково-дослідницької діяльності (див. табл. 1.2.).

---

[182] Морзе, Н. В., 2005. Як навчати вчителів, щоб комп’ютерні технології перестали бути дивом на уроці? *Післядипломна освіта в Україні*, № 2, с. 25–33.

Таблиця 1.2

Критеріальна характеристика діагностування рівня володіння майбутніми керівниками ЗО інформаційно-комунікаційними технологіями під час науково-дослідницької діяльності

№ з/п	Критерії	Показники	Параметри
1.	**Когнітивний**	використання комп'ютерного програмного забезпечення для створення та опрацювання наукових даних	уявлення про інформаційно-комунікаційні технології, роботу з файлами, текстовим, табличним редакторами; технологіями опрацювання даних, мультимедіа, моделювання; пошук інформації в мережі Інтернет; створення інформаційних ресурсів
		використання ІКТ в освітньому процесі, в управлінні ЗВО, у науково-дослідницькій роботі	уявлення про використання ІКТ в освітньому процесі; використання інформаційно-комунікаційних технологій в управлінні ЗВО; вибір джерел інформації під час підготовки до наукового виступу, науково-дослідницької роботи
2.	**Технологічно-процесуальний**	використання інформаційно-комунікаційних технологій під час написання наукових публікацій, наукового дослідження	використання Інтернет ресурсів, електронних репозитаріїв, мультимедійний супровід результатів проведеного дослідження;
		застосування ІКТ для розміщення наукових публікацій в інформаційному середовищі	розміщення наукових публікацій в електронних бібліотеках, електронному репозитарії закладу освіти; участь в Інтернет-конференціях, вебінарах
3.	**Рефлексивно-діяльнісний**	використання комп'ютерних мереж та мережевих ресурсів для наукової комунікації з науковим керівником	знання про технології керування; вибір інформаційно-комунікаційних порталів для консультацій з науковим керівником
		компетентність здійснювати збір, аналіз та систематизацію науково-дослідницьких даних засобами інформаційно-комунікаційних технологій	підготовленість до проведення науково-дослідницької діяльності

Послідовний аналіз результатів анкетування респондентів дозволив виявити реальний стан володіння майбутніми керівниками закладів освіти ІКТ в науково-дослідницькій діяльності, його кількісні параметри, виокремити та узагальнити тенденції стану володіння інформаційно-комунікаційними технологіями у науково-дослідницькій діяльності.

Враховуючи методологічний підхід до проведення наукових досліджень І. Пліш[183], Ж. Сенчук[184], В. Степашка[185], було визначено такі рівні володіння ІКТ в процесі науково-дослідницької діяльності: високий; середній; початковий.

Для визначення вагомості критерію було вміщено таку формулу для обчислення статистичного значення.

$$Кр = \frac{1}{n}\sum_{i=1}^{n} КРВ_i = \frac{1}{n}(КРВ_1 + \ldots + КРВ_n)$$

Для виявлення середнього коефіцієнта вагомості кожного з критеріїв було застосовано наступну формулу:

$$Кр(\%) = \frac{1}{n}\sum_{i=1}^{n} P(\%)_i = \frac{1}{n}(P(\%)_1 + \ldots + P(\%)_n)$$

У процесі діагностичного оцінювання рівня володіння ІКТ майбутніми керівниками ЗО в процесі НДД визначено такі рівні: за когнітивним критерієм: високий – у 37,72% (63 студенти); середній – 25,75% (43 студенти); початковий – у 36,53% (61 студент). Зазначимо той факт, що такий відсоток позитивних відповідей носить вербальний (декларативний) характер.

За технологічно-процесуальним критерієм спостерігаємо таку динаміку: високий рівень мають 38,32% (64 студенти); середній рівень – 20,36% (34 студенти); початковий – у 41,32% (69 студентів). Слід також відмітити, що значна частка респондентів відмітила відсутність вмінь працювати і оперувати відповідними комп'ютерними засобами, відсутністю своїх публікацій в інституційному репозитарії, уміння працювати з електронними архівами, використовувати інформаційно-комунікаційні технології в процесі виконання й репрезентації результатів НДР в електронних архівах, у наукометричних БД.

---

[183] Пліш, І. В., 2012. *Використання інформаційно-комунікаційних технологій управління якістю освіти в загальноосвітніх навчальних закладах*. Кандидат наук. Київ: Інститут інформаційних технологій і засобів навчання Національної академії педагогічних наук України, 258 с.

[184] Сенчук, Ж. О., 2009. *Інформаційне забезпечення управління інноваційною діяльністю педагогів загальноосвітнього навчального закладу*. Кандидат наук. Київ: Державний вищий навчальний заклад «Університет менеджменту освіти» Академії педагогічних наук України, 227 с.

[185] Степашко, В. О., 2014. *Теорія і практика управління науково-дослідницькою діяльністю студентів вищих навчальних закладів економічного профілю*. Доктор наук. Київ: Інститут педагогіки Національної академії педагогічних наук України, 438 с.

За рефлексивно-діяльнісним критерієм у 29,34% (49 студентів) сформовано високий рівень володіння ІКТ під час здійснення науково-дослідницької діяльності; середній – у 35,33% (59 респондентів); початковий рівень діагностовано у 35,33% (59 респондентів).

Кількість респондентів за трьома визначеними критеріями складає вибірку з 35,33% (59 студентів), в яких встановлено високий рівень володіння ІКТ в процесі науково-дослідницької діяльності; середній рівень мають 26,95% (45 студентів); початковий рівень – у 37,72% (63 респонденти) (див. табл. 1.3).

Таблиця 1.3

Критеріально-рівнева характеристика рівня володіння майбутніми керівниками ЗО в умовах магістратури інформаційно-комунікаційними технологіями в процесі науково-дослідницької діяльності

Критерії	**Показники**	**Рівні (%, к-сть респондентів)**		
		високий	**середній**	**початковий**
Когнітивний	використання комп'ютерного програмного забезпечення для створення та опрацювання наукових даних	31,74% (53)	35,33% (59)	32,93% (55)
	використання ІКТ в освітньому процесі, в управлінні ЗВО, у науково-дослідницькій роботі	44,91% (75)	15,57% (26)	39,52% (66)
За когнітивним критерієм у %		**37,72% (63)**	**25,75% (43)**	**36,53% (61)**
Технологічно-процесуальний	використання ІКТ під час написання наукових публікацій, наукового дослідження	42,51% (71)	24,55% (41)	32,94% (55)
	застосування ІКТ для розміщення наукових публікацій в інформаційному середовищі	34,73% (58)	15,57% (26)	49,70% (83)
За технологічно-процесуальним критерієм у %		**38,32% (64)**	**20,36% (34)**	**41,32% (69)**
Рефлексивно-діяльнісний	використання комп'ютерних мереж та мережевих ресурсів для наукової комунікації з науковим керівником	29,34% (49)	22,16% (37)	48,50% (81)
	компетентність здійснювати збір, аналіз та систематизацію науково-дослідницьких даних засобами ІКТ	29,94% (50)	47,90% (80)	22,16% (37)
За рефлексивно-діяльнісним критерієм %		**29,34% (49)**	**35,33% (59)**	**35,33% (59)**
Рівень володіння інформаційно-комунікаційними технологіями в процесі НДД студентів %		**35,33% (59)**	**26,95% (45)**	**37,72% (63)**

Таким чином, високий рівень володіння ІКТ в процесі науково-дослідницької діяльності майбутніх керівників ЗО в умовах магістратури визначається такими показниками когнітивного, технологічно-процесуального, рефлексивно-діяльнісного критеріїв: володіння глибокими теоретичними знаннями, вміннями та практичним досвідом щодо використання ІКТ в науково-дослідницькій діяльності, висока інформаційна обізнаність у комп'ютерних і мережевих системах; раціональний вибір форм і методів обробки, збереження й представлення результатів та самого процесу здійснення НДД; висока результативність використання ІКТ у освітньому процесі, в позааудиторній роботі, в самостійній діяльності.

Середній рівень маркується частково сформованими знаннями, вміннями і навичками володіння інформаційно-комунікаційними технологіями в НДД у межах освітнього процесу, поза рамками освітнього процесу і в самостійній роботі, також достатньо сформованою властивістю студента проводити і презентувати результати досліджень в електронній формі, застосування ІКТ відбувається з помилками та неточностями; достатніми теоретичними знаннями, вміннями та практичним досвідом підтримування наукової комунікації з керівником через електронну скриньку, соціальні мережі, мобільні месенджери; часткова результативність застосування ІКТ в освітньому процесі, в позааудиторній та самостійній діяльності.

Початковий рівень характеризується елементарними кількісними параметрами і невпорядкованими фрагментарними теоретичними знаннями, вміннями та практичним досвідом опрацювання науково-технічної інформації в процесі проведення, презентації наукового доробку на всіх етапах НДД студентів, сформованістю науково-теоретичних знань з питань застосування ІКТ часто на інтуїтивному рівні; вмінням працювати з контентом електронних бібліотек, інших електронних сховищ інформації; відсутністю розуміння значення ІКТ в науково-дослідницькій діяльності.

Встановлюючи ступінь володіння засобами ІКТ у науково-дослідницькій діяльності студентів, було виявлено такі негативні явища: за досить високого рівня обізнаності й володіння ІКТ в освітньому процесі, під час самостійної роботи, слід

констатувати, що виявлено трохи більше половини респондентів, які результативно використовують ІКТ у науково-дослідницькій діяльності, зокрема: застосування ІКТ у мультимедійному супроводі доповідей, статей, розташування публікацій у репозитаріях ЗВО, використання різноманітних комунікаційних каналів у процесі взаємодії з науковим керівником.

Крім того, констатуємо такі негативні явища, як: відсутність єдності застосування ІКТ в освітньому процесі й під час виконання завдань НДР у позааудиторній діяльності. Неспівмірна надлишковість засобів наукової комунікації за допомогою ІКТ, мета яких не відповідає цільовим орієнтирам застосування їх в освітньому процесі; застосування студентами ІКТ більшою мірою має декларативний характер, тобто не актуалізується на діяльнісному рівні.

Вивчення практичного стану володіння ІКТ у науково-дослідницькій діяльності студентів дозволило зробити висновок про те, що використання інформаційно-комунікаційних технологій в освітньому процесі зведено до мінімуму, що не дає можливості дотримання неперервності на всіх етапах виконання НДД. Відповідно, зменшується відсоток різних методів і засобів ІКТ під час викладання навчальних дисциплін, що робить таку важливу складову проведення НДД пасивною і неповністю включеною у цей процес.

Зафіксовані недостатня оперативність і повнота інформації, надлишковість способів комунікації за допомогою ІКТ, мета яких не відповідає цільовим орієнтирам застосування їх в освітньому процесі й науково-дослідницькій діяльності. Наміри застосування ІКТ більшою мірою мають декларативний характер, тобто не актуалізуються на діяльнісному рівні.

Потребу в створенні упорядкованої системи управління НДД студентів підтверджують майбутні керівники ЗО, адже значна кількість респондентів вказали на необхідність проведення роботи щодо її удосконалення, зазначаючи про необхідність створення єдиної інформаційно-довідкової системи, комунікаційних порталів, які б забезпечували результативність управління НДД студентів.

У майбутній діяльності керівників ЗО, де функціонує система управління різними видами діяльності для впорядкування зовнішньої й внутрішньої інформації, використовуються технології формування локальних інформаційних

блоків, запропонованих Г. Єльниковою[186], та технологія використання системи цільового управління В. Гуменюк, під якою науковець розуміє «певний порядок, логічність і послідовність дій щодо її впровадження з їх наступною координацією, синхронізацією і вибором оптимальних засобів та методів виконання»[187].

Отже, безпосереднє вивчення стану володіння ІКТ в управлінні НДД студентів шістьох закладів вищої освіти України за спеціальністю 073 «Менеджмент» освітньо-професійних програм «Управління навчальним закладом» та «Управління закладом освіти» уможливило визначення і констатацію існуючих у професійному просторі майбутніх керівників ЗО тенденцій:

– на вербальному рівні майбутні керівники ЗО усвідомлюють і позиціонують необхідність ІКТ в освітньому процесі, в організаційному та технологічному сегментах;

– наявна достатня обізнаність і розуміння застосування спеціалізованих інформаційно-пошукових платформ, мережевих ресурсів, електронних форм збереження результатів наукових досліджень;

– незначне орієнтування в комп'ютерних і мережевих сервісах (транспортні ІКМ: електронна пошта, соціальні мережі, форуми; контентні ІКМ: електронні бібліотеки, репозитарії, мультимедійний супровід НДР; технології дистанційного навчання, що підтримують в педагогічних системах електронний освітній контент).

Узагальнюючи викладене, зазначимо:

1) аналітичні відомості про освітньо-професійні програми «Управління навчальним закладом», «Управління закладом освіти», які відображають теоретичну цілісність володіння ІКТ в науково-дослідницькій діяльності майбутніх керівників ЗО в умовах магістратури, розглянуто як складову констатувального етапу дослідження;

---

[186] Єльникова, Г. В., 2005. *Наукові основи адаптивного управління закладами та установами загальної середньої освіти*. Доктор наук. Київ: Центральний інститут післядипломної педагогічної освіти Академії педагогічних наук України, 641 с.

[187] Гуменюк, В. В., 2001. *Інформаційне забезпечення управління загальноосвітнім навчальним закладом*. Кандидат наук. Київ: Центральний інститут післядипломної педагогічної освіти Академії педагогічних наук України, 192 с., с. 172.

2) статистичний аналіз параметрів стану володіння інформаційно-комунікаційними технологіями у НДД студентів, майбутніх керівників ЗО, дав можливість виявити основні узагальнені лакуни в його організації та співвіднести їх з встановленими структурними компонентами і критеріями оцінювання стану володіння ІКТ в науково-дослідницькій діяльності.

На основі вивчення теоретичних та історичних джерел, а також сучасного стану управління науково-дослідницької діяльності майбутніх керівників закладів освіти в умовах магістратури засобами інформаційно-комунікаційних технологій було узагальнено та уточнено змістові поняття дослідження, а саме: *науково-дослідницька діяльність*, *управління науково-дослідницькою діяльністю*.

Таким чином, *науково-дослідницька діяльність – цілеспрямована творча діяльність, що ґрунтується на отриманні наукового, науково-освітнього результату (знання) у вигляді розв'язання науково-дослідницьких задач з попередньо невизначеним, невідомим результатом, що досягатиметься на основі структури проведення такої діяльності: постановки проблеми, вивчення теоретичного доробку, що стосується відповідної проблематики, вибору методичного супроводу наукових пошуків та практичного оволодіння методичним, діагностичним інструментарієм; збиранням, накопиченням та перевіркою достовірності отриманого емпіричного матеріалу, аналітико-синтетичного опрацювання, узагальнення та формулювання власних умовиводів, оформленні та апробації результатів науково-дослідницької роботи*.

Управління науково-дослідницькою діяльністю – впорядкована, спрямована взаємодія керівної і керованої підсистем, що забезпечує неперервний вплив на пізнавальну і діяльнісну складові наукової діяльності майбутніх фахівців, метою якої є постійний розвиток і самовдосконалення студентів і викладачів, які здійснюють керівництво процесом науково-дослідницької діяльності в межах освітнього процесу і в рамках позааудиторної роботи; включає систему планування, організації і результативного контролю за її перебігом у науково-комунікаційному, діагностичному та науково-методичному напрямах.

Аналіз проблеми управління НДД студентів доводить, що дослідження її

теоретичного і практичного аспектів ще не завершено і потребує подальшого розвитку. Цей розвиток відбуватиметься через побудову та використання структурно-функціональної моделі управління НДД студентів. Метод моделювання є одним з основних способів дослідження педагогічних процесів. Модель у дослідженні освітнього процесу виступає як найважливіший засіб наочного уявлення зв'язків між елементами відносин сурядності і супідрядності його компонентів, тобто підпорядкованості керуючої і керованої підсистем[188].

Основна концепція дослідження базується на тому, що управління науково-дослідницькою діяльністю студентів засобами ІКТ у сучасних соціокультурних умовах може здійснюватися в контексті цілісності структурних елементів. Передбачувана нами модель управління науково-дослідницькою діяльністю студентів розглядатиметься як система, що складається зі взаємопов'язаних і взаємообумовлених елементів: мети, принципів, функцій і методів управління; структурних компонентів науково-дослідницької діяльності; змісту; технології реалізації і результату. В основу функціонування моделі мають бути покладені принципи *діалогічності, наступності, координації, інтеграції, єдності управління і самоврядування*. Технологія реалізації передбачуваної моделі є багатоступеневою програмою, всі частини якої взаємопов'язані між собою і є певною системою формування компетентності НДД у студентів, де важливим фактором є необхідність здійснення суб'єкт-суб'єктної взаємодії викладачів і студентів.

Висновки до першого розділу

У першому розділі дослідження проведено теоретичний аналіз джерельної бази дослідження проблеми управління науково-дослідницькою діяльністю майбутніх керівників закладів освіти в умовах магістратури засобами інформаційно-комунікаційних технологій у наукових, психолого-педагогічних працях, нормативно-законодавчих документах; здійснено аналітичний огляд

---

[188] Чмиленко, Ф. О. та Жук, Л. П., 2014. *Посібник до вивчення дисципліни «Методологія та організація наукових досліджень»*. Дніпропетровськ: РВВ ДНУ, 48 с., с. 25.

технологічних теорій, філософських, психолого-педагогічних концепцій щодо розвитку системи управління науково-дослідницькою діяльністю майбутніх керівників закладів освіти; наведено авторські визначення базових понять дослідження: «науково-дослідницька діяльність», «управління науково-дослідницькою діяльністю».

Усвідомлюючи та враховуючи перманентний вплив інформаційно-комунікаційних технологій на діяльність суспільних інституцій, освітніх систем, синхронізуючи компоненти, рівні, підсистеми науково-дослідницької діяльності з позицій системного, особистісно-діяльнісного, синергетичного підходів, встановлено й охарактеризовано цільову складову ієрархічної системи управління науково-дослідницькою діяльністю студентів у горизонтальній і вертикальній осі координат.

Варіативність наукової та професійної складових другого (магістерського) рівня вищої освіти актуалізують вимогу самостійного виконання магістерської наукової роботи як необхідної умови формування наукового світогляду, дослідницьких умінь; підвищення рівня пошукової, дослідницької та експериментальної роботи на основі використання інформаційно-комунікаційних технологій.

Вивчення та генерування теоретичних знань стосовно рівня дослідження означеної проблеми дозволяє стверджувати, що на етапі розвитку системи вищої освіти співвідношення понять «інформаційно-комунікаційні технології» та «науково-дослідницька діяльність» має асинхронний, асиметричний характер, що детерміновано якісними, принципово новими характеристиками розвитку інформаційно-комунікаційних засобів у науково-дослідницькій діяльності студентів.

Суттєві нововведення та якісні зміни в науково-дослідницькій діяльності стають одним із стратегічних компонентів професійної підготовки й конкурентоздатності майбутнього керівника закладу освіти. Пошук вирішення проблеми лежить, насамперед, в когнітивній сфері особистості, в органічній, безшовній спорідненості й синхронності впливу інформаційно-комунікаційного чинника на дослідницьку діяльність майбутнього керівника освіти.

Аналіз форм і методів управління науково-дослідницькою діяльністю студентів у вищій школі в історичній ретроспективі надав можливість констатувати наступне: наукова робота студентів упродовж XIX ст. реалізовувалася у формі виконання самостійних досліджень пошукового характеру, участі в спільних з викладачами наукових експедиціях, підготовки та захисту наукових праць на звання «кандидата», участі у роботі наукових гуртків, товариств; характерними рисами системи управління науковою діяльністю в цей період є: наявність ієрархічної конструкції, централізованого управління вищою освітою, що здійснювалося Міністерством народної освіти, створення наукових комітетів, які безпосередньо відповідали за організацію та здійснення наукової роботи.

З урахуванням поставлених завдань та на основі проаналізованої практики управління науково-дослідницькою діяльністю майбутніх керівників в умовах магістратури засобами інформаційно-комунікаційних технологій, підтвердженого результатами проведеного педагогічного експериментального дослідження, можемо стверджувати наступне: на констатувальному етапі було проведено анкетування вибірки здобувачів другого (магістерського) рівня вищої освіти за спеціальністю 073 «Менеджмент» освітньо-професійних програм «Управління навчальним закладом» та «Управління закладом освіти». Метою проведення експерименту визначено розроблення науково обґрунтованої моделі управління науково-дослідницькою діяльністю майбутніх керівників закладів освіти в умовах магістратури засобами інформаційно-комунікаційних технологій.

Загалом, узагальнюючи отримані результати констатувального етапу педагогічного експериментального дослідження, було розроблено й адаптовано до поставленої мети авторську анкету щодо вивчення рівня володіння майбутніми керівниками закладів освіти в умовах магістратури інформаційно-комунікаційними технологіями в науково-дослідницькій діяльності. Завданнями констатувального етапу педагогічного експериментального дослідження було визначення рівня володіння майбутніми керівниками закладів освіти в умовах магістратури інформаційно-комунікаційними технологіями в процесі здійснення науково-дослідницької діяльності; формування репрезентативної вибірки

здобувачів другого (магістерського) рівня вищої освіти спеціальності 073 «Менеджмент» освітньо-професійних програм «Управління навчальним закладом» та «Управління закладом освіти». Основними критеріями відбору респондентів слугували: тип ЗВО, навчання на другому (магістерському) рівні вищої освіти, спеціальність 073 «Менеджмент» освітньо-професійних програм «Управління навчальним закладом» та «Управління закладом освіти». Тобто, можемо стверджувати, що параметри відбору мали об’єктивний, соціально й освітньо рівнозначний підхід. У ході констатувального етапу педагогічного експериментального дослідження було встановлено, що рівень володіння інформаційно-комунікаційними технологіями в процесі здійснення науково-дослідницької діяльності у 35,33% респондентів є високим, у 26,95% студентів виявлено середній рівень та у 37,72% – початковий рівень, що вимагає проведення подальшої системної діагностичної роботи для верифікації результатів на формувальному та підсумковому етапах дослідження.

Отже, результати констатувального етапу педагогічного експериментального дослідження дають можливість сформулювати основне судження: рівні володіння інформаційно-комунікаційними технологіями в процесі науково-дослідницької діяльності майбутніх керівників закладів освіти, встановлені в процесі проведення цього етапу, відповідали сукупності визначених структурних компонентів, кількісних параметрів, які диференційовано у виявлених на цьому етапі дослідження високому, середньому та початковому рівнях.

Викладені у розділі 1 теоретичні узагальнення та авторські наукові висновки представлено в таких наукових публікаціях автора: [19; 20; 21; 23; 24; 194; 195].

РОЗДІЛ 2
МОДЕЛЬ УПРАВЛІННЯ НАУКОВО-ДОСЛІДНИЦЬКОЮ ДІЯЛЬНІСТЮ МАЙБУТНІХ КЕРІВНИКІВ ЗАКЛАДІВ ОСВІТИ В УМОВАХ МАГІСТРАТУРИ ЗАСОБАМИ ІНФОРМАЦІЙНО-КОМУНІКАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ

2.1. Організаційно-педагогічні умови управління науково-дослідницькою діяльністю майбутніх керівників закладів освіти

Науково-технічний прогрес невпинно впливає на збільшення частки високоінтелектуальної праці у всіх сферах науки і освіти. Сучасне покоління є свідками виникнення парадоксальних і водночас суперечливих в своїй сутності тенденцій: існування когнітивних технологій в ІКТ-сфері й невідповідність їх рівню мисленнєвій діяльності людини. Рівень оволодіння знаннями, уміннями в інформаційно-комунікаційній сфері не досить високий у більшості представників освіти і педагогічного знання, що актуалізує необхідність оптимізувати професійну підготовку майбутнього керівника ЗО в означеному напрямі.

У зв’язку зі зміною освітніх пріоритетів, перед закладами вищої освіти постають завдання щодо підготовки майбутніх фахівців до роботи в умовах інформатизації освітнього простору, упровадження інклюзивного підходу в освіті, принципів гендерної рівності й недискримінації та інших інноваційних викликів. Грамотна реалізація новітніх підходів і принципів, свідоме користування інноваційним інструментарієм – важливий орієнтир успішної праці[189].

Тому необхідні інформаційно-комунікаційні технології, що підвищать значення і роль управління науково-дослідницькою діяльністю. Застосовуючи ІКТ в плануванні та організації й обліку результатів НДД можна оптимізувати підготовку майбутнього керівника ЗО.

Для змістового наповнення цієї концептуальної ідеї описано організаційно-

[189] Петриченко, Л. О., 2021. Інновації в професійній діяльності вчительства як провідний орієнтир роботи закладів вищої педагогічної освіти. *Education and Pedagogical Sciences. Освіта та педагогічна наука*, № 3 (178), с. 25–36, с. 28.

педагогічні умови результативного управління науково-дослідницькою діяльністю майбутніх керівників закладів освіти в умовах магістратури та розроблено відповідний алгоритм їхнього впровадження засобами інформаційно-комунікаційних технологій.

Незважаючи на те, що до проблеми підготовки майбутніх керівників ЗО засобами ІКТ зверталися різні автори і є досить великий спектр робіт, які розкривають сутність підготовки майбутнього керівника ЗО до дослідницької роботи, проблема виявлення умов якісної підготовки управління науково-дослідницькою діяльністю майбутніх керівників закладів освіти раніше фактично не досліджувалась. Зважаючи на вищевикладені обставини, слід наголосити на недостатньому обґрунтуванні організаційно-педагогічних умов для їх досягнення, що впливає на якість професійної підготовки майбутніх керівників закладів освіти до науково-дослідницької діяльності.

Так, у науково-теоретичному доробку науковців представлено ряд наукових підходів до визначення умов результативного управління, що відрізняються цільовими настановами, організаційними, структурними та функціональними вимогами для отримання необхідного результату. У Великому тлумачному словнику сучасної української мови значення поняття «умови» подано як «необхідні обставини, особливості реальної дійсності, які уможливлюють здійснення, створення чого-небудь або сприяють чомусь»[190]. Під «умовами» в контексті дослідження розглянуто ті обставини, за яких є можливим результативне управління науково-дослідницькою діяльністю майбутніх керівників ЗО в умовах магістратури і від яких залежить рівень дослідницьких знань і фахові уміння досягати необхідного результату. Тобто під системою умов здійснення управління НДД майбутніх керівників ЗО в умовах магістратури розуміємо множину системних взаємопов’язаних і періодично повторюваних способів організаційно-педагогічного впливу.

Встановлено, що у науковій теорії і практиці існує декілька підходів, що, як

[190] Бусел, В. Т. ред., 2002. *Великий тлумачний словник сучасної української мови*. Київ; Ірпінь: ВТФ «Перун», 1440 с., с. 1295.

зазначає О. Ворон, відрізняються цілями, організаційними, структурними складовими, вимогами до кінцевого результату, для досягнення якого важливо розглядати умови як цілісну систему із відповідною циклічністю, характерних для сукупності взаємопов'язаних і періодично повторюваних способів впливів[191].

З огляду на зазначене, *організаційно-педагогічними* умовами, що найбільш повно забезпечують дієвість управління науково-дослідницькою діяльністю майбутніх керівників закладів освіти в умовах магістратури, визначено: організаційно-педагогічну готовність до управлінської діяльності; моральне й матеріальне стимулювання науково-дослідницької діяльності студентів; діагностику мотиваційної спрямованості; розроблення позитивної мотивації до управлінської діяльності; оволодіння практичними уміннями і навичками застосовувати набуті організаційно-педагогічні та інші знання в управлінській діяльності; компетентнісну спрямованість змісту навчальних програм та спеціалізованих курсів; виявлення навчально-методичної насиченості змісту науково-дослідницької діяльності; врахування в змісті програм освітніх компонентів і методик їхнього викладання тенденцій розвитку інформаційно-комунікаційних технологій; наявність у навчальних планах цільових програм, що інноваційно доповнюють професійну складову науково-дослідницької та управлінської складових майбутнього керівника закладу освіти; розроблення навчальних спецкурсів, спрямованих на формування інформаційно-комунікаційної складової управлінської компетенції майбутнього керівника закладу освіти в навчальних планах; застосування інформаційно-комунікаційних технологій, що сприяють педагогічному пошуку, дослідженню, творчості.

Визначені організаційно-педагогічні умови розглянуто в руслі основних теоретичних напрацювань українських дослідників, розроблених і апробованих в процесі локальних та достатньо значних суспільних і освітніх трансформацій, що не оминули заклади вищої освіти.

Досліджуючи процес та умови формування професійної підготовки

---

[191] Ворон, О. Г., 2019. *Управління розвитком інформаційної культури директора загальноосвітнього навчального закладу в післядипломній освіті*. Кандидат наук. Київ: Державний вищий навчальний заклад «Університет менеджменту освіти» Національної академії педагогічних наук України, 380 с., с. 73.

майбутнього керівника до здійснення НДД, Б. Жебровський показав, що необхідними організаційно-методичними передумовами формування професійної готовності є: аналітико-процесуальний та професійно-цільовий етапи підготовки; обсяг теоретичних знань і практичних умінь майбутнього керівника ЗО; впровадження педагогічних та інформаційно-комунікаційних технологій, активних методів навчання. Аналітико-процесуальний етап передбачає відбір потенційно здатних до науково-дослідницької діяльності студентів на основі визначених критеріїв відбору та результатів організаційно-педагогічного діагностування. Професійно-цільовий етап відбувається за експериментальною програмою «Школа резерву» як основною організаційною формою професійної підготовки майбутнього керівника. Виконане дослідження дало автору можливість сформулювати рекомендації інститутам НАПН України, що досліджують проблеми управління шкільною та вищою освітою[192]. Тобто автор доволі прагматично окреслює ряд організаційно-методичних умов формування майбутніх керівників закладів освіти та їх професійних якостей, насамперед відбір потенційно здатних до НДД студентів, психологічне діагностування і професійна підготовка за спеціально розробленими програмами.

При визначенні педагогічних умов оптимізації НДД майбутніх керівників ЗО важлива роль відводиться прогнозуванню результатів наукових досліджень.

Управління НДД буде якісним, якщо у ЗВО будуть створені «організаційно-педагогічні, психологічні умови результативного функціонування системи». В. Степашко стверджує, що система управління НДД функціонуватиме за умови розроблення проректором з наукової роботи, деканами факультетів положень про організацію, планування науково-дослідницької діяльності, наукового гуртка, студентського наукового товариства, наукової школи ЗВО; матеріального і морального стимулювання студентів [193; 194].

---

[192] Жебровський, Б. М., 2002. *Формування професійної готовності директора школи до управління якістю освіти*: автореф. дис. кандидата пед. наук. Київ: Інститут педагогіки і психології професійної освіти Академії педагогічних наук України, 20 с.

[193] Степашко, В. О., 2014. *Теорія і практика управління науково-дослідницькою діяльністю студентів вищих навчальних закладів економічного профілю*. Доктор наук. Київ: Інститут педагогіки Національної академії педагогічних наук України, 438 с.

[194] Gavrylovskyi, S., 2018. Organizational Support for Scientific–Research Activity of Future Managers of Educational Institutions with the Help of Information and Communication Technologies at Master's Degree Program. *Science and Education a New Dimension. Pedagogy and Psychology*, VI(68), Issue: 164, pp. 15–18.

Загалом у руслі рефлексій В. Степашка і В. Пікельної наведений алгоритм дій, розробленого відповідно до «системи цілей, статутних документів, що регламентують спеціальні функції всіх учасників колективної, групової та індивідуальної діяльності; обов'язкового створення необхідних матеріально-технічних, фінансово-економічних і власне педагогічних умов, що забезпечують життєдіяльність «школи-системи»[195; 196].

Зауважимо, що різні дослідники по-різному використовують поняття «організаційні умови» і «організаційно-педагогічні умови», фіксуючи увагу на: в першому випадку – способі організації управління НДД майбутніх керівників ЗО; у другому випадку – акцентуючи на педагогічних способах впливу на формування організаційних умов.

Ми намагатимемося дотримуватися поняття «організаційно-педагогічних умов», розуміючи під цим сукупність організаційних заходів і впливів педагогічного змісту для досягнення результативності управління науково-дослідницькою діяльністю майбутніх керівників закладів освіти в умовах магістратури.

Як зазначає Н. Уйсімбаєва, науково-дослідницька діяльність, є головною умовою підготовки кваліфікованих, конкурентоспроможних фахівців, чинником інтелектуального розвитку, саморегуляції пізнання та самоствердження особистості, ефективним засобом формування знань, умінь і навичок студентів-дослідників; вмінь застосовувати наукові знання, які отримують студенти, до аналізу навколишньої дійсності і вирішення життєвих проблем[197].

Теоретичний аналіз наукових напрацювань учених (В. Пікельна, Ж. Сенчук, В. Степашко, С. Шехавцова) уможливив встановлення таких організаційно-педагогічних умов управління науково-дослідницькою діяльністю майбутніх керівників закладів освіти:

– створення індивідуальних науково-дослідницьких завдань;

---

[195] Степашко, В. О., 2011. *Науково-дослідницька робота студентів: теорія і практика управління*: монографія. Київ: Кафедра, 384 с.

[196] Пикельная, В. С., 1993. *Теория и методика моделирования управленческой деятельности (школоведческий аспект)*: автореф. дис. доктора пед. наук. Киев: Институт педагогики Академии педагогических наук Украины, 44 с., с. 26.

[197] Уйсімбаєва, Н., 2006. Науково-дослідницька діяльність як чинник зростання професійної компетентності. *Рідна школа*, № 4, с. 3–6.

– розроблення сценаріїв ділових ігор, програм науково-організаційних заходів, тестів, які виявляють рівні сформованості вмінь застосовувати методику й методологію наукових досліджень;

– розроблення кейсів завдань з активізації творчого мислення за допомогою методів «мозкового штурму», що досягається засобами розроблення електронних ресурсних і мережевих інструментів у інформаційно-освітньому середовищі ЗВО.

Окреслюючи специфічні характеристики взаємодії наукового керівника і студента, яка характеризує його професійно-особистісний розвиток, дослідники пропонують варіативні способи вирішення проблеми впливу на управлінську та науково-дослідницьку складові фахової компетентності майбутнього керівника закладу освіти, пропонуючи моделювання як одну із перспективних педагогічних технологій. Зокрема, С. Шехавцова наводить такі особливості створення педагогічних ситуацій особистісного зростання студентів у процесі професійно-педагогічної діяльності: визнання студента як суб’єкта навчання і відмежування від авторитарного підходу й сприйняття студентів; залучення студентів до організації освітнього процесу; вміння створювати суб’єктний простір студента та сприймати студента як цілісну особистість; вміння працювати та вдосконалювати зміст освіти відповідно до принципів суб’єкт-суб’єктної організації освітньої діяльності; володіння сучасними освітніми технологіями; вміння надавати процесу навчання суб’єктно розвивальну спрямованість[198].

У зазначеному контексті доповнимо організаційно-педагогічні умови забезпечення управління НДД майбутніх керівників закладів освіти в умовах магістратури переліком таких організаційних умов, що сформовано на основі таких рівнів забезпечення досягнення необхідного результату:

– оволодіння науковими керівниками досвідом проведення дослідницьких проєктів, інноваційними технологічними моделями управління НДД, що забезпечуються високим рівнем наукової кваліфікації, зокрема, наявністю вченого ступеня, звання; сформованими організаційними здібностями та набутими

[198] Шехавцова, С., 2014. Суб’єкт-суб’єктна педагогічна взаємодія як механізм формування суб’єктивності студента до професійно-педагогічної діяльності. *Молодь і ринок*, № 9(116), с. 50–53.

практичними навичками проведення дослідницької роботи, що досягається керівництвом науковими роботами здобувачів вищої освіти; умінням професійно створювати віртуальні дослідницькі ситуації та пропонувати шляхи вирішення проблеми в персональному комп'ютерному середовищі;

– оволодіння науково-педагогічними працівниками науковими основами, методами та методиками оцінювання показників результативності НДР; вплив на формування системи мотивації студентів до науково-дослідницької діяльності, підвищення кваліфікації через досягнення відповідного нормативного, матеріально-технічного, інформаційного забезпечення системи управління науково-дослідницькою діяльністю; розвиток якостей та професійно-наукового мислення на особистісно-рефлексивному та предметно-операційному рівнях управління науково-дослідницькою діяльністю; застосування індивідуального підходу викладача до налагодження відносин зі студентами, спираючись на їх потреби, інтереси, побажання. Дбаючи про надання студентам якісної вищої освіти, необхідно використовувати в навчальному процесі результати наукової діяльності НПП; консультування з проблем управлінського розвитку; запровадження практики зовнішньої (незалежної) експертизи наукових студентських проєктів, обов'язковості інформування і популяризації досягнутих результатів у соціальних спільнотах, наукових мережах.

Аналіз теоретичних джерел із зазначеної тематики уможливив формулювання педагогічних умов управління науково-дослідницькою діяльністю майбутніх керівників закладів освіти в умовах магістратури з урахуванням двох видів науково-дослідницької діяльності, зокрема, що включається в освітній процес і позааудиторний час.

Розглянемо організаційно-педагогічні умови для проведення НДД, включеної в освітній процес: розвивальні (організація занять із розвитку уваги, пам'яті, креативного мислення, аналітичні групи; надання психологічної допомоги студентам; проведення групового навчання насамперед, що стосується формування механізмів координації спільних дій суб'єктів наукової діяльності. Досліджуючи проблему професійного становлення студента – майбутнього фахівця, Л. Подоляк

та В. Юрченко зазначають, що «науково-дослідницька діяльність сприяє формуванню у студентів професійної спрямованості (більш глибокому засвоєнню змісту фахової діяльності, позитивної мотивації до засвоєння знань, умінь і практичних навичок); появі упевненості в успішному опануванні професії (за наявності необхідних задатків і здібностей, ціннісних орієнтацій, психологічної готовності студента до майбутньої професійної діяльності); підвищенню професійного самооцінювання; обміну соціально-рольовими функціями між НПП і студентами; оптимізації взаємин у системі «викладач – студент»; окресленню соціально-професійного аспекту «Я-концепції»[199].

Створення організаційно-педагогічних умов передбачає індивідуальну або групову участь студентів у виконанні тематичних робіт, що виконується на кафедрах, участь в роботі за індивідуальними планами викладачів; виконання лабораторних робіт, курсових, кваліфікаційних робіт (проєктів), у змісті яких є елементи наукового дослідження; виконання конкретних нетипових завдань науково-дослідницького характеру в період виробничої або навчальної практики; вивчення теоретичних основ методики, постановки, організації і виконання наукових досліджень у процесі планування та організації наукового експерименту, оброблення наукової інформації у процесі вивчення спеціальних курсів; створення інформаційної бази даних про наукові результати, відображені в збірниках наукових праць студентів, статтях, тезах доповідей на конференціях.

Організаційно-педагогічними умовами для результативного управління НДД у позааудиторний час (під час роботи в студентських наукових товариствах, участі в наукових гуртках, самостійної роботи) є такі: розроблення дослідницької програми та інформування про її зміст учасників наукових товариств, гуртків; підготовка методичних рекомендацій, авторських наукових робіт, методичних вказівок до написання конкурсних наукових робіт; забезпечення розвитку творчих здібностей студентів, зокрема формування малих груп особистісного зростання (організація тематичних психологічних тренінгів); комунікативна підготовка до міжособистісного спілкування, творчого співробітництва, обміну досвідом зі

[199] Подоляк, Л. Г. та Юрченко, В. І., 2008. *Психологія вищої школи*: підручник. Київ: Каравела, 352 с., с. 83.

студентами в соціальних мережах, месенджерах, підготовка і участь у різноманітних наукових заходах. Науково-дослідницька робота майбутніх керівників закладів освіти в умовах магістратури, здійснювана у позааудиторний час, організується у вигляді участі у наукових заходах різного рівня (університетського, регіонального, всеукраїнського, міжнародного). До них відносяться: наукові семінари, конференції, симпозіуми, конкурси науково-дослідницьких робіт у наукових товариствах[200].

Окрім того, НДД студентів, здійснюється через взаємозв'язок ключових, базових і спеціальних компетенцій, які наповнюють її змістовно, розширюючи і поглиблюючи їх універсальний характер. Розвиток спеціальних компетенцій майбутніх керівників закладів освіти відбувається в процесі роботи над магістерською роботою, що визначається науковим напрямком магістерської підготовки, приналежністю дослідження студента до тієї чи іншої наукової школи закладу вищої освіти.

Якісні результати освіти в магістратурі можуть бути досягнуті за організаційно-педагогічних умов, що визначають формування досвіду діяльності студентів у контексті різних дослідницьких ситуацій, орієнтованих на вирішення освітніх і управлінських проблем.

Організаційно-педагогічні умови НДД майбутніх керівників закладів освіти передбачають: планування тематики кваліфікаційних робіт студентів з урахуванням їх «включення» у наукові дослідження «випускових» кафедр та дослідницьку діяльність колективів наукових шкіл університету; індивідуальний супровід наукової та дослідницької роботи студента (кураторство, наукове керівництво, тьюторство, фасилітація); надання студентам можливості для презентації своєї наукової роботи в її різноманітних культурно-наукових формах (доповіді, статті, проєкти, повідомлення, участь в інтернет-форумах), які сприяють розвитку студентів як фахівців у галузі освіти.

Об'єктивними показниками дослідницької компетентності майбутнього

---

[200] Марцин, В. С., Міценко, Н. Г., Даниленко, О. А. та ін., 2002. *Основи наукових досліджень*: навчальний посібник. Львів: Ромус-Поліграф, 128 с.

керівника закладу освіти є показники якості магістерської роботи, які наряду із загальними вимогами, що пред'являються до всіх видів кваліфікаційних робіт, містять специфічні вимоги до спрямованості магістерської роботи на отримання об'єктивно нового знання, значущого для вирішення реальних проблем вищої педагогічної освіти. Важливими складовими такого значення визначено: обґрунтованість і сучасність бібліографічних відомостей, використання літератури іноземними мовами, наявність матеріалів, представлених у сучасних інформаційних системах, апробація результатів дослідження в різноманітних соціокультурних формах.

Суб’єктивними (особистісними) показниками дослідницької компетентності є: задоволеність учасників освітнього процесу в магістратурі його умовами і результатами наукової роботи, адекватність самооцінки і стійкість дослідницької мотивації студентів[201].

Висвітлюючи та узагальнюючи результати функціонального аналізу теоретичних джерел з проблеми управління науково-дослідницькою діяльністю майбутніх керівників ЗО в умовах магістратури засобами ІКТ, можемо зробити висновок: необхідною передумовою вирішення означеного завдання є розвиток когнітивної діяльності студентів, а, відповідно, і науково-дослідницької, яка є однією з її основних форм, за допомогою якої відбувається інтеріоризація зовнішніх дій суб'єктів освітнього процесу у внутрішні, коли засвоєні знання, навички і вміння стають сталими утвореннями в когнітивних структурах особистості[202].

Формування досвіду НДД майбутніх керівників ЗО буде більш результативним за таких організаційно-педагогічних умов: включення такого критерію як «досвід проведення науково-дослідницької діяльності» в число головних завдань етапу наукової освіти; використання діяльнісних критеріїв і показників, співвіднесених з умовно виділеними рівнями сформованого досвіду, які, в свою чергу, відповідають хронологічним етапам освоєння цього досвіду; «вбудовування» в освітній процес концептуальної моделі схожості видів

---

[201] Сбруєва, А. А. та Козлова, О. Г. ред., 2014. *Теоретичні та методичні засади магістерської підготовки викладача вищої школи*: монографія. Суми: Вид-во СумДПУ імені А. С. Макаренка, 440 с.
[202] Левченко, Т. І., 2011. *Мотивація суб’єкта в різних видах діяльності*: монографія. Вінниця: Нова Книга, 448 с.

діяльності; застосування досвіду наукової діяльності студентів для формування технології, яка передбачає активні методи і форми навчання; реалізація цілісного освітнього процесу, ізоморфного загальній структурі НДД. При цьому достатнім набором інваріантних компонентів НДД є: проблемно-орієнтовний, прогностично-підготовчий, інтегративно-конструктивний, рефлексивно-корекційний[203].

Для забезпечення результативного формування досвіду НДД та продуктивної управлінської діяльності майбутніх керівників ЗО в освітньому процесі магістратури доцільно використовувати технологію «навчання методом кейсів»: ця технологія адекватна закономірностям навчання дорослих і надає можливість безпосереднього включення суб'єктів освітнього процесу в різні види НДД з акцентом на формуванні досвіду реалізації їхніх конкретних компонентів; дозволяє здійснити інтегративне формування досвіду реалізації інваріантних для різних видів діяльності компонентів і, водночас, створює можливість роздільного формування досвіду реалізації цих специфічних компонентів. Тобто застосування зазначеного методу формує окрему дослідницьку траєкторію студента, яку модельовано в комп’ютеризованому середовищі, і спонукає студента на вирішення суто його дослідницького завдання, що є структурною складовою спільного вирішення наукового завдання групою студентів.

Із-поміж інноваційних форм використання інформаційно-комунікаційних технологій в управлінні НДД назвемо: розроблення і проведення спеціалізованих курсів, упродовж викладання яких формуються та удосконалюються наукові та дослідницькі знання з певної теми; розроблення дистанційних курсів, вебінарів, майстер-класів; індивідуальне консультування та науково-методичний супровід науково-дослідницької діяльності майбутніх керівників закладів освіти; створення наукових шкіл освітнього менеджменту; шкіл менеджерів, майстер-класів для майбутніх керівників закладів освіти під час проходження педагогічної практики; оволодіння технікою і логікою інформаційного спілкування у віртуальному середовищі, уміння прогнозувати результати наукової комунікації.

---

[203] Цехмістрова, Г. С., 2004. *Основи наукових досліджень*: навчальний посібник. Київ: Видавничий дім «Слово», 240 с., с. 189.

У процесі визначення організаційно-педагогічних умов управління науково-дослідницькою діяльністю майбутніх керівників закладів освіти в умовах магістратури важлива роль відводиться науковому консультуванню; забезпеченню нормативно-правового, методичного, інформаційно-комунікаційного супроводу управління науково-дослідницької діяльності; розробленню та впровадженню системи відбору студентів, умотивованих до наукової роботи, розробленню системи морального та матеріального стимулювання, програм розвитку творчих здібностей майбутніх керівників закладів освіти; досягненню високого рівня методологічної компетентності керівництва та професійної компетентності науково-педагогічних працівників підрозділів закладу вищої освіти.

2.2. Наукове обґрунтування, структура і зміст моделі управління науково-дослідницькою діяльністю майбутніх керівників закладів освіти в умовах магістратури засобами інформаційно-комунікаційних технологій

Вимоги до професійної підготовки майбутніх керівників ЗО в постіндустріальному суспільстві сконцентровано на педагогічних інноваційних технологіях, направлених на формування особистості фахівця, цілеспрямованого, професійного, здатного до саморозвитку й самовдосконалення, спроможного безпомилково й оперативно приймати професійні рішення. Рівень конкурентоспроможності випускників значною мірою обумовлений низкою таких чинників: якість оволодіння сучасними знаннями; ступінь професійної культури, сформованість аналітичних та оперативних методів, уміння мислити й діяти в категоріальній системі сучасних освітніх інновацій. Зазначені якості формуються в процесі виконання студентами наукових досліджень під керівництвом науковців закладів вищої освіти.

Професійне становлення майбутнього керівника освіти відбувається в умовах магістратури, що органічно поєднує стратегічний менеджмент з освітньо-професійною програмою магістерської підготовки, яка має освітню та науково-дослідницьку складові. Освітня компонента магістерської програми призначена

для формування більш цілісного, поглибленого бачення професійної діяльності, широти та фундаментальності освіти максимальної наближеності її до сучасного рівня наукових знань у відповідній галузі. Науково-дослідницька частина магістерських програм пов'язана з науковою проблематикою кафедр з акцентом на майбутню професійну діяльність і спрямована на формування навичок проведення наукових досліджень у конкретній галузі знань[204; 205].

Підготовка майбутніх фахівців базується на теоретичних засадах, практичній підготовці та науково-дослідницькій роботі й спрямована на підготовку фахівців за такими напрямами діяльності: науково-дослідницький, науково-педагогічний, управлінський. Науково-дослідницький напрям передбачає усвідомлення майбутніми керівниками ЗО взаємозв’язку між освітою та наукою, розуміння особистісної значущості у виявленні та розв’язанні наукових проблем.

У результаті реалізації науково-дослідницької частини магістерської програми в рамках освітнього процесу, творчого розв'язання виробничих завдань під час педагогічної практики, виступів за результатами досліджень на студентських наукових конференціях студенти, які навчаються на другому (магістерському) рівні вищої освіти, набувають уміння: проводити бібліографічну роботу із залученням інформаційно-комунікаційних технологій; формулювати мету дослідження; вибирати необхідні методи дослідження, виходячи із завдань конкретного дослідження; обробляти отримані результати, подавати підсумки виконаної роботи. Публічний захист магістерської кваліфікаційної роботи стає логічним підсумком проведення науково-дослідницького напряму, відображає сформований рівень теоретичних знань, дослідницьких умінь і пошукових технологій, належний мультимедійний супровід проведеного дослідження.

Підготовка майбутніх керівників ЗО стає тим стратегічним вектором, який визначатиме в подальшому їхню професійну кар’єру, зокрема, володіння знаннями про всі напрями діяльності закладу освіти, проведення скоординованої організації

---

[204] Візнюк, В. В., 2016. Експериментальна модель формування професійної надійності майбутніх керівників навчальних закладів. *Педагогічні науки: теорія, історія, інноваційні технології*, № 2(56), с. 10–17.
[205] Єріна, А. М., 2004. *Методологія наукових досліджень*: навчальний посібник. Київ: Центр навчальної літератури, 212 с.

освітнього процесу, підтримка стабільного забезпечення адміністративно-господарчого блоку, забезпечення постійного вдосконалення професійної підготовки працівників закладу й оновлення за рахунок молодих компетентних фахівців, що володіють сучасними педагогічними знаннями й інформаційно-комунікаційними технологіями.

У педагогічних дослідженнях концепт *управління науково-дослідницькою діяльністю* розглядається з позицій системного, акмеологічного й андрагогічного підходів з багатоаспектним і багаторівневим змістовим навантаженням. Аналітичний огляд публікацій дослідників стосовно визначеної проблеми дає можливість стверджувати, що значну кількість цих робіт проведено в прагматично-практичному напрямі з акцентом на локальні змістові сегменти, з наголосом на галузевих, тематичних або міждисциплінарних дослідженнях технологічно-цільового характеру (І. Адамович, Ю. Атаманчук, В. Берека, В. Базелюк, І. Бопко, В. Візнюк, С. Некрасова, Л. Сатановська, А. Свєтлорусова, В. Степашко).

Більшість педагогічних теорій управління НДД студентів базується на неокласичних постулатах «адаптивного управління» Г. Єльникової, які можна навести у вигляді низки тверджень: науково-дослідницька діяльність розглядається, досліджується, класифікується в межах концепції розуміння НДД як особливої системи управління, що зберігає, модернізує в деяких аспектах принципи управління системами, в структурній декомпозиції яких є можливість трактувати її як синтез двох підсистем: керуючої й керованої, форми і засоби взаємодії в яких залежать від типу, змісту, структури системи[206].

У зв’язку з розвитком інформаційно-комунікаційних технологій навчання засоби, що ґрунтуються на когнітивній основі, як зазначає М. Шишкіна, починають відігравати більш помітну роль у формуванні освітньо-наукового середовища. Водночас виникають системні проблеми управління у середовищі, що утворюється із застосуванням конкретного комп’ютерно-орієнтованого засобу або системи засобів, які стосуються двох рівнів організації середовища: функціонування

[206] Гавриловський, С. О., 2020. Впровадження моделі управління науково-дослідницькою діяльністю майбутніх керівників закладів освіти. *Адаптивне управління: теорія і практика. Серія «Педагогіка,* [online] №8(15). Режим доступу: https://amtp.org.ua/index.php/journal/article/view/197/215 [Дата звернення 09 червня 2020].

середовища, що забезпечує процеси планування, проєктування, постачання ресурсів і засобів; прогнозування тенденцій і напрямів його розвитку.

Як зазначає дослідниця, виокремився певний комплекс науково-методичних та психолого-педагогічних проблем, який можна подати у вигляді таких положень:

– визначення доцільності, обсягів розробки, поширення та впровадження засобів певних типів;

– виявлення шляхів дослідження наслідків упровадження, способів та методів оцінювання результативності застосування засобів очікуваним цілям;

– виявлення методологічних засад та принципів, що могли б об'єднати на системній основі процедури розробки, апробації, виявлення критеріїв використання кожного типу засобів;

– системний аналіз окремого засобу в системі інших засобів у складі середовища, їх співвідношення та зв'язків між собою; наявність науково-методичного супроводу впровадження та використання рекомендацій щодо оптимальних шляхів інтеграції засобу в освітнє середовище[207].

Враховуючи мету дослідження і вибудовуючи смисловий контекст означених цільових настанов, слід окремо виділити і сфокусувати увагу на реалізації принципів відкритої освіти в процесі побудови педагогічних систем, застосування сучасних методів і засобів ІКТ, які дозволяють забезпечити формування і використання так званого єдиного освітнього і наукового простору, коли можливості доступу до освітнього середовища не обмежуються, а навпаки, мають безпросторове, тобто не обмежене фізичним і хронологічним вимірами наявних у закладі освіти складових інформаційного освітньо-наукового простору.

Це, в першу чергу, стосується якісної й кількісної різноманітності інформаційних наукових ресурсів, які стають можливими для використання у закладах вищої освіти завдяки розподіленим автоматизованим банкам даних і знань, що підтримуються в глобальній комп'ютерній мережі Internet[208].

---

[207] Шишкіна, М. П., 2016. *Теоретико-методичні засади формування і розвитку хмаро орієнтованого освітньо-наукового середовища вищого навчального закладу*. Доктор наук. Київ: Інститут інформаційних технологій і засобів навчання Національної академії педагогічних наук України, 441 с.

[208] Биков, В. Ю., 2012. Інноваційний розвиток засобів і технологій систем відкритої освіти. *Сучасні інформаційні технології та інноваційні методики навчання в підготовці фахівців: методологія, теорія, досвід, проблеми*, № 29, с. 32–40.

Унаслідок теоретичного вивчення наукових джерел і констатувального етапу дослідження було проаналізовано змістові складові концепту *управління науково-дослідницькою діяльністю майбутніх керівників ЗО в умовах магістратури засобами ІКТ* та виокремлено результати проведеного анкетування на базі шістьох закладів вищої освіти України щодо володіння ІКТ в науково-дослідницькій діяльності майбутніх керівників ЗО за такими напрямами: в освітньому процесі; в процесі науково-дослідницької діяльності поза освітнім процесом; під час наукової комунікації з керівником наукового проєкту; використання електронних архівів і застосування мультимедійного супроводу магістерських робіт.

Враховуючи поставлені завдання, видається доцільним і необхідним розроблення моделі управління науково-дослідницькою діяльністю майбутніх керівників ЗО в умовах магістратури засобами ІКТ.

Як відомо, моделювання має досить ґрунтовне й всебічне застосування в дослідженнях вітчизняних науковців, що знаходить підтвердження у працях українських учених (В. Бондар, О. Боднар, Л. Ващенко, С. Гончаренко, Г. Єльникової, В. Маслова, В. Олійника, В. Пікельної, Т. Рожнової, З. Рябової), зарубіжних учених (Ю. Конаржевського, В. Лазарєва, М. Поташник, С. Сидорова).

Розуміючи й розділяючи погляди науковців на моделювання як науково-пізнавальний метод, розв’язання проблеми управління НДД майбутніх керівників ЗО здійснюємо за допомогою побудови моделі, в межах якої концепція дослідження матиме закінчену вербально-графічну композицію, уможливить збір та систематизацію емпіричних даних про різноманітні сторони досліджуваного феномена з урахуванням особливостей його структури і змісту. Адже можливість експериментальної верифікації предмета дослідження набагато ефективніше допоможе спроєктувати й викласти в просторово й хронологічно синхронізованих проекціях всю систему в її просторово-часовій ідентифікації.

«Модель (від лат. modulus – міра, аналог, зразок) – це опис об'єкта дослідження (предмета, явища або процесу) будь-якою формалізованою мовою, що створений з метою вивчення його властивостей. Модель може бути представлена у вигляді схеми, структури, знакової системи, відображення, макету, зображення та

ін. … Вважається, що модель – це копія оригіналу (об’єкта дослідження), яка застосовується для його пізнання і визначення умов та особливостей при використанні у повсякденному житті»[209].

Дослідники виділяють значну кількість різних типів моделей, розроблення яких у єдності багаторівневих і багатокомпонентних складових визначає її тип і вид, тобто за способом подання, за призначенням, за станом – від описової до концептуальної, від експериментальної до комп’ютерної. За визначенням В. Бикова, «модель – це деяке подання системи, в якому відображаються, враховуються, характеризуються і можуть відтворюватися такі особливості цієї системи, які забезпечують досягнення цілей побудови та використання моделі»[210].

Розуміючи й розділяючи позицію більшості науковців щодо переваг застосування педагогічного моделювання в експериментальних дослідженнях, ми приєднуємось до тези стосовно перспективності застосування цього методу, зокрема, отриманні двовимірної проєкції реального тривимірного об’єкта для уточнення, фіксації, порівняння важливих для дослідника параметрів і характеристик; зміни кількісних характеристик, конструювання моделей, які прискорюють процес дослідження, економлячи фінансові й матеріальні ресурси.

Приєднуючись до позицій більшості науковців, Т. Рожнова зосереджує увагу на моделюванні як науково-пізнавальному методі вивчення проблеми управління ЗВО на засадах інноваційних технологій, реалізація якого «… допомагає унаочненню дослідження та робить його більш глибоким за своєю сутністю. У науковій та практичній площині багатоаспектність моделювання дає можливість вивчити різноманітні сторони досліджуваного об’єкта з урахуванням його особливостей за допомогою побудови моделі»[211].

Розробляючи й проєктуючи модель управління науково-дослідницькою діяльністю майбутніх керівників ЗО в умовах магістратури засобами ІКТ, було

---

[209] Рябова, З. В., 2012. Моделювання та проектування як ефективні засоби забезпечення якості надання освітніх послуг. *Теорія та методика управління освітою*: електронне наукове фахове видання, [online] № 8. Режим доступу: http://umo.edu.ua/images/content/nashi_vydanya/metod_upr_osvit/v_8/22.pdf [Дата звернення 24 липня 2019].

[210] Биков, В. Ю., 2008. *Моделі організаційних систем відкритої освіти*: монографія. Київ: Атіка, 684 с.

[211] Рожнова, Т. Є., 2013. Модель управління вищим навчальним закладом на засадах інноваційних технологій. *Вісник Житомирського державного університету імені Івана Франка*, № 3(69), с. 145–150.

враховано результати наукових розвідок щодо управління освітніми закладами й експліковано принципи функціонування систем такого рівня на управління НДД майбутніх керівників ЗО в умовах магістратури засобами інформаційно-комунікаційних технологій; освоєно базовий інструментарій побудови змістових і структурних блоків моделі за такими напрямами:

– попередній аналіз напрямів і змісту управлінського процесу;

– побудова і конкретизація всіх підсистем моделі управління НДД майбутніх керівників закладів освіти в умовах магістратури засобами ІКТ;

– перенесення одержаних кількісних і якісних показників експериментальних даних на реально досліджуваний об’єкт;

– аналіз достовірності, валідності, результативності моделі[212].

При цьому було враховано й узагальнено такі ознаки моделі, що поступово наповнюватимуться конкретним змістом:

– можливість відображення об’єкта (процесу), що вивчається в моделі; здатність до заміщення об’єкта (процесу), який потрібно пізнати;

– наявність понятійно-категоріального апарату і правил побудови моделі та переходу від зовнішньої інформації про модель до інформації про об’єкт (процес).

Під моделлю управління науково-дослідницькою діяльністю майбутніх керівників ЗО в умовах магістратури засобами ІКТ розуміємо зміст, структуру, яка містить мету, етапи формування досліджуваного феномена, компоненти досліджуваного конструкту, педагогічні умови, засоби реалізації, рівні сформованості та результат.

Враховуючи досвід побудови моделей: управління НДД студентів (В. Степашко[213]), управлінської діяльності керівника ЗО (С. Погребняк[214]), управління НДД у системі післядипломної педагогічної освіти (В. Базелюк[215]),

---

[212] Гавриловський, С. О., 2019. Модель управління науково-дослідницькою діяльністю майбутніх керівників закладів освіти засобами ІКТ: проблеми і перспективи застосування. *Педагогіка формування творчої особистості у вищій і загальноосвітній школах*, № 67, Т.1, с. 18–23.

[213] Степашко, В. О., 2014. *Теорія і практика управління науково-дослідницькою діяльністю студентів вищих навчальних закладів економічного профілю*. Доктор наук. Київ: Інститут педагогіки Національної академії педагогічних наук України, 438 с.

[214] Погребняк, С., 2002. Проблеми оцінювання управлінської діяльності керівника. *Директор школи, ліцею, гімназії*, № 3, с. 61–64.

[215] Базелюк, В. Г., 2007. Дослідницькі методи в управлінській діяльності керівника ЗНЗ. *Гуманітарний вісник ДВНЗ «Переяслав-Хмельницький державний педагогічний університет імені Григорія Сковороди»:* науково-теоретичний збірник. Переяслав-Хмельницький, с. 31–36.

підготовки керівників ЗО до інноваційної діяльності (Ж. Сенчук[216]), науково-дослідницької культури майбутніх вчителів в умовах вищої педагогічної школи (М. Овчинникова[217], В. Тушева[218]), основних положень теорії моделювання, сформульованих В. Пікельною[219] та конструювання ідеалізованих об'єктів, пов'язаних з теорією систем, розроблених В. Грабовським[220], підготовлено експериментальну базу для визначення та побудови логічних закономірностей моделі управління НДД майбутніх керівників ЗО в умовах магістратури засобами інформаційно-комунікаційних технологій.

Окремим змістовим блоком у методологічній частині дослідження є обґрунтування об'єкта, рівнів, мети і принципів відбору та систематизації засобів ІКТ, що адаптовані для застосування на кожному з етапів дослідження. У той же час розуміємо, що неможливо охопити багатомірний спектр інформаційно-комунікаційних технологій експерименту, що постійно розвиваються і вдосконалюються. Але з метою класифікації їх згідно теоретичного та констатувального етапів було враховано результати досліджень відомих фахівців у сфері теоретичного та практичного обґрунтування застосування засобів інформатизації, що можуть бути рекомендовані для підтримки певних типів науково-дослідницької діяльності[221].

Формуючи та проєктуючи модель управління науково-дослідницькою діяльністю майбутніх керівників ЗО в умовах магістратури засобами інформаційно-комунікаційних технологій на рефлексивному рівні, встановлюючи композиційний склад, структуру управління НДД як підсистеми єдиної

---

[216] Сенчук, Ж. О., 2009. *Інформаційне забезпечення управління інноваційною діяльністю педагогів загальноосвітнього навчального закладу*. Кандидат наук. Київ: Державний вищий навчальний заклад «Університет менеджменту освіти» Академії педагогічних наук України, 227 с.

[217] Овчинникова, М. В., 2013. Синергетичний підхід як методологічна основа дослідження системи підготовки майбутніх учителів математики до науково-дослідницької діяльності. *Проблеми сучасної педагогічної освіти. Педагогіка і психологія*, № 39(2), с. 263–271.

[218] Тушева, В. В., 2017. Обґрунтування моделі формування науково-дослідницької культури майбутніх вчителів в умовах вищої педагогічної школи. *Вісник Житомирського державного університету імені Івана Франка*, № 5(91), с. 142–147.

[219] Пикельная, В. С., 1993. *Теория и методика моделирования управленческой деятельности (школоведческий аспект)*. Доктор наук. Кривой Рог: Криворожский государственный педагогический інститут, 374 с.

[220] Грабовський, В. А., 2004. Модель державно-громадського управління районною системою загальної середньої освіти з моніторинговим супроводом. *Вісник Національної академії державного управління при Президентові України*, № 4, с. 355–363.

[221] Лаврентьєва, Г. П. та Шишкіна, М. П., 2007. *Методичні рекомендації з організації та проведення науково-педагогічного експерименту*. Київ: ІІТЗН НАПН України, 72 с.

педагогічної системи закладу вищої освіти, було сприйнято цей конструкт як двоконтурний, імпліцитний феномен[222].

Зовнішні та внутрішні трансформації середовища (нововведення, зміни в нормативно-правовій базі, інформаційно-комунікаційні технології) обумовлюють флуктуації, що виникають на рівні системи в умовах її неврівноваженого стану і зумовлюють якісні зміни в системі, а, відповідно, й розвиток системи в умовах виникнення й зміни зовнішніх чинників. Система на біфуркаційному зламі переходить на вищий рівень, трансформуючись в нову структуру з якісно новими властивостями, більш складніша за організаційними формами, але водночас нестабільна до зовнішніх змін.

Тобто можна констатувати, що поява нових, непередбачуваних у своїй появі зовнішніх чинників обумовлює зміну організаційного, структурного й змістового наповнення системи НДД, яка, виходячи зі стану ентропії, піддаючись зовнішньому впливові, одночасно впливає на середовище, зміни в якому, відображаються на кількісних характеристиках, що, накопичуючись, створюють якісно нове середовище. Для самоорганізації системи НДД майбутніх керівників ЗО необхідно створити такі умови:

– орієнтація управлінських дій суб’єктів на самоорганізацію системи науково-дослідницької діяльності студентів;

– узгодження дій суб’єктів на підсистемних рівнях управління науково-дослідницькою діяльністю;

– посилення комунікативної взаємодії в структурних підсистемах: «керівник закладу вищої освіти – науково-педагогічні працівники – студенти» за допомогою технологій управління НДД (моделі, комп’ютерні програми, системи управління базами даних)[223].

Закон самоорганізації системи НДД ефективно спрацьовує в умовах безперервної взаємодії параметрів системи в стані динамічної рівноваги. Щоб вдосконалити самоорганізацію системи НДД, необхідно ввести її в стан

---

[222] Гавриловський, С. О., 2019. Модель управління науково-дослідницькою діяльністю майбутніх керівників закладів освіти засобами ІКТ: проблеми і перспективи застосування. *Педагогіка формування творчої особистості у вищій і загальноосвітній школах*, № 67, Т.1, с. 18–23.
[223] Там само.

неврівноважності, для чого слід розробляти нормативні документи різного характеру, вносити організаційні зміни в розпорядчі документи закладів вищої освіти, застосувати проблемні ситуації на семінарських, практичних заняттях[224].

Міждисциплінарна сутність науково-дослідницької діяльності, як зазначає В. Степашко, «… характеризується широкою сферою контролю та субординаційною структурою, в якій комунікаційні зв'язки встановлені в межах кожного рівня та між підсистемами вертикальних зв'язків між керівною та керованою підсистемами у вигляді функціонально та організаційно закріплених посадових обов'язків ректора, проректора з наукової роботи, завідувачів кафедрами, науково-педагогічних працівників, студентських наукових товариств, створення та дотримання організаційно-педагогічних умов для досягнення результатів на кожному підсистемному рівні»[225].

Детальний опис засобів ІКТ, як вважає М. Шишкіна[226], необхідний для інформатизації етапів експерименту, може мати такий алгоритм.

На підготовчому етапі інформаційно-комунікаційні засоби можуть бути застосовані для підтримки таких типів діяльності: пошук та систематизація літературних джерел складання науково-бібліографічного опису публікацій, пошук методики, методів, інструментарію проведення дослідження.

На дослідницькому етапі інформаційно-комунікаційні засоби можуть бути використані для підтримки таких типів діяльності: збір фактичних даних, зберігання даних, попередня обробка даних, візуалізація та подання даних, статистичний аналіз даних[227].

Розглянемо організаційну структуру моделі управління науково-дослідницькою діяльністю майбутніх керівників закладів освіти в умовах магістратури засобами інформаційно-комунікаційних технологій (див. рис.2.1).

---

[224] Осадчий, В. В., 2008. Місце магістратури у системі підготовки педагога вищої школи. *Вісник Черкаського університету. Серія: Педагогічні науки*, № 124, с. 118–126.

[225] Степашко, В. О., 2014. *Теорія і практика управління науково-дослідницькою діяльністю студентів вищих навчальних закладів економічного профілю*. Доктор наук. Київ: Інститут педагогіки Національної академії педагогічних наук України, 438 с., с. 112.

[226] Шишкіна, М. П., 2016. *Теоретико-методичні засади формування і розвитку хмаро орієнтованого освітньо-наукового середовища вищого навчального закладу*. Доктор наук. Київ: Інститут інформаційних технологій і засобів навчання Національної академії педагогічних наук України, 441 с., с. 171-174.

[227] Гавриловський, С. О., 2020. Впровадження моделі управління науково-дослідницькою діяльністю майбутніх керівників закладів освіти. *Адаптивне управління: теорія і практика. Серія «Педагогіка,* [online] №8(15). Режим доступу: https://amtp.org.ua/index.php/journal/article/view/197/215 [Дата звернення 09 червня 2020].

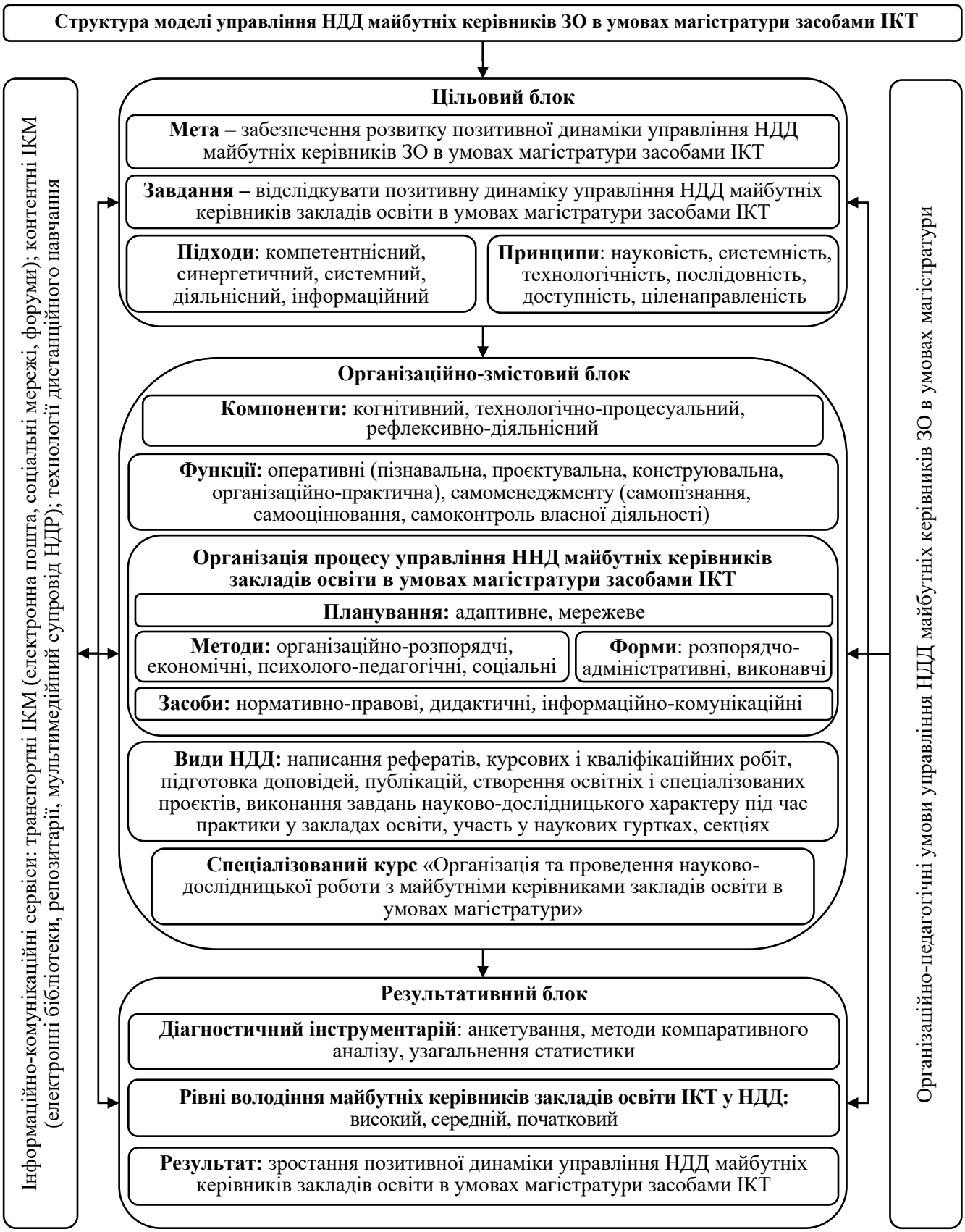

Рис. 2.1. Модель управління НДД майбутніх керівників закладів освіти в умовах магістратури засобами ІКТ[228]

[228] Гавриловський, С. О., 2019. Модель управління науково-дослідницькою діяльністю майбутніх керівників закладів освіти засобами ІКТ: проблеми і перспективи застосування. *Педагогіка формування творчої особистості у вищій і загальноосвітній школах*, № 67, Т.1, с. 18–23.

До структурних елементів системи управління НДД студентів було віднесено цільовий, організаційно-змістовий і результативний блоки. Моделюючи систему управління НДД студентів засобами інформаційно-комунікаційних технологій, були використані такі програмні положення педагогічного моделювання: максимальне наближення моделі до фізичного прототипу; всебічне відтворення етапу функціонування об'єкта; врахування характеристик соціально-педагогічних систем (мета, завдання, функції, структурованість системи, ієрархічність, взаємодія, взаємозв'язок між підсистемами управління НДД); адекватність форм і методів діяльності суб'єктів кожному етапу управління НДД; відповідність концепції дослідження. Беручи до уваги позицію дослідниці Т. Рогової[229], яка відносить зміст, засоби, форми, методи управлінської діяльності керівної й керованої підсистем до структурних підсистем; функції управління педагогічним колективом школи, зокрема, організацію, планування, мотивацію, контроль, регулювання, аналіз, корегування – до функціональних, було виокремлено в структурі кожного компонента відповідні рівні й підрівні, горизонтальні й вертикальні діалогові зв'язки.

У структурі цільового блоку визначено та встановлено діалогові зв'язки між суб'єктами й учасниками управління НДД, сформульовано мету й завдання кожної з підсистем на макро- і мікрорівні всієї системи.

Семантичне наповнення організаційно-змістового блоку випливає з мети і завдань цільового блоку і конкретизує його. Елементи організаційно-змістового блоку визначено на основі аналізу структури діяльності кожного суб'єкта на підсистемних рівнях. Трансформація цільових функцій зумовлена видом і формою науково-дослідницької роботи. В організаційно-змістовому блоці наведено методи, засоби, форми, функції, які реалізовуються майбутніми керівниками закладів освіти під час практичної підготовки і власне під час виконання науково-дослідницьких завдань.

---

[229] Рогова, Т. В., 2006. *Теоретичні і методичні основи персоналізованого підходу в управлінні педагогічним колективом середньої загальноосвітньої школи*. Доктор наук. Харків: Харківський національний педагогічний університет імені Г. С. Сковороди, 498 с.

Результативний блок дає можливість оцінити дієвість функціонування моделі управління науково-дослідницькою діяльністю майбутніх керівників ЗО в умовах магістратури засобами ІКТ. Як результат впровадження моделі передбачаємо:

– успішну науково-дослідницьку діяльність студентів;
– зростання конкурентоспроможності майбутніх керівників ЗО;
– підвищення іміджу ЗВО.

Як діюча й спрямована на результативність система, науково-дослідницька діяльність поєднує ознаки *компетентнісного, синергетичного, системного, діяльнісного, інформаційного* підходів.

Інтегративне поєднання низки методологічних підходів має своє теоретичне обґрунтування. Адже НДД студентів поєднує в собі атрибути окремої системи, підсистеми всієї діяльності закладу вищої освіти, результативної складової освітньої підготовки магістра як фахівця-управлінця.

Концептуально-теоретичне обґрунтування *компетентнісного підходу* виявляється можливим за умов постійного удосконалення її змістових компонентів, що відображаються у новій якості отриманих знань, у вмінні адаптуватися до змінюваних підходів до конкурентоспроможних фахівців, що здатні сприймати й модернізувати освітній простір у професійному значенні.

Синергетичний підхід дозволяє поєднувати і фокусувати увагу на нерівноважності, нестабільності як природному станові відкритих нелінійних систем, на багатоваріантності й невизначеності шляхів їхнього розвитку в залежності від безлічі факторів і умов, які на неї впливають. Тому жодній відкритій системі не можна нав’язувати спосіб поведінки або розвитку, але можна вибирати і стимулювати один із закладених у конкретних умовах варіантів, розраховуючи не стільки на управлінський, скільки на *синергетичний*, *самокерований* процес, а також на несильні впливи, які співпадають з можливим варіантом розвитку[230].

Допустимість існування серед методологічних принципів *системного* як одного із інтегративних елементів методологічної основи управління НДД,

[230] Козловський, Ю. М., 2012. *Моделювання наукової діяльності вищого навчального закладу: теоретико-методологічний аспект*: монографія. Львів: СПОЛОМ, 484 с.

фокусує увагу дослідника на таких аспектах поставленої проблеми: управління науково-дослідницькою діяльністю майбутніх керівників ЗО як системи; проникнення-взаємозв'язок компонентів системи спрямоване на внутрішню налаштованість та упорядкованість її компонентів: цільового, змістового, організаційного, діяльнісного. З позицій інтегративного поєднання *діяльнісного й інформаційного підходів,* гармонізації їх цільових установок вважаємо доцільним комплексне застосування означених науково-методологічних підходів, що забезпечуватимуть оптимізацію та ефективність автоматизованих систем управління, системи управління БД, їхню взаємодію й системну єдність, підпорядковуючи результативну методологію управління науково-дослідницькою діяльністю у складно організованій системі магістерської підготовки майбутніх керівників ЗО принципам системності, науковості, технологічності, послідовності, доступності, ціленаправленості.

Діяльнісний підхід дозволяє акцентувати увагу на активному, дієвому змісті освіти; виділити компетентності й на цій основі проєктувати новий зміст управлінських рішень (обсяг, конкретність, аналітичність, адаптивність) майбутніх керівників ЗО, які впливають на остаточні показники управління НДД, насамперед, на якісні показники результативності науково-дослідницьких робіт студентів[231].

Як зазначає В. Маслов, ухвалене рішення згідно до принципів його розроблення є логічно запрограмованим (відповідно до розробленого алгоритму); за способом розроблення – це аналітичні, ситуаційні, стохастично-моделювальні, проєктивні; за характером – нормативні, інструктивні, методичні, рекомендаційні, технологічні; за темпоральними характеристиками – оперативні, поточні, перспективні; за формою прийняття рішення – усні, письмові, графічні, знакові[232].

Характеристиками системи управління науково-дослідницькою діяльністю є: інформаційне забезпечення системи управління НДД студентів на основі автоматизованої системи управління, системи управління БД; у науково-

---

[231] Гавриловський, С. О., 2019. Модель управління науково-дослідницькою діяльністю майбутніх керівників закладів освіти засобами ІКТ: проблеми і перспективи застосування. *Педагогіка формування творчої особистості у вищій і загальноосвітній школах*, № 67, Т.1, с. 18–23.

[232] Маслов, В. І., 2013. Моделювання педагогічних систем: сутність та технологія. *Післядипломна освіта в Україні*, № 1(22), с. 15–18.

педагогічних працівників – науково-методичний супровід системи управління НДД; використання суб'єктами управління науково-дослідницькою діяльністю експертних рішень для діагностування науково-дослідницьких умінь студентів; технології моніторингового супроводу управління НДД; діяльність наукових шкіл, студентських наукових товариств, наукових лабораторій, секцій Ради з науково-дослідницької діяльності; професійний рівень НПП; наявність у закладах вищої освіти розвинутої матеріально-технічної бази, наявність у фондах наукової літератури тощо.

Як стверджує В. Степашко, проєктуючи зміст управління науково-дослідницькою діяльністю, керівники ЗВО реалізують такі завдання: створення організаційно-педагогічних умов для результативності НДД; ознайомлення наукових працівників із підсистемами управління НДД; постійний моніторинг показників творчого потенціалу студентів, виконання індивідуальних планів НПП; створення організаційно-педагогічних умов для ефективної роботи наукових підрозділів на основі ІКТ[233].

Атрибутами системи управління НДД визнано: цілісність, композиційну й структурну виваженість, адаптивність, упорядкованість її структурних складових, дотримання принципу ієрархічності, регулятивність структури системи науково-дослідницької діяльності майбутніх керівників ЗО.

Глобальний інформаційний простір досить оперативно надає спеціалізовану інформацію стосовно місця того чи іншого закладу вищої освіти в освітньому просторі, визначення рейтингу університету, імпакт-фактору наукових видань, що випускаються певним університетом, приналежність науковій школі (афіляція), індекса цитованості публікацій науковців різних галузевих напрямів. У названих вище наукометричних показниках суттєве значення займає рівень науково-дослідницької діяльності у закладах вищої освіти. Результати цієї діяльності враховуються в процесі акредитації того чи іншого закладу освіти, що значно впливає на його рейтинг.

---

[233] Степашко, В. О., 2014. *Теорія і практика управління науково-дослідницькою діяльністю студентів вищих навчальних закладів економічного профілю*. Доктор наук. Київ: Інститут педагогіки Національної академії педагогічних наук України, 438 с., с. 127.

Результативність діяльності ЗВО визначається рівнем професійної компетентності, кваліфікації, конкурентоспроможності фахівця, рівнем його працевлаштування на ринку праці.

У змісті моделі управління науково-дослідницькою діяльністю майбутніх керівників ЗО в умовах магістратури засобами ІКТ відображено також основні групи таких технологій: сервіси наукової комунікації; наукові соціальні мережі; спеціалізовані сервіси, до яких належать сервіси відеоконференцзв'язку, електронної пошти, месенджери, що входять до складу багатьох інформаційних систем загального призначення, зокрема, електронні конференції, вебінари; електронні сховища документів, навчальні та наукові матеріали[234; 235].

Загальне управління НДД майбутніх керівників ЗО диференційовано за окремими структурними підрозділами. Так керівник ЗВО, застосовуючи інформаційні канали, через групу підпорядкованих функціональних керівників (проректор із наукової роботи, завідувачі кафедрами) може здійснювати вертикальні й горизонтальні зв'язки в межах посадових повноважень.

На розпорядчо-адміністративному рівні проректор із наукової роботи розробляє науково-організаційні заходи, використовуючи локальні мережі, сайт установи, організовує контроль за виконанням господарсько-договірних робіт, застосовуючи автоматизовані системи управління (планування, контроль, звітність).

На виконавчому рівні завідувачі кафедр ініціюють науково-організаційні заходи, затверджують тематику НДД, узгоджують її з напрямами наукової діяльності кафедр, координують НДД, затверджують індивідуальні плани, організовують роботу секцій на наукових конференціях, створюють інформаційну БД, прогнозують подальший розвиток системи управління науково-дослідницькою діяльністю студентів[236].

---

[234] Гавриловський, С. О., 2019. Модель управління науково-дослідницькою діяльністю майбутніх керівників закладів освіти засобами ІКТ: проблеми і перспективи застосування. *Педагогіка формування творчої особистості у вищій і загальноосвітній школах*, № 67, Т.1, с. 18–23.

[235] Гавриловський, С. О., 2020. Впровадження моделі управління науково-дослідницькою діяльністю майбутніх керівників закладів освіти. *Адаптивне управління: теорія і практика. Серія «Педагогіка,* [online] №8(15). Режим доступу: https://amtp.org.ua/index.php/journal/article/view/197/215 [Дата звернення 09 червня 2020].

[236] Гавриловський, С. О., 2019. Модель управління науково-дослідницькою діяльністю майбутніх керівників закладів освіти засобами ІКТ: проблеми і перспективи застосування. *Педагогіка формування творчої особистості у вищій і загальноосвітній школах*, № 67, Т.1, с. 18–23.

Предметом подальшого аналізу обрано інформаційний супровід НДР студентів як необхідну умову результативності проведення НДД майбутніх керівників ЗО в процесі магістерської підготовки.

Простежуючи алгоритм підготовки доповідей й наукових робіт студентів, науковий й інформаційний супровід яких ведуть НПП, наведемо алгоритм відбору й оцінювання робіт студентів.

Перший етап:

– формування групи експертів;
– оцінювання якісних показників результативності НДД;
– відбір оригінальних робіт та практично значущих робіт для подальших етапів конкурсу.

Другий етап:

– підготовка наукової доповіді;
– відкрите обговорення наукових результатів.

Третій етап:

– створення банку ідей на основі презентації НДР;
– створення електронної версії наукового журналу;
– створення веб-сторінки наукового часопису;
– створення банку НДР.

Аналізуючи сукупність функціональних вимог до системи інформаційного супроводу науково-дослідницької роботи студентів, виділяємо організацію освітнього процесу як складову науково-дослідницької діяльності, визнаючи такі принципові аспекти отримання і закріплення дослідницьких вмінь у процесі виконання індивідуальної траєкторії навчання, основною структурною одиницею сукупності дидактичних, контролюючих та методичних матеріалів є навчальний модуль. У рамках модуля реалізовуються взаємодія в системі «викладач – навчальний модуль», «студент – навчальний модуль». Графічно цей сценарій викладено в такій формі (див. рис. 2.2).

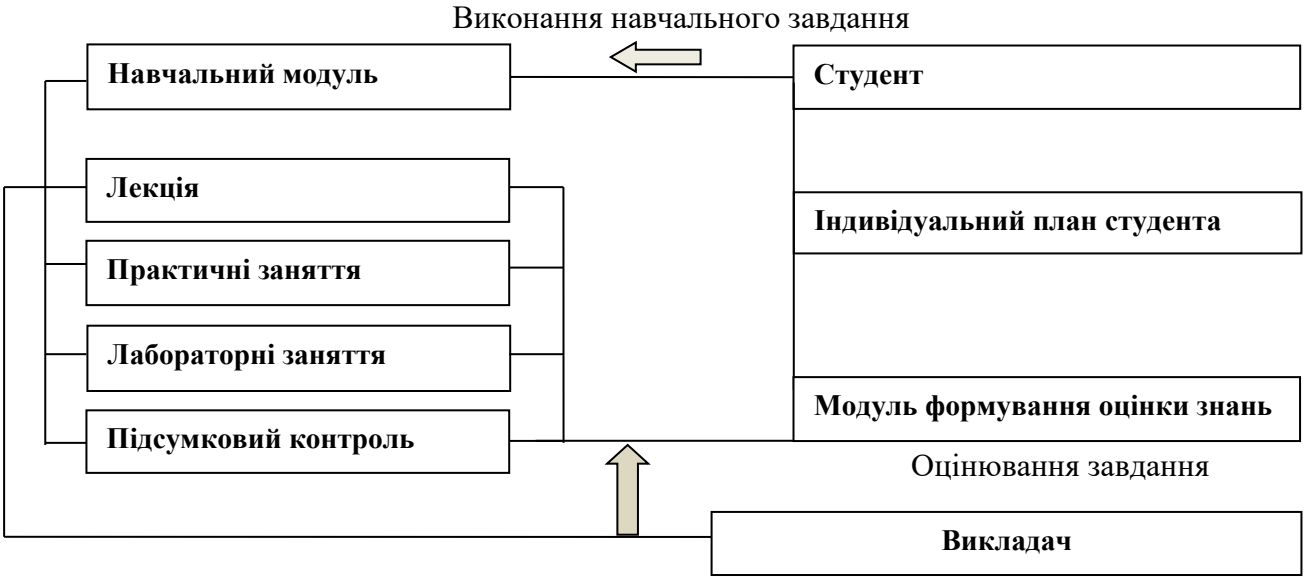

Рис. 2.2. Схема виконання та оцінювання навчального модуля

Кожен з наведених компонентів навчального модуля орієнтований на певну форму навчання: лекції, практичні, семінарські заняття, лабораторні роботи; форми і види контролю. Було виокремлено навчальне завдання як базовий елемент процесу навчання. Безумовно, в структурі навчального завдання виділяємо дослідницьку складову. Результативним оцінним компонентом контролю знань і дослідницьких умінь, набутих під час виконання цього завдання, є поточний контроль. Так лекційний матеріал може бути представлений у формі електронного підручника з обов’язковою системою самоконтролю знань та поточного контролю знань у формі тестування. Статистичний аналіз виконання поточного контролю ведеться з урахуванням всіх наведених компонентів, що надає повну інформацію викладачу. Так, досліджуючи процес управління освітнім процесом у Херсонському державному університеті, дослідники О. Співаковський та Г. Кравцов акцентують увагу на гіпотезі стосовно можливості використання освітніх компонентів для формування індивідуальних навчальних і наукових завдань кожному студенту, для чого інформаційна система закладу вищої освіти надає спеціальний редактор навчального завдання. До того ж оцінка знань фіксується в індивідуальному плані студента, який є офіційним документом, на основі якого адміністрація закладу вищої освіти приймає рішення про видачу диплома або про зарахування йому відповідних модулів під час переведення в

інший заклад вищої освіти. Таким чином, індивідуальний план, якщо він виконаний повністю, стає додатком до відповідного диплома[237].

Для нас у дослідженні означених авторів важливими є два аспекти: перший – в інформаційно-аналітичній системі, розробленій для Херсонського державного університету, враховані загальні функціональні вимоги до всіх структурних процесів на відповідних підструктурних рівнях (ректор, проректор, завідувач кафедри, студент) і, відповідно, персоніфіковані відомості про стан власної траєкторії навчання; другий – завідувач випускової кафедри є науковим керівником та організатором освітнього процесу, тобто весь процес теоретичної та практичної підготовки фахівця постійно перебуває в полі зору наукового керівника.

Розроблена і представлена модель управління НДД майбутніх керівників ЗО в умовах магістратури засобами ІКТ унаочнює й системно відображає структурні й змістові рівні й підсистеми, кожна з яких, впливаючи й отримуючи зворотні, скоординовані з іншими підсистемами, дії, демонструє інформаційні, комунікаційні канали зв’язку, логічні й функціональні можливості системи як холістичної за характером моделі. Разом з тим, проєктуючи модель управління НДД майбутніх керівників ЗО, враховано й зазначено характеристики спеціалізованих сервісів, сервісів комунікації загального призначення. До спеціалізованих належать ті, що можуть бути використані для навчання окремих дисциплін або їх циклів, зокрема, це – навчальні та наукові лабораторії віддаленого доступу, керівництво якими здійснюється через мережу. До сервісів комунікації належать сервіси відеоконференцзв’язку, електронної пошти, обміну миттєвими повідомленнями, які можуть бути використані на базі різноманітних платформ і пристроїв. Сервіси загального призначення охоплюють ті, які можуть бути застосовані для різних навчальних дисциплін. Зокрема, до цієї категорії належать електронні сховища документів, де можуть зберігатися навчальні й наукові матеріали, файли, інструментальні засоби створення сайтів, електронних

[237] Співаковський, О. В. та Кравцов, Г. М., 2012. Цілі, задачі та забезпечення стратегічного плану впровадження інформаційних технологій в концепції розвитку університету. *Інформаційні технології в освіті*, № 13, с. 9–22.

навчальних курсів, колекцій і сховищ електронних освітніх ресурсів; системи управління БД[238; 239].

Отже, можна стверджувати, що дієвість управління науково-дослідницькою діяльністю майбутніх керівників ЗО в умовах магістратури засобами ІКТ значною мірою залежить від створення належних організаційно-педагогічних умов засобами моделювання організаційних, структурних і змістових характеристик на горизонтальному й вертикальному рівнях структурних підсистем, що уможливить раціональне впровадження результатів експериментальної апробації теоретичних гіпотез й узагальнень.

2.3. Методичний супровід упровадження моделі управління науково-дослідницькою діяльністю майбутніх керівників закладів освіти в умовах магістратури засобами інформаційно-комунікаційних технологій

Результати проведеного констатувального етапу педагогічного експерименту з метою виявлення стану володіння ІКТ у науково-дослідницькій діяльності майбутніх керівників ЗО в умовах магістратури зумовили необхідність розроблення моделі управління науково-дослідницькою діяльністю майбутніх керівників закладів освіти в умовах магістратури засобами інформаційно-комунікаційних технологій, реалізація якої допоможе науковим керівникам закладів вищої освіти успішно керувати НДД студентів, впливати на формування фахової компетентності майбутніх керівників ЗО.

Проводячи педагогічну діагностику рівня сформованості у майбутніх керівників ЗО умінь застосовувати ІКТ у науковій діяльності, ми орієнтувалися на класичну модель дефініції педагогічної діагностики, яку запропонував учений-дидакт І. Підласий: «Педагогічна діагностика – це система технологій, засобів, процедур, методик та методів висвітлення обставин, умов та факторів

---

[238] Гавриловський, С. О., 2019. Модель управління науково-дослідницькою діяльністю майбутніх керівників закладів освіти засобами ІКТ: проблеми і перспективи застосування. *Педагогіка формування творчої особистості у вищій і загальноосвітній школах*, № 67, Т.1, с. 18–23.

[239] Шишкіна, М. П., 2015. *Формування і розвиток хмаро орієнтованого освітньо-наукового середовища вищого навчального закладу*: монографія. Київ: УкрІНТЕІ, 256 с.

функціонування педагогічних об’єктів, перебігу педагогічних процесів, установлення їх ефективності та наслідків»[240].

Формулюючи завдання методичного супроводу реалізації структурно-функціональної моделі управління НДД майбутніх керівників ЗО в умовах магістратури засобами ІКТ, було враховано результати констатувального етапу аналізу реального стану володіння ІКТ в освітньому просторі закладу вищої освіти, який визначено як змістовно і структурно двоєдиний інформаційно-освітній простір, у якому можна виділити два контури: зовнішній, орієнтований на інформаційну взаємодію з державними, громадськими, освітніми установами, і внутрішній – метою якого є повноцінне забезпечення освітнього процесу, інформаційного супроводу всіх структурних процесів у закладі вищої освіти. Це, як правило, портали ЗВО з досить розгалуженою і глибокою інфраструктурою; інституційні депозитарії; електронні архіви; електронні фахові видання; Moodle – платформи дистанційної освіти й інших видів діяльності структурних підрозділів закладів вищої освіти. При такій складній досить багаторівневій інформаційній підтримці функціонування підсистем університетів, науково-дослідницька діяльність як складова освітнього процесу і як самостійний компонент професійної підготовки майбутніх керівників ЗО досить фрагментарно і несистемно супроводжується комп’ютерними і мережевими технологіями.

Виходячи з цього, можемо сформулювати *завдання* методичного супроводу реалізації моделі управління науково-дослідницькою діяльністю майбутніх керівників ЗО в умовах магістратури засобами ІКТ:

– створення умов для максимально повноцінного опанування майбутніми керівниками ЗО інформаційно-комунікаційними технологіями різного функціонального і прикладного застосування, які мали б інтегровану платформу для їхнього результативного застосування;

– на основі аналізу результатів досліджень у сфері ІКТ адаптувати різнопланові в технологічному аспекті комп’ютерні й мережеві технології для успішного застосування в НДД;

---

[240] Підласий, І. П., 1998. *Діагностика та експертиза педагогічних проектів*: навчальний посібник. Київ: Міжнародний фонд "Відродження", 343 с.

– розробити науково-методичний супровід впровадження моделі.

Для розроблення результативних методичних матеріалів у контексті реалізації моделі управління науково-дослідницькою діяльністю майбутніх керівників ЗО в умовах магістратури засобами ІКТ було взято до уваги такі вимоги:

– вибір методів прогностичного спрямування, виходячи із наявної інформації;

– врахування особливостей багатофакторних залежностей прогнозованих процесів, дій, результатів[241].

Комплексне застосування *компетентнісного, синергетичного, системного, діяльнісного, інформаційного* підходів до управління НДД майбутнього керівника ЗО вимагає цілісного наукового бачення щодо вдосконалення організації науково-дослідницької діяльності в процесі освітнього процесу і поза освітнім процесом на основі впровадження сучасних принципів, методів, виявлення нових функцій, розроблення методики практичного застосування інформаційно-комунікаційних технологій. Такий стратегічний орієнтир передбачає розроблення науково-методичного супроводу реалізації моделі управління науково-дослідницькою діяльністю майбутніх керівників закладів освіти в умовах магістратури засобами інформаційно-комунікаційних технологій.

Одним із вагомих факторів, який діє на розвиток і постійну трансформацію й підвищення стандартів якості освіти, є фактор інформатизації всіх сфер суспільного й наукового життя. Вплив інформаційно-комунікаційних технологій суттєво змінив розуміння інформації в суперечливому співіснуванні й співставленні з когнітивними, знаннєвими структурами, що, незважаючи на протиставлення цих тенденційно взаємозалежних, різнорівневих вимірів пізнавальних процесів, впливають на формування науково-дослідницьких умінь, теоретичних знань і становлення наукових підходів до дослідження означених проблем у цілому.

---

[241] Пархоменко-Куцевіл, О. І., 2010. Теоретико-методологічні засади впровадження інноваційних методів управління персоналом державної служби України. *Державне будівництво*, [online] № 1. Режим доступу: http://www.irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/irbis_nbuv/cgiirbis_64.exe?C21COM=2&I21DBN=UJRN&P21DBN=UJRN&IMAGE_FILE_DOWNLOAD=1&Image_file_name=PDF/DeBu_2010_1_25.pdf [Дата звернення 22 листопада 2019].

Атрибути *системного* підходу вбачаємо в цілісності й єдності розглядуваного об’єкта в скоординованому функціонуванні й множинності підсистем, структурних елементів, блоків, кластерів системи.

Початок XXI століття в руслі євроінтеграційних процесів системи освіти України ознаменувався появою нових концептів, що досить оперативно та органічно інтегрувалися на всіх рівнях наукового пізнання й суттєво трансформували й розширили класичний спектр теоретичних і методологічних підходів у педагогічному просторі. Компетентнісний підхід є одним із стрижневих підходів, що відображає аксіологічні й когнітивні орієнтири європейських моделей проведення науково-дослідницької діяльності. Означений науковий підхід передбачає формування фахівця з орієнтацією не на знаннєву парадигму, а на формування знань, умінь і навичок, що орієнтуватимуть його на постійне навчання упродовж життя.

Процеси докорінної зміни суспільних відносин, що відбуваються в нашому суспільстві, безпосередньо впливають на процес формування майбутніх керівників закладів освіти. При цьому актуальним стає питання не тільки створення діючої системи управління НДД студентів засобами ІКТ, а й результативна підготовка професіоналів-керівників, здатних як конструювати ефективну систему управління закладами освіти, так і проводити комплексний аналіз і вибудовувати управління діяльністю структурних підрозділів, застосовуючи інформаційно-комунікаційні технології в процесі планування, контролю, підготовки звітності, моніторингу освітнього процесу – всього комплексу управлінських дій і рішень у відповідних професійних ситуаціях, виробленні пропозицій, необхідних для прийняття оперативних і поточних управлінських рішень.

Важливим чинником розроблення моделі управління науково-дослідницькою діяльністю майбутніх керівників ЗО в умовах магістратури засобами інформаційно-комунікаційних технологій в обраному функціональному та цільовому аспектах стали такі аргументи.

По-перше, конструювання та проєкція іманентно властивих характеристик концепту «управління науково-дослідницькою діяльністю майбутніх керівників ЗО

в умовах магістратури засобами ІКТ» повинні мати композиційну завершеність і структурно й змістовно цілісний образ.

По-друге, змістова й рефлексивна складові дослідження матимуть значний практичний результат за умови орієнтації на врахування структури, змісту, взаємозв'язків підсистем і компонентів концепту «науково-дослідницька діяльність майбутніх керівників ЗО засобами інформаційно-комунікаційних технологій», які було скомпільовано в єдину систему згідно мети дослідження, контури й змістове наповнення якої відбувалося упродовж трьох етапів.

На *першому* етапі здійснювалося проєктування й розроблення структурних елементів моделі згідно особливостей процесуальних і технологічних процедур побудови такого типу моделей.

На *другому* етапі структурні елементи науково-дослідницької діяльності майбутніх керівників ЗО засобами ІКТ верифіковано та узгоджено з теоретичною концепцією дослідження.

І на *третьому* етапі, враховуючи результати попередніх етапів, проведено практичну реалізацію розробленої структурно-функціональної моделі, що проходитиме також поетапну моніторингову процедуру.

Умовно управління науково-дослідницькою діяльністю студентів можна диференціювати за такою структурою:

– директорат науки та інновацій – визначає стратегічні напрями розвитку НДД у системі вищої освіти;

– керівництво закладу вищої освіти, проректор з наукової роботи;

– наукові підрозділи, громадські органи управління НДД, керівники факультетів, кафедр;

– науково-виробничі центри (науково-технічні ради, науково-педагогічні працівники, науково-дослідницькі сектори, наукові секції за тематичними напрямами, проблемні лабораторії (див. рис. 2.3)[242].

---

[242] Савченко, З. В., 2008. Використання інформаційно-комунікативних технологій в управлінській діяльності загальноосвітнього навчального закладу. *Інформаційні технології і засоби навчання,* [online] № 8(4). Режим доступу: https://journal.iitta.gov.ua/index.php/itlt/article/view/103 [Дата звернення 25 квітня 2018].

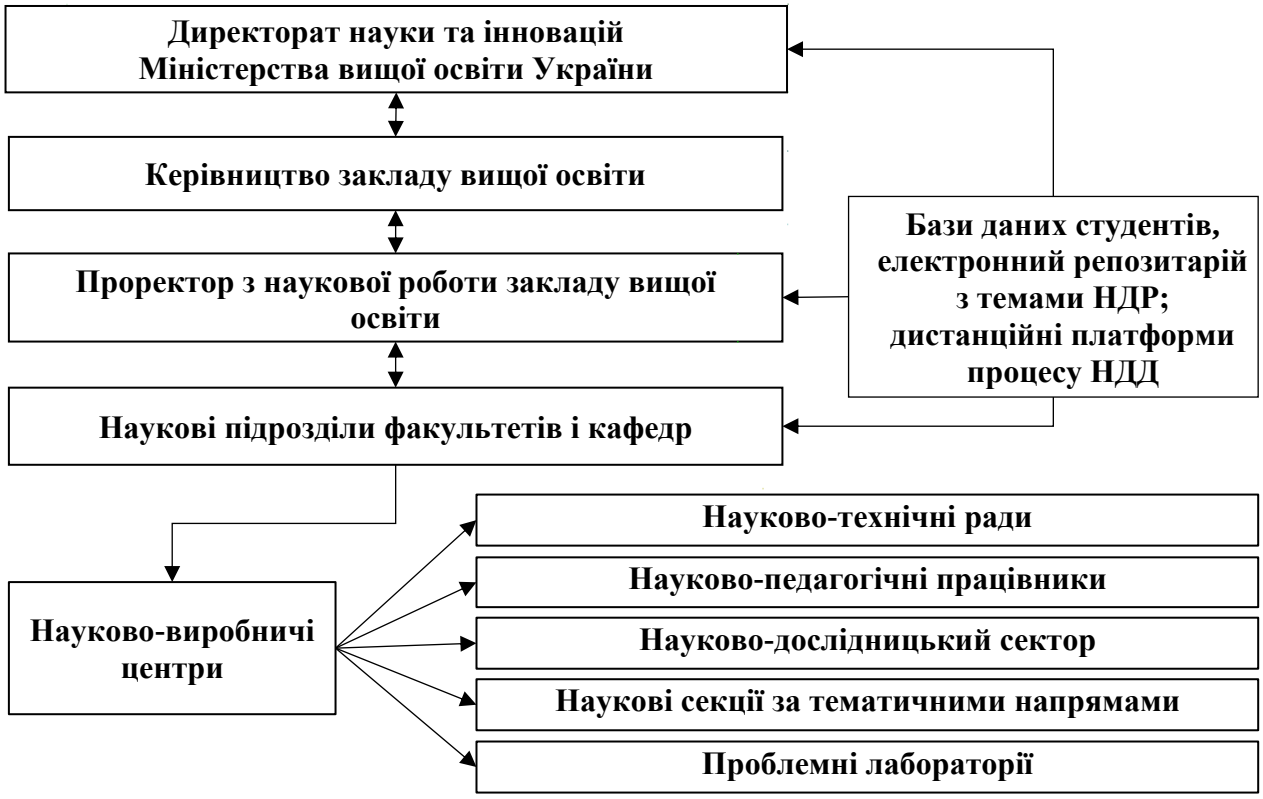

Рис. 2.3. Структура управління науково-дослідницькою діяльністю

Вивчаючи та структуруючи наведені опорні елементи ієрархічної структури управління НДД студентів, спостерігаємо, що система зворотного зв’язку функціонує на всіх рівнях управління і при зміні статусу та рівня ієрархії розширюється та поглиблюється семантичне, структурне та організаційне розташування і групування суб’єктів управління.

З огляду на поставлені завдання і визначення способів їх виконання в рамках дослідження, етапи виконання якого сформульовано і розглянуто у попередньому розділі, зокрема, вивчення стану володіння засобами ІКТ в управлінні науково-дослідницькою діяльністю майбутніх керівників ЗО, розроблено відповідний діагностичний інструментарій і проведено анкетування щодо виявлення реального стану володіння ІКТ у процесі навчання в магістратурі майбутніх керівників ЗО, розроблено структурно-функціональну модель управління науково-дослідницькою діяльністю майбутніх керівників ЗО в умовах магістратури засобами ІКТ.

Практичний досвід організації науково-дослідницької діяльності студентів – майбутніх керівників закладів освіти – уможливлює прийняття твердження: за визначеними критеріями рівень володіння інформаційно-комунікаційними

технологіями в процесі НДД у більшості респондентів є високим і середнім (статистичні показники цього етапу дослідження викладено в розділі 1.3), що вимагає проведення подальшої системної методичної роботи для удосконалення знань і дослідницьких умінь на формувальному і контрольному етапах дослідження.

З'ясовуючи методологічний зміст структурних компонентів системи управління НДД, було скомпоновано та співвіднесено інформаційно-комунікаційні технології з відповідними напрямами науково-дослідницької діяльності майбутніх керівників ЗО у закладах вищої освіти.

Було з'ясовано, що кожному типу інформаційно-комунікаційних технологій відповідають певні напрями НДД, водночас, вони є методологічним інструментом й органічним компонентом здійснення науково-дослідницької роботи. Міра максимальної залученості ІКТ у зміст наведених напрямів науково-дослідницької діяльності маркована символом «+», обмеженість у застосуванні ІКТ виокремлено символом «-» (див. табл. 2.1).

Таблиця 2.1

Методологічний інструментарій впровадження інформаційно-комунікаційних технологій в науково-дослідницьку діяльність студентів

№ з/п	Напрями науково-дослідницької діяльності	Складові науково-дослідницької діяльності	Типи інформаційно-комунікаційних технологій		
			Технології комунікації	Спеціалізовані технології	Технології загального характеру
1	Науково-дослідницька робота, що є складовою освітнього процесу	Підготовка до семінарських занять	+	-	+
		НДД під час виробничої практики	+	+	+
		Написання рефератів	+	-	+
		Підготовка і захист курсових, кваліфікаційних робіт	+	+	+
2	Науково-дослідницька робота студентів у позааудиторному процесі	Участь у студентських наукових гуртках	+	-	+
		Виконання наукових робіт на замовлення підприємств у межах творчої співпраці кафедр, факультетів	+	+	+
		Проходження практики в ЗО, позашкільних об'єднаннях тощо	+	-	+
		Написання тез наукових доповідей, публікацій	+	-	+

Ознайомлюючись з освітньою складовою програми навчання майбутніх керівників ЗО, можемо стверджувати, що в структурі програми підготовки магістра спеціальності 073 «Менеджмент» освітньо-професійних програм «Управління навчальним закладом» та «Управління закладом освіти» дисципліни, які пов'язані з ІКТ в освіті, мають досить узагальнюючий, абстрагований від процедури конкретних наукових досліджень у ЗВО характер. Враховуючи викладені вище чинники, розроблено спецкурс «Організація та проведення науково-дослідницької роботи з майбутніми керівниками закладів освіти в умовах магістратури»[243]. Орієнтовний план, зміст за темами, види контролю представлено в додатку Ґ.

Розглядаючи особливості проведення НДД в умовах магістратури, було взято до уваги і той факт, що методичний супровід реалізації моделі управління НДД майбутніх керівників ЗО в умовах магістратури засобами ІКТ розроблятиметься у двох напрямах: в рамках освітнього процесу і поза межами аудиторної роботи. Саме в цьому контексті розроблено і наведено основні положення спецкурсу. В означеному ракурсі розглянуто нормативно-законодавчі документи Міністерства освіти і науки України «Про проведення Всеукраїнського конкурсу студентських наукових робіт з галузей знань і спеціальностей у 2020/2021 навчальному році». Необхідною умовою проведення щорічного конкурсу є «… підтримка обдарованої студентської молоді та створення умов для її творчого зростання. Акцентуючи увагу на дотриманні означених умов, зазначається як обов'язковий елемент – наявність творчої складової й потреби створення умов для її творчого зростання»[244]. Виокремлюючи і наголошуючи на цих положеннях, слід зауважити, що творчий, нестандартний підхід є аксіологічною настановою у Переліку галузей знань, спеціальностей, з яких проводиться конкурс. Продовжуючи визначену лінію викладу змістових напрямів, вважаємо доречним розроблення методологічного

---

[243] Гавриловський, С. О., 2022. *Програма спеціалізованого курсу «Організація та проведення науково-дослідницької роботи з майбутніми керівниками закладів освіти в умовах магістратури» для підготовки здобувачів другого (магістерського) рівня вищої освіти галузі знань 07 «Управління та адміністрування», спеціальності 073 «Менеджмент», освітньо-професійних програм «Управління навчальним закладом» та «Управління закладом освіти»*. Житомир: Вид-во Житомирського держ. ун-ту імені І. Франка, 10 с.

[244] *Про проведення Всеукраїнського конкурсу студентських наукових робіт з галузей знань і спеціальностей у 2020/2021 навчальному році*, 2020. Наказ Міністерства освіти і науки України від 24.11.2020 № 1457, [online]. Режим доступу: https://mon.gov.ua/ua/npa/pro-provedennya-vseukrayinskogo-konkursu-studentskih-naukovih-robit-z-galuzej-znan-i-specialnostej-u-20202021-navchalnomu-roci [Дата звернення 17 квітня 2021].

аспекту в проведенні педагогічної фасилітації під час розв’язання таких завдань: класифікації методів НДР за характером когнітивної діяльності; за способами організації дослідження; виокремлення структури, рівнів НДД.

Методичний супровід НДД студентів поза рамками освітнього процесу розгортається в таких напрямах: засвоєння методології наукових досліджень, законів логіки; формування умінь розробляти та виявляти суперечності, формулювати закономірності, встановлювати логічні залежності між явищами, діями та виявляти причинно-наслідкові зв’язки. У розв’язанні цих завдань результативним інструментом стане діяльність наукових студентських спільнот, гуртків, якими опікувалися б кафедральні, факультетські структури. Зокрема, перспективною у цьому контексті є робота студентського наукового гуртка «Майбутній керівник освіти», орієнтовну тематику засідань якого розроблено і викладено в додатку Д.

Аксіоматичним є судження про те, що майбутній керівник ЗО повинен уміти користуватися інформаційним потенціалом БД, що відбивають усі аспекти освітянської галузі; знати різні форми та засоби представлення даних у графічних та числових форматах; уміти оцінювати та опрацьовувати результати експериментальних вимірювань, використовуючи різні методи; аналізувати та опрацьовувати статистичні дані і на їх основі робити узагальнення та формулювати висновки; використовувати одержані результати при вирішенні нових завдань. За таких обставин важливо практикувати такі ситуації у процесі організації самостійної роботи студентів, коли комп'ютер допомагає реалізувати різні форми міжособистісного опосередкованого спілкування; серед них виокремлено такі, як усна контактна комунікація (телеконференції), письмова комунікація (електронна пошта); індивідуальне спілкування (особисте листування) і групове спілкування (дошка оголошень, чати, форуми).

У системі застосування ІКТ у науково-дослідницькій діяльності майбутніх керівників закладів освіти в умовах магістратури на системному рівні можемо виокремити базові складові:

– повноцінна багатофункціональна медіатека, яка включає мультимедійні, інтерактивні програми наукового спрямування;

– електронний репозитарій, до якого мають доступ усі суб'єкти наукової комунікації;

– платформи дистанційного навчання, які дозволяють студентам брати участь у різноманітних творчих, пошукових та дослідницьких проєктах, Інтернет-конференціях;

– структури, що забезпечують підтримку та оновлення сайтів пошукових, дослідницьких, експериментальних проєктів;

– спеціалізована електронна бібліотека дослідницьких робіт з різних навчальних дисциплін, рефератів, курсових, які можуть бути використані для виконання конкурентоспроможних наукових проєктів;

– електронний банк дидактичних завдань, дослідницьких кейсів[245].

На рівні керівництва закладу вищої освіти проректор з наукової роботи, завідувачі кафедрами розробляють, упорядковують зміст методичного супроводу управління науково-дослідницькою діяльністю майбутніх керівників закладів освіти в умовах магістратури засобами інформаційно-комунікаційних технологій, у структурі якої згруповано шість структурних елементів (див. рис.2.4).

Рис. 2.4. Базові складові інформаційно-комунікаційних технологій підготовки майбутніх керівників ЗО в умовах магістратури

[245] Красильник, Ю. С., 2012. *Психолого-педагогічні умови інформаційно-технологічного забезпечення підготовки майбутнього викладача в умовах магістратури*: методичні рекомендації. Київ: Інститут педагогічної освіти і освіти дорослих НАПН України, 38 с., с. 24.

Результатом викладання спецкурсу «Організація та проведення науково-дослідницької роботи з майбутніми керівниками закладів освіти в умовах магістратури» передбачається розвиток інформаційно-комунікаційної компетентності майбутнього керівника ЗО. Зазначимо, що ІК-компетентність магістра управління доречно трактувати як обґрунтовану готовність особистості повноцінно та професійно застосовувати набуті знання, вміння та навички для розв'язування суспільно-значущих, зокрема професійних та дослідницько-інноваційних задач наукової та педагогічної діяльності, а також проведення власного наукового дослідження та моніторингу впровадження його результатів.

Розглянемо методичний супровід НДД майбутніх керівників закладів освіти засобами ІКТ. Особливий інтерес викликає застосування сучасних засобів і технологій для підтримки певних етапів, стадій науково-педагогічного дослідження, їх ролі і місця у здійсненні управління науково-дослідницькою роботою, способів їхнього оптимального добору та використання. Це узгоджується, координується з тенденцією вивчення питання технологізації різноманітних аспектів педагогічного дослідження[246; 247].

Виділення етапів і форм науково-дослідницької експериментальної діяльності висвітлено в роботі С. Гончаренко[248]. Разом з тим, як зазначає М. Шишкіна, «… виявлення типів діяльності та їх процесуальних складових у межах кожного етапу є важливим об'єктом з'ясування структури дослідження. Ці питання потребують подальшого розвитку та систематизації, особливо в аспекті інформатизації»[249]. Специфічність поставлених питань стосується поєднання та вироблення відповідного алгоритму для здійснення управління науково-дослідницькою діяльністю майбутніх керівників ЗО в умовах магістратури засобами ІКТ, що передбачає виявлення у складі педагогічного знання логічних

---

[246] Ніколаї, Г. Ю., 1999. *Методологія та технологія науково-педагогічних досліджень*. Суми: СДПУ ім. А. С. Макаренка, 106 с.

[247] Шишкіна, М. П., 2014. Формування і розвиток засобів ІКТ освітньо-наукового середовища вищого навчального закладу на базі концепції хмарних обчислень. *Гуманітарний вісник ДВНЗ «Переяслав-Хмельницький державний педагогічний університет імені Григорія Сковороди»*, с. 302–309.

[248] Гончаренко, С. У., 2003. *Методика навчання і наукових досліджень у вищій школі*. Київ: Вища школа, 323 с.

[249] Шишкіна, М. П., 2008. Інформаційно-комунікаційні технології у педагогічному дослідженні. *Інформаційні технології і засоби навчання*, [online] № 6(2). Режим доступу: https://journal.iitta.gov.ua/index.php/itlt/article/view/130 [Дата звернення 21 лютого 2018].

структур та когнітивних процесів, пов'язаних з ним, які мають, відповідно, складну та багаторівневу будову, для розроблення типології засобів реалізації діяльності для того, щоб можливо було організувати й систематизувати їх у структурі технології[250]. Розглядаючи структурні елементи системи НДД майбутніх керівників ЗО на семантично-автоматизованих циклах, алгоритмах інформаційних та комунікаційних конструкціях, можемо стверджувати, що відбір, адаптування, застосування окремого конкретного засобу зумовлює необхідність відповідного науково-методичного опрацювання.

Розроблені та представлені етапи дослідження, які містять діяльнісні компоненти та головні різновиди засобів інформатизації, можуть бути рекомендовані для підтримки певних типів НДД відповідно до того чи іншого етапу, детальний опис яких викладено у підрозділі 2.1. Зосередимо увагу на виборі пошуку методики, методів, інструментарію розроблення моделі управління науково-дослідницькою діяльністю майбутніх керівників ЗО в умовах магістратури засобами ІКТ. Розглянемо більш розгорнуто визначені орієнтири. Для підтримки названих типів діяльності можуть бути застосовані текстові, табличні редактори, засоби обробки зображень, технології мультимедіа, опрацювання даних, спеціалізовані пакети прикладних програм статистичного аналізу, пошукові сервіси, спеціалізовані сайти, портали з питань дослідження, а також спеціалізовані програми для планування та проєктування етапів експерименту.

Акцентуємо увагу на базових положеннях НДД, які розглядаються як відкрита, динамічна система, методологічне підґрунтя яких складають:

– постійна змінюваність;
– автономність управлінських дій всіх суб'єктів НДД;
– функціональне співвідношення форм, методів і технологій;
– розширення та оновлення наукових підходів і трансформації функцій-завдань.

[250] Лаврентьєва, Г. П. та Шишкіна, М. П., 2007. *Методичні рекомендації з організації та проведення науково-педагогічного експерименту*. Київ: ІІТЗН НАПН України, 72 с.

Як зазначають дослідники М. Шишкіна[251], О. Спірін[252], перспективною як у реалізації її положень на рівні всього закладу освіти в цілому, так і на рівні окремих структурних одиниць ЗВО – факультету, кафедри, НПП, студентських наукових гуртків, є методична система формування і розвитку освітньо-наукового середовища закладу вищої освіти, в структурі якого можемо виділити систему моделей, зокрема, модель групування компонентів хмаро орієнтованого освітньо-наукового середовища. Особливий акцент дослідники роблять на тому, що методичну систему можна використовувати як для циклів навчальних дисциплін, так і окремих дисциплін. Інноваційна сутність хмарних технологій, як вищого ступеня розвитку ІКТ на сучасному етапі, характеризується такими інноваційними показниками: *відкритість і гнучкість.*

Відкритість означає, що в структурі й змістовій складовій закладена можливість оновлення й інновацій різного рівня й призначення.

Гнучкість характеризує потенційну придатність забезпечення розвитку цільової й методичної підсистем певної педагогічної системи.

На основі результатів вивчення стану володіння ІКТ у науково-дослідницькій діяльності майбутніх керівників ЗО в умовах магістратури розроблено модель управління НДД майбутніх керівників ЗО в умовах магістратури засобами ІКТ, в змісті якої застосовувано форми й методи дослідження, а також діагностичний інструментарій, які можуть у подальшому використовуватись дослідниками при проведенні близьких за тематикою наукових розвідок. Тому доцільно узагальнити накопичений досвід і представити його у вигляді методичних матеріалів для викладачів ЗВО III-IV рівнів акредитації щодо результативного застосування методів управління до здійснення НДД майбутніми керівниками ЗО. Розроблена модель значно розширює та оптимізує функціональні можливості й змістові характеристики. Запропоновані в ній структурні й змістові блоки, типові для

---

[251] Шишкіна, М. П., 2008. Інформаційно-комунікаційні технології у педагогічному дослідженні. *Інформаційні технології і засоби навчання*, [online] № 6(2). Режим доступу: https://journal.iitta.gov.ua/index.php/itlt/article/ view/130 [Дата звернення 21 лютого 2018]..

[252] Спірін, О. М., 2013. Інформаційно-комунікаційні технології моніторингу впровадження результатів науково-дослідних робіт. *Інформаційні технології і засоби навчання*, [online] № 36(4), с. 132–152. Режим доступу: https://journal.iitta.gov.ua/index.php/itlt/article/view/890 [Дата звернення 14 липня 2018].

структурно-функціональних моделей (цільовий, організаційно-змістовий, результативний), передбачають здійснення системи НДД як цілісного педагогічного феномена, в якому сукупність підходів до НДД направлена на отримання, закріплення спеціальних дослідницьких знань (професійної компетентності, дослідницької культури, ІТ-компетенції, вміння приймати управлінські рішення). Представлена модель має певний цільовий блок, інтегрує ряд методологічних принципів, передбачає розроблення спецкурсу, принципи постановки проблемних питань, які вирішуються поетапно та упроваджуються на основі результатів відповідного контролю та оцінювання згідно установлених критеріїв і прогнозованого результату.

З огляду на багатофункціональність моделі управління науково-дослідницькою діяльністю майбутніх керівників ЗО в умовах магістратури засобами ІКТ, її реалізація дасть можливість отримати позитивні результати, що уможливлять упровадження методичних матеріалів у процес НДД. Для визначення результативності впровадження моделі виокремлено та обґрунтовано *когнітивний, технологічно-процесуальний, рефлексивно-діяльнісний* критерії вивчення рівнів володіння ІКТ студентами в процесі НДД.

За першим, *когнітивним критерієм*, цільовий блок направлено на розроблення і впровадження в освітній процес спецкурсу «Організація та проведення науково-дослідницької роботи з майбутніми керівниками закладів освіти в умовах магістратури», виходячи із становлення оновленої парадигми науково-дослідницької діяльності студентів, націленої на формування особистості управлінця, який вільно володіє обраним фахом і постійно вдосконалює свої знання й дослідницькі вміння. У процесі освоєння курсу вказаної дисципліни студенти не тільки опанують професійні знання і вміння, але й матимуть сформовані якісні елементи фахової компетентності майбутнього спеціаліста в сфері управління освітніми закладами, зокрема, функції *самопізнання, самооцінювання, самоконтролю* власної діяльності.

Проведена діагностика попередніх результатів дослідження показала, що більшість студентів мають уявлення про науково-дослідницьку діяльність у

загальних рисах і про застосування ІКТ в освітньому процесі, форми і методи застосування ІКТ у процесі репрезентації результатів досліджень в електронних архівах, депозитаріях, застосуванні професійних соціальних мереж, комунікаторів різного типу для ознайомлення студентів, НПП зі своїми досягненнями.

У вирішенні поставлених завдань виходимо з того, що в процес НДД майбутніх керівників ЗО в освітній галузі необхідно включати теоретичні і проблемні дискусійні заняття мотиваційного характеру (участь в студентських наукових гуртках, ділові ігри, дискусії, олімпіади, конкурси наукових робіт).

За *технологічно-процесуальним критерієм* виявлено такі показники володіння ІКТ студентами у процесі науково-дослідницької діяльності: вміння розміщувати публікації в електронних бібліотеках, репозитаріях; використання мультимедійного супроводу результатів наукових досліджень; публікаційна активність студента; участь в Інтернет-конференціях, вебінарах. При підготовці й доборі навчального матеріалу для спецкурсу необхідно враховувати отримані результати як емпіричний матеріал для коригування і ліквідації виявлених лакун. Змістове наповнення курсу повинно бути узгоджене й упорядковане із відповідними дидактико-методичними принципами розробки змісту підготовлених завдань для семінарських і практичних занять.

За останнім, *рефлексивно-діяльнісним критерієм,* визначено такі показники володіння ІКТ у процесі виконання науково-дослідницької діяльності: знання про технології керування; вибір інформаційно-комунікаційних порталів для консультацій з науковим керівником, компетентність здійснювати збір, аналіз та систематизацію науково-дослідницьких даних засобами ІКТ. Аналіз відповідей респондентів дозволяє зробити висновок, що залишаються резерви для підвищення рівня володіння інформаційно-комунікаційними технологіями шляхом введення інформаційних і комп’ютерних засобів у структуру освітнього процесу.

Таким чином, для результативного показника формування фахової компетентності майбутніх керівників закладів освіти в процесі НДД необхідно:

– забезпечити позитивну мотивацію формування фахової компетентності шляхом усвідомлення важливості своєї майбутньої професійної діяльності;

– активізувати й посилити внутрішні мотиви студента до оволодіння інформаційно-комунікаційними технологіями;

– за рахунок варіативної частини навчальних дисциплін посилити управлінську компоненту у фаховій підготовці керівників освітньої сфери через уведення до програми курсу «Інформаційно-комунікаційні технології в науково-дослідницькій діяльності студентів»;

– використовувати можливості дистанційних багатофункціональних платформ е-освіти, орієнтованих на наукову компоненту фахової підготовки майбутніх керівників ЗО;

– оптимізувати зміст підготовки майбутніх керівників закладів освіти через забезпечення міждисциплінарних зв’язків у формуванні знань, умінь і навичок, необхідних для НДД;

– постійно вдосконалювати професійну і викладацьку майстерність науково-педагогічного складу;

– здійснювати регулярний моніторинг якості підготовки майбутніх спеціалістів до професійної діяльності, забезпечення проведення моніторингу згідно вимог освітнього ступеня спеціальності 073 «Менеджмент» освітньо-професійних програм «Управління навчальним закладом» та «Управління закладом освіти», наявності у студентів основних структурних компонентів фахової компетентності;

– включити особисто студента у науково-дослідницьку діяльність за допомогою виробничої практики.

Розглянемо основні типи структурних одиниць, а також суб’єктів наукового середовища, між якими може відбуватися наукова взаємодія, що відповідає різним рівням розгортання середовища – на рівні студента, студента і викладача, викладача і групи студентів, кафедри, науково-педагогічних працівників. Також рівні групування компонентів середовища можуть бути пов’язані зі змістом навчання – це середовище може охоплювати одну або декілька дисциплін або їх комплекс.

Виокремлення науково-дослідницького модуля в структурі науково-освітньої системи закладу вищої освіти сформовано на основі розробленої М. Шишкіною[253] моделі групування компонентів хмаро-орієнтованого освітньо-наукового простору ЗВО (див. рис. 2.5).

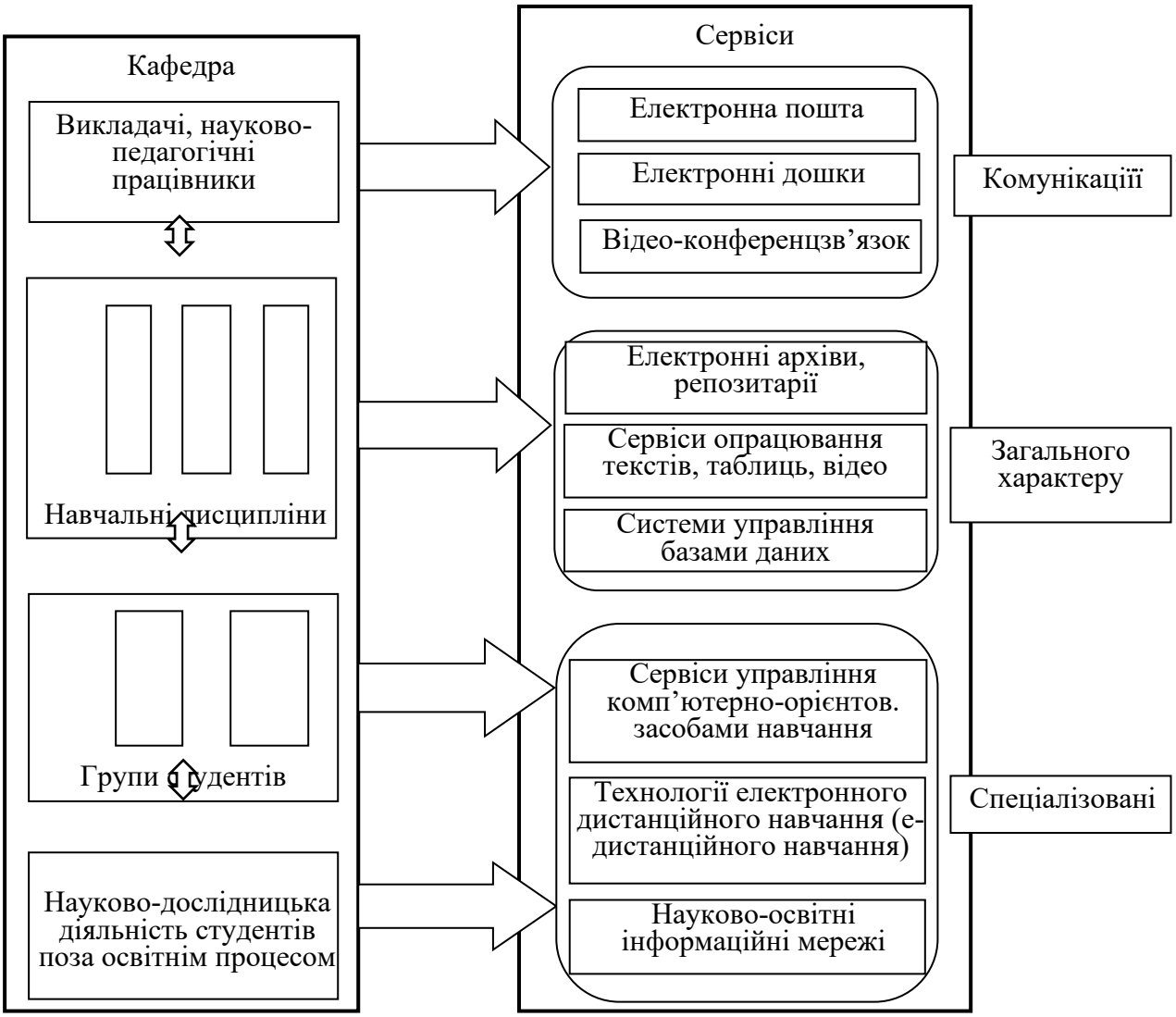

Рис. 2.5. Науково-дослідницький модуль у структурі науково-освітньої системи закладу вищої освіти

Серед базових сервісів ІКТ було виділено *сервіси комунікації, загального призначення і спеціалізовані*. Питання вибору саме цих типів комп'ютерних і мережевих технологій зумовлено їхнім постійним застосуванням як на рівні наукової, так і на рівні побутової обізнаності всіх учасників НДД. Той факт, що

[253] Шишкіна, М. П., 2008. Інформаційно-комунікаційні технології у педагогічному дослідженні. *Інформаційні технології і засоби навчання*, [online] № 6(2). Режим доступу: https://journal.iitta.gov.ua/index.php/itlt/article/view/130 [Дата звернення 21 лютого 2018].

виділені інформаційно-комунікаційні технології постійно вдосконалюються й швидко застосовуються користувачами, спонукає до думки: вдосконалення й стрімке проникнення ІКТ не може відповідати такому ж стрімкому саморозвитку особистості й вдосконаленню її когнітивної сфери.

Розмежовуючи представлені інформаційно-комунікаційні технології за рівнем їхнього поширення й розповсюдження, будемо дотримуватися загальноприйнятого в науковому середовищі підходу до їх призначення та функціонального застосування.

Так до *сервісів комунікації* належать сервіси електронної пошти, відеоконференцзв'язку, які можуть бути використані на базі найрізноманітніших платформ і пристроїв.

Сервіси *загального призначення* можуть бути застосовані для різних навчальних дисциплін, неорієнтованих для використання в окремих предметних галузях. Зокрема, до цієї категорії віднесено сховища документів, де можуть зберігатися навчальні матеріали, файли і дані для індивідуального або колективного використання, колекції і сховища електронних освітніх ресурсів, системи управління БД, електронні ресурси підтримування наукових досліджень.

До *спеціалізованих* сервісів належать ті, що можуть бути використані для навчання окремих дисциплін або їх циклів: сервіси управління комп'ютерно орієнтованими засобами навчання, зокрема, це – навчальні та наукові лабораторії віддаленого доступу, які керуються через мережу; сервіси оброблення навчальних задач для програмування і проєктування, моделювання, опрацювання даних[254].

Виникають питання поліпшення навчального і наукового співробітництва за рахунок спільного доступу до електронних ресурсів, зокрема, ресурсів науково-освітніх мереж і відкритих інформаційних систем – бібліотечних, відкритих журнальних систем та систем відео-конференцій та ін. Характерними атрибутами використання відкритих систем наукових досліджень стають такі інноваційні

[254] Гавриловський, С. О., 2019. Модель управління науково-дослідницькою діяльністю майбутніх керівників закладів освіти засобами ІКТ: проблеми і перспективи застосування. *Педагогіка формування творчої особистості у вищій і загальноосвітній школах*, № 67, Т.1, с. 18–23.

характеристики, як краща адаптивність, мобільність, повномасштабна інтерактивність, вільний мережевий доступ[255].

В. Кухаренко[256], досліджуючи використання сервісів наукового призначення, розглядає питання формування персоніфікованого наукового середовища. Автор розглядає поняття «персональне навчальне середовище», «персональне наукове середовище», «персональні web-інструменти» через конструювання персоніфікованого наукового середовища на основі Internet-сервісів.

Отже, було розглянуто й проаналізовано найбільш складні й проблемні напрями реалізації моделі управління науково-дослідницькою діяльністю майбутніх керівників закладів освіти в умовах магістратури засобами ІКТ. Суголосність, впорядкованість та системність в упровадженні інформаційно-комунікаційних технологій в усі структурні компоненти, підсистеми управління НДД майбутніх керівників закладів освіти уможливлює подальше розроблення технологій управління науково-дослідницькою діяльністю студентів, які реалізуються в започаткуванні нових методів управління науково-дослідницькою діяльністю, зокрема, розширенні зон впливу суб’єктів наукової взаємодії, які реалізуються в технологіях, формах організаційної взаємодії наукового керівника й майбутніх керівників ЗО через впровадження спецкурсів, організації студентських наукових гуртків, започаткуванні нових проєктів, програм розвитку творчого потенціалу студентів.

Висновки до другого розділу

У другому розділі дисертаційної роботи було виокремлено та встановлено організаційно-педагогічні умови управління науково-дослідницькою діяльністю майбутніх керівників закладів освіти, зокрема: прискорення пошукових можливостей переробки структурованої наукової інформації, що передбачає

---

[255] Спірін, О. М., 2013. Інформаційно-комунікаційні технології моніторингу впровадження результатів науково-дослідних робіт. *Інформаційні технології і засоби навчання*, [online] № 36(4), с. 132–152. Режим доступу: https://journal.iitta.gov.ua/index.php/itlt/article/view/890 [Дата звернення 14 липня 2018].

[256] Кухаренко, В. М., 2012. Про систему дистанційного навчання у відкритому дистанційному курсі. *Інформаційні технології в освіті*, № 11, с. 32–42.

оброблення великих масивів інформації; використання в освітньо-наукових цілях реферативних, аналітичних пошукових інструментів для науково-дослідницького пошуку; формування системи мотивації майбутніх керівників закладів освіти, створення системи планування, прогнозування науково-дослідницької діяльності; забезпечення нормативно-правового, методичного, психологічного супроводу його управління; проведення дистанційних курсів, вебінарів, конференцій, тренінгів, майстер-класів для майбутніх керівників закладів освіти під час проходження педагогічної практики; стимулювання розроблення програм розвитку інтелектуального потенціалу майбутніх керівників; надання можливості співпрацювати та комунікувати у різних інформаційних середовищах; репрезентувати результати своєї творчості у спільнотах, що об’єднують науковців з різних країн.

Продовженням роботи стало розроблення та наукове обґрунтування структурно-функціональної моделі управління науково-дослідницькою діяльністю майбутніх керівників закладів освіти в умовах магістратури засобами інформаційно-комунікаційних технологій, яку орієнтовано на проєктування якісно нової системи здійснення науково-дослідницької діяльності; на вдосконалення методичного супроводу управління науково-дослідницькою діяльністю. Зокрема, розроблено програму спецкурсу «Організація та проведення науково-дослідницької роботи з майбутніми керівниками закладів освіти в умовах магістратури», до змісту якого вміщено тематику лекційних, семінарських і практичних занять, створено банк ситуативних завдань практичного характеру. Окреслено теми для проблемних дискусійних занять студентського наукового гуртка «Майбутній керівник освіти», для якого розроблено питання стосовно методології та методики організації наукових досліджень, а саме, зроблено акцент на актуальних темах щодо ознайомлення з міжнародними ідентифікаторами науковців, вітчизняними й міжнародними наукометричними базами даних відкритого і комерційного характеру.

На основі наукового аналізу теоретичних джерел розглянуто основні методологічні підходи до педагогічного моделювання, які характерні для

вітчизняного педагогічного простору. В контексті дослідження акцент зроблено на синхронізації процесів, які притаманні відповідним структурним підсистемам, і експлікації їх в конструюванні моделі, яка відображатиме властивості, закономірності функціонування, структурну й змістову характеристики управління науково-дослідницькою діяльністю майбутніх керівників закладів освіти в умовах магістратури засобами інформаційно-комунікаційних технологій.

Представлена структурно-функціональна модель має трьохблокову організацію, в якій було виділено такі: цільовий, організаційно-змістовий, результативний, що координують та узгоджують функціонування структурних складових, підсистем і системи в цілому. Особливістю розробленої моделі управління науково-дослідницькою діяльністю є змістове навантаження кожного структурного блоку, в яких продумано й збережено вертикальні ієрархічні зв’язки підсистем і горизонтальні наскрізні комунікативні канали взаємодії та взаємовпливу.

Результативність управління науково-дослідницькою діяльністю безпосередньо залежатиме від рівня й ступеня застосування інформаційно-комунікаційних технологій, рівня володіння ними в процесі здійснення науково-дослідницької діяльності.

Визначено групи інформаційно-комунікаційних технологій, які на етапі проведення наукових досліджень найбільше репрезентовані в науковому середовищі. Це сервіси комунікації, загального призначення й спеціалізовані. Для кожної з названих груп наведено завдання, які розкриватимуть та забезпечуватимуть зміст інформаційного управління науково-дослідницькою діяльністю, зокрема: створення та виокремлення наукових результатів, науково-методичного супроводу науково-дослідницької діяльності; координацію завдань на підсистемних рівнях управління науково-дослідницькою діяльністю.

Встановлено, що володіння інформаційно-комунікаційними технологіями є необхідною умовою проведення науково-дослідницької діяльності на всіх етапах її проведення. Насамперед це стосується етапу планування науково-організаційних заходів, зокрема дотримання наскрізності, поступового ускладнення тематики

науково-дослідницьких робіт під час навчання в магістратурі; системності, узгодженості планів, програм для розроблення організаційних моделей управління науково-дослідницькою діяльністю студентів. Визначено основні види науково-дослідницьких робіт, у яких найбільш повно й різнопланово застосовуються засоби інформаційно-комунікаційних технологій: написання, опублікування й презентація тез доповідей, наукових статей, науково-дослідницьких робіт студентів.

Доведено, що застосування інформаційно-комунікаційних технологій в управлінні науково-дослідницькою діяльністю майбутніх керівників закладів освіти буде мати дієвий результат за умови скоординованого системного забезпечення результативності функціонування окремих локальних підсистем, що безпосередньо й опосередковано вплине на діяльність системи науково-дослідницької діяльності в цілому.

Основні результати 2 розділу відображено в наукових працях автора: [22; 25].

РОЗДІЛ 3
ЕКСПЕРИМЕНТАЛЬНА ПЕРЕВІРКА ТА УЗАГАЛЬНЕННЯ РЕЗУЛЬТАТІВ УПРОВАДЖЕННЯ МОДЕЛІ УПРАВЛІННЯ НАУКОВО-ДОСЛІДНИЦЬКОЮ ДІЯЛЬНІСТЮ МАЙБУТНІХ КЕРІВНИКІВ ЗАКЛАДІВ ОСВІТИ В УМОВАХ МАГІСТРАТУРИ ЗАСОБАМИ ІНФОРМАЦІЙНО-КОМУНІКАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ

3.1. Організація дослідження та узагальнення результатів педагогічного експерименту

Підвищення результативності управління науково-дослідницькою діяльністю майбутніх керівників ЗО в умовах магістратури засобами ІКТ безпосередньо залежить від упровадження розробленої автором моделі управління НДД майбутніх керівників закладів освіти в умовах магістратури засобами ІКТ.

Розв’язання досліджуваних завдань щодо підвищення рівнів володіння майбутніми керівниками ЗО в умовах магістратури засобами інформаційно-комунікаційних технологій можливе за таких умов:

– науково-дослідницька діяльність майбутніх керівників ЗО здійснюватиметься на основі врахування результатів апробації розробленої авторської моделі управління НДД майбутніх керівників закладів освіти в умовах магістратури засобами ІКТ;

– проведення педагогічного експерименту відбуватиметься на засадах системного, компетентнісного, синергетичного, діяльнісного, інформаційного підходів;

– удосконалення готовності майбутніх керівників ЗО до проведення науково-дослідницької діяльності засобами ІКТ в умовах магістратури відбуватиметься під час освітнього процесу та у позааудиторній діяльності;

– прогнозується поетапна реалізація розробленої авторської моделі управління НДД майбутніх керівників закладів освіти в умовах магістратури засобами ІКТ, насамперед, у науково-дослідницькій діяльності студентів під час

освітнього процесу – впровадження спеціалізованого курсу «Організація та проведення науково-дослідницької роботи з майбутніми керівниками закладів освіти в умовах магістратури»;

– подальша апробація форм і методів проведення науково-дослідницької діяльності засобами інформаційно-комунікаційних технологій відбувається шляхом активної самореалізації майбутніх керівників ЗО завдяки організації багатопланової роботи студентського наукового гуртка «Майбутній керівник освіти» в позааудиторній діяльності.

Визначені проміжні припущення було перевірено під час проведеної дослідницько-експериментальної роботи, організація, виконання і моніторинг результатів виконано на констатувальному, формувальному й підсумковому етапах науково-дослідницької роботи.

Основним завданням на *констатувальному етапі*, який проводився в 2017-2018 рр., було виявлення та оцінювання рівнів володіння інформаційно-комунікаційними технологіями майбутніми керівниками ЗО у науково-дослідницькій діяльності на основі анкетування (результати анкетування представлено в підрозділі 1.3 та в додатку Б).

Констатувальний етап педагогічного експерименту проводився в 2017-2018 рр. на базі Житомирського державного університету імені Івана Франка (25 студентів), Державного закладу вищої освіти «Університет менеджменту освіти» (42 студенти), Маріупольського державного університету (27 студентів), Полтавського національного педагогічного університету імені В. Г. Короленка (29 студентів), Класичного приватного університету (24 студенти), Глухівського національного педагогічного університету імені Олександра Довженка (20 студентів). Загалом взяли участь 167 студентів, майбутніх керівників ЗО.

Предметом педагогічного дослідження на констатувальному етапі визначено напрями реалізації науково-дослідницької діяльності майбутніх керівників ЗО засобами ІКТ; виявлено рівень володіння майбутніми керівниками ЗО в умовах магістратури інформаційно-комунікаційними технологіями під час здійснення науково-дослідницької діяльності.

Формувальний етап дослідження було проведено впродовж 2018-2020 рр., експериментальна робота на цьому етапі передбачала реалізацію відповідних меті цього етапу завдань.

На *підсумковому* етапі (2020-2021 рр.) було підведено підсумки формувального етапу педагогічного експерименту (див. табл. 3.1).

Таблиця 3.1

Етапи проведення науково-дослідницької роботи

Назва етапу	Мета проведення	Завдання
Констатувальний етап (2017-2018 рр.)	Визначити сучасний стан володіння ІКТ в управлінні науково-дослідницькою діяльністю майбутніх керівників ЗО в умовах магістратури	Охарактеризовано базові поняття концепту: «управління НДД майбутніх керівників ЗО в умовах магістратури засобами ІКТ», визначено ключові характеристики, методи, принципи, наукові підходи; сформовано репрезентативну вибірку студентів, які здобувають спеціальність 073 «Менеджмент», освітньо-професійних програм «Управління навчальним закладом» та «Управління закладом освіти». Розроблено структуру і зміст анкети для опитування студентів; визначено структурні компоненти, критерії оцінювання; визначено рівні володіння ІКТ майбутніми керівниками ЗО в процесі здійснення НДД в умовах магістратури. Проведено первинну обробку статистичних даних (Розділ 1).
Формувальний етап (2018-2020 рр.)	Розробити та експериментально перевірити модель управління науково-дослідницькою діяльністю майбутніх керівників ЗО в умовах магістратури засобами ІКТ	Науково обґрунтовано структуру і зміст моделі управління НДД майбутніх керівників закладів освіти в умовах магістратури засобами ІКТ; розроблено методичний супровід впровадження моделі управління науково-дослідницькою діяльністю майбутніх керівників ЗО в умовах магістратури засобами ІКТ (Розділ 2); Експериментальна перевірка моделі управління науково-дослідницькою діяльністю майбутніх керівників ЗО в умовах магістратури засобами ІКТ (Розділ 3).
Підсумковий етап (2020-2021 рр.)	Підтвердження теоретичних положень та емпіричних узагальнень засобами компаративного аналізу якісних показників	Конкретизовано теоретичні та практичні методики реалізації моделі управління науково-дослідницькою діяльністю майбутніх керівників ЗО в умовах магістратури засобами ІКТ; підведення підсумків формувального етапу педагогічного експерименту (Розділ 3).

Враховуючи сформульовані завдання формувального етапу педагогічного експерименту, розроблено та науково обґрунтовано модель управління НДД

майбутніх керівників ЗО в умовах магістратури засобами ІКТ (більш детально розглянуто в підрозділі 2.1).

Проведення формувального етапу педагогічного експерименту передбачало визначення контрольних і експериментальних вибірок. До контрольної групи увійшли студенти, які розпочали навчання в досліджуваних закладах вищої освіти в 2017-2018 н.р., а до експериментальної групи увійшли студенти, навчання яких розпочалося у 2018-2019 н.р.

Враховуючи те, що дослідження проводилося у декілька етапів (упродовж декількох років), кількість респондентів у першому і повторному опитуванні відрізнялася. Виходячи з цього, було взято середню кількість респондентів і відповідно проведено розрахунки. Тому, контрольна група складає 165 студентів (у цій групі не було задіяно експериментальних методів), а експериментальна група – 162 студенти.

Для підсилення процесу формування знань ІКТ та використання їхніх можливостей для розв’язання науково-пошукових завдань, проведення пошукової, аналітичної наукової діяльності, вдосконалення когнітивної, діяльнісної складових, зокрема, закріплення навичок та вмінь використовувати програмні сервіси в дослідницькій діяльності, підтримувати наукову комунікацію в мережі Інтернет, відображати результати наукових пошуків на мережевих платформах online видань та зберігання опублікованих матеріалів в електронних архівах – в експериментальній групі застосовано розроблені активні форми впливу (введено спецкурс «Організація та проведення науково-дослідницької роботи з майбутніми керівниками закладів освіти в умовах магістратури»[257] (див. додаток Ґ), програму роботи студентського гуртка «Майбутній керівник освіти» (див. додаток Д)).

Упровадження спецкурсу дозволило організувати вивчення різних аспектів застосування ІКТ у науково-дослідницькій діяльності майбутніх керівників закладів освіти. Програмне забезпечення для ознайомлення і виконання

---

[257] Гавриловський, С. О., 2022. *Програма спеціалізованого курсу «Організація та проведення науково-дослідницької роботи з майбутніми керівниками закладів освіти в умовах магістратури» для підготовки здобувачів другого (магістерського) рівня вищої освіти галузі знань 07 «Управління та адміністрування», спеціальності 073 «Менеджмент», освітньо-професійних програм «Управління навчальним закладом» та «Управління закладом освіти»*. Житомир: Вид-во Житомирського держ. ун-ту імені І. Франка, 10 с.

навчальних завдань цього курсу було реалізоване на експериментально розробленому сайті, функціонально-операційна система якого за змістом і навігацією являє собою сукупність веб сторінок, об'єднаних під єдиним доменним ім'ям (https://ondd.nniif.org.ua/). Теоретичний і практичний модулі спецкурсу орієнтовані на організацію та здійснення пошуку в мережі Інтернет, перевірку наукових документів на плагіат, вивчення повного спектру можливостей текстового й графічного процесора Word і Excel; виконання низки завдань, які передбачають роботу з журналами, внесеними до наукометричних БД вільного (некомерційного) доступу (Index Copernicus) та комерційного характеру (Scopus, Web of Science); інформування про вимоги до оформлення бібліографічних списків, транслітерації наукових джерел; ознайомлення з міжнародними стилями цитувань і складання бібліографії, використання антиплагіат-сервісів.

Розроблення і впровадження спецкурсу «Організація та проведення науково-дослідницької роботи з майбутніми керівниками закладів освіти в умовах магістратури» сприяло комплексному засвоєнню, закріпленню і застосуванню знань, умінь і навичок роботи майбутніми керівниками закладів освіти з комп'ютерними програмами, електронними освітніми засобами, що забезпечували дистанційне керування освітнім процесом, участь і допомогу у вирішенні проблем, які виникають під час засвоєння навчального матеріалу в процесі самостійного опрацювання тематики занять.

Вивчення тематичного спектру розподілу лекційних, семінарських занять та самостійної роботи в змісті спецкурсу синхронізовано з тематичним та змістовим навантаженням, розробленим відповідно до навчальних планів освітньо-професійних програм підготовки здобувачів другого (магістерського) рівня закладів вищої освіти. Заглиблення в освітньо-наукове середовище у межах вивчення названого курсу стало можливим завдяки розробленню відповідного навчально-методичного супроводу у вигляді методичних рекомендацій щодо організації науково-дослідницької роботи майбутніх керівників ЗО в умовах

магістратури[258] (див. додаток Е), що забезпечувало студентів необхідним теоретичним матеріалом, сприяло проведенню семінарських занять і виконанню завдань самостійної роботи. Також у позааудиторній діяльності вивчення найбільш актуальних питань науково-дослідницької діяльності продовжено в рамках роботи студентського гуртка «Майбутній керівник освіти»; підготовлено базові елементи презентації майбутнього науковця в електронному просторі, зокрема, створення облікового запису в Google-Академія, створення профілю в міжнародних ідентифікаторах наукових працівників: ORCID, Researcher, інформування про діяльність видавничих майданчиків: CrossRef, End-Note.

Для презентації особистості науковця в міжнародному науковому просторі, для прикладу, в ORCID, наведемо авторську сторінку в цьому ідентифікаторі (див. рис. 3.1).

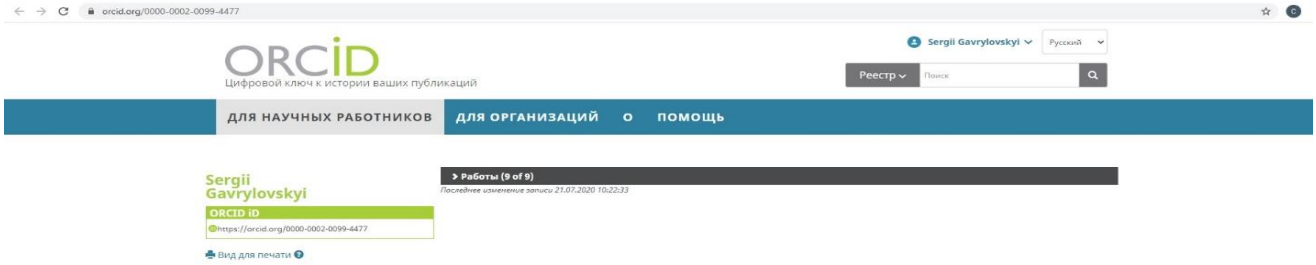

Рис. 3.1. Особиста сторінка С. Гавриловського в міжнародному ідентифікаторі ORCID

Спеціалізований, «наукометричний» блок завдань розроблено для ознайомлення майбутніх керівників ЗО з вітчизняними наукометричними базами даних, зокрема, Google-Scholar, Uran. Встановлені завдання є найбільш актуальними для всіх категорій науковців, зокрема, і для майбутніх керівників закладів освіти.

Окремим структурним блоком, що візуалізує й деталізує функціональні характеристики сервісів і можливі напрями їхнього використання в управлінні

[258] Гавриловський, С. О., 2022. *Методичні рекомендації щодо організації проведення науково-дослідницької роботи майбутніх керівників закладів освіти в умовах магістратури для підготовки здобувачів другого (магістерського) рівня вищої освіти галузі знань 07 «Управління та адміністрування», спеціальності 073 «Менеджмент», освітньо-професійних програм «Управління навчальним закладом» та «Управління закладом освіти»*. Житомир: Вид-во Житомирського держ. ун-ту імені І. Франка, 32 с.

науково-дослідницькою діяльністю майбутніх керівників ЗО, розроблені й адаптовані до завдань дослідження, вміщено в додатку Ж[259].

Особливу увагу приділено ознайомленню студентів з платформою «Бібліометрика української науки», розробленою Національною бібліотекою імені В. І. Вернадського для створення цілісної наукової картини про стан вітчизняних наукових досліджень. Аналітичний огляд бібліометричної платформи має в своїй структурі показники публікаційної активності індивідуальних і колективних суб'єктів (закладів вищої освіти, установ НАПН, інших галузевих академій України), диференціювання інформаційних блоків за установами, відомствами, індексом Гірша[260].

Інформаційні можливості встановлення наукових контактів майбутніх керівників ЗО мають такі наукові соціальні мережі: Linkedln, Academia.edu, вітчизняна наукова інтернет-спільнота Open Science in Ukraine.

Огляд основних змістових блоків модулів спецкурсу завершується найбільш відомими методами використання засобів ІКТ, насамперед організації й проведення вебінарів, інтернет-конференцій, ознайомлення з діяльністю електронних фахових видань відкритого доступу, встановлення наукових контактів засобами мережевих комунікаторів (e-mail-листування, Skype, Viber, Zoom, спілкування у соціальних мережах).

Одним із результативних методів «занурення» майбутніх керівників ЗО до застосування ІКТ у науково-дослідницькій діяльності в презентованому спецкурсі можемо назвати розроблення веб-сайтів і блогів з різних тематичних напрямів та актуальних наукових проблем.

Крім того, впровадження спецкурсу в рамках освітнього процесу орієнтовано на виконання проблемно-пошукових завдань: знайти у мережі освітні й наукові ресурси (електронні енциклопедії, освітні сайти, сайти галузевих бібліотек),

---

[259] Носкова, М. В., 2015. *Підготовка керівника загальноосвітнього навчального закладу в системі післядипломної освіти до використання інтернет-технологій у професійній діяльності*. Кандидат наук. Київ: Інститут педагогіки Національної академії педагогічних наук України, 332 с.

[260] Національна бібліотека України імені В.І. Вернадського, 2014. *Бібліометрика української науки. Бібліометричний профіль вченого - декларація про наукову діяльність*, [online]. Режим доступу: http://nbuviap.gov.ua/bpnu/index.php?page_sites=formy [Дата звернення 17 лютого 2020].

контент-аналіз їхнього змісту за певними критеріями (структура, тематика, контент, цільова аудиторія), детальний аналіз можливостей їхнього використання в університеті.

На першому етапі відбору було визначено стан володіння студентами спеціальності 073 «Менеджмент» освітньо-професійних програм «Управління навчальним закладом» та «Управління закладом освіти» ІКТ в управлінні науково-дослідницькою діяльністю.

Певні висновки стосовно рівня володіння ІКТ у науково-дослідницькій діяльності як базової умови готовності майбутніх керівників ЗО до прийняття управлінських рішень, налагоджування взаєморозуміння і взаємодії з іншими учасниками педагогічного процесу зроблено на основі кількісної та якісної диференціації відповідей на запитання анкети, що було здійснено під час констатувального етапу дослідження (підрозділ 1.3), й продовжено на формувальному етапі за визначеними критеріями: когнітивним, технологічно-процесуальним та рефлексивно-діяльнісним в межах експериментальної та контрольної вибірок, що, на підставі попередніх даних, дозволило отримати за методом обчислення середнього арифметичного усереднені результати.

На підставі відповідей студентів і стандарту інформативних компетентностей, розроблених Н. Морзе[261], а також рівня сформованості дослідницьких умінь, аналітичних навичок, які, на думку С. Іванової[262], фахівця в царині ІКТ-підтримки наукових досліджень, не можуть здійснюватися без засобів ІКТ. Послуговуючись визначеною науковою класифікацією рівнів володіння ІКТ (базовий, поглиблений, професійний), виокремимо *початковий, середній* та *високий* рівні володіння майбутніми керівниками ЗО в умовах магістратури інформаційно-комунікаційними технологіями для проведення НДД. Так *високому рівню* володіння ІКТ відповідають такі показники:

---

[261] Морзе, Н. В. та Буйницька, О. П., 2015. Як сформувати ІКТ-компетентність сучасного магістра. *Педагогічна освіта: теорія і практика. Психологія. Педагогіка*, № 24, с. 10–19.

[262] Іванова, С. М., 2016. Інформаційно-аналітична підтримка науково-педагогічних досліджень (зарубіжний та вітчизняний досвід). *Інформаційні технології і засоби навчання*, [online] № 53(3), с. 164–177. Режим доступу: https://journal.iitta.gov.ua/index.php/itlt/article/view/1426 [Дата звернення 23 лютого 2018].

– знання щодо написання наукової статті з допомогою інформації з електронних наукових бібліотек, архівів, репозитаріїв;

– наявність системи знань про створення наукової публікації та розміщення її у електронному журналі;

– оприлюднення наукових результатів у вигляді електронних ресурсів EPrints, DSpace;

– організація та проведення конференції, семінару за допомогою сервісів для проведення вебінарів;

– оприлюднення результатів педагогічного дослідження за допомогою сервісів для створення презентацій MS PowerPoint;

– уміння презентувати результати досліджень студентів у е-середовищі університету;

– результативність використання ІКТ в освітньому процесі, в позааудиторній роботі, в самостійній діяльності.

Середній рівень маркується такими показниками:

– підтримування належного рівня наукової комунікації з керівником через найбільш відомі електронні засоби комунікації;

– володіння принципами функціонування комп’ютера та комп’ютерних пристроїв;

– уміння організовувати доступ до інформаційних ресурсів глобальної мережі Інтернет;

– участь у е-конференціях та вебінарах;

– уміння представляти результати дослідження у доповіді, статті, рефераті;

– уміння викласти аналіз результатів дослідження;

– презентація результатів наукових пошуків.

Початковий рівень:

– використання електронних таблиць та табличного процесора;

– знання та вміння використовувати комп’ютер та комп’ютерні мережі;

– вміння використовувати комп’ютерні програми – робота з файлами, текстовим графічним редактором, антивірусними програмами, архіваторами, засобами підготовки презентацій;

– знання і вміння використовувати основні сервіси Інтернет для наукової комунікації (електронна пошта, інформаційно-пошукові системи, телеконференції);

– уміння здійснювати збір, аналіз, систематизацію науково-технічних даних;

– уміння використовувати засоби наукової комунікації для пошуку потрібних відомостей (інституційні репозитарії, електронні бібліотеки, електронні журнали, е-конференції),

– уміння опрацьовувати джерела наукового.

Розглянемо результати констатувального етапу експерименту в таких секторах: рівні володіння ІКТ в науково-дослідницькій діяльності майбутніми керівниками ЗО в умовах магістратури; напрями формування рівнів володіння ІКТ студентів засобами методу спостережень за науково-дослідницькою діяльністю. Одержані шляхом спостережень, результатами бесід зі студентами, повторного анкетування, підсумкового контролю знань, за результатами впровадження спецкурсу, продовжено проведенням експертного опитування викладачів випускових кафедр досліджуваних ЗВО.

Ознайомимося детально з результатами впровадження спецкурсу за когнітивним, процесуально-технологічним, рефлексивно-діяльнісним критеріями.

Для з'ясування рівня володіння ІКТ в науково-дослідницькій діяльності за кожним критерієм опитуваним пропонувалося відповісти і визначити відповідні показники. Оцінювання показників здійснювалося за такими шкалами: 0 балів – невідома, 1 бал – відома, але не застосовую, 2 бали – відома, застосовую, але з перемінним успіхом, 3 бали – застосовую і маю позитивний результат.

Передусім звернемо увагу на взаємозв’язок знання технологій, що, як правило, відомі більшості студентів, з кількісними показниками щодо обізнаності респондентів зі спеціалізованими технологіями. Так процедура створення сайту, технології керування, комп’ютерне моделювання, технології опрацювання даних

(наводимо в порядку збільшення частки необізнаних студентів) студентам не відомі й не застосовуються в різних напрямах науково-дослідницької діяльності.

Наряду з цим анкетування студентів щодо виявлення рівня їх знань за такими ж параметрами здійснювалося на формувальному етапі педагогічного дослідження після впровадження моделі управління науково-дослідницькою діяльністю майбутніх керівників ЗО в умовах магістратури засобами ІКТ (див. додаток З).

Для представлення результатів констатувального (КЕ) (див. додатки В, И) і формувального (ФЕ) (див. додатки К, Л) етапів дослідження було вміщено в графічному вигляді таблиці з відповідними показниками за когнітивним, технологічно-процесуальним та рефлексивно-діяльнісним критеріями, що уможливлює візуальне унаочнення та порівняння показників респондентів у кількісному та відсотковому співвідношенні.

Так компаративний аналіз показників володіння ІКТ у науково-дослідницькій діяльності майбутніх керівників ЗО в умовах магістратури дає можливість виявити та узагальнити відомості таким чином.

Як спостерігаємо, після впровадження спецкурсу, започаткування роботи студентського гуртка «Майбутній керівник освіти», що орієнтував майбутніх керівників ЗО до постійного самовдосконалення та самоорганізації, проведення інтерв'ю зі студентами щодо перспективності отриманого досвіду під час застосування ІКТ у науково-дослідницькій діяльності, кількісні показники рівня володіння ІКТ у науково-дослідницькій діяльності у студентів експериментальної групи змінилися таким чином.

Кількісні параметри показника «*Використання комп'ютерного програмного забезпечення для створення та опрацювання наукових даних*» за когнітивним критерієм у експериментальній групі (ЕГ) мають такий вигляд: кількість респондентів з початковим рівнем зменшилася на 19,75%, у групі із середнім рівнем – збільшилися на 3,70%, у групі із високим рівнем – на 16,05%.

У контрольній групі (КГ) показники в сегменті початкового рівня зменшилися на 13,94%, із середнім рівнем збільшилася кількість студентів на

6,06% та на 7,88% – із високим рівнем володіння ІКТ у науково-дослідницькій діяльності.

Показник *«Використання ІКТ в освітньому процесі, в управлінні ЗВО, у науково-дослідницькій роботі»* проявився зменшенням кількості студентів експериментальної групи в сегменті «початковий рівень» на 24,07%, з середнім рівнем володіння ІКТ у науково-дослідницькій діяльності несуттєво зменшився (1,23%), кількість студентів з високим рівнем володіння ІКТ збільшилася на 25,30%.

У контрольній групі зменшилася кількість студентів з початковим рівнем на 9,09%, з середнім рівнем володіння ІКТ у науково-дослідницькій діяльності несуттєво збільшилася на 1,21%, частка респондентів з високим рівнем володіння ІКТ у науково-дослідницькій діяльності збільшилася на 7,88% (див. табл. 3.2).

Таблиця 3.2

Сформованість рівнів володіння ІКТ у науково-дослідницькій діяльності за когнітивним критерієм у майбутніх керівників закладів освіти в умовах магістратури

Показники	**К-сть майбутніх керівників ЗО (КМ)**		**Рівні володіння ІКТ в НДД**					
			Початковий рівень		**Середній рівень**		**Високий рівень**	
			К-ть	**%**	**К-ть**	**%**	**К-ть**	**%**
Використання комп'ютерного програмного забезпечення для створення та опрацювання наукових даних (див.рис. 3.2)	ЕГ (КЕ)	162	56	34,57%	56	34,57%	50	30,86%
	ЕГ (ФЕ)	162	24	14,82%	62	38,27%	76	46,91%
	КГ (КЕ)	165	54	32,73%	58	35,15%	53	32,12%
	КГ (ФЕ)	165	31	18,79%	68	41,21%	66	40,00%
Різниця	ЕГ	162	**-32**	**-19,75%**	**6**	**3,70%**	**26**	**16,05%**
	КГ	165	**-23**	**-13,94%**	**10**	**6,06%**	**13**	**7,88%**
Використання ІКТ в освітньому процесі, в управлінні ЗВО, у науково-дослідницькій роботі (див. рис. 3.3)	ЕГ (КЕ)	162	65	40,12%	22	13,58%	75	46,30%
	ЕГ (ФЕ)	162	26	16,05%	20	12,35%	116	71,60%
	КГ (КЕ)	165	65	39,39%	26	15,76%	74	44,85%
	КГ (ФЕ)	165	50	30,30%	28	16,97%	87	52,73%
Різниця	ЕГ	162	**-39**	**-24,07%**	**-2**	**-1,23%**	**41**	**25,30%**
	КГ	165	**-15**	**-9,09%**	**2**	**1,21%**	**13**	**7,88%**

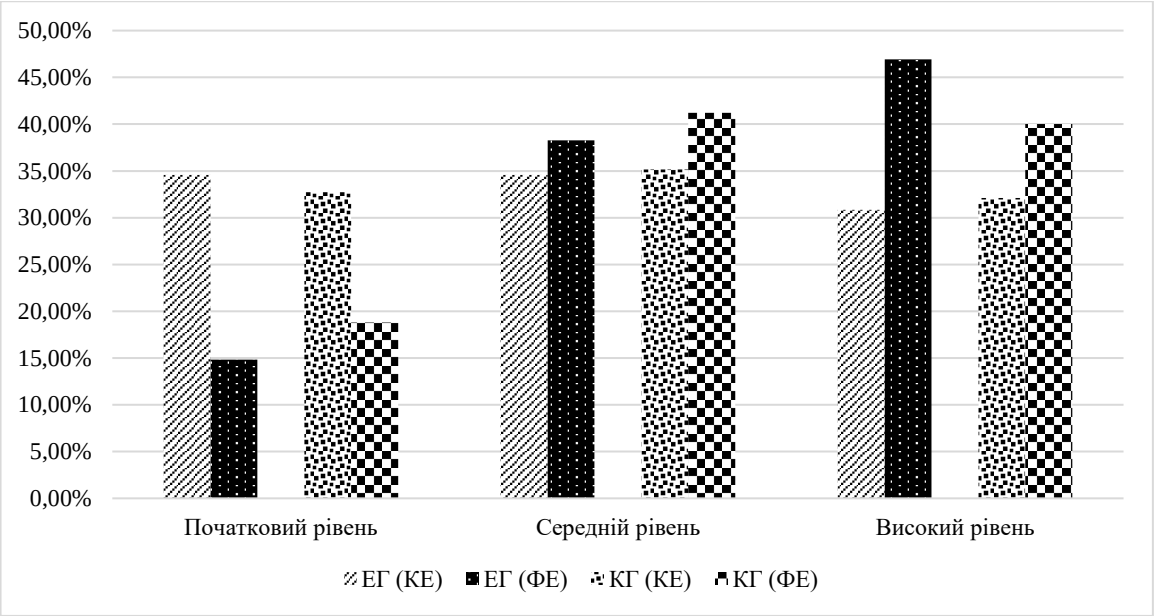

Рис. 3.2. Використання комп'ютерного програмного забезпечення для створення та опрацювання наукових даних експериментальними та контрольними групами

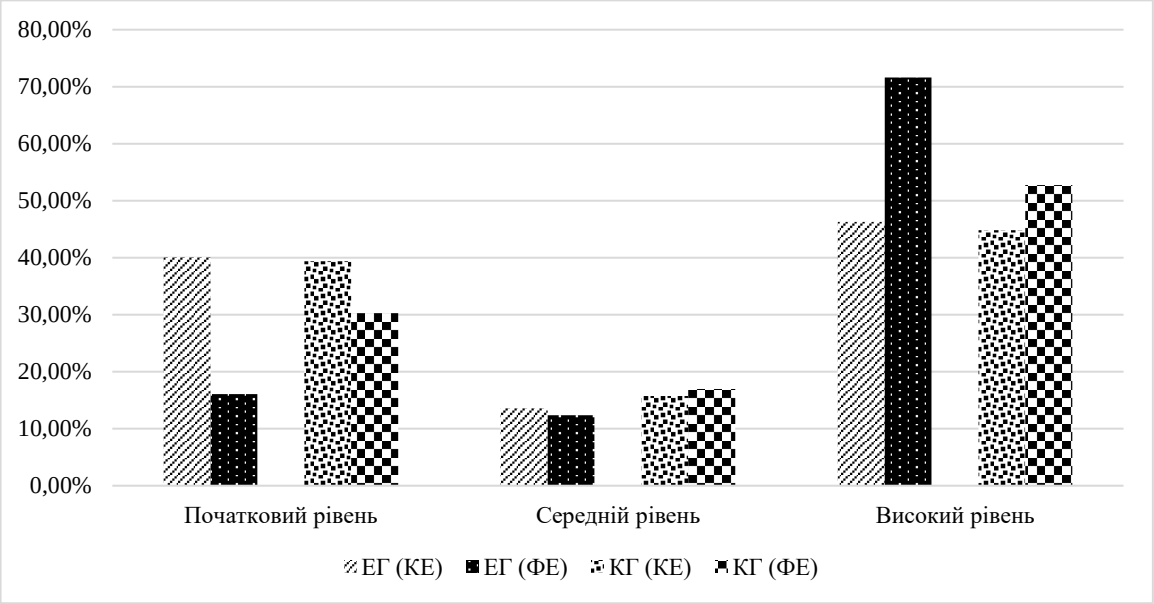

Рис. 3.3. Використання ІКТ в освітньому процесі, в управлінні ЗВО, у науково-дослідницькій роботі експериментальними та контрольними групами

Кількісні параметри показника «*Використання ІКТ під час написання наукових публікацій, наукового дослідження*» в експериментальній групі на підсумковому етапі показують зниження (29,01%) кількості студентів, які перебувають на початковому рівні, зниження (9,26%) числа респондентів із середнім рівнем і значне збільшення (38,27%) кількості осіб, які мають високий рівень володіння ІКТ у науково-дослідницькій діяльності.

Респонденти контрольної групи, що перебувають на початковому рівні за цим показником, мають зменшення показника (13,33%), на середньому рівні – незначне зменшення (1,82%) і на високому рівні – збільшення (15,15%).

Кількісні параметри показника «*Застосування ІКТ для розміщення наукових публікацій в інформаційному середовищі*» в експериментальній групі у студентів із початковим рівнем зменшилися на 42,59%, із середнім рівнем – зменшилися на 10,49% і на 53,08% зросли у групі з високим рівнем володіння ІКТ у науково-дослідницькій діяльності.

У контрольній групі фіксуємо зменшення на початковому рівні на 27,87%, на середньому рівні – незначне зменшення на 0,61% і на високому рівні – збільшення на 28,48% (див. табл. 3.3).

Таблиця 3.3

Сформованість рівнів володіння ІКТ у науково-дослідницькій діяльності за технологічно-процесуальним критерієм у майбутніх керівників закладів освіти

Показники	**К-сть майбутніх керівників ЗО (КМ)**		**Рівні володіння ІКТ в НДД**					
			Початковий рівень		**Середній рівень**		**Високий рівень**	
			К-ть	**%**	**К-ть**	**%**	**К-ть**	**%**
Використання ІКТ під час написання наукових публікацій, наукового дослідження (див. рис. 3.4)	ЕГ (КЕ)	162	55	33,95%	41	25,31%	66	40,74%
	ЕГ (ФЕ)	162	8	4,94%	26	16,05%	128	79,01%
	КГ (КЕ)	165	54	32,73%	41	24,85%	70	42,42%
	КГ (ФЕ)	165	32	19,39%	38	23,03%	95	57,58%
Різниця	ЕГ	162	**-47**	**-29,01%**	**-15**	**-9,26%**	**62**	**38,27%**
	КГ	165	**-22**	**-13,33%**	**-3**	**-1,82%**	**25**	**15,15%**
Застосування ІКТ для розміщення наукових публікацій в інформаційному середовищі (див. рис. 3.5)	ЕГ (КЕ)	162	79	48,77%	28	17,28%	55	33,95%
	ЕГ (ФЕ)	162	10	6,17%	11	6,79%	141	87,04%
	КГ (КЕ)	165	82	49,69%	26	15,76%	57	34,55%
	КГ (ФЕ)	165	36	21,82%	25	15,15%	104	63,03%
Різниця	ЕГ	162	**-69**	**-42,59%**	**-17**	**-10,49%**	**86**	**53,08%**
	КГ	165	**-46**	**-27,87%**	**-1**	**-0,61%**	**47**	**28,48%**

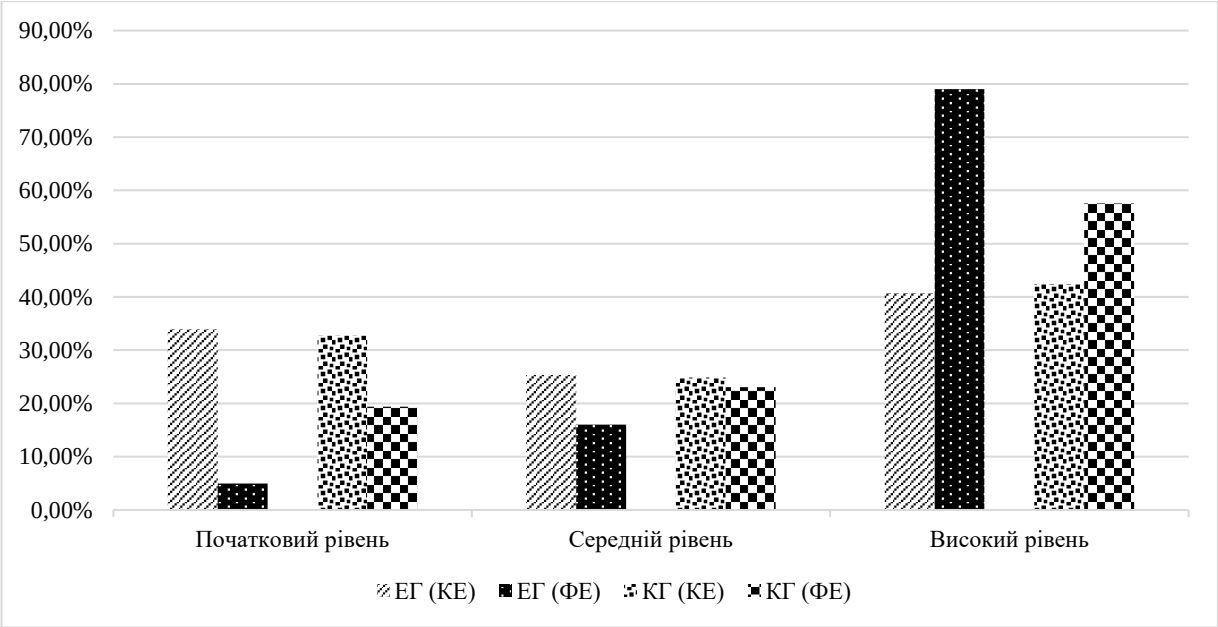

Рис. 3.4. Використання ІКТ під час написання наукових публікацій, наукового дослідження експериментальними та контрольними групами

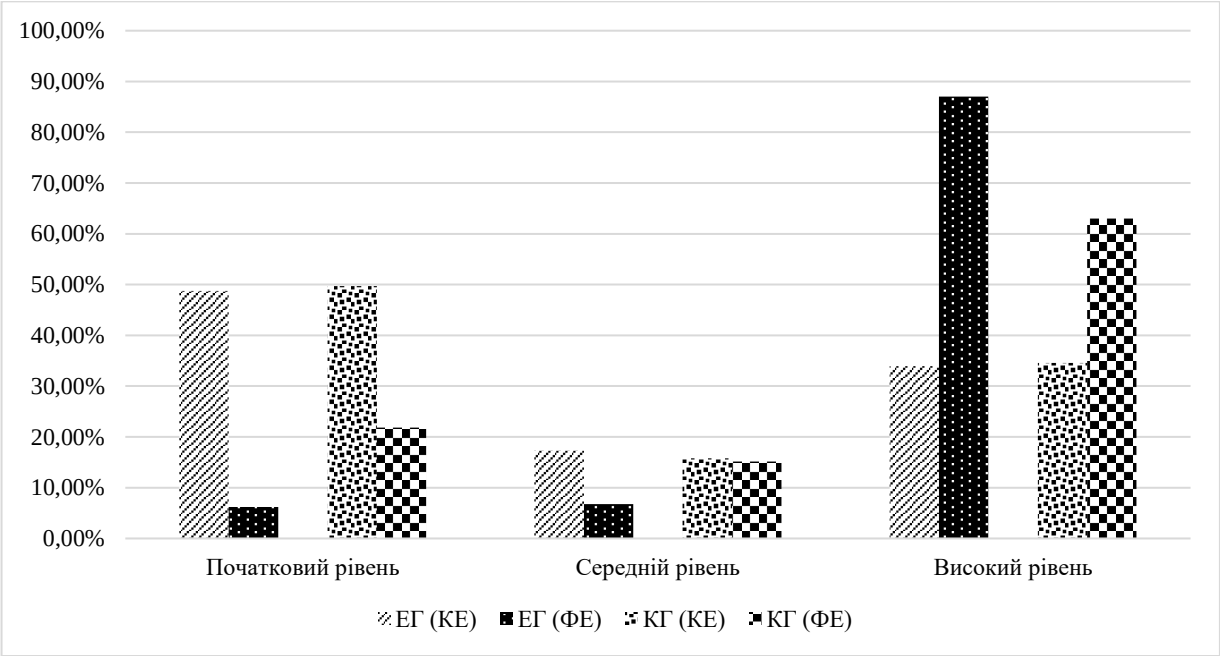

Рис. 3.5. Застосування ІКТ для розміщення наукових публікацій в інформаційному середовищі експериментальними та контрольними групами

Кількісні параметри показника «*Використання комп'ютерних мереж та мережевих ресурсів для наукової комунікації з науковим керівником»* рефлексивно-діяльнісного критерію у студентів експериментальної групи з початковим рівнем володіння інформаційно-комунікаційними технологіями у науково-дослідницькій діяльності зменшилися на 33,33%, з середнім рівнем незначно збільшилися на 0,62% і з високим рівнем зросли на 32,71%.

У контрольній групі, що оволодівала дослідницькими вміннями і науковими знаннями, застосовуючи інформаційно-комунікаційні технології в рамках усталеної наукової моделі освітнього процесу і проведення заходів наукового характеру, кількісні показники вищевказаного показника розподілилися таким чином. Студентів з початковим рівнем стало менше на 17,58%, з середнім рівнем стало більше на 9,70% і з високим рівнем володіння ІКТ у науково-дослідницькій діяльності збільшилося на 7,88%.

У кількісному вимірі результати показника *«Компетентність здійснювати збір, аналіз та систематизацію науково-дослідницьких даних засобами ІКТ»* мають таке вираження: в експериментальній групі студентів з початковим рівнем володіння ІКТ у науково-дослідницькій діяльності зменшилося на 20,99%, із середнім рівнем – зменшилося на 17,28%, із високим рівнем значно виріс відсоток студентів – 38,27%.

У контрольній групі частка студентів з початковим рівнем володіння ІКТ у науково-дослідницькій діяльності зменшилася на 12,12%, із середнім рівнем зменшилася на 5,45% та з високим рівнем зросла на 17,57% (див. табл. 3.4).

Таблиця 3.4

Сформованість рівнів володіння ІКТ у науково-дослідницькій діяльності за рефлексивно-діяльнісним критерієм у майбутніх керівників закладів освіти

Показники	**К-сть майбутніх керівників ЗО (КМ)**		**Рівні володіння ІКТ в НДД**					
			Початковий рівень		**Середній рівень**		**Високий рівень**	
			К-ть	**%**	**К-ть**	**%**	**К-ть**	**%**
Використання комп'ютерних мереж та мережевих ресурсів для наукової комунікації з науковим керівником (див. рис. 3.6)	ЕГ (КЕ)	162	79	48,77%	34	20,99%	49	30,24%
	ЕГ (ФЕ)	162	25	15,44%	35	21,60%	102	62,96%
	КГ (КЕ)	165	80	48,48%	37	22,42%	48	29,10%
	КГ (ФЕ)	165	51	30,91%	53	32,12%	61	36,97%
Різниця	ЕГ	162	**-54**	**-33,33%**	**1**	**0,62%**	**53**	**32,71%**
	КГ	165	**-29**	**-17,58%**	**16**	**9,70%**	**13**	**7,88%**
Компетентність здійснювати збір, аналіз та систематизацію науково-дослідницьких даних засобами ІКТ (див. рис. 3.7)	ЕГ (КЕ)	162	40	24,70%	72	44,44%	50	30,86%
	ЕГ (ФЕ)	162	6	3,70%	44	27,16%	112	69,14%
	КГ (КЕ)	165	37	22,42%	79	47,88%	49	29,70%
	КГ (ФЕ)	165	17	10,31%	70	42,42%	78	47,27%
Різниця	ЕГ	162	**-34**	**-20,99%**	**-28**	**-17,28%**	**62**	**38,27%**
	КГ	165	**-20**	**-12,12%**	**-9**	**-5,45%**	**29**	**17,57%**

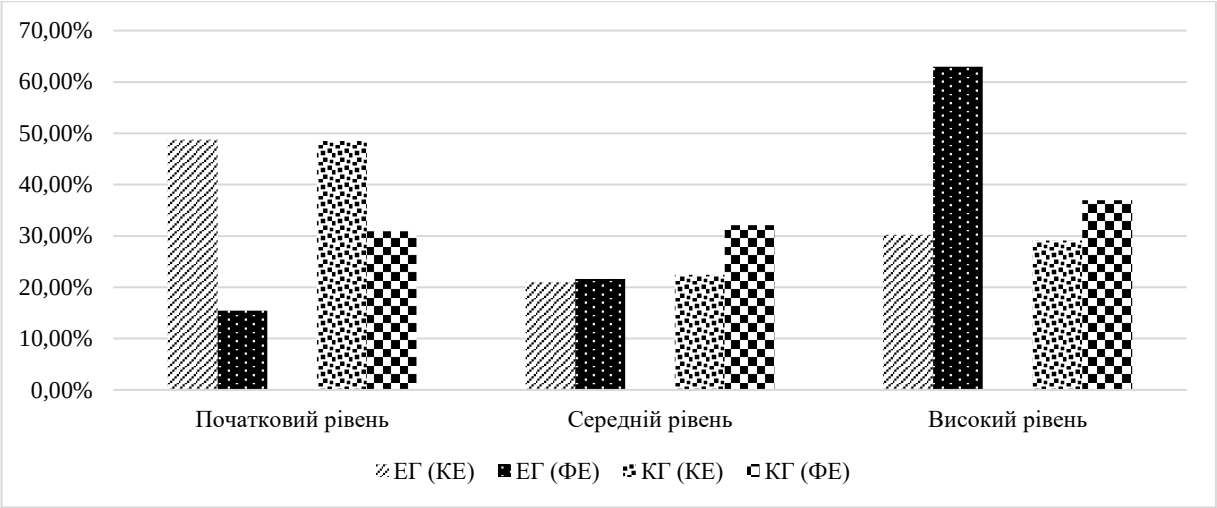

Рис. 3.6. Використання комп'ютерних мереж та мережевих ресурсів для наукової комунікації з науковим керівником експериментальними та контрольними групами

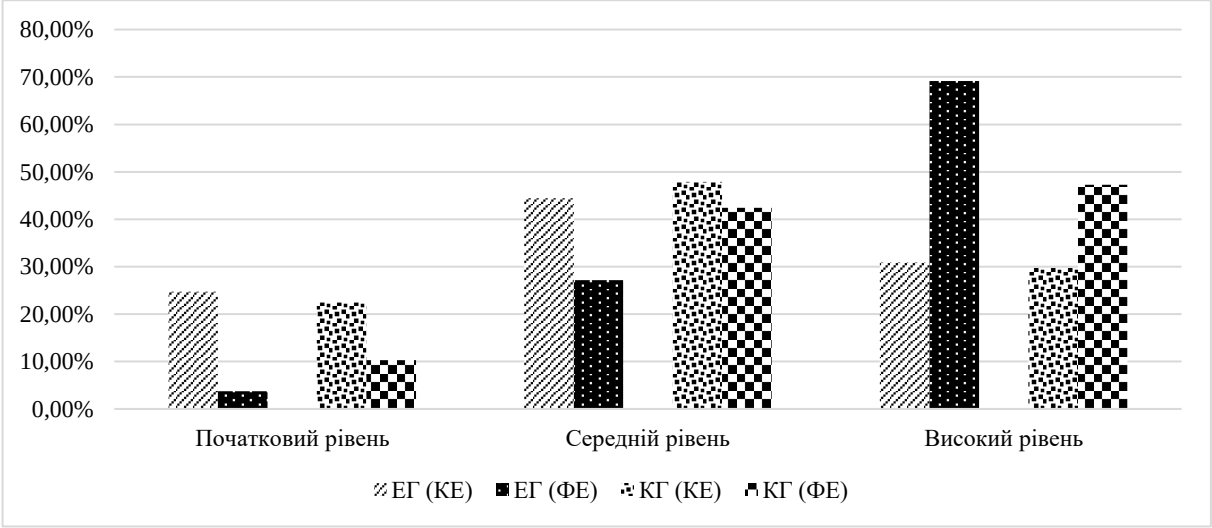

Рис. 3.7. Компетентність здійснювати збір, аналіз та систематизацію науково-дослідницьких даних засобами ІКТ експериментальними та контрольними групами

Вивчаючи та встановлюючи рівень володіння ІКТ у науково-дослідницькій діяльності студентів, у наукових працях та в педагогічній практиці, можемо констатувати, що організація інформаційної взаємодії учасників освітнього процесу поєднує компоненти інформатизації основних видів діяльності суб'єктів НДД. Як вже підкреслювалося на констатувальному етапі дослідження, розв'язання проблеми підготовки майбутніх керівників ЗО до застосування ІКТ у науково-дослідницькій діяльності вбачається у продукуванні електронних носіїв, комп'ютерно-телекомунікаційних технологій, пришвидшенні процесу створення структурованих електронних сховищ даних, підтримки дистанційного освітнього

процесу, розвитку комунікаційної мережі всередині ЗО в багатоконтурному електронному середовищі з функціонуванням інформаційних локацій, що розширюють можливості контролювання й керування НДД у рамках освітнього процесу і поза освітнім процесом.

Узагальнені результати рівнів володіння ІКТ у науково-дослідницькій діяльності за когнітивним, технологічно-процесуальним, рефлексивно-діяльнісним критеріями вміщено в таблиці 3.5.

Таблиця 3.5

Сформованість рівнів володіння ІКТ у науково-дослідницькій діяльності у майбутніх керівників закладів освіти за результатами констатувального та формувального етапів педагогічного експерименту в експериментальних та контрольних групах

Критерії	Динаміка змін											
	Початковий рівень				Середній рівень				Високий рівень			
	ЕГ		КГ		ЕГ		КГ		ЕГ		КГ	
	К-ть	%	К-ть	%	К-ть	%	К-ть	%	К-ть	%	К-ть	%
Когнітивний	-36	-22,22%	-19	-11,52%	2	1,23%	6	3,64%	34	20,99%	13	7,88%
Технологічно-процесуальний	-58	-35,80%	-34	-20,61%	-16	-9,88%	-2	-1,21%	74	45,68%	36	21,82%
Рефлексивно-діяльнісний	-44	-27,16%	-25	-15,15%	-14	-8,64%	4	2,42%	58	35,80%	21	12,73%

Отримані показники передають позитивну динаміку рівнів володіння ІКТ у науково-дослідницькій діяльності. Спостерігаємо значне зменшення студентів у експериментальній групі на початковому рівні за когнітивним критерієм (22,22%), технологічно-процесуальним критерієм (35,80%), рефлексивно-діяльнісним критерієм (27,16%). В контрольній групі на цьому рівні відбулося зменшення студентів – когнітивний критерій (11,52%), технологічно-процесуальний критерій (20,61%), рефлексивно-діяльнісний критерій (15,15%).

На середньому рівні за когнітивним критерієм відбувається незначне збільшення студентів як і в експериментальній групі (1,23%), так і в контрольній групі (3,64%). Однак за технологічно-процесуальним та рефлексивно-діяльнісним критеріями в експериментальній групі відбувається зменшення студентів – 9,88% та 8,64% відповідно. У контрольній групі за технологічно-процесуальним критерієм відбувається незначне зменшення – 1,21% та за рефлексивно-діяльнісним критерієм відбувається незначне збільшення – 2,42%.

У сегменті високого рівня значне зростання частки респондентів експериментальної групи (20,99%, 45,68%, 35,80%) увиразнює становлення сталої кількісної динаміки, в цьому ж сегменті в контрольній групі незначні коливання (7,88%, 21,82%, 12,73%) визначають зміни, що не дають можливості говорити про нові якісні характеристики (див. рис. 3.8).

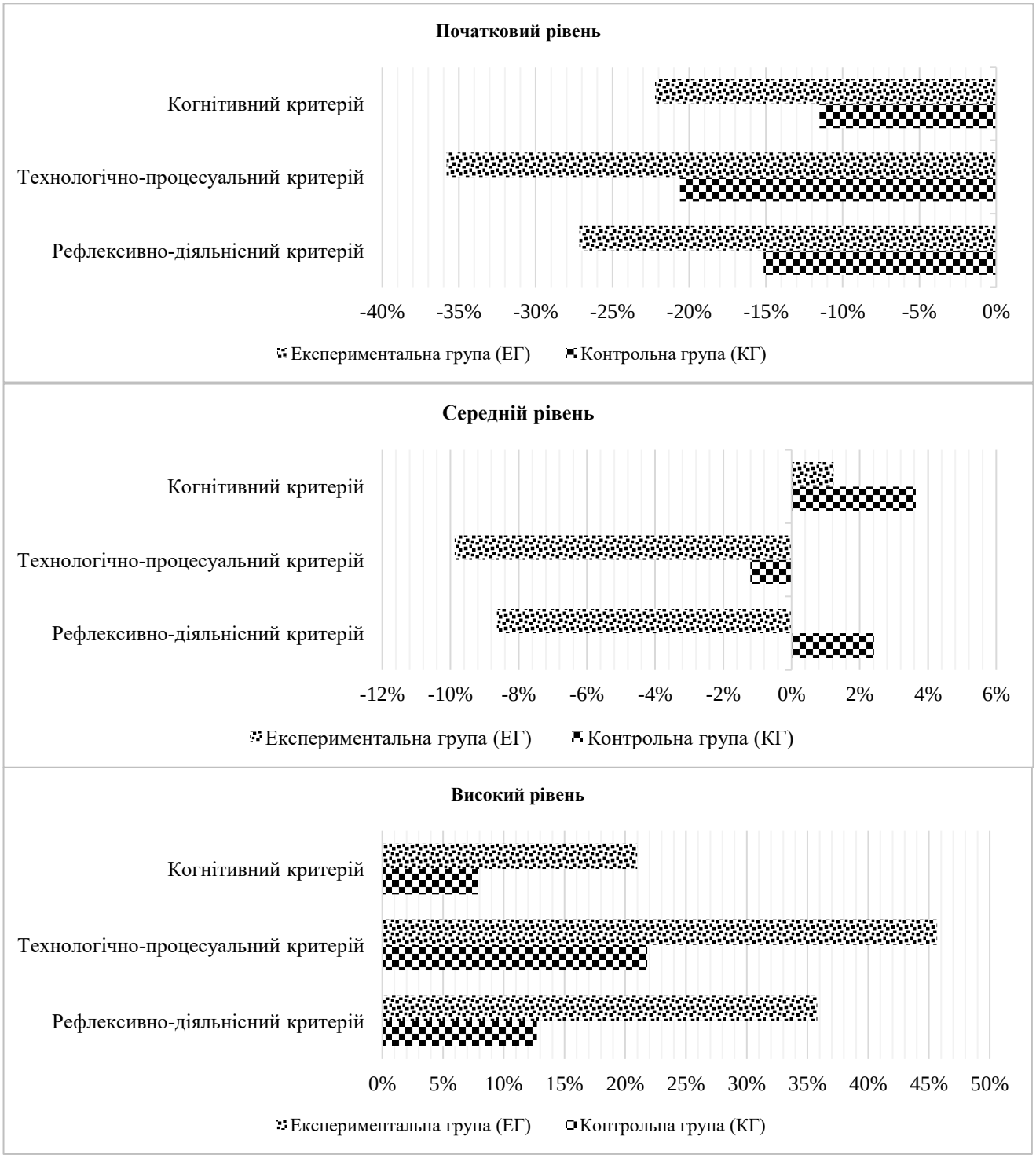

Рис. 3.8. Сформованість рівнів володіння ІКТ у науково-дослідницькій діяльності у майбутніх керівників ЗО за результатами констатувального та формувального етапів педагогічного експерименту в експериментальних та контрольних групах

Науково-дослідницька діяльність майбутнього керівника закладу освіти передбачає безпосередню взаємодію наукового керівника і студента. Науковий керівник має можливість користуватися соціальними мережами, блогами, чатами, рекомендувати посилання у мережі Інтернет, оновлювати БД, оголошувати та проводити online консультації та наукові конференції, у віртуальних лабораторіях.

Формування у майбутніх керівників ЗО позитивного внутрішнього ставлення до застосування ІКТ у науково-дослідницькій діяльності, її реалізація проводиться поетапно. Перший етап – підготовчий. На цьому етапі формувались елементарні уявлення про вимоги до науково-дослідницької діяльності, відбувалося знайомство з науковими керівниками, науковими проблемами, що є актуальними на теперішній час, з нормами оформлення наукових праць, правилами організації педагогічного дослідження. Другий етап полягав у формуванні позитивного ставлення до науково-дослідницької діяльності. Головними завданнями було формування мотивів НДД, інтересу до наукових знань, озброєння майбутніх керівників ЗО способами організації науково-дослідницької діяльності. Третій етап передбачав формування у майбутнього керівника ЗО позитивного ставлення до науково-дослідницької діяльності на основі мотивів соціального значення.

Визначено, що в рамках професійної підготовки майбутніх керівників ЗО, викладання таких дисциплін як «Педагогіка», «Основи наукових досліджень», «Філософія науки», «Педагогіка вищої школи», «Методологія та методика педагогічного дослідження», дає узагальнене теоретично абстраговане навчання від вирішення науково-освітніх проблем у конкретному закладі вищої освіти. Спостереження за освітнім процесом і проведенням наукових заходів і роботою наукових студентських спільнот у позааудиторній роботі дає можливість визначити теоретичний, методичний рівні вирішення проблеми розширення і поглиблення інформаційного забезпечення науково-дослідницької діяльності майбутніх керівників ЗО. Враховуючи означене, впровадження спецкурсу «Організація та проведення науково-дослідницької роботи з майбутніми керівниками закладів освіти в умовах магістратури», який базується на урахуванні програмних результатів навчання, навчальних програмах і планах підготовки

майбутніх керівників ЗО, розроблення в рамках означеного курсу навчальних занять та відповідних видів діяльності дадуть позитивний імпульс для творчого розвитку та самовдосконалення майбутніх фахівців.

Для опрацювання статистичних даних, отриманих у процесі підрахунків, було враховано методологічні підходи науковців, що ґрунтуються на дещо іншій статистичній процедурі підрахунків, які не мають сумісних дотичних ознак з традиційною статистичною обробкою (розрахунок середньоквадратичного відхилення, коефіцієнта варіації), при якій фактично втрачаються індивідуальні показники і середня тенденція часто має формальне вираження діаметрально протилежних напрямів зміни ознак[263]. Підтримання та науково-практичне обґрунтування цього підходу дістало подальшу апробацію в дослідженні О. Галуса[264] і В. Степашка[265].

Зважаючи на викладені чинники та враховуючи певні напрацювання в психолого-педагогічній науці щодо результативності застосування параметричної та непараметричної обробки первинних даних та певний досвід застосування цих моделей вітчизняними науковцями, було взято до уваги й адаптовано до цілей дослідження такі складові:

– безпосереднє віднесення кожного індивідуального значення до певного рівня: високий, середній, початковий;

– розроблення загального принципу «сумації» окремих первинних значень в показник рівня володіння ІКТ у здійсненні науково-дослідницької діяльності;

– розрахунок інтегративних показників за кожним критерієм;

– виявлення характеру розподілу студентів досліджуваних груп за рівнями володіння інформаційно-комунікаційними технологіями в процесі НДД за кожним критерієм;

---

[263] Зданевич, Л. В., 2003. *Адаптація студентів педагогічних училищ до нових умов життєдіяльності*. Кандидат наук. Київ: Інститут педагогіки і психології професійної освіти Академії педагогічних наук України, 242 с.

[264] Галус, О. М., 2009. *Педагогічне управління адаптацією майбутніх учителів у системі ступеневої освіти*: автореф. дис. доктора пед. наук. Київ: Державний вищий навчальний заклад «Університет менеджменту освіти» Академії педагогічних наук України, 44 с.

[265] Степашко, В. О., 2014. *Теорія і практика управління науково-дослідницькою діяльністю студентів вищих навчальних закладів економічного профілю*. Доктор наук. Київ: Інститут педагогіки Національної академії педагогічних наук України, 438 с.

– з'ясування загальних тенденцій перебігу процесу застосування інформаційно-комунікаційних технологій у науково-дослідницькій діяльності у студентів експериментальної та контрольної груп;

– виокремлення відповідних компонентів як пріоритетних у процесі управління НДД та врахування позитивного впливу означених чинників під час планування, організації та опрацювання результатів наукової розвідки.

Для перевірки статистичних гіпотез здійснимо обчислення за критерієм X^2 (критерій Пірсона) для порівняння двох незалежних вибірок за формулою[266]:

$$X^2 = \frac{1}{n_{ег} * n_{кг}} \sum_{i=1}^{n} \frac{(n_{ег} * o_{ег} - n_{кг} * o_{кг})^2}{o_{ег} + o_{кг}}$$

де $n_{ег}$ – число студентів експериментальних груп;

$n_{кг}$ – число студентів контрольних груп;

$o_{ег}$ – число студентів експериментальних груп, які відносяться до відповідних рівнів досліджуваної ознаки;

$o_{кг}$ – число студентів контрольних груп, які відносяться до відповідних рівнів досліджуваної ознаки.

Для порівняння результатів дослідження експериментальної й контрольної груп потрібно визначити значущість відмінності між результатами експериментальної та контрольної груп, що подано в табличному вигляді (див. табл. 3.6).

Таблиця 3.6

Розподіл результатів дослідження за групами та рівнями

Рівні володіння ІКТ у НДД	Експериментальна група (Загальна кількість - 162 студенти)			Контрольна група (Загальна кількість - 165 студентів)		
	КЕ	ФЕ	Різниця	КЕ	ФЕ	Різниця
Високий	58 (35,80%)	112 (69,14%)	54 (33,34%)	59 (35,76%)	82 (49,70%)	23 (13,94%)
Середній	42 (25,93%)	33 (20,37%)	-9 (-5,56%)	45 (27,27%)	47 (28,48%)	2 (1,21%)
Початковий	62 (38,27%)	17 (10,49%)	-45 (-27,78%)	61 (36,97%)	36 (21,82%)	-25 (-15,15%)
Усього	162			165		
	$\mathbf{n_{ег}} =$ 162			$\mathbf{n_{кг}} =$ 165		

[266] Майборода, В. К., Скиба, Ю. А. та Ярошенко, О. Г., 2015. *Теоретичні засади науково-дослідницької діяльності суб'єктів освітнього процесу університетів*: практичний посібник. Київ: Інститут вищої освіти НАПН України, 174 с., с. 113.

Одержані показники педагогічного експерименту передають позитивну динаміку рівнів володіння інформаційно-комунікаційними технологіями у науково-дослідницькій діяльності (констатовано збільшення високого рівня в експериментальній групі на 33,34%, порівняно з контрольною групою – на 13,94%, за середнім рівнем в експериментальній групі відбувається зменшення на 5,56%, порівняно з контрольною групою, де зафіксовано незначне збільшення на 1,21%, відповідно зменшилася кількість здобувачів освіти із початковим рівнем в експериментальній групі на 27,78%, порівняно з контрольною групою – на 15,15%) (див. рис. 3.9).

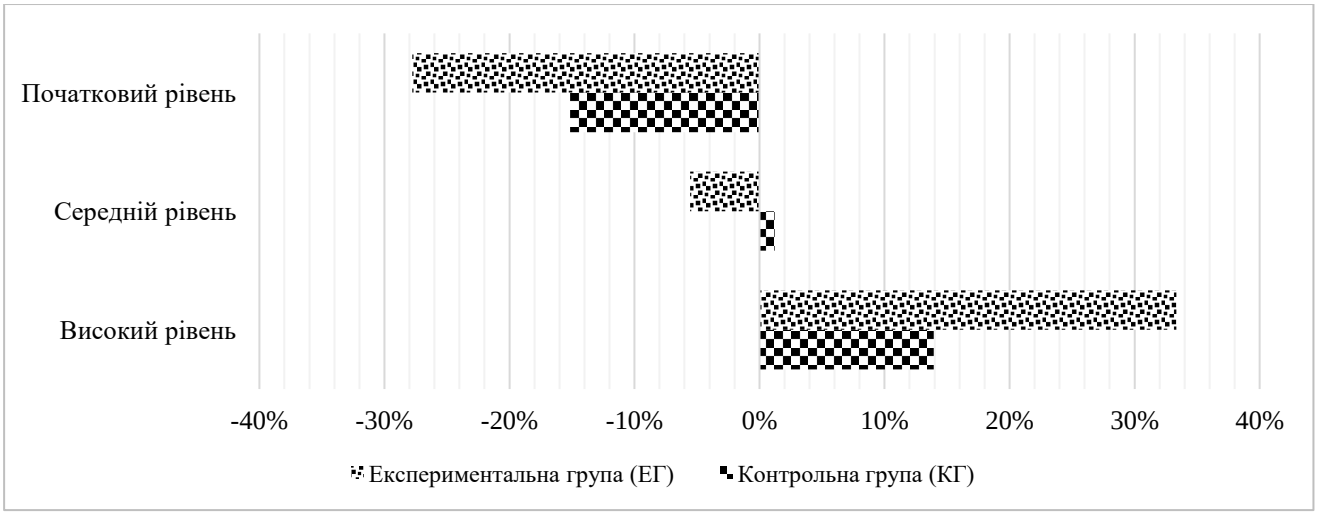

Рис. 3.9. Динаміка рівнів володіння інформаційно-комунікаційними технологіями у науково-дослідницькій діяльності за результатами констатувального та формувального етапів педагогічного експерименту в експериментальних та контрольних групах

Використовуючи критерій X^2, визначимо достовірності експериментальних даних (виміряних у порядковій шкалі з $L = 3$ – «початковий», «середній», «високий»).

У першу чергу робимо обчислення емпіричного значення $X^2_{емп}$ для експериментальної та контрольної груп на констатувальному етапі:

$$X^2_{емп}КЕ = 0{,}20$$

За формулою $U = L - 1$ знаходимо ступінь свободи. Здійснюємо обчислення та отримуємо ступінь свободи $U = 2$.

Щоб знайти критичне значення на довільному рівні значущості α, потрібно звернутися до таблиці 3.7.

Таблиця 3.7

Критичні точки розподілу X^2 (для α=0,05)

U	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
$X^2_{кр}$	3,841	5,991	7,815	9,488	11,070	12,592	14,067	15,507	16,919	18,307

Значення $X^2_{емп}КЕ = 0{,}20$, а критичне значення для $X^2_{кр}$ для рівня значущості 0,05 і U = 2 становить за табличними даними $X^2_{0,05} = 5{,}991$. Отже $X^2_{емп}КЕ < X^2_{0,05}$. Отже, з цього видно, що характеристики порівнюваних вибірок на констатувальному етапі співпадають між собою з рівнем значущості 0,05.

Тепер робимо аналогічні обчислення емпіричного значення $X^2_{емп}$ для експериментальної та контрольної груп на формувальному етапі:

$$X^2_{емп}ФЕ = 13{,}98$$

Отримані результати дають значення $X^2_{емп}ФЕ = 13{,}98$. Враховуючи, що і для цього випадку $X^2_{0,05} = 5{,}991$, отримуємо $X^2_{емп}ФЕ > X^2_{0,05}$.

З отриманих результатів робимо висновок, що характеристики порівнюваних вибірок в експериментальній та контрольній групах на формувальному етапі суттєво відрізняються.

Звідси можемо стверджувати, що отримані результати в експериментальній та контрольній групах мають не випадковий характер і їхня результативність обумовлена комплексними заходами, насамперед введенням в освітній процес спецкурсу, що вплинуло на значну активізацію науково-дослідницької діяльності студентів у закладах вищої освіти.

Для оцінювання показників кожного із названих критеріїв вивчалася думка фахівців, наукові інтереси яких відносяться до сфери проведення науково-дослідницької діяльності студентів та які долучені до наукового керівництва науково-дослідницькими роботами.

Експертне опитування проводилося в два етапи.

Перший – для підготовки і проведення експертного оцінювання в ході дослідження вибрано фахівців, що брали участь в опитуванні; визначено спосіб і процедуру опитування експертів; проведено опитування; проаналізовано дані, отримані від експертів. Було визначено для відбору групу фахівців *(дванадцять)*

спеціалістів з означеної галузі знань. Проведено анкетування за указаними в анкеті (див. додаток М) показниками: 1) використання інформаційно-комунікаційних технологій для планування, аналізу результатів; 2) пошук необхідної літератури в електронній бібліотеці НАПН і інших репозитаріях; 3) дистанційне консультування з допомогою мережевих комунікаторів; 4) використання програмних засобів Google для проведення експериментальної частини дослідження; 5) застосування інформаційно-комунікаційних технологій для оформлення результатів наукових досліджень; 6) керівництво гуртковою роботою, участь у наукових заходах; 7) наукове керівництво магістерськими роботами; 8) застосування автоматичних менеджерів для підготовки посилань і References).

На *другому* етапі, за результатами анкетування кандидатів обрано шість експертів для оцінювання сформованості у студентів умінь застосовувати інформаційно-комунікаційні технології на всіх етапах науково-дослідницької діяльності (див. додаток Н). Для з'ясування ступеня прояву ознак за кожним критерієм, опитуваним кандидатам пропонувалося оцінити показники за такими кількісними параметрами: 1 бал – відома, застосовується іноді, 2 бали – відома, застосовується, але з перемінним успіхом, 3 бали – застосовується і є позитивний результат.

Усереднені показники (середнє арифметичне) вважаються позитивними і такими, які мають якісні показники підтвердження в результатах проміжного і підсумкового тестування знань студентів після впровадження спецкурсу, а також активізації науково-дослідницької роботи студентів у позааудиторний час. У зазначеному контексті було взято до уваги методичні напрацювання фахівців Інституту інформаційно-комунікаційних технологій, зокрема О. Спіріна, щодо встановлення коефіцієнту проявлення відповідного показника (не менше 1,5) (див. табл. 3.8)[267].

[267] Спірін, О. М., 2010. Інформаційно-комунікаційні технології навчання: критерії внутрішнього оцінювання якості. *Інформаційні технології і засоби навчання*, [online] № 19(5). Режим доступу: https://journal.iitta.gov.ua/index.php/itlt/article/view/358 [Дата звернення 10 січня 2018].

Таблиця 3.8

Оцінювання результативності володіння ІКТ у науково-дослідницькій діяльності студентів

Показники	Кількість балів						
	Експерти						Середнє арифметичне
	1	2	3	4	5	6	
Знання про написання наукових статей за допомогою інформації з електронних наукових бібліотек, електронних архівів	2	2	3	2	3	3	2,50
Наявність системи знань про створення наукової публікації та розміщення її у електронних журналах	3	3	3	3	3	3	3,00
Вміння використовувати комп'ютерне програмне забезпечення	3	2	3	3	3	3	2,83
Результативність використання ІКТ в освітньому процесі, в позааудиторній роботі, в самостійній діяльності	2	2	2	3	2	2	2,17
Оприлюднення наукових результатів у вигляді електронних ресурсів	2	3	3	2	3	3	2,67
Уміння здійснювати збір, аналіз та систематизацію науково-дослідницьких даних	2	2	2	1	2	2	1,83

Для вирахування кількісних показників було застосовано формулу визначення середнього арифметичного:

$$\bar{x} = \frac{1}{n}\sum_{i=1}^{n} x_i = \frac{x_1 + x_2 + \cdots + x_n}{n}$$

де $\sum_{i=1}^{n} x_i$ – означає суму x_i, де i набуває значення від 1 до n, а саме: $x_1 + x_2 + \cdots + x_n$.

Підсумовуючи результати формувального етапу педагогічного дослідження, можемо стверджувати: розроблені критерії й показники володіння ІКТ у науково-дослідницькій діяльності майбутніх керівників ЗО визначено за трьома критеріями: когнітивним, процесуально-технологічним, рефлексивно-діяльнісним, кожному з яких відповідають показники: когнітивному – знання про написання наукових статей з допомогою інформації з електронних наукових бібліотек, електронних архівів, наявність системи знань про створення наукової публікації та розміщення її у електронних журналах. Технологічно-процесуальному критерію відповідають показники: вміння використовувати комп'ютерні програми (робота з файлами, текстовим графічним редактором, антивірусними програмами) і результативність

використання ІКТ у освітньому процесі, в позааудиторній роботі, в самостійній діяльності; рефлексивно-діяльнісному – оприлюднення наукових результатів у вигляді електронних ресурсів, уміння здійснювати збір, аналіз та систематизацію науково-дослідницьких даних. Інтегративний характер вищевказаних показників акумулює знаннєвий, діяльнісний складники.

Отримані кількісні і якісні результати в цілому надають емпіричну завершеність і перспективність розроблених й апробованих в науково-освітньому інформаційному просторі закладів вищої освіти спецкурсу, практичного втілення в студентську наукову діяльність нових форм активізації й поглиблення змісту й управління НДД майбутніх керівників ЗО в умовах магістратури засобами ІКТ.

3.2. Шляхи вдосконалення управління науково-дослідницькою діяльністю майбутніх керівників закладів освіти в умовах магістратури засобами інформаційно-комунікаційних технологій

Застосування ІКТ в управлінні науково-дослідницькою діяльністю майбутніх керівників ЗО в умовах магістратури має потужний інформативний за своєю сутністю вплив на формування й удосконалення фахових компетенцій у всіх суб’єктів педагогічної взаємодії, насамперед, у представників зазначеної категорії.

Безумовним та беззаперечним чинником удосконалення фахової компетентності майбутніх керівників ЗО є забезпечення найповнішого застосування інформаційно-комунікаційних технологій у майбутній управлінській діяльності, в основі якої – результативне освоєння можливостей ІКТ у науково-дослідницькій діяльності під час навчання в магістратурі.

Дослідницька робота розглядається як один із засобів фахової підготовки майбутніх керівників ЗО на стратегічному, проєктно-дидактичному, функціонально-операційному та особистісному рівнях.

Стратегічний рівень – упорядкування, систематизація нормативно-законодавчих документів, що регламентують усі напрями й змістові складові

управління науково-дослідницькою діяльністю майбутніх керівників закладів освіти в умовах магістратури засобами ІКТ.

Проєктно-дидактичний рівень – це упорядкування і налаштування проведення НДД під час освітнього процесу і в рамках позааудиторної діяльності студентів.

Функціонально-операційний рівень розуміється як розроблення і найбільш повномасштабне застосування ІКТ, що за своєю сутністю впливають на управління, зміст і структуру проведення НДД. Це, насамперед, і розширення тематики і розроблення принципово нових форм і методів ведення науково-дослідницької діяльності на різноформатних платформах і способах відтворення і репрезентації навчального матеріалу і науково-дослідницького інструментарію, способів аналітичного оброблення і представлення наукових результатів на електронних наукових майданчиках[268].

Особистісний рівень визначається як цілісний за своїм змістом та поліфункціональний за своєю структурою комплекс розроблених навчально-методичних матеріалів – спецкурсу, зокрема, навчально-методичного комплексу означеного курсу, що об’єднує такі компоненти: робочу програму навчальної дисципліни, програму навчальної дисципліни, курс лекцій.

У розробленій авторській моделі управління НДД майбутніх керівників ЗО в умовах магістратури засобами ІКТ представлені функціональні, технологічні способи організації, планування та проведення НДД. Безперечно, складність і неоднозначність можливих ускладнень та виявлення суперечливих тенденцій під час апробації розробленої моделі орієнтує на розроблення відповідних методичних рекомендацій стосовно проведення науково-дослідницької діяльності майбутніх керівників ЗО під час навчання в магістратурі.

Майбутні керівники закладів освіти орієнтовані на безумовне постійне вдосконалення застосування ІКТ в управлінській діяльності закладом освіти, що пов’язане зі сформованими під час навчання в магістратурі навичками і дослідницькими вміннями, теоретичними засадами освітньої інноваційної

---

[268] Шишкіна, М. П., 2008. Інформаційно-комунікаційні технології у педагогічному дослідженні. *Інформаційні технології і засоби навчання*, [online] № 6(2). Режим доступу: https://journal.iitta.gov.ua/index.php/itlt/article/view/130 [Дата звернення 21 лютого 2018].

діяльності, що спираються на новітні методологічні принципи – диджиталізацію освітнього процесу і науково-дослідницької діяльності, що базуються на дослідженнях Л. Даниленко, Г. Єльникової, В. Маслова; становлення теоретичних та практичних засад освітнього менеджменту (В. Степашко, Ф. Хміль).

Науково-методичний супровід управління НДД майбутніх керівників ЗО в умовах магістратури засобами інформаційно-комунікаційних технологій має становити такі концептуальні узагальнення: теорії управління соціально-педагогічними системами, концептуальне положення про інформаційне управління ЗО, теорії освітнього менеджменту, програмно-цільові підходи в управлінні НДД; практична зорієнтованість на відповідність вимогам ринку, економічній доцільності спільних науково-підприємницьких проєктів, генерованих університетськими науковими структурами[269].

Нові освітні стандарти, розроблені в рамках Концепції Нової української школи[270], технології управління науково-дослідницькою діяльністю у рамках стратегічних рішень модернізації змісту всіх ланок управління дають можливість проаналізувати професійні й особистісні настанови і потреби особистості майбутнього керівника ЗО в єдності всіх суб’єктних проявів громадянина, науковця, педагога, керівника, забезпечення доцільності дотримання принципів партнерства, врахування психологічних чинників, що впливають на процес управлінської взаємодії, створення цілісного комплексу наукових методів реалізації творчого, пізнавального потенціалу всіх суб’єктів педагогічної взаємодії в процесі реалізації мети розробленого спецкурсу, комплексної підготовки і проведення роботи студентського наукового гуртка (підрозділ 2.1).

Враховуючи розроблені та застосовувані в процесі проведення науково-дослідницької діяльності майбутніх керівників ЗО засобами ІКТ під час навчання в

---

[269] Гавриловський, С. О., 2016. Методичне забезпечення управління науково-дослідної діяльності студентів у вищому навчальному закладі. В: *Теоретико-методологічні засади професійної підготовки керівників навчальних закладів:* збірник матеріалів Всеукраїнської науково-практичної конференції. Житомир, 29 березня 2016 року. Житомир: ФОП Левковець, с. 74–80.

[270] *Про схвалення Концепції реалізації державної політики у сфері реформування загальної середньої освіти “Нова українська школа” на період до 2029 року*, 2016. Розпорядження Кабінету Міністрів України; Концепція від 14.12.2016 № 988-р [Редакція від 22.08.2018, підстава – 592-2018-р], [online]. Режим доступу: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/988-2016-%D1%80#Text [Дата звернення 19 червня 2019].

магістратурі педагогічні практики і способи підвищення рівня професійної підготовки майбутніх керівників ЗО, можемо викласти основні напрями фахової кваліфікації, які розглядаються як пріоритетні під час розроблення методичних рекомендацій. Зокрема, це формування освітньої і науково-дослідницької складових магістерської освітньо-професійної програми, в структурі якої наукова робота моделює на основі відомих наукових рішень власний спосіб вести науковий пошук, термінологічно правильно формулювати проблеми та розуміти загальні методи і прийоми їхнього вирішення.

В означеному контексті слід виділити основні етапи психолого-педагогічної готовності до змісту наукової роботи як основної структурної складової магістерської освітньо-професійної програми: наукові передумови магістерського дослідження, хід наукового дослідження, рівень вирішення наукових завдань.

Система управління різними видами науково-дослідницької діяльності майбутніх керівників закладів освіти орієнтована на застосування локальних інформаційних блоків, запропонованих Г. Єльниковою[271] та технології використання системи цільового управління В. Гуменюк, в якій науковцем виділяються: координація, синхронізація, вибір оптимальних засобів і методів, що впливатимуть на логічність і послідовність дій щодо впровадження поставлених перед студентами наукових завдань[272].

Базуючись на діяльнісно-орієнтованому підході як найбільш результативному в дослідженні проблематики з питань управління, ключовими напрямами впровадження розробленої моделі управління НДД майбутніх керівників ЗО в умовах магістратури засобами ІКТ було визначено рівні:

– організаційний – виявлення та розроблення шляхів результативності науково-дослідницької діяльності;

---

[271] Єльникова, Г. В., 2005. *Наукові основи адаптивного управління закладами та установами загальної середньої освіти*. Доктор наук. Київ: Центральний інститут післядипломної педагогічної освіти Академії педагогічних наук України, 641 с.

[272] Гуменюк, В. В., 2001. *Інформаційне забезпечення управління загальноосвітнім навчальним закладом*. Кандидат наук. Київ: Центральний інститут післядипломної педагогічної освіти Академії педагогічних наук України, 192 с.

– технологічний – способи орієнтування в комп’ютерних і мережевих сервісах, що формуються на застосуванні транспортних інформаційно-комунікаційних мереж (електронна пошта, соціальні мережі, форуми);

– контентний – електронні бібліотеки, репозитарії, мультимедійний супровід науково-дослідницької роботи;

– функціональний – застосування технологій електронного дистанційного навчання, що підтримують у педагогічних системах електронний освітній контент;

– інноваційний – розроблення структурних складових навчання з урахуванням особливостей викладання спецкурсу на основі теоретичних розвідок і студій фахівців у царині впровадження інформаційно-комунікаційних технологій у процес науково-дослідницької діяльності студентів.

У процесі апробації розробленої моделі управління НДД майбутніх керівників закладів освіти в умовах магістратури засобами ІКТ слід враховувати наявність низки чинників підвищення результативності управління НДД студентів на різних етапах проведення науково-дослідницької роботи, зокрема:

– фаховий рівень підготовки НПП кафедр (індекс цитування, наявність публікацій у наукометричних БД, рівень володіння іноземною мовою);

– організаційний (ступінь і міра доцільності ієрархічних підсистем управління, наявність програмного забезпечення інфраструктури е-наукового супроводу наукових досліджень студентів).

Для результативного володіння ІКТ в управлінні науково-дослідницькою діяльністю майбутніх керівників закладів освіти, необхідно:

– забезпечити оптимальний розвиток пізнавального потенціалу майбутніх керівників ЗО, спрямованого на отримання наукової інформації, пошуку нестандартних управлінських рішень;

– вдосконалювати загальнонаукову і предметну обізнаність та цілісний науково-культурний кругозір, розвивати вольові й морально-психологічні якості студентів;

– оволодіти базовими елементами теорії та методології управління, інноваційними методами освітнього менеджменту.

У зв’язку з вищевикладеними міркуваннями доцільно здійснювати подальше використання всього спектру ІКТ до управління науково-дослідницькою діяльністю майбутніх керівників ЗО під час навчання в магістратурі на основі розробленої та апробованої моделі, згідно з якою науково-дослідницьку складову фахової компетентності слід розглядати у таких вимірах:

– зміст управління НДД (послідовність розроблених змістових елементів аудиторної і позааудиторної діяльності студентів);

– послідовність виконання певних дій, що розглядається в єдності всіх змістових елементів;

– технологічне різноманіття методів і способів вирішення поставленої мети.

На основі вивчення теоретичних джерел, історіографічних розвідок з означеної проблеми, науково-практичних матеріалів з проблеми володіння ІКТ у науково-дослідницькій діяльності студентів та з урахуванням результатів детального аналізу результативності розробленої моделі, було сформульовано орієнтовні правила застосування ІКТ в управлінні науково-дослідницькою діяльністю майбутніх керівників ЗО в умовах магістратури:

1) застосування ІКТ, які використовуються під час проведення науково-дослідницької діяльності як в освітньому процесі, так і в позааудиторній роботі студентів, базується на технологіях різного цільового й інформаційного змісту і відповідного програмного забезпечення;

2) застосування ІКТ на всіх етапах проведення науково-дослідницької діяльності майбутніх керівників ЗО в умовах глобальних та локальних інновацій в освітній діяльності; суттєвих змін і трансформацій набуває науково-дослідницька складова, зміст якої умовно можемо поділити на декілька взаємопов’язаних етапів:

– теоретична підготовка наукових керівників та НПП кафедр з базовими положеннями застосування теорій педагогічного менеджменту в управління науково-дослідницькою діяльністю студентів;

– вироблення навиків володіння ІКТ науковими керівниками та НПП в управлінському циклі здійснення НДД;

– використання й удосконалення діагностичного та моніторингового інструментарію для оцінки рівня та якості управління науково-дослідницькою діяльністю засобами ІКТ;

– здійснення керівництва НДД студентів як основного виду діяльності науково-педагогічного персоналу на рівні кафедри університету.

Встановлено, що види наукової діяльності на рівні кафедри ЗВО є схожими, зокрема у здійсненні організації й проведенні науково-дослідницьких досліджень, підготовки наукових публікацій, організації науково-дослідницької роботи студентів, проведенні наукових конференцій викладачів і студентів.

У результаті осмислення навчального матеріалу, викладеного в спецкурсі, слухачі, майбутні керівники ЗО, будуть ознайомлені з нормативно-законодавчими документами, що регламентують і унормовують сучасні технології освітнього менеджменту засобами ІКТ; пріоритетними науковими підходами до управління НДД майбутніх керівників ЗО; широким спектром теоретичних розробок зарубіжних і вітчизняних науковців з результативного використання інформаційно-комунікаційних технологій в управлінні НДД студентів; широким діапазоном управлінських технологій.

Зміст розробленого спецкурсу є інтегрованим за галузевим, тематичним навантаженням матеріалів, що дотичні філософській, психологічній, економічній складовим теорії освітнього менеджменту. Спецкурс являє собою комплекс навчально-методичних матеріалів, створених і функціонально налаштованих на застосування у віртуальному освітньому середовищі для організації дистанційного навчання на основі ІКТ. Базовими структурними елементами розробленого курсу визначено систему навчально-методичних матеріалів, які згруповано та диференційовано за цільовим призначенням, формою, змістом.

Інформаційна презентаційна складова спецкурсу включає преамбулу (передмову), що передує викладу матеріалу, має ознайомчий характер; загальні відомості, обсяг та тривалість вивчення курсу, прогнозовані результати викладання курсу, вимоги до слухачів та короткий опис організаційної структури навчання, яка орієнтована на виконання соціальних, педагогічних функцій, зокрема, продукує

стійку мотиваційну направленість майбутніх керівників ЗО, наукових керівників НДД до формування постійної зацікавленості всіх суб’єктів науково-дослідницької діяльності в контексті встановлення стійкого зв’язку між змістом навчання і структурою науково-дослідницьких знань та ін. Всі види оцінювання (проміжне, поточне, заключне) заплановано проводити за розробленою системою тестування знань студентів. Як результативний підсумок упровадження спецкурсу, можемо відмітити той факт, що впродовж процесу ознайомлення з навчальним матеріалом, монологічний стиль викладання поступово трансформується в діалоговий формат взаємодії фасилітатора і слухача.

Змістове наповнення веб-сайту, розробленого автором, виконує комунікаційну, регуляторну, міжособистісну функції, що зумовлено низкою завдань, які визначено як пріоритетні на всіх етапах викладання означеного курсу. На етапі практичного застосування і закріплення набутих знань у майбутніх керівників ЗО важливим чинником стає уміння формулювати проблему чітко і зрозуміло, формування дослідницьких навичок та аналітичних здібностей, що суттєво впливатимуть на становлення професійної, особистісної траєкторії особистості студента.

На наступному етапі здійснено вивчення результатів володіння ІКТ в управлінні науково-дослідницькою діяльністю майбутніх керівників ЗО з урахуванням розроблених критеріїв (підрозділи 1.3, 3.1). На вказаному етапі вивчається результативність розробленої автором дослідження моделі управління НДД майбутніх керівників ЗО в умовах магістратури засобами інформаційно-комунікаційних технологій та її впровадження в практичну діяльність університету для досягнення системних змін в усіх ланках управління НДД. Відповідно до поставлених завдань вагомим є налагодження з допомогою відповідних месенджерів зворотного зв’язку, за допомогою якого науковий керівник отримує відповідні імпульси від студентів про необхідність прийняття нових чи продовження застосування наявних ІКТ.

Застосування інформаційно-комунікаційних технологій має відбуватися відповідно до розробленого та обґрунтованого алгоритму дій та методичного

супроводу реалізації моделі управління науково-дослідницькою діяльністю майбутніх керівників ЗО в умовах магістратури засобами ІКТ, що розглянуто в розгорнутому вигляді в підрозділі 2.2. Запропонований алгоритм викладено в усталеній і логічно вивіреній послідовності, яку прийнято використовувати в педагогічних експериментах вітчизняних фахівців, що досліджують питання освітнього менеджменту. Беззаперечною істиною вважається прийнята та унормована практика застосування ІКТ в управлінні науково-дослідницької діяльності, яка трактується в контексті системного бачення природи і сутності науково-дослідницької діяльності як управління певною системою чи підсистемою (школа, клас, аудиторія, педагогічний колектив тощо).

Таким чином, можемо навести алгоритм використання ІКТ в управлінні науково-дослідницької діяльності майбутніх керівників ЗО, що складається з п’яти взаємообумовлених і взаємопов’язаних етапів:

– постановка та діагностика проблемної ситуації, вивчення теоретичних аспектів досліджуваної проблематики;

– впровадження інформаційно-комунікаційних технологій у процес управління науково-дослідницькою діяльністю майбутніх керівників ЗО;

– моніторинг (аналіз, аналітико-синтетичне опрацювання, узагальнення відомостей, контроль) процесу і результатів використання інформаційно-комунікаційних технологій;

– підведення підсумків використання інформаційно-комунікаційних технологій в управлінні науково-дослідницькою діяльністю майбутніх керівників закладів освіти;

– розроблення рекомендацій щодо практичного застосування інформаційно-комунікаційних технологій в управлінні науково-дослідницької діяльності майбутніх керівників ЗО.

Отже, застосування ІКТ в управлінні науково-дослідницькою діяльністю майбутніх керівників ЗО в умовах магістратури є інтегративним цілісним концептом, який, маючи характеристики складного за змістом і структурою процесу, передбачає всесторонній аналіз наявних в електронному науковому

середовищі технологій, які перебувають у постійній динаміці змін у якісному і кількісному вимірі, що, в свою чергу, зумовлює зміну змісту управління науково-дослідницькою діяльністю в усій послідовності його структурних компонентів.

Висновки до третього розділу

У третьому розділі дисертації здійснено експериментальну перевірку результатів упровадження моделі управління науково-дослідницькою діяльністю майбутніх керівників закладів освіти в умовах магістратури засобами інформаційно-комунікаційних технологій та проведено її оцінювання згідно розроблених критеріїв. Узагальнено результати педагогічного експерименту, розроблено методичні рекомендації щодо управління науково-дослідницькою діяльністю майбутніх керівників закладів освіти в умовах магістратури засобами інформаційно-комунікаційних технологій.

Підсумовуючи результати педагогічного експерименту, можемо зазначити, що експеримент проходив у декілька етапів: теоретичний аналіз управління науково-дослідницькою діяльністю майбутніх керівників закладів освіти в умовах магістратури; визначення сучасного стану володіння інформаційно-комунікаційними технологіями в управлінні науково-дослідницькою діяльністю студентів; розроблення моделі управління науково-дослідницькою діяльністю майбутніх керівників закладів освіти в умовах магістратури засобами інформаційно-комунікаційних технологій; підтвердження теоретичних положень за допомогою кількісних і якісних показників і критеріїв.

Формувальний етап педагогічного експерименту був спрямований на вивчення рівня володіння інформаційно-комунікаційними технологіями в управлінні науково-дослідницькою діяльністю майбутніх керівників закладів освіти в процесі впровадження авторської моделі, розроблення та упровадження спецкурсу «Організація та проведення науково-дослідницької роботи з майбутніми керівниками закладів освіти в умовах магістратури». Для участі в педагогічному експерименті було сформовано експериментальну (162 особи) і контрольну

(165 осіб) вибірки студентів, що навчалися в магістратурах Житомирського державного університету імені Івана Франка, Державного закладу вищої освіти «Університет менеджменту освіти», Маріупольського державного університету, Полтавського національного педагогічного університету імені В. Г. Короленка, Класичного приватного університету, Глухівського національного педагогічного університету імені Олександра Довженка.

Отримані результати унаслідок діагностування рівня обізнаності студентів з інформаційно-комунікаційними технологіями і базовими поняттями науково-дослідницької діяльності до і після впровадження розробленої моделі управління науково-дослідницькою діяльністю майбутніх керівників закладів освіти дали можливість диференціювати обізнаність за трьома рівнями: початковий, середній і високий.

Здійснивши аналіз результатів формувального етапу педагогічного експерименту та компаративну оцінку результатів вивчення контрольної та експериментальної груп, було з’ясовано, що рівень володіння інформаційно-комунікаційними технологіями у науково-дослідницькій діяльності студентами експериментальної групи значно вищий, ніж контрольної групи (констатовано збільшення високого рівня в експериментальній групі на 33,34% у порівнянні з контрольною групою – 13,94%, за середнім рівнем в експериментальній групі відбувається зменшення на 5,56% у порівнянні з контрольною групою, де відбувається незначне збільшення на 1,21%, відповідно зменшилася кількість здобувачів освіти із початковим рівнем в експериментальній групі на 27,78% у порівнянні з контрольною групою – 15,15%).

Представлені кількісні і якісні результати в цілому надають емпіричну оцінку й підтверджують доцільність розроблених й апробованих у науково-освітньому інформаційному просторі закладів вищої освіти спецкурсу, практичного втілення в студентську наукову діяльність нових форм активізації й поглиблення змісту й управління науково-дослідницькою діяльністю майбутніх керівників закладів освіти в умовах магістратури засобами інформаційно-комунікаційних технологій.

Підсумовуючи результати проведеного дослідження можемо констатувати, що запропонована модель управління науково-дослідницькою діяльністю майбутніх керівників закладів освіти в умовах магістратури засобами інформаційно-комунікаційних технологій дає змогу систематизувати і прогнозувати нові напрями і методи удосконалення процесу прийняття управлінських рішень усіма науково-педагогічними працівниками під час проведення наукових досліджень різного рівня. Цілісність і системність управління науково-дослідницькою діяльністю студентів досягнута завдяки введенню до освітнього процесу спецкурсу і розширення активних методів впливу на формування у майбутніх керівників закладів освіти дослідницьких умінь, системного наукового мислення, практичних навичок застосовувати інформаційно-комунікаційні технології на всіх етапах і рівнях виконання науково-дослідницької роботи майбутніми керівниками закладів освіти.

Матеріали розділу 3 подано в таких публікаціях автора: [26; 29].

ВИСНОВКИ

У дисертації представлено власне вирішення наукового завдання – управління науково-дослідницькою діяльністю майбутніх керівників закладів освіти в умовах магістратури засобами інформаційно-комунікаційних технологій, що розкрито і виявлено в обґрунтуванні теоретичних засад та експериментальному підтвердженні розробленої авторської моделі управління науково-дослідницькою діяльністю майбутніх керівників закладів освіти в умовах магістратури засобами інформаційно-комунікаційних технологій. Одержані результати дозволяють сформулювати такі висновки:

1. У процесі дослідження здійснено теоретичний аналіз сутності проблеми управління науково-дослідницькою діяльністю майбутніх керівників закладів освіти в умовах магістратури засобами інформаційно-комунікаційних технологій. Здійснено аналіз основних понять дослідження: «управління», «науково-дослідницька діяльність», «інформаційно-комунікаційні технології». Концепт «управління науково-дослідницькою діяльністю майбутніх керівників закладів освіти в умовах магістратури засобами інформаційно-комунікаційних технологій» розуміємо як самостійну, особливим чином зорганізовану систему, що складається із взаємопов’язаних і взаємообумовлених елементів: мети, функцій і методів управління, структурних компонентів науково-дослідницької діяльності, змісту, технологій реалізації і результату, дослідницьких знань, умінь і навичок, що формуються в умовах освітнього процесу і поза освітньою діяльністю, мають вплив на забезпечення особистісного зростання майбутнього керівника закладу освіти, успішного виконання ним соціальних функцій керівника і педагога.

У досліджені обґрунтовано цілісність у концептуальному сенсі поняття «управління науково-дослідницькою діяльністю майбутніх керівників закладів освіти в умовах магістратури засобами інформаційно-комунікаційних технологій», яке, інтегруючи окремі похідні поняття, що входять в його структуру, набирає нове, упорядковане, технологічно, змістовно сконструйоване за змістом і структурою утворення, що визначається і цілеспрямовано проєктується на результативному

формуванні науково-дослідницьких знань, умінь особистості майбутнього керівника в рамках інформаційного науково-освітнього простору закладу вищої освіти.

2. Схарактеризовано сучасний стан управління науково-дослідницькою діяльністю майбутніх керівників закладів освіти в умовах магістратури засобами інформаційно-комунікаційних технологій. Організацію та проведення педагогічного експерименту з дослідження управління науково-дослідницькою діяльністю майбутніх керівників закладів освіти в умовах магістратури засобами інформаційно-комунікаційних технологій презентовано констатувальним, формувальним і підсумковим етапами на базі Житомирського державного університету імені Івана Франка, Державного закладу вищої освіти «Університет менеджменту освіти», Маріупольського державного університету, Полтавського національного педагогічного університету імені В. Г. Короленка, Класичного приватного університету, Глухівського національного педагогічного університету імені Олександра Довженка.

На констатувальному етапі педагогічного експерименту (2017-2018 рр.) здійснено анкетування вибірки здобувачів другого (магістерського) рівня вищої освіти за спеціальністю 073 «Менеджмент» освітньо-професійних програм «Управління навчальним закладом» та «Управління закладом освіти» з метою аналізу стану досліджуваної проблеми, визначення її перспективності й значущості для вітчизняної системи освіти, розроблення методики, здійснення первинної систематизації та узагальнення матеріалів дослідження. Загалом у педагогічному експерименті взяли участь 167 здобувачів другого (магістерського) рівня вищої освіти. У ході дослідження було встановлено, що рівень володіння інформаційно-комунікаційними технологіями у процесі науково-дослідницької діяльності у 35,33% респондентів є високим, у 26,95% студентів виявлено середній рівень та у 37,72% – початковий рівень, що вимагає проведення подальшої діагностичної роботи для верифікації результатів на формувальному та підсумковому етапах дослідження.

3. Окреслено організаційно-педагогічні умови управління науково-дослідницькою діяльністю майбутніх керівників закладів освіти в умовах

магістратури засобами інформаційно-комунікаційних технологій: прискорення пошукових можливостей переробки структурованої наукової інформації, що передбачає оброблення великих масивів інформації; використання в освітньо-наукових цілях реферативних, аналітичних пошукових інструментів для науково-дослідницького пошуку; формування системи мотивації майбутніх керівників закладів освіти, створення системи планування, прогнозування науково-дослідницької діяльності; забезпечення нормативно-правового, методичного, психологічного супроводу його управління; проведення дистанційних курсів, вебінарів, конференцій, тренінгів, майстер-класів для майбутніх керівників закладів освіти під час проходження педагогічної практики; стимулювання розроблення програм розвитку інтелектуального потенціалу майбутніх керівників; надання можливості співпрацювати та комунікувати у різних інформаційних середовищах; репрезентувати результати своєї творчості у спільнотах, що об’єднують науковців з різних країн.

У процесі визначення організаційно-педагогічних умов управління науково-дослідницькою діяльністю майбутніх керівників закладів освіти під час навчання в магістратурі важлива роль відводиться науковому консультуванню; розробленню та впровадженню системи відбору студентів, умотивованих до наукової роботи; розробленню системи морального та матеріального стимулювання, програм розвитку творчих здібностей майбутніх керівників закладів освіти; досягненню високого рівня методологічної компетентності керівництва та професійної компетентності науково-педагогічних працівників підрозділів закладу вищої освіти.

4. Розроблено, науково обґрунтовано та експериментально перевірено результативність моделі управління науково-дослідницькою діяльністю майбутніх керівників закладів освіти в умовах магістратури засобами інформаційно-комунікаційних технологій. Модель орієнтовано на проєктування якісно нової системи здійснення науково-дослідницької діяльності; встановлено взаємозв’язки між цільовим, організаційно-змістовим і результативним блоками моделі.

У структурі цільового блоку визначено та встановлено діалогові зв'язки між суб'єктами управління науково-дослідницькою діяльністю, сформульовано мету й завдання кожної з підсистем на макро- і мікрорівні всієї системи.

Семантичне наповнення організаційно-змістового блоку випливає з мети і завдань цільового блоку і конкретизує його. Елементи організаційно-змістового блоку визначено на основі аналізу структури діяльності кожного суб'єкта на підсистемних рівнях. Трансформація цільових функцій зумовлена видом і формою науково-дослідницької роботи. В організаційно-змістовому блоці наведено методи, засоби, форми, функції, які реалізовуються майбутніми керівниками закладів освіти під час практичної підготовки і власне під час виконання науково-дослідницьких завдань.

Результативний блок дає можливість оцінити дієвість функціонування моделі управління науково-дослідницькою діяльністю майбутніх керівників закладів освіти в умовах магістратури засобами інформаційно-комунікаційних технологій. Як результат упровадження моделі – успішна науково-дослідницька діяльність студентів; зростання конкурентоспроможності майбутніх керівників закладів освіти; підвищення іміджу закладів вищої освіти.

На формувальному етапі педагогічного експерименту (2018-2020 рр.) здійснено перевірку дієвості впровадженої моделі управління науково-дослідницькою діяльністю майбутніх керівників закладів освіти в умовах магістратури засобами інформаційно-комунікаційних технологій та проведено її оцінювання згідно розробленого критеріально-діагностичного апарату. Для участі в педагогічному експерименті на формувальному етапі було сформовано експериментальну (162 особи) і контрольну (165 осіб) вибірки здобувачів другого (магістерського) рівня вищої освіти за спеціальністю 073 «Менеджмент» освітньо-професійних програм «Управління навчальним закладом» та «Управління закладом освіти» в зазначених вище закладах вищої освіти.

Одержані показники педагогічного експерименту передають позитивну динаміку рівнів володіння інформаційно-комунікаційними технологіями у науково-дослідницькій діяльності (констатовано збільшення високого рівня в

експериментальній групі на 33,34%, порівняно з контрольною групою – на 13,94%, за середнім рівнем в експериментальній групі відбувається зменшення на 5,56%, порівняно з контрольною групою, де зафіксовано незначне збільшення на 1,21%, відповідно зменшилася кількість здобувачів освіти із початковим рівнем в експериментальній групі на 27,78%, порівняно з контрольною групою – на 15,15%).

Результати педагогічного експерименту в цілому надають емпіричну завершеність і підтверджують доцільність розроблених й апробованих у науково-освітньому інформаційному просторі закладів вищої освіти спецкурсу, практичного упровадження нових форм активізації й поглиблення змісту й управління науково-дослідницькою діяльністю майбутніх керівників закладів освіти в умовах магістратури засобами інформаційно-комунікаційних технологій.

5. Визначено шляхи вдосконалення управління науково-дослідницькою діяльністю майбутніх керівників закладів освіти в умовах магістратури засобами інформаційно-комунікаційних технологій. У контексті дослідження розроблено та впроваджено в освітній процес закладів вищої освіти спеціалізований курс «Організація та проведення науково-дослідницької роботи з майбутніми керівниками закладів освіти в умовах магістратури», результат викладання якого сприяв розвитку інформаційно-комунікаційної компетентності майбутнього керівника закладу освіти під час проведення науково-дослідницької роботи. Заглиблення в освітньо-наукове середовище у межах вивчення названого спеціалізованого курсу стало можливим завдяки розробленню відповідного навчально-методичного супроводу у вигляді методичних рекомендацій щодо організації науково-дослідницької роботи майбутніх керівників закладів освіти в умовах магістратури, що забезпечило студентів необхідним теоретичним матеріалом, сприяло проведенню семінарських занять і виконанню завдань самостійної роботи.

Викладені наукові результати дають можливість стверджувати про виконання мети і завдань дослідження.

Виконане дослідження не вичерпує усієї складності й багатоплановості вивчення проблеми управління науково-дослідницькою діяльністю майбутніх

керівників закладів освіти в умовах магістратури засобами інформаційно-комунікаційних технологій. Перспективи подальших досліджень вбачаємо у розробці теоретичних основ застосування мережевих технологій і сервісів у професійній підготовці майбутніх керівників закладів освіти в умовах розвитку електронної педагогіки; здійсненні самоосвітньої діяльності майбутніх керівників закладів освіти засобами мережевих технологій; вивченні зарубіжного досвіду управління науково-дослідницькою діяльністю майбутніх керівників закладів освіти; дослідженні педагогічних умов, які сприяють формуванню науково-дослідницької компетентності майбутніх керівників закладів освіти.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Алексюк, А. М., 1998. *Педагогіка вищої освіти України. Історія. Теорія*: підручник для студентів, аспірантів та молодих викладачів навчальних закладів. Київ: Либідь, 560 с.
2. Альошкіна, Л. П. та Новак, І. М., 2021. Особливості організації та перспективи розвитку науково-дослідної роботи здобувачів вищої освіти у вітчизняних закладах вищої освіти. *Електронний журнал «Ефективна економіка»*, [online] №2. Режим доступу: http://www.economy.nayka.com.ua/pdf/2_2021/103.pdf [Дата звернення 10 липня 2021].
3. Андрощук, І. М., 2013. Управління мотивацією професійного розвитку педагога в умовах регіональної системи післядипломної педагогічної освіти. *Педагогічний альманах*, № 20, с. 183–188.
4. Андрощук, І. М., 2014. Створення регіональної системи неперервної освіти педагога: управлінський аспект. *Імідж сучасного педагога*, № 10(149), с. 18–22.
5. Базелюк, В. Г., 2007. Дослідницькі методи в управлінській діяльності керівника ЗНЗ. *Гуманітарний вісник ДВНЗ «Переяслав-Хмельницький державний педагогічний університет імені Григорія Сковороди»:* науково-теоретичний збірник. Переяслав-Хмельницький, с. 31–36.
6. Береза, А. М., 2001. *Основи створення інформаційних систем*. Київ: КНЕУ, 205 с.
7. Бєляєв, Ю. І. та Стеценко, Н. М., 2010. Науково-дослідна діяльність студентів у структурі роботи університету. *Педагогічний альманах*, № 6, с. 188–191.
8. Биков, В. Ю., 2008. *Моделі організаційних систем відкритої освіти*: монографія. Київ: Атіка, 684 с.
9. Биков, В. Ю., 2012. Інноваційний розвиток засобів і технологій систем відкритої освіти. *Сучасні інформаційні технології та інноваційні методики навчання в підготовці фахівців: методологія, теорія, досвід, проблеми*, № 29, с. 32–40.

10. Білоус, О. В., Гриценчук, О. О., Іванюк, І. В., Кравчина, О. Є., Лещенко, М. П., Малицька, І. Д., Морзе, Н. В., Овчарук, О. В., Рождественська, Д. Б., Сороко, Н. В., Тимчук, Л. І., Ткаченко, В. А., Шиненко, М. А. та Яцишин, А. В., 2014. *Формування інформаційно-комунікаційних компетентностей у контексті євроінтеграційних процесів створення інформаційного освітнього простору*: посібник. Київ: Атіка, НАПН України, 212 с.
11. Бусел, В. Т. ред., 2002. *Великий тлумачний словник сучасної української мови*. Київ; Ірпінь: ВТФ «Перун», 1440 с.
12. Візнюк, В. В., 2016. Експериментальна модель формування професійної надійності майбутніх керівників навчальних закладів. *Педагогічні науки: теорія, історія, інноваційні технології*, № 2(56), с. 10–17.
13. Вітвицька, С. С., 2004. Теоретичні засади підготовки магістрів в умовах ступеневої педагогічної освіти. *Вісник Житомирського державного університету імені Івана Франка*, № 19, с. 69–71.
14. Вітвицька, С. С., 2005. *Практикум з педагогіки вищої школи:* навчальний посібник за модульно-рейтинговою системою навчання для студентів магістратури. Київ: Центр навчальної літератури, 396 с.
15. Воробйова, О. П., Гриценко, М. В., Луговий, В. І., Оржель, О. Ю., Слюсаренко, О. М., Ставицький, А. В., Таланова, Ж. В., Ткаченко, В. П. та Трима, К. А., 2017. *Світоглядні пріоритети гуманізації вищої освіти*. Київ: Інститут вищої освіти НАПН України, 229 с.
16. Ворон, О. Г., 2019. *Управління розвитком інформаційної культури директора загальноосвітнього навчального закладу в післядипломній освіті*. Кандидат наук. Київ: Державний вищий навчальний заклад «Університет менеджменту освіти» Національної академії педагогічних наук України, 380 с.
17. Воронкін, О. С., 2011. *Основи використання інформаційно-комп'ютерних технологій в сучасній вищій школі*: навчальний посібник з дисципліни "Комп'ютерні технології в науці й освіті". Луганськ: Вид-во ЛДІКМ, 156 с.
18. Гавриловський, С. О., 2016. Методичне забезпечення управління науково-дослідної діяльності студентів у вищому навчальному закладі. В: *Теоретико-*

методологічні засади професійної підготовки керівників навчальних закладів: збірник матеріалів Всеукраїнської науково-практичної конференції. Житомир, 29 березня 2016 року. Житомир: ФОП Левковець, с. 74–80.

19. Гавриловський, С. О., 2017. Науково-дослідна діяльність майбутніх керівників загальноосвітніх навчальних закладів у процесі магістерської підготовки: пошуки нових можливостей. *Вісник Житомирського державного університету імені Івана Франка: науковий журнал. Педагогічні науки*, № 4(90), с. 33–37.
20. Гавриловський, С. О., 2017. Теоретичний аспект науково-дослідної діяльності майбутніх керівників ЗНЗ засобами ІКТ. В: *Інноваційний менеджмент у закладах освіти:* збірник матеріалів Всеукраїнської науково-практичної конференції, Ч.1. Житомир, 21 березня 2017 року. Житомир: ФОП Левковець, с. 103–106.
21. Гавриловський, С. О., 2018. Управління науково-дослідницькою діяльністю студентів у процесі магістерської підготовки: теоретичний аспект. В: *Управління закладами освіти на засадах акмеологічного підходу:* збірник матеріалів Всеукраїнської науково-практичної конференції, Ч.1. Житомир, 16 березня 2018 року. Житомир: ФОП Левковець, с. 94–105.
22. Гавриловський, С. О., 2019. Модель управління науково-дослідницькою діяльністю майбутніх керівників закладів освіти засобами ІКТ: проблеми і перспективи застосування. *Педагогіка формування творчої особистості у вищій і загальноосвітній школах*, № 67, Т.1, с. 18–23.
23. Гавриловський, С. О., 2019. Практичне застосування інформаційно-комунікаційних технологій до науково-дослідницької діяльності майбутніх керівників закладів освіти. *Теорія та методика управління освітою,* [online] Т.1(22). Режим доступу: http://umo.edu.ua/images/content/nashi_vydanya/metod_upr_osvit/v_22/Гавриловс_кий.pdf [Дата звернення 11 грудня 2019].
24. Гавриловський, С. О., 2019. Проблема проведення науково-дослідницької діяльності студентів засобами інформаційно-комунікаційних технологій у вітчизняному і зарубіжному науковому дискурсі. *Витоки педагогічної майстерності: журнал. Серія «Педагогічні науки»*, № 24, с. 43–49.

25. Гавриловський, С. О., 2020. Впровадження моделі управління науково-дослідницькою діяльністю майбутніх керівників закладів освіти. *Адаптивне управління: теорія і практика. Серія «Педагогіка,* [online] №8(15). Режим доступу: https://amtp.org.ua/index.php/journal/article/view/197/215 [Дата звернення 09 червня 2020].
26. Гавриловський, С. О., 2020. Методичні аспекти формування дослідницьких умінь майбутніх керівників закладів освіти засобами інформаційно-комунікаційних технологій. В: *Нова українська школа: початок реформ:* збірник тез доповідей ІІ Всеукраїнської науково-практичної конференції. Маріуполь, 27 березня 2020 року. Маріуполь: МДУ, с. 216–219.
27. Гавриловський, С. О., 2022. *Методичні рекомендації щодо організації проведення науково-дослідницької роботи майбутніх керівників закладів освіти в умовах магістратури для підготовки здобувачів другого (магістерського) рівня вищої освіти галузі знань 07 «Управління та адміністрування», спеціальності 073 «Менеджмент», освітньо-професійних програм «Управління навчальним закладом» та «Управління закладом освіти»*. Житомир: Вид-во Житомирського держ. ун-ту імені І. Франка, 32 с.
28. Гавриловський, С. О., 2022. *Програма спеціалізованого курсу «Організація та проведення науково-дослідницької роботи з майбутніми керівниками закладів освіти в умовах магістратури» для підготовки здобувачів другого (магістерського) рівня вищої освіти галузі знань 07 «Управління та адміністрування», спеціальності 073 «Менеджмент», освітньо-професійних програм «Управління навчальним закладом» та «Управління закладом освіти»*. Житомир: Вид-во Житомирського держ. ун-ту імені І. Франка, 10 с.
29. Гавриловський, С. О., 2022. Формування персонального бренду менеджера освіти. В: *Інноваційні наукові дослідження у галузі педагогіки та психології:* матеріали Міжнародної науково-практичної конференції. Запоріжжя, 11–12 лютого 2022 р. Запоріжжя: Класичний приватний університет, с. 61–64.
30. Гаєвський, Б. А., 1997. *Основи науки управління*. Київ: МАУП, 110 с.

31. Галус, О. М., 2009. *Педагогічне управління адаптацією майбутніх учителів у системі ступеневої освіти*: автореф. дис. доктора пед. наук. Київ: Державний вищий навчальний заклад «Університет менеджменту освіти» Академії педагогічних наук України, 44 с.

32. Глуховська, Н. А., 2015. Застосування мультимедійних технологій у професійній підготовці майбутніх керівників навчальних закладів. *Актуальні проблеми педагогіки, психології та професійної освіти*, [online] №1, с. 30–34. Режим доступу: http://journals.uran.ua/apppfo/article/view/52588 [Дата звернення 05 січня 2018].

33. Гончаренко, С. У., 2003. *Методика навчання і наукових досліджень у вищій школі*. Київ: Вища школа, 323 с.

34. Грабовський, В. А., 2004. Модель державно-громадського управління районною системою загальної середньої освіти з моніторинговим супроводом. *Вісник Національної академії державного управління при Президентові України*, № 4, с. 355–363.

35. Гриневич, Л., Елькін, О., Калашнікова, С., Коберник, І., Ковтунець, В., Макаренко, О., Малахова, О., Нанаєва, Т., Усатенко, Г., Хобзей, П. та Шиян, Р., 2016. *Нова українська школа: Концептуальні засади реформування середньої школи*, [online]. Режим доступу: https://mon.gov.ua/storage/app/media/zagalna%20serednya/nova-ukrainska-shkola-compressed.pdf [Дата звернення 27 вересня 2017].

36. Гриньова, М. В., 2018. Професійна підготовка майбутніх учителів природничих спеціальностей до дослідницької діяльності. *Імідж сучасного педагога*, Випуск 1 (178), с. 13–18.

37. Гриньова, М., Жданова-Неділько, О., 2019. Підготовка керівника Нової української школи до партнерської взаємодії з суб’єктами освітнього середовища. *Витоки педагогічної майстерності*, Випуск 23 (Серія «Педагогічні науки»), с. 62–66.

38. Гуменюк, В. В., 2001. *Інформаційне забезпечення управління загальноосвітнім навчальним закладом*. Кандидат наук. Київ: Центральний інститут післядипломної педагогічної освіти Академії педагогічних наук України, 192 с.
39. Даниленко, Л. І., 1998. *Модернізація змісту, форм та методів управлінської діяльності директора загальноосвітньої школи*: монографія. Київ: Логос, 140 с.
40. Дем'яненко, Н. М. та Кравченко, І. М., 2010. *Учительські інститути в системі педагогічної освіти України (друга половина XIX–початок XX ст.)*: монографія. Київ: Фенікс, 512 с.
41. Державний архів м. Києва. *О разрешении орд. проф. университета Седину прчесть лекции о драматической поэзии: испанской, английской, немецкой» (1858 р.)*. Ф. 16 «Киевский университет», Оп. 297, спр. 20.
42. Дивак, В. В., 2007. Інформаційно-комунікаційні технології в професійній діяльності директора школи. *Інформаційні технології і засоби навчання*, [online] № 2(1). Режим доступу: https://journal.iitta.gov.ua/index.php/itlt/article/view/276 [Дата звернення 21 серпня 2019].
43. Дівінська, Н. О. та Дяченко, Н. О., 2016. *Реалізація науково-дослідницької діяльності суб'єктів навчально-виховного процесу університетів*: методичні рекомендації. Київ, 26 с.
44. Драч, І. І., 2013. Аналіз досвіду підготовки майбутніх викладачів вищої школи в умовах магістратури. *Збірник наукових праць Військового інституту Київського національного університету імені Тараса Шевченка*, № 42, с. 138–144.
45. Дубасенюк, О. А., 2014. Інновації в сучасній освіті. В: *Інновації в освіті: інтеграція науки і практики:* збірник науково-методичних праць. Житомир, с. 12–28.
46. Дурняк, Б. В., Мельников, О. В., Артюшин, Л. М., Бабак, В. П. та Гуржій, А. М., 2005. *Системи оброблення та передавання інформації*: російсько-український тлумачний словник: в 2-х т, Т.1: А-П. Львів: Українська академія друкарства, 422 с.
47. Єльникова, Г. В., 1999. *Наукові основи розвитку управління загальною середньою освітою в регіоні*: монографія. Київ: ДАККО, 303 с.

48. Єльникова, Г. В., 2005. *Наукові основи адаптивного управління закладами та установами загальної середньої освіти*. Доктор наук. Київ: Центральний інститут післядипломної педагогічної освіти Академії педагогічних наук України, 641 с.

49. Єріна, А. М., 2004. *Методологія наукових досліджень*: навчальний посібник. Київ: Центр навчальної літератури, 212 с.

50. Єфремов, С. В., 2007. З досвіду управління науково-дослідною роботою студентів у ВНЗ України у 50-60 роки ХХ століття. *Теорія та методика навчання та виховання*, № 19, с. 54–59.

51. Єфремов, С. В., 2008. Досвід організації науково-дослідної роботи студентів Києво-Могилянської академії. *Педагогіка, психологія та медико-біологічні проблеми фізичного виховання і спорту:* наукова монографія, № 2. Харків: ХДАДМ (ХХПІ), с. 56–58.

52. Жалдак, М. І., 1991. Проблема інформатизації навчального процесу в школі і в вузі. В: *Сучасна інформаційна технологія в навчальному процесі:* збірник наукових праць. Київ: КДПІ ім. М. П. Драгоманова, с. 3-16.

53. Жалдак, М. І., 2013. Проблеми інформатизації навчального процесу в середніх і вищих навчальних закладах. *Комп'ютер у школі та сім'ї*, № 3(107), с. 8–15.

54. Жебровський, Б. М., 2002. *Формування професійної готовності директора школи до управління якістю освіти*: автореф. дис. кандидата пед. наук. Київ: Інститут педагогіки і психології професійної освіти Академії педагогічних наук України, 20 с.

55. Зданевич, Л. В., 2003. *Адаптація студентів педагогічних училищ до нових умов життєдіяльності*. Кандидат наук. Київ: Інститут педагогіки і психології професійної освіти Академії педагогічних наук України, 242 с.

56. Зінчук, Н. А., 2008. Інформаційно-аналітична компетентність менеджера: значення у професійній управлінській діяльності та передумови формування у ВНЗ. *Інформаційні технології і засоби навчання*, [online] № 7(3). Режим доступу: https://journal.iitta.gov.ua/index.php/itlt/article/view/108 [Дата звернення 28 квітня 2018].

57. Іванова, С. М., 2016. Інформаційно-аналітична підтримка науково-педагогічних досліджень (зарубіжний та вітчизняний досвід). *Інформаційні технології і засоби навчання*, [online] № 53(3), с. 164–177. Режим доступу: https://journal.iitta.gov.ua/index.php/itlt/article/view/1426 [Дата звернення 23 лютого 2018].
58. Калініна, Л. М., 2008. *Інформаційне управління загальноосвітнім навчальним закладом: системи, процеси, технології*: монографія. Київ: Інформавтодор, 472 с.
59. Калініна, Л. М., Островерхова, Н. М., Остапенко, А. Ф. Онаць, О. М. та Паращенко, Л. І., 2002. *Теоретико-прикладні аспекти управління закладами освіти*: науково-методичний посібник. Київ: ПП Компанія "Актуальна освіта", 310 с.
60. Камша, В. П., Камша, Л. С. та Камша, Ю. В., 2010. Про кібернетику другого етапу НТР. В: *Складні системи і процеси*, № 1(17). Запоріжжя, с. 25-41.
61. Кельдер, Т. Л., 2005. *Інформаційні системи та технології в економіці*. Київ: Інфра, 112 с.
62. Кірдан, О. Л., 2012. Наукова діяльність українських університетів в управлінському дискурсі (1802-1917 рр.). *Вісник Житомирського державного університету імені Івана Франка. Педагогічні науки*, № 65, с. 76–80.
63. Ковальчук, О. М., 2016. *Підготовка магістрів гуманітарних спеціальностей до інноваційної професійної діяльності в умовах ступеневої освіти*. Кандидат наук. Луцьк: Східноєвропейський національний університет імені Лесі Українки, 268 с.
64. Козак, Н. Л., 2010. Організація наукової діяльності студентів в університеті. *Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка: Філософія. Політологія*, № 94–96, с. 71–76.
65. Козловський, Ю. М., 2012. *Моделювання наукової діяльності вищого навчального закладу: теоретико-методологічний аспект*: монографія. Львів: СПОЛОМ, 484 с.

66. Красильник, Ю. С., 2012. *Психолого-педагогічні умови інформаційно-технологічного забезпечення підготовки майбутнього викладача в умовах магістратури*: методичні рекомендації. Київ: Інститут педагогічної освіти і освіти дорослих НАПН України, 38 с.

67. Кремень, В. Г., 2003. Доповідь на підсумковій колегії Міністерства освіти і науки. *Освіта України*, № 47. с. 1–10.

68. Крупський, Я. В. та Михалевич, В. М., 2010. *Тлумачний словник з інформаційно-педагогічних технологій*: словник. Вінниця: ВНТУ, 72 с.

69. Кузьмінський, А. І., 2003. *Теоретико-методологічні засади післядипломної педагогічної освіти в Україні*. Доктор наук. Київ: Інститут педагогіки і психології професійної освіти Академії педагогічних наук України, 481 с.

70. Культурне будівництво в Українській РСР, 1960. *Важливіші рішення Комуністичної партії і Радянського уряду (1917-1959 рр.)*: збірник документів в 2-х т., Т.1. Київ, 884 с.

71. Кухаренко, В. М., 2012. Про систему дистанційного навчання у відкритому дистанційному курсі. *Інформаційні технології в освіті*, № 11, с. 32–42.

72. Лаврентьєва, Г. П. та Шишкіна, М. П., 2007. *Методичні рекомендації з організації та проведення науково-педагогічного експерименту*. Київ: ІІТЗН НАПН України, 72 с.

73. Лаврут, О. О., 2009. Діяльність студентів у гуртках у 20-х рр. ХХ ст. *Наукові праці Чорноморського державного університету імені Петра Могили. Сер.: Історія*, Т.115, № 102, с. 27–35.

74. Лебединець, Г. М., 2015. Тенденції наукових досліджень у ВНЗ України (60-90х рр. ХХ ст.). *Вища освіта України: Теоретичний та науково-методичний часопис. Додаток 1: Інтеграція вищої освіти і науки*, № 3, с. 113–116.

75. Левицька, Н. М., 2012. Законодавча політика царизму в галузі вищої гуманітарної освіти України (друга половина ХІХ–початок ХХ ст.). *Гілея: науковий вісник:* збірник наукових праць, № 56(1), с. 58–81.

76. Левченко, Т. І., 2011. *Мотивація суб'єкта в різних видах діяльності*: монографія. Вінниця: Нова Книга, 448 с.

77. Майборода, В. К., Скиба, Ю. А. та Ярошенко, О. Г., 2015. *Теоретичні засади науково-дослідницької діяльності суб'єктів освітнього процесу університетів*: практичний посібник. Київ: Інститут вищої освіти НАПН України, 174 с.

78. Марцин, В. С., Міценко, Н. Г., Даниленко, О. А. та ін., 2002. *Основи наукових досліджень*: навчальний посібник. Львів: Ромус-Поліграф, 128 с.

79. Маслов, В. І., 2007. *Наукові основи та функції процесу управління загальноосвітніми навчальними закладами*: навчальний посібник. Тернопіль: Астон, 134 с.

80. Маслов, В. І., 2013. Моделювання педагогічних систем: сутність та технологія. *Післядипломна освіта в Україні*, № 1(22), с. 15–18.

81. Мескон, М. Х., Альберт, М. и Хедоури, Ф., 1999. *Основы менеджмента.* Перевод с английского. Москва: Дело, 800 с.

82. Микитюк, О. М., 2004. *Теорія і практика організації науково-дослідної роботи у вищих закладах освіти України в XIX ст.*: автореф. дис. доктора пед. наук. Київ: Інститут педагогіки Академії педагогічних наук України, 41 с.

83. Мирончук Н. М., 2018. Формування умінь самоорганізації науково-дослідницької діяльності магістрантів на засадах ергономічного підходу. *Вісник Житомирського державного університету імені Івана Франка. Педагогічні науки*, № 4(95), с. 103–107.

84. Мирончук, Н. М., 2020. Інформаційно-комунікаційні технології як засіб самоорганізації суб'єктів освітнього процесу. *Інформаційні технології і засоби навчання*, [online] № 75(1), с. 202–211. Режим доступу: https://journal.iitta.gov.ua/index.php/itlt/article/view/2537 [Дата звернення 17 квітня 2021].

85. Морзе, Н. В. та Буйницька, О. П., 2015. Як сформувати ІКТ-компетентність сучасного магістра. *Педагогічна освіта: теорія і практика. Психологія. Педагогіка,* № 24, с. 10–19.

86. Морзе, Н. В. та Глазунова, О. Г., 2008. Моделі ефективного використання інформаційно-комунікаційних та дистанційних технологій навчання у вищому

навчальному закладі. *Інформаційні технології і засоби навчання*, [online] № 6(2). Режим доступу: https://journal.iitta.gov.ua/index.php/itlt/article/view/138 [Дата звернення 04 лютого 2019].

87. Морзе, Н. В., 2005. Як навчати вчителів, щоб комп'ютерні технології перестали бути дивом на уроці? *Післядипломна освіта в Україні*, № 2, с. 25–33.
88. Національна бібліотека України імені В.І. Вернадського, 2014. *Бібліометрика української науки. Бібліометричний профіль вченого - декларація про наукову діяльність*, [online]. Режим доступу: http://nbuviap.gov.ua/bpnu/index.php?page_sites=formy [Дата звернення 17 лютого 2020].
89. Ніколаєва, Л., 2011. Теоретичні аспекти науково-дослідницької діяльності студентів магістратури. *Проблеми підготовки сучасного вчителя*, № 4(2), с. 178–184.
90. Ніколаї, Г. Ю., 1999. *Методологія та технологія науково-педагогічних досліджень*. Суми: СДПУ ім. А. С. Макаренка, 106 с.
91. Новицька, О., 2013. Організація та діяльність науково-дослідних кафедр педагогіки в Україні у 1920-ті роки. *Історико-педагогічний альманах*, № 1, с. 71–82.
92. Новіцька, І. В., 2017. Використання комп'ютерного тестування в процесі розв'язання педагогічних задач. *Науковий вісник Мелітопольського державного педагогічного університету*. Серія: Педагогіка. №1 (18), с. 169–176.
93. Носкова, М. В., 2015. *Підготовка керівника загальноосвітнього навчального закладу в системі післядипломної освіти до використання інтернет-технологій у професійній діяльності*. Кандидат наук. Київ: Інститут педагогіки Національної академії педагогічних наук України, 332 с.
94. Овчинникова, М. В., 2013. Синергетичний підхід як методологічна основа дослідження системи підготовки майбутніх учителів математики до науково-дослідницької діяльності. *Проблеми сучасної педагогічної освіти. Педагогіка і психологія*, № 39(2), с. 263–271.

95. Олійник, В. В., 2007. Впровадження нових освітніх технологій у закладах післядипломної педагогічної освіти. В: *Теоретичні та методичні засади розвитку педагогічної освіти: педагогічна майстерність, творчість, технології.* Харків : ХПІ, с. 432–438.

96. Ортинський, В. Л., 2009. *Педагогіка вищої школи*: навчальний посібник для студентів вищих навчальних закладів. Київ: Центр учбової літератури, 472 с.

97. Осадча, К. П., 2008. Проблеми використання ресурсів Інтернет у професійній підготовці магістрантів. *Інформаційні технології в освіті*, № 2, с. 95–98.

98. Осадчий, В. В., 2008. Місце магістратури у системі підготовки педагога вищої школи. *Вісник Черкаського університету. Серія: Педагогічні науки*, № 124, с. 118–126.

99. Осовська, Г. В. та Осовський, О. А., 2005. *Менеджмент організацій*: навчальний посібник. Київ: Кондор, 860 с.

100. Отич, О. М., 2014. *Основи педагогічної майстерності викладача професійної школи*: підручник. Кіровоград: Імекс-ЛТД, 208 с.

101. Отич, О. М., 2016. *Психолого-педагогічні засади управління*: навчально-методичний посібник. Київ: ДВНЗ «Ун-т менедж. освіти» НАПН України, 56 с.

102. Пархоменко-Куцевіл, О. І., 2010. Теоретико-методологічні засади впровадження інноваційних методів управління персоналом державної служби України. *Державне будівництво*, [online] № 1. Режим доступу: http://www.irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/irbis_nbuv/cgiirbis_64.exe?C21COM=2&I21DBN=UJRN&P21DBN=UJRN&IMAGE_FILE_DOWNLOAD=1&Image_file_name=PDF/DeBu_2010_1_25.pdf [Дата звернення 22 листопада 2019].

103. Пастовенський, О. В., 2012. Мережева модель управління загальною середньою освітою. *Рідна школа*, № 6, с. 13–18.

104. Пастовенський, О. В., 2014. Розвиток мережної взаємодії громадських і державних структур в управлінні загальною середньою освітою. *Інформаційні технології і засоби навчання*, [online] № 41(3), с. 268–276. Режим доступу:

https://journal.iitta.gov.ua/index.php/itlt/article/view/1083 [Дата звернення 17 березня 2019].

105. Петриченко, Л. О., 2021. Інновації в професійній діяльності вчительства як провідний орієнтир роботи закладів вищої педагогічної освіти. *Education and Pedagogical Sciences. Освіта та педагогічна наука*, № 3 (178), с. 25–36.
106. Пикельная, В. С., 1993. *Теория и методика моделирования управленческой деятельности (школоведческий аспект)*. Доктор наук. Кривой Рог: Криворожский государственный педагогический інститут, 374 с.
107. Пикельная, В. С., 1993. *Теория и методика моделирования управленческой деятельности (школоведческий аспект)*: автореф. дис. доктора пед. наук. Киев: Институт педагогики Академии педагогических наук Украины, 44 с.
108. Півняк, Г. Г., Бусигін, Б. С., Дівізінюк М. М., Азаренко, О. В., Коротенко, Г. М. та Коротенко Л. М., 2010. *Тлумачний словник з інформатики*. Дніпропетровськ: Національний гірничий університет, 600 с.
109. Підласий, І. П., 1998. *Діагностика та експертиза педагогічних проектів*: навчальний посібник. Київ: Міжнародний фонд "Відродження", 343 с.
110. Пікельна, В. С., 2004. *Управління школою*, Ч. 1. Харків: Основа, 112 с.
111. Пілюшенко, В. Л., Шкрабак, І. В. та Славенко, Е. І., 2004. *Наукове дослідження: організація, методологія, інформаційне забезпечення*: навчальний посібник. Київ: Лібра, 344 с.
112. Пліш, І. В. та Карташова, Л. А., 2014. *Сучасна школа: інформаційні технології як чинник управління якістю освіти*: монографія. Ю. Київ: Інститут інформаційних технологій і засобів навчання НАПН України, 266 с.
113. Пліш, І. В., 2012. *Використання інформаційно-комунікаційних технологій управління якістю освіти в загальноосвітніх навчальних закладах*. Кандидат наук. Київ: Інститут інформаційних технологій і засобів навчання Національної академії педагогічних наук України, 258 с.
114. Погребняк, С., 2002. Проблеми оцінювання управлінської діяльності керівника. *Директор школи, ліцею, гімназії*, № 3, с. 61–64.

115. Подоляк, Л. Г. та Юрченко, В. І., 2008. *Психологія вищої школи*: підручник. Київ: Каравела, 352 с.

116. Присвитлая, О. В., 2015. Инновационная составляющая в условиях развития глобального рынка образовательных услуг. В: *Проблемы устойчивости социально-экономического развития в условиях глобализации:* материалы Международной научно-практической конференции. Республика Таджикистан, г. Душанбе, с. 225–228.

117. *Про вищу освіту*, 2014. Закон України від 01.07.2014 № 1556-VII: [Редакція від 01.01.2022, підстава – 1089-IX], [online]. Режим доступу: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1556-18#Text [Дата звернення 05 лютого 2022].

118. *Про інформацію*, 1992. Закон України від 02.10.1992 року № 2657-XII [Редакція від 01.01.2022, підстава – 1089-IX], [online]. Режим доступу: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2657-12#Text [Дата звернення 05 лютого 2022].

119. *Про наукову і науково-технічну діяльність*, 2015. Закон України від 26.11.2015 № 848-VIII [Редакція від 12.01.2022, підстава – 1962-IX], [online]. Режим доступу: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/848-19#Text [Дата звернення 05 лютого 2022].

120. *Про Національну доктрину розвитку освіти*, 2002. Указ Президента України; Доктрина від 17.04.2002 № 347/2002, [online]. Режим доступу: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/347/2002#Text [Дата звернення 15 березня 2018].

121. *Про Національну програму інформатизації*, 1998. Закон України від 04.02.1998 № 74/98-ВР [Редакція від 01.01.2022, підстава – 1089-IX], [online]. Режим доступу: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/74/98-%D0%B2%D1%80#Text [Дата звернення 05 лютого 2022].

122. *Про освіту*, 2017. Закон України від 05.09.2017 № 2145-VIII [Редакція від 21.11.2021, підстава – 1838-IX], [online]. Режим доступу:

https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19#Text [Дата звернення 05 лютого 2022].

123. *Про Основні засади розвитку інформаційного суспільства в Україні на 2007–2015 роки*, 2007. Закон України від 09.01.2007 № 537-V, [online]. Режим доступу: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/537-16#Text [Дата звернення 16 січня 2017].

124. *Про проведення Всеукраїнського конкурсу студентських наукових робіт з галузей знань і спеціальностей у 2020/2021 навчальному році*, 2020. Наказ Міністерства освіти і науки України від 24.11.2020 № 1457, [online]. Режим доступу: https://mon.gov.ua/ua/npa/pro-provedennya-vseukrayinskogo-konkursu-studentskih-naukovih-robit-z-galuzej-znan-i-specialnostej-u-20202021-navchalnomu-roci [Дата звернення 17 квітня 2021].

125. *Про схвалення Концепції реалізації державної політики у сфері реформування загальної середньої освіти "Нова українська школа" на період до 2029 року*, 2016. Розпорядження Кабінету Міністрів України; Концепція від 14.12.2016 № 988-р [Редакція від 22.08.2018, підстава – 592-2018-р], [online]. Режим доступу: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/988-2016-%D1%80#Text [Дата звернення 19 червня 2019].

126. *Про схвалення Стратегії розвитку інформаційного суспільства в Україні*, 2013. Розпорядження Кабінету Міністрів України; Стратегія від 15.05.2013 № 386-р., [online]. Режим доступу: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/386-2013-%D1%80#Text [Дата звернення 12 грудня 2017].

127. Пузирьова, Н. В., 2002. *Теорія і практика організації науково-дослідної роботи студентів (на матеріалах університетів України XIX ст.)*: автореф. дис. кандидата пед. наук. Харків.: Харківський державний педагогічний університет імені Г. С. Сковороди, 21 с.

128. Рогова, Т. В., 2006. *Теоретичні і методичні основи персоналізованого підходу в управлінні педагогічним колективом середньої загальноосвітньої школи*. Доктор наук. Харків: Харківський національний педагогічний університет імені Г. С. Сковороди, 498 с.

129. Рожнова Т. Є., 2012. *Управління професійно-технічним навчальним закладом на засадах інноваційних технологій*. Кандидат наук. Київ: Державний вищий навчальний заклад «Університет менеджменту освіти» Національної академії педагогічних наук України, 285 с.

130. Рожнова, Т. Є., 2013. Модель управління вищим навчальним закладом на засадах інноваційних технологій. *Вісник Житомирського державного університету імені Івана Франка*, № 3(69), с. 145–150.

131. Рожнова, Т. Є., 2015. Формування лідерських якостей у процесі професійної діяльності керівників навчальних закладів. В: *Наукові підходи в управлінні навчальними закладами:* збірник матеріалів Всеукраїнської науково-практичної конференції. Житомир, с. 384–391.

132. Ростовський, В. С. та Дібрівська, Н. В., 2009. *Основи наукових досліджень і технічної творчості*: підручник для студентів вищих навчальних закладів. Київ: Центр учбової літератури, 96 с.

133. Рябова, З. В., 2004. *Моніторинг розвитку навчальної діяльності учнів 6-7 річного віку (управлінський аспект)*. Кандидат наук. Київ: Центральний інститут післядипломної педагогічної освіти Академії педагогічних наук України, 207 с.

134. Рябова, З. В., 2012. Моделювання та проектування як ефективні засоби забезпечення якості надання освітніх послуг. *Теорія та методика управління освітою*: електронне наукове фахове видання, [online] № 8. Режим доступу: http://umo.edu.ua/images/content/nashi_vydanya/metod_upr_osvit/v_8/22.pdf [Дата звернення 24 липня 2019].

135. Рябова, З. В., 2013. *Наукові основи маркетингового управління в освіті*: монографія. Київ: Педагогічна думка, 268 с.

136. Ряппо, Я., 1922. Положення про науково-дослідні кафедри УРСР. *Наука на Україні*, № 1, с. 112–116.

137. Савченко, З. В., 2008. Використання інформаційно-комунікативних технологій в управлінській діяльності загальноосвітнього навчального закладу. *Інформаційні технології і засоби навчання*, [online] № 8(4). Режим

доступу: https://journal.iitta.gov.ua/index.php/itlt/article/view/103 [Дата звернення 25 квітня 2018].

138. Сбруєва, А. А. та Козлова, О. Г. ред., 2014. *Теоретичні та методичні засади магістерської підготовки викладача вищої школи*: монографія. Суми: Вид-во СумДПУ імені А. С. Макаренка, 440 с.
139. Сенчук, Ж. О., 2009. *Інформаційне забезпечення управління інноваційною діяльністю педагогів загальноосвітнього навчального закладу*. Кандидат наук. Київ: Державний вищий навчальний заклад «Університет менеджменту освіти» Академії педагогічних наук України, 227 с.
140. Скібіцька, Л. І. та Скібіцький, О. М., 2007. *Менеджмент*: навчальний посібник. Київ: Центр учбової літератури, 416 с.
141. Скопень, М. М., 2005. *Комп'ютерні інформаційні технології в туризмі*. Київ: Кондор, 301 с.
142. Сорочан, Т. М., 2005. *Підготовка керівників шкіл до управлінської діяльності: теорія та практика*: монографія. Луганськ: Знання, 384 с.
143. Сорочан, Т. М., 2008. Управління школою за В. Сухомлинським: погляд із сьогодення. *Наукові записки. Серія: Педагогічні науки*, № 78(2), с. 252–257.
144. Співаковський, О. В. та Кравцов, Г. М., 2012. Цілі, задачі та забезпечення стратегічного плану впровадження інформаційних технологій в концепції розвитку університету. *Інформаційні технології в освіті*, № 13, с. 9–22.
145. Спірін, О. М., 2010. Інформаційно-комунікаційні технології навчання: критерії внутрішнього оцінювання якості. *Інформаційні технології і засоби навчання*, [online] № 19(5). Режим доступу: https://journal.iitta.gov.ua/index.php/itlt/article/view/358 [Дата звернення 10 січня 2018].
146. Спірін, О. М., 2013. Інформаційно-комунікаційні технології моніторингу впровадження результатів науково-дослідних робіт. *Інформаційні технології і засоби навчання*, [online] № 36(4), с. 132–152. Режим доступу: https://journal.iitta.gov.ua/index.php/itlt/article/view/890 [Дата звернення 14 липня 2018].

147. Спірін, О. М., 2015. Використання електронних систем відкритого доступу в НАПН України. *Загальні збори Національної академії педагогічних наук України «Про діяльність Національної академії педагогічних наук України у 2014 році та завдання на 2015 рік», 3 квітня 2015 р.*, [online]. Режим доступу: https://lib.iitta.gov.ua/9218/1/Spirin_usingOS_fin.pdf [Дата звернення 12 січня 2018].

148. Спірін, О. М., Іванова, С. М., Яцишин, А. В., Кільченко, А. В., Новицька, Т. Л., Лупаренко, Л. А., Дудко, А. Ф., Яськова, Н. В., Одуд, О. А., Коваленко, О. М., Пічугіна, І. С. та Аврамчук, А. М., 2019. *Використання електронних відкритих систем для інформаційно-аналітичної підтримки педагогічних досліджень: словник-довідник*. Вид. 2-е, виправлене та доповнене. Київ: ЦП Компринт, 76 с.

149. *Сравнительная таблица уставов университетов 1884, 1863, 1835 и 1804 гг.*, 1901. Санкт-Петербург: Типо-лит. С.-Петерб. Тюрьмы, 270 стб.

150. *Стандарти і рекомендації щодо забезпечення якості в Європейському просторі вищої освіти (ESG)*, 2015. Київ: ТОВ “ЦС”, 32 с.

151. Степанець, І. О., 2011. Історична ретроспектива організації та змісту й загальні основи науково-дослідницької діяльності в системі вищої педагогічної освіти. *Наукові записки кафедри педагогіки*, № 25, с. 155–163.

152. Степашко, В. О., 2006. Модель науково-дослідної роботи вищого навчального закладу. *Психолого-педагогічні проблеми сільської школи*, № 17, с. 17–29.

153. Степашко, В. О., 2011. *Науково-дослідницька робота студентів: теорія і практика управління*: монографія. Київ: Кафедра, 384 с.

154. Степашко, В. О., 2014. Адаптивне управління науково-дослідною діяльністю студентів. *Освіта та педагогічна наука*, № 1(162), с. 32–37.

155. Степашко, В. О., 2014. *Теорія і практика управління науково-дослідницькою діяльністю студентів вищих навчальних закладів економічного профілю*. Доктор наук. Київ: Інститут педагогіки Національної академії педагогічних наук України, 438 с.

156. Сущенко, Л. О., 2012. Проблема організації науково-дослідної роботи студентів у вищих навчальних закладах України: історико-педагогічний

аспект. *Педагогічні науки: теорія, історія, інноваційні технології*, № 4(22), с. 274–280.

157. Тимошко, Г. М., 2014. Структурно-змістова специфіка складових організаційної культури керівника загальноосвітнього навчального закладу. *Вісник Чернігівського національного педагогічного університету. Серія: Педагогічні науки*, № 115, с. 231–235.
158. Тимошко, Г. М., 2017. Теоретико-практичні засади управління розвитком творчого потенціалу педагогічного колективу. *Вісник Чернігівського національного педагогічного університету. Серія: Педагогічні науки*, № 142, с. 175–181.
159. Томашевський, О. М., Цегелик, Г. Г., Вітер, М. Б. та Дудук, В. І., 2012. *Інформаційні технології та моделювання бізнес-процесів*: навчальний посібник. Київ: Центр учбової літератури, 296 с.
160. Тросюк, С. Д., 2014. Формування предметної компетентності учнів основної школи під час вивчення географії України в умовах інформаційно-освітнього середовища. *Известия академической науки*, [online]. Режим доступу: http://www.rusnauka.com/30_PERNR_2014/Pedagogica/2_176963.doc.htm [Дата звернення 25 травня 2017].
161. Тушева, В. В., 2017. Обґрунтування моделі формування науково-дослідницької культури майбутніх вчителів в умовах вищої педагогічної школи. *Вісник Житомирського державного університету імені Івана Франка*, № 5(91), с. 142–147.
162. Уйсімбаєва, Н., 2006. Науково-дослідницька діяльність як чинник зростання професійної компетентності. *Рідна школа*, № 4, с. 3–6.
163. Укрліт.org. *Публічний електронний словник української мови*, [online]. Режим доступу: http://ukrlit.org/slovnyk/стан [Дата звернення 03 жовтня 2017].
164. *Университетский устав 1863 года*. Санкт-Петербург: Тип. Огризко, 128 с.
165. Фролова, І. В., 2012. Науково-дослідницька діяльність студентів – передумова випереджувального саморозвитку фахівця. *Наукові записки Ніжинського*

державного університету ім. Миколи Гоголя. Серія: Психолого-педагогічні науки, № 7, с. 25–30.

166. Хміль, Ф. І., 1996. *Становлення сучасного менеджменту в Україні (проблеми теорії та практики)*: монографія. Київ: ІЗМН; Львів: ЛКА, 206 с.
167. Хриков, Є. М., 2006. *Управління навчальним закладом*: навчальний посібник. Київ: Знання, 365 с.
168. ЦДАВО України. *Журнал научно-исследовательских кафедр*. Ф. 166, Оп. 3, Спр. 426.
169. ЦДАВО України. *Матеріали про роботу науково-дослідних інститутів (постанови уряду, доповідні записки, листи)*. Ф. Р-2, Оп. 7, т. 1, Спр. 28132.
170. ЦДАВО України. *Про підсумки проведення січневих нарад учителів шкіл УРСР у 1948 році*: Наказ Міністерства освіти України № 292 від 27.02.1948 року. Ф. 166, Оп. 15, Спр. 387.
171. ЦДАВО України. *Українізація наукових установ*. Ф. Р-4805, Оп. 1, Спр. 15.
172. ЦДАВО України. Ф. 166, Оп. 2, Спр. 1156.
173. ЦДАВО України. Ф. 166. Оп. 15. Спр. 2795.
174. ЦДІАК. *О чтении профессором Киевского университета публичных лекций в пользу голодающего населения России (1868 р.)*. Ф. 707 «Управление Киевского учебного округа», Оп. 33, спр. 36.
175. ЦДІАК. *Отчет директора Киевского учительского института о состоянии учебно-воспитательной и хозяйственной части (1913)*. Ф. 707, оп. 229 (1913), спр. 169.
176. ЦДІАК. *Отчеты о состоянии учебно-воспитательной и хозяйственной части в Полтавском и Киевском учительских институтах (1917)*. Ф. 707, оп. 299 (1917), спр. 310.
177. ЦДІАК. *По поводу народного чтения профессором Хржонщевским в Киевской парадной аудитории «О чуме» (1897)*. Ф. 707 «Управление Киевского учебного округа», оп. 262, спр. 7.
178. ЦДІАК. *Тематический указатель к описям фонда 707. Управление Киевского учебного округа (1802-1919 гг.)*. Ф. 707, Спр. 1.

179. ЦДІАК. *Циркулярное распоряжение Министерства народного просвещения (1891). Фонд Контори Райгородського маєтку В. Н. Ханенко*. Ф. 707, Оп. 143, Спр. 7.

180. Цехмістрова, Г. С., 2004. *Основи наукових досліджень*: навчальний посібник. Київ: Видавничий дім «Слово», 240 с.

181. Цимбалюк, В. С., 2010. *Інформаційне право (основи теорії і практики)*. Київ: "Освіта України", 388 с.

182. Чмиленко, Ф. О. та Жук, Л. П., 2014. *Посібник до вивчення дисципліни «Методологія та організація наукових досліджень»*. Дніпропетровськ: РВВ ДНУ, 48 с.

183. Шейко, В. М. та Кушнаренко, Н. М., 2004. *Організація та методика науково-дослідницької діяльності*: підручник. 4-е вид., випр. і доп. Київ: Знання, 307 с.

184. Шехавцова, С., 2014. Суб'єкт-суб'єктна педагогічна взаємодія як механізм формування суб'єктивності студента до професійно-педагогічної діяльності. *Молодь і ринок*, № 9(116), с. 50–53.

185. Шинкарук, В. І. ред., 2002. *Філософський енциклопедичний словник*. Київ: Абрис, 744 с.

186. Шишкіна, Л. О., 2013. Про необхідність формування професійної мобільності майбутніх учителів філологічних спеціальностей в процесі фахової підготовки. *Проблеми сучасної педагогічної освіти. Педагогіка і психологія*, № 38(1), с. 177–187.

187. Шишкіна, М. П., 2008. Інформаційно-комунікаційні технології у педагогічному дослідженні. *Інформаційні технології і засоби навчання*, [online] № 6(2). Режим доступу: https://journal.iitta.gov.ua/index.php/itlt/article/view/130 [Дата звернення 21 лютого 2018].

188. Шишкіна, М. П., 2014. Формування і розвиток засобів ІКТ освітньо-наукового середовища вищого навчального закладу на базі концепції хмарних обчислень. *Гуманітарний вісник ДВНЗ «Переяслав-Хмельницький державний педагогічний університет імені Григорія Сковороди»*, с. 302–309.

189. Шишкіна, М. П., 2014. Шляхи розвитку і підвищення якості електронних ресурсів у сучасному освітньо-науковому середовищі. *Гуманітарний вісник ДВНЗ «Переяслав-Хмельницький державний педагогічний університет імені Григорія Сковороди»*, с. 274–279.

190. Шишкіна, М. П., 2015. *Формування і розвиток хмаро орієнтованого освітньо-наукового середовища вищого навчального закладу*: монографія. Київ: УкрІНТЕІ, 256 с.

191. Шишкіна, М. П., 2016. *Теоретико-методичні засади формування і розвитку хмаро орієнтованого освітньо-наукового середовища вищого навчального закладу*. Доктор наук. Київ: Інститут інформаційних технологій і засобів навчання Національної академії педагогічних наук України, 441 с.

192. Щербан, Т. Д., Гоблик, В. В., Папп, В. В., Кобаль, В. І. та Максютова, О. В. ред., 2016. В: *Наука та освіта: актуальні проблеми досліджень на сучасному етапі:* збірник тез доповідей Всеукраїнської науково-практичної конференції, 19-20 травня 2016 р. Мукачево: Вид-во МДУ, 379 с.

193. Chandler, A. D., 1962. *Strategy and Structure*. MIT Press, 475 p.

194. Gavrylovskyi, S., 2018. Organizational Support for Scientific–Research Activity of Future Managers of Educational Institutions with the Help of Information and Communication Technologies at Master’s Degree Program. *Science and Education a New Dimension. Pedagogy and Psychology*, VI(68), Issue: 164, pp. 15–18.

195. Gavrylovskyi, S., 2018. The Problem of the Students` Scientific Research Management: A Historical Aspect. In: *Strategic research directions:* Collection of scientific articles. Agenda Publishing House, Coventry, United Kingdom, pp. 165–171.

196. Hannan, M., Freeman, I., 1988. *Organizational Ecology*. Harvard University Press, 240 p.

197. Jaques, E., Brown W., 1965. *Glasier Project Paperss*. Heinemann, 410 p.

198. Knöchel, W., Lichtenecker, F. und Retze, R., 1986. *Einführung in die Hochschulpädagogik*, Teil 2. Berlin, 243 s.

199. Likert, R., Likert, I., 1976. *New ways of managing Conflict*. Mc Graw Hi, 501 p.

200. Olbertz, J. H., 1981. *Über den Zusammenhang von Studienmoral und studentiscer Selbsttändigkeit – eine hochschulpädagogische Untersuchung*: Dissertation. Halle. 188 s.

201. Simon, H. A., 1960. *Administrative Behaviour*. Macmillan, 490 p.

202. Tannenbaum, A. S., 1966. *Social Psychology of the Work Organization*. London: Tavistock Publications Ltd., 560 p.

203. Vakaliuk, T. A., Spirin, O. M., Lobanchykova, N. M., Martseva, L. A., Novitska, I. V. and Kontsedailo, V. V., 2021. Features of distance learning of cloud technologies for the organization educational process in quarantine. *Journal of Physics: Conference Series*, Volume 1840. Kryvyi Rih, Ukraine, [online]. Available at: https://iopscience.iop.org/article/10.1088/1742-6596/1840/1/012051/pdf [Accessed December 24, 2021]

ДОДАТКИ

Додаток А

Навчальні дисципліни освітньо-професійних програм «Управління навчальним закладом» та «Управління закладом освіти»

Назва закладу вищої освіти	Компоненти освітньої програми		Програмні компетентності
	Обов'язкові компоненти	Вибіркові компоненти	
Дрогобицький державний педагогічний університет імені Івана Франка	Методологія наукових досліджень	Інноваційні технології в освіті	Здатність розв'язувати складні практичні завдання у сфері управління освітніми організаціями, що передбачає застосування теорій та методів менеджменту. Навички використання ІКТ для пошуку, оброблення, аналізу інформації з різних джерел та прийняття рішень.
Web-адреса	http://dspu.edu.ua/wp-content/uploads/2019/01/osvitnya-programa-magistr-unz.pdf		
Житомирський державний університет імені Івана Франка	1) Методологія наукових досліджень (дисципліна вибору університету) 2) Навчальна практика з використання ІКТ в управлінні	Інформатизація управління планування освітнього процесу у закладі освіти	Здатність розв'язувати складні задачі і проблеми у сфері менеджменту або у процесі навчання, що передбачає проведення досліджень та/або здійснення інновацій. Навички використання інформаційних та комунікаційних технологій.
Web-адреса	https://eportfolio.zu.edu.ua/media/StudyProgram/412/n0pjmo.pdf		
Ізмаїльський державний гуманітарний університет	Методологія та організація наукових досліджень	Інформаційні системи і технології в управлінні закладами освіти	Здатність розв'язувати складні задачі і проблеми у сфері управління або у процесі навчання, що передбачає проведення досліджень та/або здійснення інновацій та характеризується невизначеністю умов і вимог. Навички використання ІКТ для пошуку, оброблення, аналізу інформації з різних джерел та прийняття рішень.
Web-адреса	http://idgu.edu.ua/wp-content/uploads/2018/07/opp_mahistr_menedzhment_navch_zakladu_vstup_19.pdf		
Київський університет імені Бориса Грінченка	Методологія досліджень	Технології інноваційного розвитку НЗ	Здатність особи розв'язувати складні задачі і проблеми у певній галузі професійної діяльності або у процесі навчання, що передбачає проведення досліджень та/або здійснення інновацій та характеризується невизначеністю умов і вимог.

Назва закладу вищої освіти	Компоненти освітньої програми		Програмні компетентності
	Обов'язкові компоненти	Вибіркові компоненти	
Web-адреса	http://kubg.edu.ua/images/stories/Departaments/vstupnikam/fitu/2018/op_mah_unz_n.pdf		
Маріупольський державний університет	Методологія та організація наукових досліджень	Інформаційне забезпечення управління в галузі освіти	Здатність розв'язувати складні управлінські задачі та педагогічні проблеми у професійній діяльності керівника закладу освіти, що передбачає проведення досліджень, здійснення інновацій у сфері освіти та характеризується невизначеністю умов і вимог. Здатність ефективно використовувати інформаційні та комунікаційні технології в педагогічній та управлінській діяльності.
Web-адреса	http://mdu.in.ua/Ucheb/OPP/mag/upravlinnja_zakladom_zagalnoji_serednoji_osviti.pdf		
Полтавський національний педагогічний університет імені В. Г. Короленка	1) Організація наукових досліджень 2) Інноваційні технології управління місцевим розвитком	Не визначено	Здатність розв'язувати складні задачі і проблеми у сфері менеджменту або у процесі навчання, що передбачають проведення досліджень та/або здійснення інновацій за невизначеності умов і вимог. Навички використання інформаційних та комунікаційних технологій.
Web-адреса	https://drive.google.com/file/d/1ih6LY-04oxoYksFMGxCbBk1WJGvyJaEi/view		
Тернопільський національний педагогічний університет імені Володимира Гнатюка	1) Комп'ютерні інформаційні технології в освіті і науці 2) Методологія і організація наукових досліджень	Сучасні технології управління закладом освіти	Здатність розв'язувати комплексні проблеми в галузі професійної, у тому числі дослідницько-інноваційної діяльності, що передбачає глибоке переосмислення наявних та створення нових цілісних знань та професійної практики для вирішення проблемних професійних завдань щодо управління та адміністрування у сфері менеджменту освіти. Навички використання ІКТ для пошуку, оброблення, аналізування інформації з різних джерел та прийняття рішень.
Web-адреса	http://tnpu.edu.ua/about/public_inform/akredytatsiia%20ta%20litsenzuvannia/osvitni_prohramy/magistr/fpp/073_menedzment_2019.pdf		

Назва закладу вищої освіти	Компоненти освітньої програми		Програмні компетентності
	Обов'язкові компоненти	Вибіркові компоненти	
Уманський державний педагогічний університет імені Павла Тичини	1) ІКТ в управлінській діяльності 2) Теорія і методика науково-дослідницької роботи	Не визначено	Здатність розв'язувати складні задачі і проблеми у сфері менеджменту або у процесі навчання, що передбачають проведення досліджень та/або здійснення інновацій за невизначеності умов і вимог. Навички використання інформаційних та комунікаційних технологій.
Web-адреса	https://udpu.edu.ua/documents/doc/Освітні%20програми/Факультет%20соціальної%20та%20психологічної%20освіти/Магістр/Управління%20закладом%20освіти.pdf		
Центрально-український державний педагогічний університет імені Володимира Винниченка	Не визначено	Інформаційно-комунікаційні технології в освіті і науці	Здатність розв'язувати актуальні завдання управління навчальним закладом та його підрозділами. Здатність працювати з інформацією у тому числі в глобальних комп'ютерних мережах. Уміння знаходити та аналізувати інформацію з різних джерел.
Web-адреса	https://www.cuspu.edu.ua/images/files-2019/04/Osv_prog_upr_navch_zakl.pdf		
Державний заклад вищої освіти «Університет менеджменту освіти»	Освітні технології	1) Методологія та організація наукового дослідження 2) Інноваційні педагогічні технології	Здатність розв'язувати складні задачі і проблеми у сфері менеджменту або у процесі навчання, що передбачають проведення досліджень та/або здійснення інновацій за невизначеності умов і вимог. Навички використання інформаційних та комунікаційних технологій.
Web-адреса	https://umo.edu.ua/images/content/institutes/imp/struktura/kaf_upravl_navch_zakl/osvitni%20programy/%D0%A3%D0%9D%D0%97_%D0%9E%D0%9F%D0%9F_%D0%BD%D0%B0_%D1%81%D0%B0%D0%B9%D1%82.pdf		
Web-адреса			
Глухівський національний педагогічний університет імені Олександра Довженка	Методологія і методи наукових досліджень	1) Сучасні технології інформації 2) Інформаційно-комунікаційний менеджмент	Здатність розв'язувати складні задачі і проблеми у сфері менеджменту або у процесі навчання, що передбачають проведення досліджень та/або здійснення інновацій за невизначеності умов і вимог. Здатність проведення досліджень на відповідному рівні. Навички використання інформаційних та комунікаційних технологій.
Web-адреса	http://new.gnpu.edu.ua/images/dokumenty/%D0%9D%D0%9D%D0%86%D0%9F%D0%9F/%D0%BC%D0%B0%D0%B3%D1%83%D0%BF%D1%80%D0%B7%D0%BE.pdf		

Додаток Б

А Н К Е Т А № 1

з виявлення рівня володіння інформаційно-комунікаційними технологіями під час здійснення науково-дослідницької діяльності у здобувачів закладів вищої освіти (майбутніх керівників ЗО)

Мета анкети – на основі відповідей респондентів розробити науково обґрунтовану модель управління науково-дослідницькою діяльністю здобувачів вищої освіти (майбутніх керівників ЗО) на засадах інформаційно-комунікаційних технологій.

Будь ласка, підкресліть обраний вами варіант відповіді.
Заклад освіти: _____
Курс (спеціальність): _____

1. Скільки часу Ви проводите за комп'ютером в день?
□ 1-2 години;
□ 2-3 години;
□ 3-4 години;
□ більше ніж 4 години;

2. Де Ви найбільше працюєте за комп'ютером?
□ дома;
□ в закладі освіти;
□ в інтернет-кафе (інтернет клубах);
□ у знайомих;
□ на роботі.

3. Чи знаєте Ви, що таке інформаційно-комунікаційні технології?
□ так;
□ не зовсім точно;
□ ні.

4. Які інформаційно-комунікаційні технології Вам відомі?
(*навпроти назви технології поставте відповідні бали: 0 – невідома; 1 – відома, але не застосовую; 2 – відома, застосовую, але з нестійким успіхом; 3 – застосовую і маю позитивний результат****):***
робота в текстовому редакторі _____
робота з електронними таблицями _____
технологія опрацювання даних _____
технології мультимедіа _____
технологія керування _____
комп'ютерне моделювання _____
складання програм на мовах програмування _____
електронна скринька _____
пошук інформації в мережі Інтернет _____
створення сайту _____

5. Де, на Вашу думку, використовують інформаційно-комунікаційні технології у Вашому закладі освіти?
□ в освітньому процесі;
□ у науково-дослідницькій роботі;
□ в управлінні ЗВО;
□ інше _____

6. Чим, на Вашу думку, можуть бути привабливі інформаційно-комунікаційні технології?

□ цікаво створювати щось нове, незвичайне і краще, ніж було;
□ підвищується зацікавленість здобувачів освіти до навчання і виховання;
□ зростає імідж ЗВО серед інших закладів освіти;
□ з нововведенням є можливість реалізувати власний досвід;
□ зростає самоповага;
□ інше _____

7. Як часто Ви використовуєте інформаційно-комунікаційні технології в навчанні?

□ постійно;
□ достатньо часто;
□ дуже рідко;
□ практично не використовую.

8. Чи допомагають Вам інформаційно-комунікаційні технології при навчанні в магістратурі?

□ так;
□ не зовсім;
□ ні.

9. При вивченні яких дисциплін використовуються інформаційно-комунікаційні технології?

□ усіх;
□ деяких;
□ не знаю.

10. На яких заняттях Ви використовуєте інформаційно-комунікаційні технології?

□ семінарських заняттях;
□ лекційних заняттях;
□ під час самостійної роботи.

11. Чи хотіли б Ви збільшити обсяг дисциплін з залученням інформаційно-комунікаційних технологій?

□ так;
□ ні;
□ не можу відповісти.

12. Яке саме програмне забезпечення використовується при інформаційно-комунікаційній підтримці під час вивчення певної дисципліни?

_____
_____
_____

13. Як Ви думаєте, що стримує впровадження інформаційно-комунікаційних технологій в освітній процес?

□ недостатньо комп’ютерів;
□ малі потужності обладнання;
□ немає доступу до мережі Інтернет;
□ відсутність матеріальних стимулів.

14. При розробці яких наукових робіт Ви застосовуєте інформаційно-комунікаційні технології?

_____

_____

15. Якими інформаційно-комунікаційними порталами Ви користуєтесь для консультацій з науковим керівником при написанні науково-дослідницької роботи?

□ електронна скринька (e-mail);
□ соціальні мережі;
□ програма "Skype", "Viber", "Telegram";
□ програма "Відео-конференції";
□ інше _____

_____

16. Чи використовуєте Ви інформаційно-комунікаційний потенціал Вашого закладу освіти при написанні науково-дослідницької роботи?

□ так;
□ ні;
□ інколи.

17. Чи користуєтесь Ви електронними бібліотеками при написанні науково-дослідницької роботи? Якщо так, то вкажіть якими?

□ ні;
□ інколи;
□ так _____

_____

18. Чи є ваші статті, інші публікації в репозитарії Вашого закладу освіти (електронному архіві)?

□ так;
□ ні.

19. Приймаєте Ви участь в Інтернет-конференціях, вебінарах?

□ так;
□ ні.

20. Чи вимагає Ваш керівник науково-дослідницької роботи обов'язкового мультимедійного супроводу результатів проведеного дослідження?

□ так;
□ ні.

21. При написанні науково-дослідницької роботи яким джерелам інформації Ви надаєте перевагу під час підготовки до виступу на конференціях чи написанні статті?

□ знайденою за допомогою систем пошуку в мережі Internet;
□ знайденою в бібліотеці (електронний репозитарій);
□ рекомендованою науковим керівником;
□ інше _____

22. Оцініть свою підготовленість до проведення науково-дослідницької діяльності?

□ дуже добре;
□ добре;
□ не в повній мірі.

23. Чи знаєте Ви, що таке об’єкт, предмет наукового дослідження?

□ так;
□ не зовсім;
□ не знаю.

24. Вкажіть, який відсоток від написання науково-дослідницької роботи складає допомога наукового керівника _____

25. Що Ви можете порадити науковим керівникам для покращення керівництва науково-дослідницькою роботою здобувачів освіти з впровадженням інформаційних технологій?

_____
_____
_____
_____
_____
_____
_____
_____
_____
_____
_____

Дякуємо Вам за відповіді!

Додаток В

Результати анкетування щодо виявлення рівня володіння інформаційно-комунікаційними технологіями під час здійснення науково-дослідницької діяльності у здобувачів ЗВО (майбутніх керівників ЗО) (1 курс 2017-2018 н.р.)

Питання стосовно виявлення рівня володіння інформаційно-комунікаційними технологіями під час здійснення науково-дослідницької діяльності	Кількість студентів, які відповідали на запитання						
	ЖДУ	УМО	МДУ	ПНПУ	КПУ	ГНПУ	Всього
	25	42	27	29	24	20	
1. Скільки часу Ви проводите за комп'ютером в день?							
– 1–2 години	1	8	3	6	4	3	25
– 2–3 години	7	5	5	5	5	3	30
– 3–4 години	3	11	7	8	5	5	39
– більше ніж 4 години	14	18	12	10	10	9	73
2. Де Ви найбільше працюєте за комп'ютером?							
– дома	18	31	23	25	18	14	129
– в закладі освіти	3	7	3	2	3	3	21
– в інтернет-кафе (інтернет клубах)	0	1	0	1	1	0	3
– у знайомих	1	0	0	1	1	1	4
– на роботі	3	2	1	1	2	1	10
3. Чи знаєте Ви, що таке інформаційно-комунікаційні технології?							
– так	13	22	15	16	12	11	89
– не зовсім точно	9	15	10	11	10	7	62
– ні	3	5	2	2	2	2	16
4. Які інформаційно-комунікаційні технології Вам відомі?							
а) Робота в текстовому редакторі							
0 – невідома	0	0	0	0	0	0	0
1 – відома, але не застосовую	3	5	3	4	3	2	20
2 – відома, застосовую, але з нестійким успіхом	10	19	11	12	10	8	70
3 – застосовую і маю позитивний результат	12	18	13	13	11	10	77
б) Робота з електронними таблицями							
0 – невідома	1	1	1	0	1	1	5
1 – відома, але не застосовую	5	8	6	9	6	5	39
2 – відома, застосовую, але з нестійким успіхом	10	17	10	11	9	7	64
3 – застосовую і маю позитивний результат	9	16	10	9	8	7	59

Питання стосовно виявлення рівня володіння інформаційно-комунікаційними технологіями під час здійснення науково-дослідницької діяльності	Кількість студентів, які відповідали на запитання						
	ЖДУ	УМО	МДУ	ПНПУ	КПУ	ГНПУ	Всього
	25	42	27	29	24	20	
в) Технологія опрацювання даних							
0 – невідома	2	3	3	2	3	3	16
1 – відома, але не застосовую	6	10	8	10	8	5	47
2 – відома, застосовую, але з нестійким успіхом	9	22	12	12	8	8	71
3 – застосовую і маю позитивний результат	8	7	4	5	5	4	33
г) Технології мультимедіа							
0 – невідома	1	1	1	1	0	0	4
1 – відома, але не застосовую	4	8	4	7	5	4	32
2 – відома, застосовую, але з нестійким успіхом	10	16	10	10	9	8	63
3 – застосовую і маю позитивний результат	10	17	12	11	10	8	68
д) Технологія керування							
0 – невідома	5	9	8	9	6	6	43
1 – відома, але не застосовую	10	15	10	9	9	7	60
2 – відома, застосовую, але з нестійким успіхом	6	14	8	7	6	6	47
3 – застосовую і маю позитивний результат	4	4	1	4	3	1	17
е) Комп’ютерне моделювання							
0 – невідома	5	10	10	3	6	9	43
1 – відома, але не застосовую	13	24	10	19	12	9	87
2 – відома, застосовую, але з нестійким успіхом	5	7	5	5	4	1	27
3 – застосовую і маю позитивний результат	2	1	2	2	2	1	10
є) Складання програм на мовах програмування							
0 – невідома	8	22	17	11	12	10	80
1 – відома, але не застосовую	11	17	9	16	9	8	70
2 – відома, застосовую, але з нестійким успіхом	3	2	1	1	2	1	10
3 – застосовую і маю позитивний результат	3	1	0	1	1	1	7
ж) Електронна скринька							
0 – невідома	0	0	0	0	0	0	0
1 – відома, але не застосовую	6	8	6	8	6	6	40
2 – відома, застосовую, але з нестійким успіхом	10	17	10	11	9	7	64
3 – застосовую і маю позитивний результат	9	17	11	10	9	7	63

Питання стосовно виявлення рівня володіння інформаційно-комунікаційними технологіями під час здійснення науково-дослідницької діяльності	Кількість студентів, які відповідали на запитання						
	ЖДУ	УМО	МДУ	ПНПУ	КПУ	ГНПУ	Всього
	25	42	27	29	24	20	
з) Пошук інформації в мережі Інтернет							
0 – невідома	0	0	0	0	0	0	0
1 – відома, але не застосовую	2	3	2	2	2	1	12
2 – відома, застосовую, але з нестійким успіхом	13	21	13	15	12	11	85
3 – застосовую і маю позитивний результат	10	18	12	12	10	8	70
и) Створення сайту							
0 – невідома	7	8	8	7	6	5	41
1 – відома, але не застосовую	11	17	12	15	10	9	74
2 – відома, застосовую, але з нестійким успіхом	4	12	4	4	5	4	33
3 – застосовую і маю позитивний результат	3	5	3	3	3	2	19
5. Де, на Вашу думку, використовують інформаційно-комунікаційні технології у Вашому закладі освіти?							
– в освітньому процесі	13	24	17	18	14	12	98
– у науково-дослідницькій роботі	12	23	12	15	11	10	83
– в управлінні ЗВО	13	26	15	15	14	12	95
6. Чим, на Вашу думку, можуть бути привабливі інформаційно-комунікаційні технології?							
– цікаво створювати щось нове, незвичайне і краще, ніж було	13	32	12	22	15	12	106
– підвищується зацікавленість здобувачів освіти до навчання і виховання	13	31	15	16	14	12	101
– зростає імідж ЗВО серед інших закладів освіти	10	19	16	10	11	10	76
– з нововведенням є можливість реалізувати власний досвід	8	23	10	14	11	8	74
– зростає самоповага	3	8	3	5	4	3	26
– на сьогодні вже невід’ємна частина самоосвіти	0	0	0	1	1	0	2
– оптимізація роботи	0	1	0	0	0	1	2
7. Як часто Ви використовуєте інформаційно-комунікаційні технології в навчанні?							
– постійно	8	13	9	9	8	6	53
– достатньо часто	6	12	8	9	7	6	48
– дуже рідко	11	17	10	11	9	8	66
– практично не використовую	0	0	0	0	0	0	0

Питання стосовно виявлення рівня володіння інформаційно-комунікаційними технологіями під час здійснення науково-дослідницької діяльності	Кількість студентів, які відповідали на запитання						
	ЖДУ	УМО	МДУ	ПНПУ	КПУ	ГНПУ	Всього
	25	42	27	29	24	20	
8. Чи допомагають Вам інформаційно-комунікаційні технології при навчанні в магістратурі?							
– так	10	17	10	11	9	8	65
– не зовсім	8	13	8	10	8	6	53
– ні	7	12	9	8	7	6	49
9. При вивченні яких дисциплін використовуються інформаційно-комунікаційні технології?							
– усіх	12	20	13	10	11	10	76
– деяких	11	17	11	15	10	8	72
– не знаю	2	5	3	4	3	2	19
10. На яких заняттях Ви використовуєте інформаційно-комунікаційні технології?							
– семінарських заняттях	9	16	10	10	9	8	62
– лекційних заняттях	7	24	10	8	9	8	66
– під час самостійної роботи	13	22	14	15	12	10	86
11. Чи хотіли б Ви збільшити обсяг дисциплін з залученням інформаційно-комунікаційних технологій?							
– так	15	23	14	17	13	10	92
– ні	2	5	3	3	2	2	17
– не можу відповісти	8	14	10	9	9	8	58
12. Яке саме програмне забезпечення використовується при інформаційно-комунікаційній підтримці під час вивчення певної дисципліни?							
Лекційні та практичні заняття							
– текстовий редактор (Word)							
– електронні таблиці (Excel)							
– мультимедійна презентація (Power Point)							
– програми опрацювання даних							
– програми доступу до мережі Internet							
– програма обробки зображень (Paint)							
– електронна пошта							
– Facebook							
– платформа дистанційного навчання, Moodle, Prometheus							

Питання стосовно виявлення рівня володіння інформаційно-комунікаційними технологіями під час здійснення науково-дослідницької діяльності	Кількість студентів, які відповідали на запитання						
	ЖДУ	УМО	МДУ	ПНПУ	КПУ	ГНПУ	Всього
	25	42	27	29	24	20	
13. Як Ви думаєте, що стримує впровадження інформаційно-комунікаційних технологій в освітній процес?							
– недостатньо комп'ютерів	14	23	16	21	16	13	103
– малі потужності обладнання	11	20	10	11	10	8	70
– немає доступу до мережі Інтернет	4	12	3	7	5	4	35
– відсутність матеріальних стимулів	8	7	9	7	6	6	43
14. При розробці яких наукових робіт Ви застосовуєте інформаційно-комунікаційні технології?							
– Наукові роботи (курсові, магістерські, статті)							
– підготовка до лекційних та практичних занять							
– теоретичні завдання							
– підготовка до практичних занять							
– пошук інформації							
15. Якими інформаційно-комунікаційними порталами Ви користуєтесь для консультацій з науковим керівником при написанні науково-дослідницької роботи?							
– електронна скринька (e-mail)	19	34	21	21	18	14	127
– соціальні мережі	7	13	6	9	7	5	47
– програма "Skype", "Viber", "Telegram"	8	13	7	7	6	6	47
– програма "Відео-конференції"	6	10	5	6	5	5	37
16. Чи використовуєте Ви інформаційно-комунікаційний потенціал Вашого закладу освіти при написанні науково-дослідницької роботи?							
– так	9	15	11	11	9	8	63
– ні	6	11	6	6	5	4	38
– інколи	10	16	10	12	10	8	66
17. Чи користуєтесь Ви електронними бібліотеками при написанні науково-дослідницької роботи? Якщо так, то вкажіть якими?							
– так	10	15	10	8	8	8	59
– інколи	5	10	7	6	6	4	38
– ні	10	17	10	15	10	8	70

Питання стосовно виявлення рівня володіння інформаційно-комунікаційними технологіями під час здійснення науково-дослідницької діяльності	Кількість студентів, які відповідали на запитання						
	ЖДУ	УМО	МДУ	ПНПУ	КПУ	ГНПУ	Всього
	25	42	27	29	24	20	
з них використовують:							
– Національна бібліотека України імені В. І. Вернадського	3	13	0	0	0	0	16
– Бібліотека «Все для студента» (twirpx.com)	5	10	3	1	3	0	22
– Бібліотека Гарвардського університету	1	2	0	0	0	1	4
– Бібліотеки ЗВО	10	16	10	8	8	8	60
– Електронна бібліотека UkrReferat.com	3	2	1	4	0	2	12
– Електронна бібліотека України ELibUkr	6	10	3	3	4	1	27
– Наукова електронна бібліотека дисертаційних досліджень disserCat	3	7	4	3	5	2	24
– Вікіпедія	1	4	0	0	2	1	8
18. Чи є ваші статті, інші публікації в репозитарії Вашого закладу освіти (електронному архіві)?							
– так	10	14	10	10	9	8	61
– ні	15	28	17	19	15	12	106
19. Чи приймаєте Ви участь в Інтернет-конференціях, вебінарах?							
– так	8	12	7	8	7	8	50
– ні	17	30	20	21	17	12	117
20. Чи вимагає Ваш керівник науково-дослідницької роботи обов'язкового мультимедійного супроводу результатів проведеного дослідження?							
– так	18	26	17	13	16	14	104
– ні	7	16	10	16	8	6	63
21. При написанні науково-дослідницької роботи яким джерелам інформації Ви надаєте перевагу під час підготовки до виступу на конференціях чи написанні статті?							
– знайденою за допомогою систем пошуку в мережі Internet	14	24	15	16	12	10	91
– знайденою в бібліотеці (електронний репозитарій)	12	21	11	12	10	8	74
– рекомендованою науковим керівником	12	28	19	18	16	13	106
22. Оцініть свою підготовленість до проведення науково-дослідницької діяльності?							
– дуже добре	2	4	2	5	2	1	16
– добре	19	26	20	18	15	13	111
– не в повній мірі	4	12	5	6	7	6	40

Питання стосовно виявлення рівня володіння інформаційно-комунікаційними технологіями під час здійснення науково-дослідницької діяльності	Кількість студентів, які відповідали на запитання						
	ЖДУ	УМО	МДУ	ПНПУ	КПУ	ГНПУ	Всього
	25	42	27	29	24	20	
23. Чи знаєте Ви, що таке об’єкт, предмет наукового дослідження?							
– так	12	20	15	14	15	8	84
– не зовсім	8	15	8	7	5	6	49
– не знаю	5	7	4	8	4	6	34
24. Вкажіть, який відсоток від написання науково-дослідницької роботи складає допомога наукового керівника							
– 5%	0	0	1	1	0	0	2
– 10%	0	2	1	4	2	1	10
– 15 %	1	0	0	0	1	0	2
– 20%	3	6	3	1	2	3	18
– 30%	3	9	4	5	4	3	28
– 35%	0	0	0	1	0	1	2
– 40%	6	6	2	3	3	3	23
– 45%	0	0	1	0	1	0	2
– 50%	4	6	5	7	5	3	30
– 60%	2	6	3	1	1	2	15
– 65%	0	0	1	0	0	0	1
– 70%	0	4	2	2	1	1	10
– 75%	1	0	0	2	1	0	4
– 80%	1	2	1	0	0	1	5
– 85%	0	0	1	0	1	0	2
– 90%	1	0	0	0	0	1	2
– 95%	1	0	0	0	0	0	1
– 100%	2	1	2	2	2	1	10
25. Що Ви можете порадити науковим керівникам для покращення керівництва науково-дослідницькою роботою здобувачів освіти з впровадженням інформаційних технологій?							
– Використовувати соціальні мережі для зворотнього зв'язку зі студентами							
– більше застосовувати ІТ на лекціях, використовувати наочність з комп’ютера (краще видно, краще запам’ятовується), а не під диктовку							
– дистанційні консультації							
– терпіння, креативності, натхнення, реалізації планів							

Питання стосовно виявлення рівня володіння інформаційно-комунікаційними технологіями під час здійснення науково-дослідницької діяльності	Кількість студентів, які відповідали на запитання						
	ЖДУ	УМО	МДУ	ПНПУ	КПУ	ГНПУ	Всього
	25	42	27	29	24	20	
– необхідна більша взаємодія, щоб в результаті дослідження знання отримували обидва суб’єкти – більш докладно описувати науковим керівником вимоги до написання наукової роботи з впровадженням інформаційних технологій – більш детально описувати критерії до застосування ІКТ і запровадити їх до всіх студентів – вивчення та практичне застосування персонального комп'ютера – використовувати різні види інформаційних технологій – обґрунтування необхідності застосування інформаційних технологій – активне застосування дистанційного навчання – контроль за процесом написання курсових і кваліфікаційних робіт – роз'яснення студентам структури та змісту написання наукової роботи – організовувати нетворкінг серед студентів на актуальні теми та теми наукових робіт – знаходити спільну мову зі студентами.							

Додаток Ґ

Міністерство освіти і науки України

Житомирський державний університет імені Івана Франка

Навчально-науковий інститут педагогіки

Кафедра професійно-педагогічної, спеціальної освіти,

андрагогіки та управління

ПРОГРАМА СПЕЦІАЛІЗОВАНОГО КУРСУ

«Організація та проведення науково-дослідницької роботи з майбутніми керівниками закладів освіти в умовах магістратури»

для підготовки здобувачів

другого (магістерського) рівня вищої освіти

галузь знань	07 Управління та адміністрування
спеціальність	073 Менеджмент
освітньо-професійні програми	Управління навчальним закладом
	Управління закладом освіти

Житомир 2022

УДК 37.091.21:378.22:001.89

Рекомендовано до друку вченою радою
Житомирського державного університету імені Івана Франка
(протокол № 4 від 25 березня 2022 року)

Рецензенти:

Інеса НОВІЦЬКА – кандидат педагогічних наук, доцент, доцент кафедри професійно-педагогічної, спеціальної освіти, андрагогіки та управління Житомирського державного університету імені Івана Франка;

Броніслава РЕНЬКАС – кандидат педагогічних наук, заступник директора з науково-методичної роботи Комунального закладу «Житомирський ОІППО» Житомирської обласної ради;

Оксана КОВАЛЮК – кандидат педагогічних наук, соціальний педагог Бердичівського загальноосвітнього НВК № 4.

Програма спеціалізованого курсу «Організація та проведення науково-дослідницької роботи з майбутніми керівниками закладів освіти в умовах магістратури» для підготовки здобувачів другого (магістерського) рівня вищої освіти галузі знань 07 «Управління та адміністрування», спеціальності 073 «Менеджмент», освітньо-професійних програм «Управління навчальним закладом» та «Управління закладом освіти» / Укладач: Сергій Гавриловський. – Житомир: Видавництво ЖДУ імені Івана Франка, 2022. – 10 с.

Структура спеціалізованого курсу розроблена з відповідними змістовими модулями, в яких виокремлено цільовий та покроковий алгоритм викладання курсу. В тематичних модулях, викладено тематику занять, сфокусовано увагу на технологічній складовій проведення науково-дослідницької діяльності з використанням хмарних сервісів, ознайомленням з роботою електронних архівів та репозитаріїв.

Програму спеціалізованого курсу «Організація та проведення науково-дослідницької роботи з майбутніми керівниками закладів освіти в умовах магістратури» розроблено для використання здобувачами другого (магістерського) рівня вищої освіти галузі знань 07 «Управління та адміністрування», спеціальності 073 «Менеджмент», освітньо-професійних програм «Управління навчальним закладом» та «Управління закладом освіти».

@ Сергій Гавриловський, 2022
@ Житомирський державний університет імені Івана Франка, 2022

ПОЯСНЮВАЛЬНА ЗАПИСКА

Програма спеціалізованого курсу «Організація та проведення науково-дослідницької роботи з майбутніми керівниками закладів освіти в умовах магістратури» для підготовки здобувачів другого (магістерського) рівня вищої освіти відповідає освітньо-професійним програмам «Управління навчальним закладом» та «Управління закладом освіти».

Інтеграція освітнього й наукового компонентів у діяльності закладів вищої освіти визнана необхідною умовою реалізації якісної підготовки фахівців, розвитку інтелектуально-творчих здібностей науково-педагогічних працівників й майбутніх керівників закладів освіти, а відтак – вагомим чинником розвитку наукового потенціалу України. Одним із пріоритетних напрямів розвитку вищої освіти, визначених Законом України «Про вищу освіту», є інтеграція наукової, освітньої й виробничої діяльності в систему вищої освіти. Наукова й науково-технічна складова професійної підготовки майбутніх фахівців є необхідною умовою конкурентоспроможності закладу вищої освіти. Мета такої діяльності полягає у здобутті нових наукових знань та спрямуванні їх на створення і впровадження нових конкурентоспроможних технологій для забезпечення інноваційного розвитку суспільства, підготовки фахівців інноваційного типу.

Репрезентована навчальна програма спеціалізованого курсу «Організація та проведення науково-дослідницької роботи з майбутніми керівниками закладів освіти в умовах магістратури» розроблена для майбутніх керівників освітньої сфери – керівників закладів освіти, що навчаються за спеціальністю 073 «Менеджмент» освітньо-професійних програм «Управління навчальним закладом» та «Управління закладом освіти». Сучасний керівник освіти повинен мати високий рівень знань у галузі інформаційних технологій та вміти використовувати ці знання в управлінській, адміністративній та педагогічній діяльності, а також в науково-дослідницькій діяльності, навички проведення якої сформовано в процесі навчання у закладі вищої освіти.

Програма спеціалізованого курсу складається з таких модулів:

Тема 1. Поняття наукового дослідження. Вимоги до наукового дослідження. Види наукових досліджень.

Тема 2. Організація наукового дослідження.

Тема 3. Інформаційне забезпечення наукового дослідження.

Тема 4. Використання інформаційних систем і сервісів у процесі наукових досліджень.

Тема 5. Наукометричні бази даних.

Тема 6. Мережеві технології в організації наукових дослдіжень.

1. Мета, завдання та результати навчання

1.1. Мета курсу:

Ознайомити здобувачів вищої освіти з теоретичними та практичними аспектами застосування сучасних інформаційних технологій в науково-дослідницькій діяльності; оволодівати знаннями, уміннями і навичками використання комп'ютерних технологій, досягнути високого рівня інформаційної та комп'ютерної культури.

1.2. Провідними завданнями викладання спеціалізованого курсу визначено: оволодіння знаннями з найбільш актуальних напрямків використання інформаційних технологій, принципів роботи комп'ютерних мереж, основ архітектури наукових і освітніх мереж. У плануванні викладання курсу акцентовано увагу на технологіях проведення науково-дослідницької діяльності на е-платформах, відкритих офісних програмах, ознайомленням з функціонуванням та специфікою програмного забезпечення електронних архівів, інституційних репозитаріїв. Для реалізації поставлених завдань необхідне теоретичне та практичне опанування основами сучасних інформаційно-комунікаційних технологій, розуміння теорій навчання в інформаційному суспільстві й методичних аспектів використання інформаційно-комунікаційних технологій в науково-дослідницькій діяльності суб’єктів освітнього процесу.

Основною формою навчальної, когнітивної діяльності під час вивчення тематики курсу є самостійна робота з навчальними, методичними матеріалами. Пріоритетними чинниками дієвості у вивченні змісту курсу матиме мотиваційна направленість слухачів на оволодіння необхідними знаннями, навичками і вміннями; постійний контроль над ступенем освоєння теоретичного блоку, що поєднуватиметься із практичним матеріалом; підтримування контакту з викладачем за допомогою відповідних комунікаторів.

1.3. Компетентності й програмні результати навчання:

Загальні компетентності:

ЗК 1. Здатність використовувати інформаційні та комунікаційні технології.
ЗК 2. Здатність виявляти, ставити та вирішувати проблеми.
ЗК 3. Здатність вчитися і оволодівати сучасними знаннями.
ЗК 4. Здатність генерувати нові ідеї (креативність).
ЗК 5. Здатність до абстрактного мислення, аналізу та синтезу.
ЗК 6. Здатність до пошуку, оброблення та аналізу інформації з різних джерел.
ЗК 7. Здатність застосовувати знання у практичних ситуаціях.
ЗК 8. Здатність працювати в команді та автономно.
ЗК 9. Здатність проведення досліджень на відповідному рівні.
ЗК 10. Здатність спілкуватися державною мовою як усно, так і письмово.

Спеціальні компетентності:

СК1. Здатність обирати та використовувати концепції, методи та інструментарій менеджменту, в тому числі у відповідності до визначених цілей та міжнародних стандартів.

СК3. Здатність до саморозвитку, навчання впродовж життя та ефективного самоменеджменту.

СК4. Здатність до ефективного використання та розвитку ресурсів організації.

СК7. Здатність розробляти проекти, управляти ними, виявляти ініціативу та підприємливість.

СК11. Здатність планувати і виконувати наукові та прикладні дослідження, презентувати їх результати.

СК13. Здатність до самостійного опанування новими знаннями, використання сучасних освітніх та дослідницьких технологій у сфері менеджменту.

СК14. Здатність формулювати задачі моделювання, створювати і досліджувати математичні та комп'ютерні моделі, застосовувати статистичні методи і моделі для аналізу об'єктів і процесів у сфері менеджменту.

Програмні результати навчання:

ПР 1. Критично осмислювати, вибирати та використовувати необхідний науковий, методичний і аналітичний інструментарій для управління в непередбачуваних умовах.

ПР 2. Ідентифікувати проблеми в організації та обґрунтовувати методи їх вирішення.

ПР 4. Обґрунтовувати та управляти проектами, генерувати підприємницькі ідеї.

ПР 8. Застосовувати спеціалізоване програмне забезпечення та інформаційні системи для вирішення задач управління організацією.

ПР 9. Вміти спілкуватись в професійних і наукових колах державною та іноземною мовами.

ПР 14. Планувати і проводити наукові дослідження, демонструвати результати наукових робіт та готувати їх до оприлюднення.

ПР 16. Будувати і досліджувати концептуальні, математичні і комп'ютерні моделі об'єктів і процесів у сфері менеджменту.

Форма проведення занять: лекції, практичні заняття, виконання індивідуальних завдань, самостійна робота, заходи контролю.

2. Інформаційний обсяг спеціалізованого курсу

Тема 1. Поняття наукового дослідження. Вимоги до наукового дослідження. Види наукових досліджень

Поняття, зміст, мета і функції наукового дослідження. Форми організації наукового дослідження. Види та ознаки наукового дослідження. Класифікація наукових досліджень.

Тема 2. Організація наукового дослідження

Процес наукового дослідження і його характеристика. Визначення мети, завдань, об’єкта і предмета дослідження. Етапи наукового дослідження. Апробація результатів наукового дослідження.

Тема 3. Інформаційне забезпечення наукового дослідження

Сутність інформації. Роль інформації в наукових дослідженнях. Джерела наукової інформації. Особливості пошуку, систематизації та використання інформації.

Тема 4. Використання інформаційних систем і сервісів у процесі наукових досліджень

Традиційні та сучасні підходи в системах зберігання даних. Значення інформаційних технологій в науковій сфері. Роль інформаційних систем у сучасному суспільстві. Інформатизація суспільства. Пошукові системи. Вибір ефективної стратегії пошуку інформації в Internet-системах.

Тема 5. Наукометричні бази даних

Сутність наукометрії. Міжнародні наукометричні бази даних. Основні наукометричні показники. Наукометричні бази даних відкритого доступу. Наукометрична пошукова система Google Scholar. Моніторинг впровадження результатів наукової діяльності. Електронні репозитарії України. Системи пошуку у відкритих архівах.

Тема 6. Мережеві технології в організації наукових дослдіжень

Використання блогів, соціальних мереж в науково-дослідницькій роботі. Вебінари. Мобільне навчання. Дистанційні платформи науково-дослідницької роботи. Платформи Moodle, OLAT, ATutor, адаптовані для здійснення науково-дослідницької діяльності. Збереження посилань на інформаційні джерела (EndNote).

3. Рекомендована література

1. Асєєв, Г., 2016. Наукометрія, інформетрія, бібліометрія: визначення і розмежування. *Бібліотечний вісник*. № 2, С. 3–10.
2. Буйницька, О. П., 2012. *Інформаційні технології та технічні засоби навчання*: навчальний посібник. Київ: Центр учбової літератури, 240 с.
3. Гончаренко, С. У., 2003. *Методика навчання і наукових досліджень у вищій школі*. Київ: Вища школа, 323 с.
4. Гранчак, Т., 2016. Використання національними бібліотеками соцмереж для представлення бібліотечних продуктів і послуг. *Бібліотечний вісник*. № 1, С. 18–29.
5. Гуревич, Р. С., 2015. Інформаційно-комунікаційні технології як засіб розвитку майбутніх фахівців. *Педагогіка і психологія*. Київ: Вісник НАПН України. № 1, С. 21–26.
6. Добровольська, О. В., 2013. Використання інформаційно-комунікаційних технологій у дослідницькій діяльності студентів. *Прогресивні техніка та технології харчових виробництв ресторанного господарства і торгівлі*. Вип. 1(1), С. 337–343.
7. Дубасенюк, О. А., 2014 Інновації в сучасній освіті. *Інновації в освіті*: *інтеграція науки і практики*: збірник науково-методичних праць. Житомир, С. 12–28.
8. Ковальчук, В. Н., 2013. Практика використання ІКТ-засобів у педагогічному експерименті: Інтернет-анкетування. *Інформаційні технології і засоби навчання*. № 3 (35), С. 135–152.
9. Кухарчук, Є., 2014. Світові наукометричні системи. *Бібліотечний вісник*. № 5, С. 7–11.
10. Лаврентьєва, Г. П., Шишкіна, М. П., 2007. *Методичні рекомендації з організації та проведення науково-педагогічного експерименту*. Київ: ІІТЗН НАПН України, 72 с.
11. Майборода, В. К., Скиба, Ю. А., Ярошенко, О. Г., 2015. *Теоретичні засади науково-дослідницької діяльності суб'єктів освітнього процесу університетів*: практичний посібник. Київ: Інститут вищої освіти НАПН України, 174 с.
12. Мар'їна, О., 2016. Контент-стратегія бібліотек у цифровому середовищі. *Бібліотечний вісник*. № 4, С. 8–12.
13. Марцин, В. С., Міценко, Н. Г., Даниленко, О. А. та ін., 2002. *Основи наукових досліджень*: навчальний посібник. Львів: Ромус-Поліграф,128 с.
14. Ніколаї, Г. Ю., 1999. *Методологія та технологія науково-педагогічних досліджень*. Суми: СДПУ ім. А. С. Макаренка, 106 с.
15. Пілюшенко, В. Л., Шкрабак, І. В., Славенко, Е. І., 2004. *Наукове дослідження: організація, методологія, інформаційне забезпечення*: навчальний посібник. Київ: Лібра, 344 с.
16. Ростовський, В. С., Дібрівська, Н. В., 2009. *Основи наукових досліджень і технічної творчості*: підручник для студентів вищих навчальних закладів. Київ: Центр учбової літератури, 96 с.

17. Саух, П. Ю., Антонова, О. Є., Березюк, О. С., Вітвицька, С. С., Власенко, О. М., 2011. *Інновації у вищій освіті: проблеми, досвід, перспективи*: монографія. Житомир: Вид-во ЖДУ ім. І. Франка, 443 с.

18. Сінельник, І., 2012 Активізація науково-дослідної діяльності студентів педагогічних спеціальностей засобами інформаційно-комунікаційних технологій. *Молодь і ринок*. № 3, С. 113–117.

19. Спірін, О. М., Олексюк, Р., 2013. Аналіз програмних платформ для створення інституційних репозитаріїв. *Інформаційні технології і засоби навчання*. № 2 (34), С. 101–115.

20. Томашевський, О. М., Цегелик, Г. Г., Вітер, М. Б., Дудук, В. І., 2012. *Інформаційні технології та моделювання бізнес-процесів*: навчальний посібник. Київ: Центр учбової літератури, 296 с.

21. Цехмістрова, Г. С., 2004. *Основи наукових досліджень*: навчальний посібник. Київ: Видавничий дім «Слово», 240 с.

22. Шейко, В. М., Кушнаренко, Н. М., 2004. *Організація та методика науково-дослідницької діяльності*: підручник. 4-е вид., випр. і доп. Київ: Знання, 307 с.

23. Шиненко, М. А., Лабжинський, Ю. А., Ткаченко, В. А., 2013. *Моніторинг використання web-ресурсу «Електронна бібліотека НАПН України» за допомогою Google Analytics*: звіт за 2012 рік. Київ: ІІТЗН НАПН України, 38 с.

Інтернет ресурси:

1. *Державна науково-педагогічна бібліотека України імені В. О. Сухомлинського*. URL: https://dnpb.gov.ua/ua/

2. *Навчальні матеріали онлайн*. URL: https://pidru4niki.com/

3. *Наука України в дзеркалі наукометричної бази даних SciVerse Scopus*. 2009-2013. URL: http://jsi.net.ua/scopus/index.html.

4. *Національна бібліотека України імені В. І. Вернадського*. URL: http://www.nbuv.gov.ua/

5. *Про інформацію*, 1992. Закон України від 02.10.1992 року № 2657-XII [Редакція від 01.01.2022, підстава – 1089-IX]. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2657-12#Text

6. *Про наукову і науково-технічну діяльність*, 2015. Закон України від 26.11.2015 № 848-VIII [Редакція від 12.01.2022, підстава – 1962-IX]. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/848-19#Text

7. *Prometheus – Найкращі онлайн-курси України та світу*. URL: https://prometheus.org.ua/

8. Фролова, І. В., 2012. Науково-дослідницька діяльність студентів – передумова випереджувального саморозвитку фахівця. *Наукові записки Ніжинського державного університету ім. Миколи Гоголя*. Серія: Психолого-педагогічні науки. № 7. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nzspp_2012_7_46.

9. Шишкіна, М. П., 2008. Інформаційно-комунікаційні технології у педагогічному дослідженні. *Інформаційні технології і засоби навчання*. Т. 6, № 2. URL: https://journal.iitta.gov.ua/index.php/itlt/article/view/130/116.

4. Форми самостійної роботи здобувачів вищої освіти

1. Організаційно-методична робота в бібліотеці та за комп'ютером. Опрацювання підручників та навчальних посібників згідно з тематичним планом.
2. Підготовка до практичних занять. Самостійне вивчення тем на основі рекомендованої літератури.
3. Підготовка до поточного контролю.
4. Підготовка до підсумкового контролю.

Здобувач освіти повинен опрацювати питання для самостійної роботи з теоретичної частини дисципліни до практичного заняття з даної теми. Завдання для самостійної роботи виконуються студентами протягом одного тижня з дня їх отримання.

5. Форми й засоби поточного та підсумкового контролю знань

Основними видами оцінювання є: *поточний та підсумковий контроль*. Поточне оцінювання носить заохочувальний, стимулюючий та діагностико-корегуючий характер. Поточний контроль проводиться на практичних заняттях.

Формою підсумкового контролю спеціалізованого курсу є залік.

Шкала оцінювання знань здобувачів вищої освіти

Оцінка в балах	**Оцінка за національною шкалою**	**Оцінка**	**Оцінка за національною шкалою**
			Пояснення
90-100	*Зараховано*	**A**	відмінне виконання лише з незначною кількістю помилок
82-89		**B**	вище середнього рівня з кількома помилками
74-81		**C**	в цілому правильне виконання з певною кількістю суттєвих помилок
64-73		**D**	непогано, але з незначною кількістю недоліків
60-63		**E**	виконання задовольняє мінімальним критеріям
35-59	*Незараховано*	**FX**	з можливістю повторного складання
0-34		**F**	з обов'язковим повторним курсом

6. Перелік питань для підсумкового контролю

1. Проаналізуйте структуру і форму інформації. Назвіть властивості інформації.
2. Дайте визначення інформаційного ресурсу.
3. Що таке інформаційна ентропія?
4. Назвіть відомі вам файлові системи.
5. Глобальні комп'ютерні мережі. Що таке IP-адреса та ULR-адреса?
6. Етапи застосування комп’ютерних технологій у наукових дослідженнях.
7. Назвіть соціальні мережі вільного доступу для науковців.
8. Назвіть відомі вам електронні наукові архіви вільного доступу України.
9. Як Ви вважаєте, чи є готовність до дистанційного навчання складовою управлінської діяльності? Аргументуйте свою відповідь.
10. Які Ви знаєте види дистанційної освіти?
11. Чи тотожні поняття «дистанційне навчання» і «е-навчання»?
12. Методичні аспекти використання інформаційно-комунікаційних технологій в освіті.
13. Сформулюйте цілі проведення науково-дослідницької роботи у віртуальній лабораторії.
14. Розкрийте особливості використання мікроблогів у науково-дослідницькій діяльності (на прикладі Twitter).
15. Які сервіси для проведення вебінарів ви знаєте?
16. Запропонуйте методику використання соціальних мереж в науково-дослідницькій діяльності (на прикладі Facebook).
17. Використання інформаційно-комунікаційних технологій для проведення педагогічного експерименту й опрацювання його результатів.
18. Класифікуйте електронні навчальні видання.
19. Чим відрізняються наукометричні бази даних відкритого доступу від наукометричних баз комерційного спрямування?
20. За принципом якої всесвітньо відомої наукометричної бази даних функціонує вітчизняна база даних Google Scholar?
21. Назвіть найбільш відомі наукометричні бази даних.

РЕЦЕНЗІЯ

на спеціалізований курс «Організація та проведення науково-дослідницької роботи з майбутніми керівниками закладів освіти в умовах магістратури», розробленого здобувачем наукового ступеня доктора філософії

Гавриловським Сергієм Олексійовичем

в рамках дисертаційного дослідження «Управління науково-дослідницькою діяльністю майбутніх керівників закладів освіти в умовах магістратури засобами інформаційно-комунікаційних технологій» зі спеціальності 011 Освітні, педагогічні науки (Науки про освіту)

Сучасні реалії розвитку цифровізації освіти обумовлюють значущість розроблення спеціалізованого курсу, спрямованого на прискорений та якісно новий рівень фахової підготовки майбутніх керівників закладів освіти, вагомою складовою якої стає науково-дослідницький складник, що забезпечує можливість реалізації поставлених перед ним завдань через засвоєні ґрунтовні наукові знання, сформовані та розвинуті уміння і навички, уміле застосування інформаційних технологій в управлінській, адміністративній та педагогічній діяльності, а також в науково-дослідницькій діяльності. Спеціалізований курс розроблено за спеціальністю 073 «Менеджмент» освітньо-професійних програм «Управління навчальним закладом» та «Управління закладом освіти» другого (магістерського) рівня вищої освіти.

Рецензований спеціалізований курс «Організація та проведення науково-дослідницької роботи з майбутніми керівниками закладів освіти в умовах магістратури» орієнтований на певну цільову аудиторію, а саме, майбутніх менеджерів освітньої сфери. Сучасний менеджер освіти повинен мати високий рівень знань у галузі інформаційних технологій та вміння використовувати ці знання.

В структурі зазначеного курсу досить розгорнуто представлено цільовий і тематичний блоки, логічно вибудовану структуру з представленими темами занять, що спонукає здобувачів вищої освіти до пошукової, аналітико-синтетичної діяльності, дозволяє розв'язувати комплексні та спеціалізовані завдання та практичні проблеми в освітній галузі, розроблено перелік джерел, сформований та доповнений електронними ресурсами.

Доречним є те, що в програмі курсу продумано структурні і змістові блоки, в яких розглянуто традиційні форми діяльності, в поєднанні з наукометричними базами даних, можливостями соціальних мереж та інформаційно-аналітичних систем.

Вважаємо, що маємо підстави для того, щоб рекомендувати спеціалізований курс до подальшого використання у закладах вищої освіти для здобувачів другого (магістерського) рівня вищої освіти за спеціальністю 073 «Менеджмент» освітньо-професійних програм «Управління навчальним закладом» та «Управління закладом освіти».

Рецензент:
кандидат педагогічних наук, доцент,
доцент кафедри професійно-педагогічної,
спеціальної освіти, андрагогіки та управління Інеса НОВІЦЬКА

Підпис засвідчую
Нач. в/к Л. Ковальчук

РЕЦЕНЗІЯ

на спеціалізований курс «Організація та проведення науково-дослідницької роботи з майбутніми керівниками закладів освіти в умовах магістратури», (укладач: здобувач наукового ступеня доктора філософії зі спеціальності 011 Освітні, педагогічні науки (Науки про освіту) **Гавриловський Сергій Олексійович)**

Спеціалізований курс «Організація та проведення науково-дослідницької роботи з майбутніми керівниками закладів освіти в умовах магістратури», укладений Сергієм Гавриловським, орієнтований на здобувачів вищої освіти другого (магістерського) рівня, які навчаються за спеціальністю 073 «Менеджмент» освітньо-професійних програм «Управління навчальним закладом» та «Управління закладом освіти». Оскільки сучасний керівник закладу освіти повинен мати високий рівень знань у галузі інформаційних технологій та вміти використовувати ці знання в управлінській, адміністративній та науковій діяльності, то актуальним є формування навичок проведення науково-дослідницької роботи у процесі навчання у закладі вищої освіти.

Під час розробки спеціалізованого курсу дотримані вимоги щодо його форми та змісту. Зміст запропонованого курсу забезпечує оволодіння необхідними теоретичними знаннями і практичними навичками, формує у здобувачів вищої освіти фахові уміння і готовність до організації та проведення науково-дослідницької роботи.

Вважаємо можливим рекомендувати запропонований спеціалізований курс щодо організації та проведення науково-дослідницької роботи до використання в освітньому процесі в закладах вищої освіти, що здійснюють підготовку здобувачів другого (магістерського) рівня спеціальності 073 «Менеджмент» освітньо-професійних програм «Управління навчальним закладом» та «Управління закладом освіти».

Рецензент:
кандидат педагогічних наук,
заступник директора
з науково-методичної роботи
КЗ «Житомирський ОІППО» ЖОР Броніслава РЕНЬКАС

Підпис Броніслави Ренькас
засвідчую

РЕЦЕНЗІЯ

на спеціалізований курс «Організація та проведення науково-дослідницької роботи з майбутніми керівниками закладів освіти в умовах магістратури», розробленого здобувачем наукового ступеня доктора філософії Гавриловським Сергієм Олексійовичем в рамках дисертаційного дослідження «Управління науково-дослідницькою діяльністю майбутніх керівників закладів освіти в умовах магістратури засобами інформаційно-комунікаційних технологій» зі спеціальності 011 Освітні, педагогічні науки (Науки про освіту)

Спеціалізований курс, підготовлений С. О. Гавриловським, розроблено для здобувачів другого (магістерського) рівня вищої освіти за спеціальністю 073 «Менеджмент» освітньо-професійних програм «Управління навчальним закладом» та «Управління закладом освіти».

В основу рецензованого спеціалізованого курсу покладено основні положення лекційного курсу «Методологія наукових досліджень», доповнені, тематично й інформаційно доопрацьовані на основі пошукових, наукометричних, реферативних та інформаційно-аналітичних матеріалів, з урахуванням новітніх тенденцій розвитку соціальних мереж та сервісів.

Структуру спеціалізованого курсу розроблено з відповідними змістовими модулями, в яких виокремлено цільовий та покроковий алгоритм викладання курсу. В тематичних модулях, викладено тематику занять, сфокусовано увагу на технологічній складовій проведення науково-дослідницької діяльності з використанням хмарних сервісів, ознайомленням з роботою електронних архівів та репозитаріїв.

Змістові модулі «Використання інформаційних систем і сервісів у процесі наукових досліджень» та «Наукометричні бази даних» відображають сучасні форми і методи індексування наукових робіт та форми оприлюднення результатів діяльності в мережевому просторі.

В окремому блоці «Форми самостійної роботи здобувачів вищої освіти», вміщено орієнтовну тематику наукових завдань щодо підготовки до проведення науково-дослідницької діяльності в навчальному процесі та поза навчальним процесом.

Блок «Форми і засоби поточного та підсумкового контролю знань» уможливлює постійний моніторинг засвоєння знань здобувачами вищої освіти та спрямовує майбутніх керівників закладів освіти до вироблення достатнього рівня самоконтролю та формує базові навички опрацювання джерел, поєднуючи традиційні та інноваційні форми інформаційних ресурсів.

Вважаємо за необхідне рекомендувати спеціалізований курс до подальшого застосування в освітньому процесі закладів вищої освіти для професійної підготовки майбутніх керівників закладів освіти за спеціальністю 073 «Менеджмент» освітньо-професійних програм «Управління навчальним закладом» та «Управління закладом освіти».

Рецензент:
кандидат педагогічних наук,
соціальний педагог
Бердичівського загальноосвітнього НВК №4 Оксана КОВАЛЮК
Підпис Ковалюк О. М. підтверджую
Директор НВК №4 Юлія БАБІЙ

Додаток Д

Студентський науковий гурток «Майбутній керівник освіти»

Мета студентського наукового гуртка: Сприяти залученню майбутніх керівників освіти в проведення науково-дослідницької діяльності, участь в наукових та бізнес-проєктах, науково-практичних заходах та конкурсах; створення оптимальних умов для творчого зростання у процесі навчання й оволодіння фахом для майбутньої професійної діяльності та кар'єрного росту.

Завдання студентського наукового гуртка:

– поглиблювати знання з фахових дисциплін;

– розвивати та удосконалювати прийоми наукового мислення й аналітичні здібності, формувати навики науково-дослідницької роботи та постійно розширювати кругозір та ерудицію;

– приймати активну участь в науково-практичних конференціях, семінарах, круглих столах та конкурсах;

– організовувати та проводити зустрічі та майстер-класи з провідними іноземними й вітчизняними науковцями та викладачами закладів вищої освіти, представниками органів державної влади та бізнесу, експертами та фахівцями в галузі сучасних технологій управління;

– організовувати зустрічі з успішними керівниками в освітній сфері;

– проводити спільні наукові дослідження за участю викладачів, здобувачів вищої освіти;

– розробляти та приймати участь в спільних проєктах з підприємницькими, промисловими, науково-виробничими та іншими установами, здійснювати організаційний, методичний супровід означених проєктів.

ОРІЄНТОВНА ТЕМАТИКА ЗАСІДАНЬ СТУДЕНТСЬКОГО ГУРТКА «Майбутній керівник освіти»

№ п/п	Назва теми	Завдання проведення засідання студентського гуртка
1	Ознайомлення з принципами роботи електронних репозитаріїв на прикладі функціонування електронної бібліотеки НАПН України	Вміти ефективно знаходити потрібну інформацію, відслідковувати публікаційну активність користувачів, вміти працювати з контентом професійно (застосовувати мета пошукові елементи і т. д.).
2	Створення бібліографічного профілю на Google-Scholar: ознайомлення з головними інструментами цієї наукометричної платформи відкритого доступу.	Навчитися створювати профіль на цій наукометричній платформі і вміти створювати особистий контент.
3	Ознайомитися з міжнародними ідентифікаторами наукових працівників: ORCID, Researcher, CrossRef, End-Note.	Вміти диференціювати виокремлені ідентифікатори за функціональним призначенням. Знати відмінності і спільні риси цих ідентифікаторів.
4	Знати найбільш відомі глобальні інтегровані наукометричні платформи, зокрема, EBSCO-Publishing.	Вміти працювати в цій наукометричній платформі, застосовувати для пошуку потрібних публікацій метапошукові інструменти.

Додаток Е

Міністерство освіти і науки України

Житомирський державний університет імені Івана Франка

Навчально-науковий інститут педагогіки

Кафедра професійно-педагогічної, спеціальної освіти,

андрагогіки та управління

МЕТОДИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ ЩОДО ОРГАНІЗАЦІЇ ПРОВЕДЕННЯ НАУКОВО-ДОСЛІДНИЦЬКОЇ РОБОТИ МАЙБУТНІХ КЕРІВНИКІВ ЗАКЛАДІВ ОСВІТИ В УМОВАХ МАГІСТРАТУРИ

для підготовки здобувачів

другого (магістерського) рівня вищої освіти

галузь знань	07 Управління та адміністрування
спеціальність	073 Менеджмент
освітньо-професійні програми	Управління навчальним закладом
	Управління закладом освіти

Житомир 2022

УДК 37.091.21:378.22:001.89

Рекомендовано до друку вченою радою
Житомирського державного університету імені Івана Франка
(протокол № 4 від 25 березня 2022 року)

Рецензенти:

Інеса НОВІЦЬКА – кандидат педагогічних наук, доцент, доцент кафедри професійно-педагогічної, спеціальної освіти, андрагогіки та управління Житомирського державного університету імені Івана Франка;

Броніслава РЕНЬКАС – кандидат педагогічних наук, заступник директора з науково-методичної роботи Комунального закладу «Житомирський ОІППО» Житомирської обласної ради;

Оксана КОВАЛЮК – кандидат педагогічних наук, соціальний педагог Бердичівського загальноосвітнього НВК № 4.

Методичні рекомендації щодо організації проведення науково-дослідницької роботи майбутніх керівників закладів освіти в умовах магістратури для підготовки здобувачів другого (магістерського) рівня вищої освіти галузі знань 07 «Управління та адміністрування», спеціальності 073 «Менеджмент», освітньо-професійних програм «Управління навчальним закладом» та «Управління закладом освіти». / Укладач: Сергій Гавриловський. – Житомир: Видавництво ЖДУ імені Івана Франка, 2022. – 32 с.

Методичні рекомендації містять містять організаційні та методичні прийоми щодо процесу науково-дослідницької роботи здобувачів другого (магістерського) рівня вищої освіти. Методичні рекомендації допоможуть здобувачам вищої освіти узагальнити і закріпити знання та презентувати результати своєї науково-дослідницької роботи.

Методичні рекомендації щодо організації проведення науково-дослідницької роботи майбутніх керівників закладів освіти в умовах магістратури розроблено для використання здобувачами другого (магістерського) рівня вищої освіти галузі знань 07 «Управління та адміністрування», спеціальності 073 «Менеджмент», освітньо-професійних програм «Управління навчальним закладом» та «Управління закладом освіти».

@ Сергій Гавриловський, 2022
@ Житомирський державний університет імені Івана Франка, 2022

ЗМІСТ

Вступ 4

Науково-дослідницька діяльність у теоретичному та методичному вимірах .. 5

Організація проведення науково-дослідницької роботи майбутніх керівників закладів освіти і методика щодо її проведення 12

Змістовий модуль І. Основні етапи організації проведення науково-дослідницької роботи майбутніх керівників закладів освіти в умовах магістратури 13

1. Підготовчий етап роботи над науково-дослідницькою роботою. 13
2. Опрацювання змістових ліній науково-дослідницької роботи..... 14
3. Завершальний етап науково-дослідницької роботи..... 14

Практичне заняття № 1. Основні етапи організації науково-дослідницької роботи. 18

Змістовий модуль ІІ. Основні види науково-дослідницької діяльності майбутніх керівників закладів освіти в умовах магістратури 19

1. Основні форми наукового викладу матеріалу 19
2. Аналітико-синтетичне згортання інформації як основний різновид дослідницьких умінь здобувачів вищої освіти у процесі написання реферату 22
3. Підготовка дослідницької роботи як завершального етапу вищої освіти та кваліфікаційного дослідження 23

Практичне заняття № 1. Основні види науково-дослідницької діяльності..... 26

Практичне заняття № 2. Основні види науково-дослідницької діяльності..... 27

Самостійна робота. Організація власного наукового дослідження 27

Висновки 28

Питання для самоконтролю..... 29

Список використаних джерел..... 30

Вступ

Професійні обов’язки керівника закладу освіти охоплюють низку проблем різноманітного рівня та ступеня значущості, складності та оперативності вирішення, тому результативність його діяльності закладається саме в закладі вищої освіти, де крім професійної компетентності, що проявляється не тільки в знанні управлінських, педагогічних, комунікаційних процесів, але й високому рівні дослідницької компетентності, яка поєднує аналітичні здібності, вміння формувати й діагностувати науково-дослідницьку складову педагогічного колективу, усіх суб’єктів освітнього процесу.

Проблема організації науково-дослідницької роботи, в процесі якої майбутній керівник оволодіває теоретичними, практичними й методичними знаннями, що підкріплюються безпосередньою участю в організації, проведенні, оформленні наукових результатів власного наукового дослідження, результати якого публікуються у наукових виданнях, розміщуються в репозитаріях університетів, в наукометричних базах даних. Всі ці знання, вміння і навички необхідні як майбутньому науковцю, викладачу вищої школи, так і майбутньому керівникові освіти.

Враховуючи той факт, що питання методичного забезпечення науково-дослідницької діяльності майбутніх керівників закладів освіти в умовах магістратури не має системного відображення в наукових працях, науково-методичних посібниках, автором розроблених методичних рекомендацій зроблено спробу презентувати методику організації проведення науково-дослідницької роботи майбутніх керівників закладів освіти, зорієнтувати здобувачів вищої освіти педагогічного спрямування на ознайомлення з розробленими методичними рекомендаціями.

Науково-дослідницька діяльність у теоретичному та методичному вимірах

Науково-дослідницька робота здобувачів вищої освіти є одним з найважливіших етапів їхньої підготовки, яка, забезпечуючи тісний взаємозв'язок теоретичного навчання й пошукової діяльності майбутніх керівників закладів освіти, планується викладачами, науковими керівниками відповідно до тематики наукових досліджень випускових кафедр, що свідчить про актуальність й професійну значущість формування науково-дослідницької компетентності фахівців в освітньому процесі нової української школи.

Вивчення проблеми професійної підготовки майбутніх керівників закладів освіти передбачає визначення методичного поля педагогічного дослідження, яке, зважаючи на тематично і змістовно багаторівневий та багатоаспектний характер, розробляється в комплексному застосуванні термінологічних, науково-освітніх, професійно-орієнтованих технологій, що мають всеохоплюючий інтегративний характер.

У преамбулі Закону України «Про освіту» зазначено, що «метою освіти є … виховання відповідальних громадян, які здатні до свідомого суспільного вибору та спрямування своєї діяльності на користь іншим людям і суспільству, збагачення на цій основі інтелектуального, економічного, творчого, культурного потенціалу українського народу, підвищення освітнього рівня громадян задля забезпечення сталого розвитку України та її європейського вибору» [27].

На стратегічну роль науково-дослідницької діяльності, яка здійснюється в закладах вищої освіти, вказують нормативно-правові акти і документи:

– Закон України «Про вищу освіту» [24];

– Закон України «Про наукову і науково-технічну діяльність» [26];

– Положення про організацію наукової, науково-технічної діяльності у вищих навчальних закладах III та IV рівнів акредитації» [36];

– Концепція розвитку педагогічної освіти [25].

Враховуючи особливості змісту професійної підготовки майбутніх керівників закладів освіти, що визначаються відповідними стандартами вищої

освіти, передбачає, окрім психолого-педагогічної, інформаційно-комунікаційної, соціально-гуманітарної підготовки, методично сформовану здатність реалізовувати свій потенційний науковий, організаційний потенціал.

Для усвідомлення і осмислення науково-методичного забезпечення процесу фахової підготовки майбутнього керівника закладу освіти, слід окреслити і встановити чіткі межі та смислові відтінки застосування основних понять, термінів, що окреслюють та визначають тезаурусний блок нашої роботи та характеризують основні складові, структуру, методичні аспекти професійної підготовки майбутніх керівників закладів освіти в умовах магістратури, а саме: вища освіта, магістр, науково-дослідницька діяльність, освітньо-професійна й освітньо-наукова компоненти.

Так, у Законі України «Про вищу освіту» поняття вища освіта визначається як сукупність систематизованих знань, умінь і практичних навичок, способів мислення, професійних, світоглядних і громадянських якостей, морально-етичних цінностей, інших компетентностей, здобутих у закладах вищої освіти (науковій установі) у відповідній галузі знань за певною кваліфікацією [24].

У розділі ІІ означеного Закону визначено, що «магістр – це освітній ступінь, що здобувається на другому рівні вищої освіти та присуджується закладом вищої освіти (науковою установою) у результаті успішного виконання здобувачем вищої освіти відповідної освітньої програми. Ступінь магістра здобувається за освітньо-професійною або за освітньо-науковою програмою. Обсяг освітньо-професійної програми підготовки магістра становить 90-120 кредитів ЄКТС, обсяг освітньо-наукової програми – 120 кредитів ЄКТС. Освітньо-наукова програма магістра обов’язково включає дослідницьку (наукову) компоненту обсягом не менше 30 відсотків». Логічно продовжучи визначення освітньо-професійної та освітньо-наукової компонент освітньої програми, в цьому ж розділі Закону зазначається, що освітня (освітньо-професійна, освітньо-наукова чи освітньо-творча) програма це – система освітніх компонентів на відповідному рівні вищої освіти в межах спеціальності, що визначає вимоги до рівня освіти осіб, які можуть розпочати навчання за цією програмою, перелік навчальних дисциплін і логічну послідовність

їх вивчення, визначає кількість кредитів ЄКТС, необхідних для виконання цієї програми, а також очікувані результати навчання (компетентності), якими повинен оволодіти здобувач відповідного ступеня вищої освіти [24].

Диференціювання зазначених понять дасть змогу уможливити продовжувати розмежовувати відповідну мотиваційну, стимулюючу та адаптивну компоненти науково-методичної діяльності здобувачів вищої освіти, що дозволять комплексно підійти до вивчення майбутньої діяльності керівника закладу освіти [20].

Науково-дослідницька діяльність здобувачів вищої освіти розглядається нами в руслі визначення складових, насамперед, пошуку відповіді на творчу, дослідницьку задачу із заздалегідь невідомим рішенням і з визначенням послідовності реалізації завдань на етапах:

– постановки проблеми;
– вивчення теоретичних аспектів досліджуваної проблематики;
– релевантності методики дослідження і практичного оволодіння нею;
– виявлення необхідних відомостей, аналітико-синтетичного опрацювання, узагальнення;
– власних умовиводів [3].

Майбутня професійна діяльність здобувачів вищої освіти реалізується через рольові та проєктні методики моделювання педагогічних ситуацій, що формують методичні вміння і стимулюють до самоаналізу та професійного самовдосконалення.

Науково-методичне забезпечення професійної підготовки майбутніх керівників освіти у закладах вищої освіти буде більш досконалим на основі використання організаційно-діяльнісних ігор, тренінгів, виконання практико-орієнтованих завдань); інтерактивних мультимедійних засобів, які забезпечують самостійну роботу здобувачів вищої освіти; педагогічного супроводу, що передбачає підтримку професійного становлення та розвитку особистості [8].

Розглядаючи теоретичні та методичні засади модернізації професійної підготовки майбутніх керівників в умовах магістратури, В. Кравченко пріоритетом вбачає оновлення її цілей та змісту, переорієнтацію форм і методів організації на

засадах гуманістичної людино-центричної парадигми з опертям на національні освітні традиції та позитивний зарубіжний досвід, який може бути адаптований до українського менталітету, сучасних вимог суспільства й особистісних потреб здобувачів вищої освіти. Учений переконує, що сучасний викладач має володіти високим рівнем професійної компетентності та фахової культури; психологією спілкування, хоча б однією іноземною мовою; бути комунікабельним, мобільним, ерудованим, доброзичливим, ввічливим тощо [14].

У контексті професіоналізму підготовки фахівців вищої школи, як стверджує Л. Хоружа, прогрес їхнього розвитку залежить від варіативного та інваріантного в діяльності майбутнього фахівця-управлінця. Варіативність потребує самовдосконалення, постійного пошуку нових освітніх технологій, використання ресурсного забезпечення: науково-методичного, інформаційного. Інваріантність як фундамент варіативності в діяльності майбутнього фахівця-управлінця передбачає визнання ним загальнолюдських цінностей, принципів і норм академічної етики, творчості і відповідальності, потреби в саморозвитку, що загалом уможливлює становлення поведінкових, особистісних і когнітивних якостей педагога, ефективну його самореалізацію в професійній діяльності [34]. Акцентуючи увагу на інваріантній та варіативній складовій знаного фахівця у сфері методичної підготовки майбутніх педагогів, слід зазначити, що ці складові є значимими компонентами методичного забезпечення процесу професійного вдосконалення майбутніх керівників закладів освіти.

Основними вимогами до керівника закладу освіти є його фундаментальна підготовка, високий організаційний і методичний рівень проведення лекцій і семінарських (практичних) занять, інноваційне педагогічне мислення, загальна культура, моральні цінності й гуманістична спрямованість діяльності [6].

Останнім часом у наукових джерелах вчені стверджують, що поняття «організація» можна використовувати лише як «питання, переважно управлінського характеру, яке розв’язується шляхом взаємодії, впливу і контролю за рівнем виконання певних завдань, рішень» [29]. У нашому дослідженні поняття «організація» розуміється в контексті усвідомлення способів побудови певної

системи, підсистеми і «організація» – в розумінні процесу послідовного упорядкування здійснення певних дій, форм їхньої реалізації, оскільки вагомим аргументом для підтвердження цього положення є теза про те, що організаційні аспекти науково-дослідницької роботи майбутнього керівника формуються через систему застосування різнопланових технологій в майбутній професійній діяльності.

Здійснення системи науково-дослідницької діяльності в закладах вищої освіти України, окрім особливостей, характерних для профілю та галузевого спрямування закладів вищої освіти, має спільні властивості.

Так, за Г. Цехмістеровою, науково-дослідницька діяльність здобувачів вищої освіти здійснюється за наступними напрямами [35]:

– науково-дослідницька робота, що є складовою освітнього процесу і обов’язкова для всіх здобувачів вищої освіти (написання рефератів, підготовка до семінарських занять, підготовка і захист курсових, кваліфікаційних робіт, виконання завдань дослідницького характеру в період виробничої практики на замовлення підприємств);

– науково-дослідницька робота здобувачів вищої освіти в позаосвітнім процесі. Нею передбачається:

- участь у наукових гуртках, виконанні наукових робіт у межах творчої співпраці кафедр, факультетів/інститутів, інших структур;
- робота в студентських інформаційно-аналітичних, освітніх закладах;
- рекламна діяльність;
- написання тез наукових доповідей, публікацій.

Здобувачі вищої освіти у курсових роботах із загальнотеоретичних та спеціальних дисциплін використовують елементи наукових досліджень у формі наукового пошуку, готують огляд літератури і розробляють пропозиції, що містять елементи новизни з теми роботи; узагальнюють передовий практичний досвід, застосовують економіко-математичні методи, комп´ютерну та організаційну техніку, інформаційні технології. Проблеми наукового пошуку відображені у курсових роботах здобувачів вищої освіти, мають знайти своє продовження у кваліфікаційній роботі, а також бути частиною наукової тематики відповідної кафедри (рис. 1).

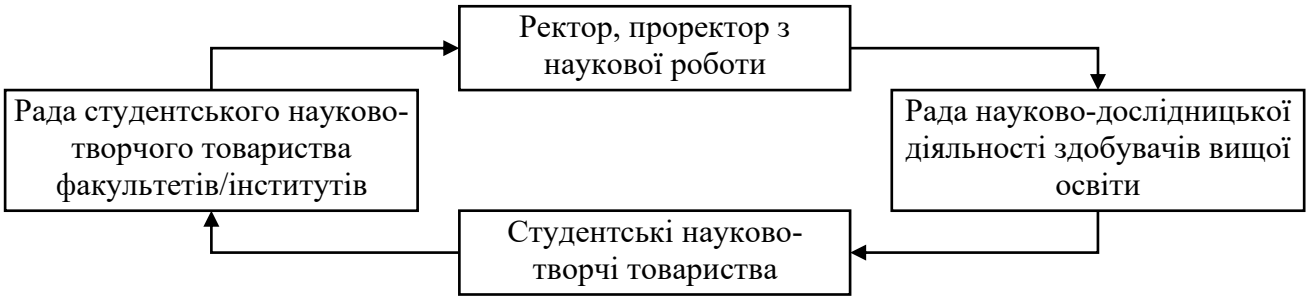

Рис. 1. Організаційна структура науково-дослідницької діяльності в закладі вищої освіти

Як підкреслює В. Прошкін, «основними функціями органів, посадових осіб і структурних підрозділів закладу вищої освіти, що несуть відповідальність за науково-дослідницьку роботу здобувачів вищої освіти, можна вважати такі:

– методичне й організаційне керівництво науково-дослідницькою роботою;

– підготовка, проведення, координація різних заходів, що здійснюються на всіх рівнях системи науково-дослідницької роботи, облік й аналіз її результатів;

– вивчення, узагальнення та упровадження вітчизняного й зарубіжного досвіду, його творчий розвиток у діяльності закладу вищої освіти.

Аналіз діяльності провідних закладів вищої освіти України дає підставу стверджувати, що найбільш поширеними в практиці вищої школи є проблемні наукові групи, гуртки при кафедрах або наукових структурних підрозділах закладів вищої освіти [28].

Питання організації науково-дослідницької діяльності у закладі вищої освіти в контексті зближення й інтеграційного поступу вітчизняної освіти, зокрема, в дослідженні компонентної структури дослідницьких умінь, взаємозв’язку дослідницької діяльності з науковими здібностями, встановленні класифікації наукових шкіл, що визначають основні напрями роботи студентських товариств висвітлено в публікаціях О. Антонової [1], Н. Архипової [2], О. Борисової [5], П. Довбні [9]; визначення способів активізації наукової діяльності, зокрема, диференціація видів науково-дослідницької роботи, етапи науково-дослідницької діяльності здобувачів вищої освіти розглянуто О. Зеленько [12], Т. Койчевою [13], Ю. Лавриш [18], Л. Ніколаєвою [21]; педагогічний супровід науково-дослідницької діяльності здобувачів вищої освіти в інформаційно-освітньому середовищі в

контексті оновлення програм кафедр і методичного забезпечення педагогічного супроводу цього процесу проаналізовано Л. Панченко [22], З. Пащенко [23] та ін.

Узагальнюючи результати наукових розвідок, що стосуються виявлення перспективних напрямів формування дослідницької компетентності майбутніх фахівців, які працюватимуть в системі відносин «людина – людина», що характерно для підготовки майбутніх учителів, викладачів закладів освіти різного рівня, можемо констатувати, що розроблення відповідного науково-методичного забезпечення визнається стрижневим напрямом і ключовою компетенцією майбутніх керівників закладів освіти в умовах магістратури [10, 16, 21, 33].

За результатами досліджень вітчизняних науковців, в системі удосконалення дослідницької компетентності викладачів закладів вищої освіти, якості наукових досліджень та керівництва науково-дослідницькою діяльністю здобувачів вищої освіти, необхідно розробляти та впроваджувати програми підвищення кваліфікації професорсько-викладацького складу закладів вищої освіти, що стало предметом наукової уваги Л. Козак, С. Сисоєвої [30].

Організація проведення науково-дослідницької роботи майбутніх керівників закладів освіти і методика щодо її проведення

Враховуючи вищезазначені чинники та необхідність обґрунтувати вибір науково-методичної проблеми, яку ми формулюємо як розроблення методичних рекомендацій щодо організації проведення науково-дослідницької діяльності майбутніх керівників закладів освіти в умовах магістратури, нами сформовано наступні завдання, які знайдуть своє вирішення в послідовності розглядуваних питань:

1. Забезпечити засвоєння та розуміння основних понять науково-дослідницької діяльності.
2. Сформувати теоретичне та практичне володіння діагностичним методом до організації науково-дослідницької діяльності.
3. Удосконалювати вміння організації процесу науково-дослідницької діяльності.

Для досягнення поставлених завдань нами визначено види навчальних занять в навчальному процесі, що презентовано в змістових модулях «Основні етапи організації проведення науково-дослідницької роботи майбутніх керівників закладів освіти в умовах магістратури» і «Основні види науково-дослідницької діяльності майбутніх керівників закладів освіти в умовах магістратури».

Обсяг і характер поставлених завдань реалізовуватимуться в межах тематики наступних модулів.

Змістовий модуль І.
Основні етапи організації проведення науково-дослідницької роботи майбутніх керівників закладів освіти в умовах магістратури

Теоретичний блок	
1.	Підготовчий етап роботи над науково-дослідницькою роботою
2.	Опрацювання змістових ліній науково-дослідницької роботи
3.	Завершальний етап науково-дослідницької роботи
Практичний блок	
1.	Практичне заняття. Основні етапи організації науково-дослідницької роботи

1. Підготовчий етап роботи над науково-дослідницькою роботою.

Головними критеріями вибору теми наукового дослідження є наступні складники: актуальність (значущість); інноваційність; наявність теоретичної бази; співвіднесеність складності теми та особистих можливостей дослідника; зв’язок теми з конкретними планами і програмами кафедри, факультету/інституту, закладу вищої освіти.

Формулювання назви наукового дослідження. Назва наукової роботи повинна бути актуальною, недостатньо вивченою, викликати зацікавленість науковця-початківця; лаконічною, місткою та відповідати стильовим вимогам; точно вказувати на тему та відображати основну проблематику [7].

Визначення мети, завдань, предмета, об’єкта дослідження.

При з’ясуванні об’єкта, предмета і мети дослідження необхідно зважати на те, що між ними і темою науково-дослідницької роботи є системні логічні зв’язки. Об’єкт дослідження – це частина об’єктивної реальності, яка на даному етапі стає предметом практичної і теоретичної діяльності людини як соціальної істоти (суб’єкта). Предмет дослідження є таким його елементом, який включає сукупність властивостей і відношення об’єкта, опосередкованих людиною (суб’єктом) у процесі дослідження з певною метою в конкретних умовах. Мета дослідження пов’язана з об’єктом і предметом дослідження, а також із його кінцевим результатом і шляхом його досягнення. Мета являє собою найважливіше комплексне, фундаментальне завдання, на вивчення якого і направлена вся

діяльність дослідника. Для того, щоб досягти поставленої головної мети, слід виконати ряд наукових завдань, які по суті являють собою окремі ступені на шляху до основної цілі (мети) роботи. При формулюванні головної мети роботи використовують такі традиційні слова: «удосконалити», «проаналізувати», «з'ясувати», «вирішити», «створити», «побудувати» тощо. При визначені основних завдань – «вивчити», «виявити», «дослідити», «визначити» та ін.

2. Опрацювання змістових ліній науково-дослідницької роботи.

Будь-яке дослідження розпочинається з контент-аналізу інформаційних джерел з обраної теми. Наукову інформацію диференціюють на: оглядову (вторинні документи) інформацію; реферативну, що міститься в картотеках галузевих бібліотек або в реферативному журналі «Джерело». Отже, первинна інформація – це вихідна інформація, яка є результатом безпосередніх педагогічних експериментальних досліджень, вивчення практичного досвіду. Вторинна інформація – це результат аналітико-синтетичної обробки та інформації з теми дослідження (це опубліковані документи, огляд інформації з теми). Ця інформація служить теоретичним та експериментальним підґрунтям організації проведення наукового дослідження, є доказом наукової обґрунтованості, достовірності та новизни дослідження. Ознайомлення з опублікованими науковими працями починається відразу після розроблення ідеї, тобто задуму наукового дослідження. Така постановка справи дає змогу цілеспрямовано шукати теоретичні та практичні дослідження.

3. Завершальний етап науково-дослідницької роботи.

Цей етап характеризується формальними та структурно-функціональними характеристиками, дотримання яких є необхідною умовою професіоналізму та відповідального ставлення до своєї роботи.

Отже, *Титульний аркуш* є першою сторінкою роботи, що заповнюється за зразком.

Анотація. В анотації подається стисла характеристика змісту науково-дослідницької роботи з визначенням основної мети, актуальності та завдань наукового дослідження.

Зміст подається на початку роботи. Він містить найменування та номери початкових сторінок усіх розділів, підрозділів та пунктів (якщо вони мають заголовок), зокрема вступу, висновків до розділів, загальних висновків, додатків, списку використаних джерел тощо. Перелік умовних позначень, символів, скорочень і термінів (за необхідності).

Вступ. У вступі коротко обґрунтовується актуальність та доцільність обраної теми, підкреслюється сутність проблеми, формулюється мета роботи і зміст поставлених завдань, об’єкт і предмет дослідження, подається перелік використаних методів дослідження.

Основна частина науково-дослідницької роботи складається з розділів, підрозділів, пунктів, підпунктів. Кожний розділ починається з нової сторінки. Основному тексту розділу може передувати коротка передмова з описом вибраного напряму та обґрунтуванням застосованих методів досліджень. У кінці кожного розділу подаються висновки зі стислим викладенням наведених у розділі наукових і практичних результатів.

Висновки. Висновки мають містити стислий виклад результатів розв’язання наукової проблеми та поставлених завдань, зроблених у процесі аналізу обраного матеріалу оцінок та узагальнень. Необхідно підкреслити їх самостійність, новизну, теоретичне і (або) прикладне значення, наголосити на кількісних та якісних показниках здобутих результатів.

Результативність науково-дослідницької роботи головною мірою залежить від того, наскільки якісно продумано, сплановано і організовано її виконання. Наукове дослідження – організований процес рефлексивно-раціональних зусиль, направлених безпосередньо на продукування нового знання.

Процес виконання завдань наукового дослідження схематично можна передати у наступному вигляді (див. табл. 1).

Таблиця 1

Етапи організації проведення науково-дослідницької роботи

№ п/п	Етап	№ п/п	Послідовність виконання завдань	Зміст виконаних завдань
1.	Підготовчий	1.1.	Вибір і затвердження теми наукової роботи.	Ознайомлення з тематикою робіт і вибір конкретної теми, затвердження її науковим керівником.
		1.2.	Визначення мети, завдань, предмета і об'єкта дослідження. Складання і затвердження плану наукової роботи.	Вивчення наукових джерел щодо обраної проблеми, складання орієнтовного варіанту плану роботи, затвердження його науковим керівником.
		1.3.	Складання списку наукових джерел, які підлягатимуть обов'язковому вивченню.	Структурування наукових джерел згідно рубрик визначеної проблеми. Класифікація, систематизація та опрацювання зібраного матеріалу. Узагальнення висновків, проведення консультації з науковим керівником стосовно валідності отриманих результатів. Уточнення, деталізація і коригування отриманих результатів.
2.	Робота над змістом наукової роботи	2.1.	Написання та оформлення роботи.	Підготовка друкованого варіанта тексту, оформлення роботи згідно з вимогами, подання остаточно підготовленого варіанта на кафедру.
3.	Завершальний етап	3.1.	Оформлення основних структурних блоків наукової роботи, оформлення додатків і бібліографічних списків згідно з вимогами ДСТУ.	Технічне, літературне і наукове редагування тексту, доопрацювання з урахуванням зауважень наукового керівника, остаточна підготовка роботи до захисту.
		3.2.	Остаточна підготовка і захист роботи.	Складання реферату і довідкової анотації наукової роботи. Виступ та захист результатів дослідження на засіданні кафедри.

Рекомендована література

1. Волобуєва, Т., 2011. Педагогічна технологія навчального дослідження. *Директор школи. Україна*. № 6, С. 11-20.
2. Глузман, О., 2008. Методологічні засади дослідження університетської педагогічної освіти. *Психологія і суспільство*. № 2, С. 8-44.
3. Гордієнко, М. Г., 2011. Професійна мобільність у наукових дослідженнях. *Педагогіка і психологія*. № 4, С. 106-114.
4. Гуськова, М. В., 2013. Количественные и качественные исследования в образовательной эволюции. *Педагогика*. № 3, С. 23-29.
5. Кірсанов, В., 2007. Труднощі і шляхи обґрунтування понятійно-категоріального апарату в педагогічних дослідженнях: на прикладі деяких категорій педагогіки. *Вісник Книжкової палати*. № 1, С. 38-42.
6. Коротюк, З., 2012. Перелік психодіагностичних методик та методик для соціально-педагогічних досліджень. *Соціальний педагог*. № 2.
7. Лазарєв, М. О. ред., 2013. *Професійно-творча самореалізація майбутнього педагога в інноваційній освіті*: [колективна монографія]. Суми: Сумський державний педагогічний університет ім. А.С. Макаренка, 384 с.
8. Левченко, Л. С., Кривонос, О. Б., Лазарєв, М.О. та ін. ред., 2013. *Студентська наука – 2013*: збірник студентських наукових статей з проблем педагогіки і психології : у 2 т. Т. 1. Суми: Сумський державний педагогічний університет ім. А.С. Макаренка, Інститут педагогіки і психології, 132 с.
9. Онкович, Г., 2009. Міждисциплінарна інтеграція в гуманітарних дослідженнях. *Вища освіта України*. № 1, С. 73-81.
10. Панасенко, Е., 2012. Відображення виховних експериментів у вітчизняних науково-педагогічних дослідженнях (1943-50-ті роки XX ст.). *Рідна школа*. № 10, С. 68-74.
11. Пугач, А., 2006. Проблема вчителя – важливий аспект науково-педагогічних досліджень : 20-ті – початок 30-х рр. XX ст. *Рідна школа*. № 2, С. 71-73.
12. Чайченко, Н. Н., Семеног, О. М., Артюшкіна, Л. М., Рудь, О. М., 2013. Методологія науково-педагогічного дослідження. *Науково-педагогічне дослідження*: навчальний посібник для магістрантів спеціальності «Педагогіка вищої школи». Суми: Ніко, Розділ №1, С. 7-62.
13. Чернишов, О., Волобуєва, Т., 2010. Науково-дослідна робота освітньої установи: методика проведення психолого-педагогічного дослідження. *Управління освітою*. № 16, С. 25-32.

Практичне заняття № 1.

Основні етапи організації науково-дослідницької роботи.

Теоретичні питання

1. Підготовчий етап роботи над науковою роботою. Виділення цільових орієнтирів і завдань цього етапу. Стилістика та лінгвістична складова наукового дослідження. Етичний кодекс науковця.

2. Опрацювання змістових ліній наукової роботи. Пошук наукової інформації, робота з джерелами. Бібліографічний пошук наукових джерел.

3. Завершальний етап (підведення результатів дослідження).

Практичні завдання

I. Занотувати дефініцію понять: наукове дослідження, концепція дослідження, наукова проблема, мета дослідження, об’єкт дослідження, предмет дослідження, джерело наукової інформації, бібліографічний пошук, первинні документи, вторинні документи, абетковий каталог, системний каталог, предметний каталог.

II. У робочому зошиті (конспекті):

1. Вибрати тему власного педагогічного дослідження, аргументувати його актуальність, визначити доцільність його проведення з тематикою кафедральних наукових проєктів. Знайти спільні, дотичні до тематики штрихи і змістові відтінки.

2. Дотримуючись структури та логіки наукового дослідження, проаналізувати автореферат дисертаційного дослідження. Сформувати та співставити поняття, категорії та терміни означеної роботи.

Змістовий модуль ІІ.

Основні види науково-дослідницької діяльності майбутніх керівників закладів освіти в умовах магістратури

Теоретичний блок	
1.	Основні форми наукового викладу матеріалу
2	Аналітико-синтетичне згортання інформації як основний різновид дослідницьких умінь здобувачів вищої освіти у процесі написання реферату
3	Підготовка дослідницької роботи як завершального етапу вищої освіти та кваліфікаційного дослідження
Практичний блок	
1	Практичне заняття № 1. Основні види науково-дослідницької діяльності
2	Практичне заняття № 2. Основні види науково-дослідницької діяльності
	Самостійна робота
1	Організація власного наукового дослідження

1. Основні форми наукового викладу матеріалу

Під час викладу матеріалу концентруємо увагу здобувачів вищої освіти на тезі про різні рівні складності ведення наукового пошуку, який проводиться різними за здібностями, рівнем кваліфікації та сформованості дослідницьких вмінь. Науковий пошук, здійснюваний здобувачами вищої освіти, насамперед майбутніми керівниками закладів освіти має відповідати високим вимогам, що висуваються саме до цієї категорії здобувачів вищої освіти.

Виклад основних положень наукового дослідження обумовлено типом публікацій, метою та фіксацією змісту наукової інформації, необхідної для встановлення комунікації та їхньої репрезентації й використання. Джерельна база дослідження може включати різні за стилем, структурою, логікою композиційної побудови та обсяг. Так, у вітчизняному науковому просторі загальноприйнятими видами наукової (науково-дослідницької) продукції є наступні видання [15] (див. табл. 2).

Таблиця 2

Види науково-дослідницької продукції

1	Монографії	(mono – один, grapho – пишу) – спеціальне наукове дослідження, присвячене науковому викладенню однієї проблеми. Є найбільш повним і вичерпним висвітленням результатів наукової праці, виконаної одним автором або групою авторів і становить підсумок фундаментального дослідження, що завершується одержанням фундаментальних наукових досліджень.
2	Навчальний посібник	Видання, котре відповідає окремим розділам програми навчальної дисципліни, може частково доповнювати підручник та рекомендований для використання вищими галузевими установами.
3	Підручник	Видання, що містить систематизований виклад навчальної дисципліни згідно з державними стандартами, навчальними програмами, затверджених відповідними офіційними установами з рекомендаціями для використання у закладах освіти.
4	Дипломний проєкт	Теоретико-практичне дослідження, результативність якого залежить від уміння здобувача вищої освіти самостійно аналізувати предмет вивчення за джерелами суміжних галузей знань, засвоєння методів наукового пошуку.
5	Курсова робота	Самостійне наукове дослідження, яке має невелику за обсягом тематику і найповніше розкриває питання методичного плану відповідно до завдань дисципліни, яку вивчають.
6	Наукова стаття	Один з основних видів публікацій. Містить виклад проміжних або кінцевих результатів наукового дослідження, висвітлює конкретне питання за темою дослідження, фіксує наукові пріоритети автора, має значний науковий потенціал для науковців відповідної галузі.
7	Рецензія	Найбільш поширена форма науково-художньої критики твору, що характеризується аналітико-оціночним характером та певною науковою позицією автора.
8	Реферат, анотація	(лат. referrers – докладати) Коротке, складене на підставі проведеного дослідження письмове викладення наукової теми.
9	Тези	Стислий виклад основних ідей, поглядів, публікація яких передбачає попереднє ознайомлення учасників конференцій, семінарів, та інших наукових заходів з результатами проведеного дослідження.

Виділяючи основні структурні компоненти наукової статті, окреслюємо основні блоки:

– вступну частину – визначається наукова проблема, рівень її дослідження, зв'язок з найважливішими завданнями, які необхідно вирішувати в межах поставленої наукової проблеми;

– основні дослідження і публікації, на які спирається автор, сучасні погляди на проблему, визначення невирішених сторін, аспектів визначеної проблеми;

– формулювання мети статті – визначення основної ідеї зазначеної публікації, яка відрізняється від сучасних уявлень про проблему, доповнює або суттєво оновлює, розширює відомі підходи; звернення уваги на нові факти, висновки, рекомендації, закономірності. Мета статті логічно продовжує та випливає з двох попередніх змістових блоків – вступної частини та огляду основних публікацій;

– виклад змісту власного дослідження – основна частина статті, висвітлює основні положення та результати наукового дослідження, особисті ідеї, отримані наукові факти, зв'язки, тенденції, програму експерименту, методику отримання результатів, особистий внесок автора у вирішення поставлених завдань;

– висновок – узагальнення, рекомендації, перспективи подальших досліджень. Визначення жанрових особливостей наукової статті можна подати у вигляді низки більшості відомих, але постійно доповнюваних атрибутів, умовно наведемо у вигляді шести блоків: особисті відомості, науковий статус, ідентифікатор (ORCID); УДК, назви статті, анотації чи реферату, власне сам текст статті з відповідними посиланнями на попередні дослідження та їхніх авторів.

Тези включають зміст наукової доповіді в стислому вигляді, включають послідовний виклад окремих тверджень, без деталізації фактичного матеріалу і етапів дослідження. Обсяг тез (не більше трьох сторінок) зумовлює схематичний, розрахований на публічний виступ автора.

Більшість здобувачів вищої освіти мають досвід підготовки тез, які, як правило, публікуються або в друкованому, або електронному вигляді. Є заклади освіти, наприклад, НУ «Києво-Могилянська академія», в якій тези доповідей, розміщені в інституційному репозитарії, прирівнюються до публікацій в наукових виданнях.

Специфіка доповіді, яка може супроводжуватися мультимедійною презентацією, дає можливість доповідачу не дублювати матеріал, викладений графічно, а може зосередитися на найбільш цікавій для слухачів, дискусійній частині, що дасть можливість привернути увагу науковців до участі в подальшому обговоренні.

2. Аналітико-синтетичне згортання інформації як основний різновид дослідницьких умінь здобувачів вищої освіти у процесі написання реферату

За період навчання, зокрема, на другому (магістерському) освітньому рівні вищої освіти, вивчення основних вимог до реферування наукової літератури визначається основним, базовим видом науково-дослідницької діяльності здобувача вищої освіти, його «альфою» в науковому пізнанні базових основ. Найбільш поширеним і відомим з них є реферат, стислий виклад сутності певного питання або наукової проблеми. На відміну від анотації, реферат покликаний лаконічно відповідати на запитання, що саме повідомляється в первинному документі. Відповідно, провідною ознакою реферату, як уже зазначалося вище, є інформативність – здатність коротко передати зміст первинного документ [19, с. 7].

Інформативний реферат максимально повно розкриває зміст первинного документа. Структура його тексту може бути такою: 1) предмет дослідження; 2) мета роботи; 3) умови; 4) основні результати дослідження; 5) пропозиції автора щодо застосування результатів дослідження; 6) основні характеристики процесів чи виробів тощо [17, с. 138-139].

За визначенням «класиків реферування» Д. Блюменау, Н. Кушнаренко, В. Лутовинової, аналітико-синтетичне перероблення інформації – це перетворення інформації (даних), що містяться в документах, а також їх оцінка, зіставлення, узагальнення і представлення користувачам у вигляді, що відповідає конкретним інформаційним запитам користувачів. Основні види аналітико-синтетичного перероблення інформації: складання бібліографічного опису, анотування, реферування, індексування, науковий переклад, підготовка оглядових документів.

Наразі найбільш відомими є функціональне реферування, в якому застосовуються словники тематичної лексики, тобто предметної галузі та маркерне реферування, побудоване на словниках нетематичної лексики. Науковці вважають, що перспективнішим є функціональне реферування, оскільки екстрагування на основі словників тематичної лексики забезпечує більш зв'язний виклад тексту одержаного реферату. Реферати, створені в результаті екстрагування на основі словників нетематичної лексики, потребують ручного редагування, оскільки до

нетематичної лексики належать елементи модального й комунікативного планів тексту, які вказують на зв'язок між даним реченням й реченням не відібраними для екстрагування. Разом з тим, маркерне реферування з успіхом застосовують у процесі ручного реферування [31].

Фахівці наголошують, що в жодній галузі застосування комп’ютерних технологій немає таких труднощів, як під час виконання завдань семантичного комп’ютерного згортання/розгортання інформації. Науковці Д. Блюменау і Л. Афанасова стверджують: «Ніколи (знову ж таки загалом і найближчим часом) якість машинної обробки інформації не буде вищою від якості інтелектуальної обробки, оскільки мови й алгоритми, що «допомагають» машині «мислити», завжди будуть біднішими за природну мову й алгоритми, якими мислить людина» [4, с.36].

В системі наукової інформації розроблення національної системи реферування в Україні і видання на її основі друкованого збірника «Джерело», стало найбільш значимим кроком на шляху євроінтеграційного поступу. Досить фундаментальним дослідженням створення і функціонування системи реферування вітчизняної наукової літератури стало дисертаційне дослідження М. Проценко-Сороки [32].

3. Підготовка дослідницької роботи як завершального етапу вищої освіти та кваліфікаційного дослідження

Підготовка до написання наукової роботи є завершальним етапом професійного і наукового зростання майбутнього керівника закладу освіти. Адже, написання цієї кваліфікаційної роботи, насамперед, виявляє та відображає результативність особистісної, професійної, науково-дослідницької складових майбутнього керівника. Власне, ці складові презентують його «Я» в усіх його проявах. Систематизація, закріплення, поглиблення теоретичних та практичних знань зі спеціальності, виявлення навичок застосування цих знань під час вирішення конкретних наукових завдань, свідчить про рівень кваліфікації фахівця, тому вимоги до кваліфікаційної роботи дуже високі і мають збігатися з вимогами

до майбутнього управлінця, який має інтегрувати в собі високі особистісні якості, професійні знання, інформаційно-аналітичні вміння.

Для написання наукової роботи на високому фаховому рівні здобувач вищої освіти повинен володіти знаннями щодо кумуляції наукової інформації та мати уявлення про загальну схему наукового дослідження.

Так, Л. Білан, Я. Рудик пропонують таку послідовність і етапи наукових досліджень [11]:

I етап – вибір теми, обґрунтування її актуальності, та визначення рівня її розробленості, вибір об’єкта, предмета, визначення мети й завдань дослідження;

II етап – накопичення потрібної інформації, пошук літературних та інших джерел з теми дослідження;

III етап – доведення гіпотези та теоретичних передумов дослідження, коректування й уточнення плану.

IV етап – вибір методів дослідження. Які становлять інструментарій для виявлення фактичного матеріалу та виступають необхідною умовою досягнення поставленої мети.

V етап – обробка, аналіз і опис результатів експериментального дослідження.

VI етап – текстове оформлення, структурування всіх елементів наукової роботи, редагування тексту.

VII етап – обговорення результатів на засіданні кафедри, попередній захист, який дає оцінку теоретичної та практичної значущості, відгук на наукову роботу.

VIII етап – підготовка і захист роботи.

Рекомендована література

1. Волобуєва, Т., 2011. Педагогічна технологія навчального дослідження. *Директор школи. Україна*. № 6, С. 11-20.
2. Глузман, О., 2008. Методологічні засади дослідження університетської педагогічної освіти. *Психологія і суспільство*. № 2, С. 8-44.
3. Гуменюк, І. Л., Коваленко, С. М., 2008. *Алгоритм наукового дослідження*: методичні вказівки з виконання курсових, дипломних та магістерських робіт. Суми : СумДПУ ім. А.С. Макаренка, 46 с.

4. Демченко, О. М., 2006. Діагностичний підхід до професійно-творчих робіт студентів: особливості впровадження і результативність. *Педагогічні науки*. Суми: Сумський ДПУ, С. 251-257.
5. Дубасенюк, О. А., 2014. Інновації в сучасній освіті. *Інновації в освіті: інтеграція науки і практики*: збірник науково-методичних праць. Житомир, С. 12-28.
6. Калініна, Л. М., Островерхова, Н. М., Остапенко, А. Ф. та ін., 2002. *Науково-методичний посібник*. Київ: ПП Компанія «Актуал. Освіта», 310 с.
7. Кірсанов, В., 2007. Труднощі і шляхи обґрунтування понятійно-категоріального апарату в педагогічних дослідженнях: на прикладі деяких категорій педагогіки. *Вісник Книжкової палати*. № 1, С. 38-42.
8. Козак, Н. Л., 2010. Організація наукової діяльності студентів в університеті. *Філософія. Політологія: Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка*. № 94/96, С. 71-76.
9. Маслов, В. І., 2004. *Підготовка керівника середнього закладу освіти*: навчальний посібник. Київ: Міленіум, 272 с.
10. Пілющенко, В. Л., Шкрабак, І. В., Словенко, Є. І., 2004. *Наукове дослідження: організація, методологія, інформаційне забезпечення*: навчальний посібник. Київ: Лібра, 344 с.
11. Спірін, О., 2011. Сучасні напрями досліджень з ІКТ у галузі педагогічних наук. *Інформатика*. № 3, С. 18-20.
12. Степашко, В., 2008. Методи та форми управління науково-дослідною діяльністю студентів вищих навчальних закладів. *Рідна школа*. № 12, С. 3-6.
13. Чайченко, Н. Н., Семеног, О. М., Артюшкіна, Л. М., Рудь, О. М., 2013. *Науково-педагогічне дослідження*: навчальний посібник для магістрантів спеціальності «Педагогіка вищої школи». Суми: Ніко, 179 с.
14. Шейко, В. М., Кушнаренко, Н. М., 2003. *Організація та методика науково-дослідницької діяльності*: підручник для студентів вищих навчальних закладів. 3-е вид., стер. Київ: Знання-Прес, 259 с.

Практичне заняття № 1.

Основні види науково-дослідницької діяльності

Теоретичні питання

1. Сутність основних видів наукового викладу матеріалу: монографії, підручника, навчального посібника.

2. Наукова стаття як один з видів оперативного опублікування інформації, встановленої, узагальненої в результаті проведених досліджень.

3. Наукова доповідь як письмовий виклад розгорнутої форми доповіді, повідомлення. Особливості підготовки тез наукової доповіді.

Практичні завдання

I. Занотувати дефініцію понять: монографія, підручник, навчальний посібник, наукова стаття, анотація наукової статті, доповідь, тези доповіді.

II. У робочому зошиті (конспекті):

1. На основі оглядового аналізу й узагальнення п’яти-семи джерел з обраної теми наукового дослідження підготувати наукову доповідь виділивши її структурні компоненти:

– вступ (проблемна ситуація, що зумовила необхідність написання доповіді);

– основна частина (сучасний стан проблеми, підбір аргументів, обґрунтування основної ідеї автора);

– підсумкова частина (висновки, рекомендації, пропозиції).

2. На основі вивчення наукової літератури, результатів проведеного спостереження, обговорення проблемних ситуацій під час практичних занять підготувати наукову статтю з досліджуваної вами теми з дотриманням основних структурних елементів: вступна частина, основні (останніх років) дослідження і публікації, формулювання мети статті, виклад змісту свого дослідження, висновки.

3. Скласти анотацію до підготовленої статті.

Практичне заняття № 2.

Основні види науково-дослідницької діяльності

Теоретичні питання

1. Реферативний виклад матеріалу як мікроаналітичне згортання наукової інформації.
2. Основні характеристики реферування, анотування, тез в освітньому процесі вищої школи.
3. Підготовка наукового дослідження як завершального етапу вищої освіти.

Практичні завдання

1. Занотувати дефініцію понять: реферат, анотація, реферативний огляд, наукова робота.
2. На основі контент-аналізу науково-теоретичної, науково-методичної літератури, анкетування, підготувати реферат із оформленням його структурних елементів: титульний аркуш, зміст, вступ (актуальність теми, об’єкт і предмет дослідження), основну частину (історичні та теоретичні аспекти проблеми, результати дослідження), висновки, список використаних джерел згідно з вимогами ДСТУ.
3. Вибір теми наукової роботи, затвердження її на кафедрі, збір даних. Визначення підходів до композиції змісту відповідно з обраною темою.

Самостійна робота.

Організація власного наукового дослідження

1. Ваше індивідуальне дослідження Ви вирішили спрямувати на діагностику навчальних результатів здобувачів освіти вашої групи та обрали наступну тему: «Критерії оцінювання навчальних результатів здобувачів вищої освіти». Для виконання поставленої мети необхідно: провести анкетування здобувачів вищої освіти для вивчення об’єктивності (з точки зору опитуваних) оцінювання успішності здобувачів освіти, визначення діагностичної методики для порівняння оцінювання в певних хронологічних рамках.

2. Реалізувати власну програму дослідження.

3. Узагальнити результати анкетування з досліджуваної проблеми.

Висновки

Розробляючи методичні рекомендації, нами проаналізовано програми, методичні рекомендації та інші методичні посібники, підготовлені науковцями закладів вищої освіти для удосконалення теоретичної і практичної підготовки майбутніх фахівців педагогічних спеціальностей. Зосереджуючи увагу на змісті варіативної складової модулей «Основні етапи організації проведення науково-дослідницької роботи майбутніх керівників закладів освіти в умовах магістратури» і «Основні види науково-дослідницької діяльності майбутніх керівників закладів освіти в умовах магістратури», автор, використовуючи відомі широкому загалу науковців методичні прийоми, намагався поєднати питання, що набули усталеного характеру за рахунок комплексного поєднання методів і прийомів вивчення алгоритму проведення науково-дослідницької роботи за рахунок отримання додаткових відомостей, що впливатимуть на удосконалення пошукової складової науково-дослідницької діяльності (застосування загальнонаціональної реферативної бази даних «Україніка наукова» і друкованого журналу «Джерело», що генерує інформаційні масиви практично з усіх гуманітарних і природничих дисциплін).

Використовуючи інформативні можливості інституційних репозитаріїв, Електронної бібліотеки НАПН, майбутній керівник закладу освіти оперативно отримує наукову інформацію з питань дидактичного, науково-методичного забезпечення діяльності закладів освіти різних рівнів, про результати наукових проєктів, що проводяться в науково-дослідницьких установах НАПН, Міністерства освіти і науки України.

Майбутні керівники закладів освіти, приймаючи участь у фундаментальних та прикладних науково-дослідницьких проєктах, мають можливість трансформувати абстрактні знання у систему взаємопов’язаних ідей, закономірностей, які і впливатимуть на вміння формулювати гіпотезу і обговорювати дискусійні питання.

Отже, застосування пропонованого фактичного матеріалу дасть можливість застосовувати презентовані напрацювання під час освітнього процесу, в позааудиторній діяльності, насамперед під час консультацій, індивідуальних занять тощо.

Питання для самоконтролю

1. Що являє собою науково-дослідницька робота?
2. Що є метою освіти у преамбулі Закону України «Про освіту»?
3. Які документи вказують на стратегічну роль науково-дослідницької діяльності?
4. Що таке вища освіта?
5. Що таке «організація»?
6. Які є напрями науково-дослідницької діяльності здобувачів вищої освіти?
7. Які є основні функції органів, посадових осіб і структурних підрозділів закладу вищої освіти?
8. Які складники відносять до критерій вибору теми наукового дослідження?
9. Що таке первинна інформація?
10. Що таке вторинна інформація?
11. Які є етапи організації проведення науково-дослідницької роботи?
12. Чим обумовлено виклад основних положень наукового дослідження?
13. Які є види науково-дослідницької продукції?
14. Які є основні структурні компоненти наукової статті?
15. Що включають в себе тези?
16. Що таке реферат?
17. Чим повинен володіти здобувач вищої освіти для написання наукової роботи на високому фаховому рівні?

Список використаних джерел

1. Антонова, О. Є., 2014. Досвід навчання і виховання обдарованих студентів у педагогічних університетах України. *Інноваційні підходи до виховання студентської молоді у вищих навчальних закладах*: матеріали Міжнар. наук.-практ. конф., [22–23 трав. 2014 р., м. Житомир]. Житомир: Вид-во ЖДУ ім. Івана Франка, С. 161-178.
2. Архипова, М. В., 2009. Дослідницька діяльність майбутніх інженерів-педагогів. *Освіта дорослих*. № 1, С. 160-167.
3. Білоус, О. В., Гриценчук, О. О., Іванюк, І. В., Кравчина, О. Є. та ін., 2014. *Формування інформаційно-комунікаційних компетентностей у контексті євроінтеграційних процесів створення інформаційного освітнього простору*. Київ: Атіка, 212 с.
4. Блюменау, Д. И., 2002. *Информационный анализ/синтез для формирования вторичного потока документов*: учеб.-практ. Пособие. СПб.: Профессия, 240 с.
5. Борисова, О., Харченко, Н., 2008. Науково-дослідна діяльність студентів педагогічних ВНЗ в умовах реалізації завдань Болонської конвенції. *Рідна школа*. № 10, С. 33-35.
6. Гриценко, І. В., Денисенко, В. В. ред., 2017. *Методика викладання педагогіки у вищих навчальних закладах*: навчальний посібник. Херсон: ХНТУ, 120 с.
7. Гуменюк, І. Л., Коваленко, С. М., 2008. *Алгоритм наукового дослідження : методичні вказівки з виконання курсових, дипломних та магістерських робіт*. Суми : СумДПУ ім. А. С. Макаренка, 46 с.
8. Гура, О. І., 2006. *Психолого-педагогічна компетентність викладача вищого навчального закладу: теоретико-методологічний аспект*: монографія. Запоріжжя: ЗІДМУ, 332 с.
9. Довбня, П., Доброскок, І., 2008. Наукові школи та їх класифікація. *Гуманітарний вісник*. № 16, С. 57-60.
10. Єрмакова, І. П., 2011. Модель підготовки майбутнього вчителя суспільствознавчих дисциплін до використання дослідницької технології у професійній діяльності. *Наукові праці Чорноморського державного університету імені Петра Могили комплексу «Києво-Могилянська академія»*. Сер.: Педагогіка. Т. 173, вип. 161, С. 32-37.
11. Зайченко, І. В., Білан, Л. Л., Рудик, Я. М., 2014. *Магістерська робота зі спеціальності 8.18010020 «Управління навчальним закладом»*: методичний посібник. Київ: Вид-во НУБіП України, 132 с.
12. Зеленько, О. А., 2011. Про науково-дослідну роботу у вишах України. *Наука і освіта*. № 8, С. 56-59.
13. Койчева, Т. І., 2011. Науково-дослідницька діяльність викладачів як ресурс інноваційного розвитку педагогічного університету. *Наука і освіта*. № 8, С. 71-74.
14. Кравченко, В. М., 2017. *Теоретичні і методичні засади модернізації професійної підготовки викладачів вищої школи в умовах магістратури.* Доктор наук. Запоріжжя: Класичний приватний університет, 613 с.

15. Кривонос, О. Б., Демченко, О. М., 2011. *Методологія науково-дослідної роботи*: навчальний посібник. Київ, 160 с.
16. Криловець, М. Г., 2011. Магістратура з позиції практики. *Педагогіка вищої та середньої школи*. № 31, С. 162-170.
17. Кушнаренко, Н. М., Удалова, В. К., 2003. *Наукова обробка документів*: підручник. Київ: Вікар, С. 238.
18. Лавриш, Ю. Е., 2013. Особливості організації науково-дослідницької діяльності студентів вищих навчальних закладів. *Вісник Національного технічного університету України «Київський політехнічний інститут»*. Серія : Філологія. Педагогіка. Вип. 2, С. 72-76.
19. Лутовинова, В. І., 2007. *Реферування як процес мікроаналітичного згортання нформації*: практичний посібник. Київ, 73 с.
20. Момот, О. В., 2016. *Підготовка майбутніх викладачів вищих навчальних закладів до педагогічної діяльності в умовах магістратури*. Кандидат наук. Полтава: Полтавський національний педагогічний університет імені В. Г. Короленка, 311 с.
21. Ніколаєва, Л., 2011. Теоретичні аспекти науково-дослідницької діяльності студентів магістратури. *Проблеми підготовки сучасного вчителя*. № 4(2), С. 178-184.
22. Панченко, Л. Ф., 2011. Педагогічний супровід розвитку навчально-дослідницької діяльності студентів в інформаційно-освітньому середовищі університету. *Науковий вісник Донбасу*. № 3. URL: http://nbuv.gov.ua/j-pdf/nvd_2011_3_14.pdf.
23. Пащенко, З., Самохвалова, Л., 2007. Навчаючи, ми вчимося. *Рідна школа*. №7/8, С. 51-52.
24. *Про вищу освіту*, 2014. Закон України від 01.07.2014 № 1556-VII: [Редакція від 01.01.2022, підстава – 1089-IX], URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1556-18#Text
25. *Про затвердження Концепції розвитку педагогічної освіти*. 2018. Наказ Міністерства освіти і науки України від 16.07.2018 р. № 776, URL: https://mon.gov.ua/ua/npa/pro-zatverdzhennya-koncepciyi-rozvitku-pedagogichnoyi-osviti.
26. *Про наукову і науково-технічну діяльність*, 2015. Закон України від 26.11.2015 № 848-VIII [Редакція від 12.01.2022, підстава – 1962-IX], URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/848-19#Text
27. *Про освіту*, 2017. Закон України від 05.09.2017 № 2145-VIII [Редакція від 21.11.2021, підстава – 1838-IX], URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19#Text
28. Прошкін, В. В., 2010. Організаційна структура науково-дослідної роботи студентів. *Науковий вісник Донбасу*. № 1, С. 5.
29. Семенова, А. В., 2006. *Словник-довідник з професійної педагогіки*. Одеса: Пальміра, 272 с.
30. Сисоєва, С. О., Козак, Л. В., 2016. *Освітня програма підвищення кваліфікації професорсько-викладацького складу університету (дослідницький модуль)*. Київ: ТОВ «Видавниче підприємство «ЕДЕЛЬВЕЙС», 76 с.

31. Соловьев, В. И., А. Е., Конюшко, 1991. *Универсализация подготовки реферата многоцелевого назначения*. Сер. 1, № 7-8, С. 50-53.
32. Сорока, М. Б., 2002. *Національна система реферування української наукової літератури*. Київ: Нац. б-ка України ім. В. І.Вернадського, 209 с.
33. Уйсімбаєва, Н., 2006. Науково-дослідницька діяльність як чинник зростання професійної компетентності. *Рідна школа*. № 4, С. 3-6.
34. Хоружа, Л. Л., 2003. *Етична компетентність майбутнього вчителя початкових класів : теорія і практика*: монографія. Київ: Преса України, 319 с.
35. Цехмістрова, Г. С., 2003. *Основи наукових досліджень*: навчальний посібник для студентів вищих навчальних закладів. Київ: Видавничий дім «Слово», 240 с.
36. *Щодо Положення про організацію наукової, науково-технічної діяльності у вищих навчальних закладах III та IV рівнів акредитації*, 2006. Наказ Міністерства освіти і науки України від 01.06.2006 № 422, URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1197-06#Text

РЕЦЕНЗІЯ

на «Методичні рекомендації щодо організації проведення науково-дослідницької діяльності майбутніх керівників закладів освіти в умовах магістратури», розроблені і упорядковані здобувачем наукового ступеня доктора філософії

Гавриловським Сергієм Олексійовичем

за темою «Управління науково-дослідницькою діяльністю майбутніх керівників закладів освіти в умовах магістратури засобами інформаційно-комунікаційних технологій» зі спеціальності 011 Освітні, педагогічні науки (Науки про освіту)

Методичні рекомендації, розроблені та упорядковані С. О. Гавриловським, є самостійним змістовним й інтегрованим результатом проведеного педагогічного експерименту в межах дисертаційного дослідження «Управління науково-дослідницькою діяльністю майбутніх керівників закладів освіти в умовах магістратури засобами інформаційно-комунікаційних технологій». Вирішення актуального питання – організація проведення науково-дослідницької діяльності здобувачів другого (магістерського) рівня освіти, – досягається розробленням та забезпеченням відповідного методичного впливу через впровадження розробленої автором структурно-змістової моделі управління науково-дослідницькою діяльністю майбутніх керівників закладів освіти в умовах магістратури. Зосереджуючи увагу на визначенні методів активізації науково-дослідницької діяльності майбутніх керівників закладів освіти, диференціації видів науково-дослідницької роботи здобувачів вищої освіти, автор і упорядник методичних рекомендацій дотримується в структурі зазначеного методичного видання відповідності навчально-методичного супроводження науково-дослідницького виду наукової діяльності здобувачів вищої освіти, що відображено у двох змістових модулях: «Основні етапи організації проведення науково-дослідницької роботи майбутніх керівників закладів освіти в умовах магістратури» і «Основні види науково-дослідницької діяльності майбутніх керівників закладів освіти в умовах магістратури».

Автор, використовуючи відомі широкому загалу науковців методи та прийоми, розширює спектр методичних рішень за рахунок удосконалення пошукових методик науково-дослідницької діяльності майбутніх керівників закладів освіти, розмежовуючи проведення наукової діяльності в рамках освітнього процесу і поза освітнім процесом, упорядковуючи практичний блок відповідними організаційними та координаційними рішеннями в межах модулів, в структурі яких передбачено теоретичний та практичний блоки. Змістова складова практичного блоку поєднує практичні завдання і самостійну роботу здобувачів вищої освіти з розробленням індивідуальних наукових проєктів.

Методичні рекомендації, розроблені С. О. Гавриловським для організації та проведення науково-дослідницької діяльності майбутніх керівників закладів освіти в умовах магістратури, відповідають вимогам підготовки за спеціальністю 073 «Менеджмент» освітньо-професійних програм «Управління навчальним закладом» і «Управління закладом освіти» та можуть бути рекомендовані до застосування в освітньому процесі закладу вищої освіти.

Рецензент:
кандидат педагогічних наук, доцент,
доцент кафедри професійно-педагогічної,
спеціальної освіти, андрагогіки та управління Інеса НОВІЦЬКА

Відділ кадрів
Нач. відділу Лисак Л.Я.

РЕЦЕНЗІЯ

на «Методичні рекомендації щодо організації та проведення науково-дослідницької діяльності майбутніх керівників закладів освіти в умовах магістратури»

(укладач: здобувач наукового ступеня доктора філософії зі спеціальності 011 Освітні, педагогічні науки (Науки про освіту)

Гавриловський Сергій Олексійович)

«Методичні рекомендації щодо організації проведення науково-дослідницької діяльності майбутніх керівників закладів освіти в умовах магістратури» укладені Сергієм Гавриловським відповідають нормативним вимогам, містять основні положення щодо теоретичної та практичної складових науково-дослідницької компетентності майбутніх керівників закладів освіти.

Актуальність видання не викликає сумнівів, оскільки організація проведення науково-дослідницької діяльності дозволяє здобувачам вищої освіти сформувати на високому рівні науково-дослідницьку компетентність.

Особливості змісту професійної підготовки майбутніх керівників закладів освіти, що визначаються відповідними стандартами вищої освіти, передбачають, окрім психолого-педагогічної, інформаційно-комунікаційної, соціально-гуманітарної підготовки, методично сформовану здатність реалізовувати свій науковий, організаційний потенціал. Всі ці знання, вміння і навички необхідні як майбутньому науковцю, викладачу вищої школи, так і майбутньому менеджерові освіти.

Вважаємо можливим рекомендувати методичні рекомендації до використання в освітньому процесі в закладах вищої освіти, що здійснюють підготовку здобувачів другого (магістерського) рівня за спеціальністю 073 «Менеджмент» освітньо-професійних програм «Управління навчальним закладом» і «Управління закладом освіти».

Рецензент:
кандидат педагогічних наук,
заступник директора
з науково-методичної роботи
КЗ «Житомирський ОІППО» ЖОР Броніслава РЕНЬКАС

Підпис Броніслави Ренькас засвідчую

РЕЦЕНЗІЯ

на «Методичні рекомендації щодо організації та проведення науково-дослідницької діяльності майбутніх керівників закладів освіти в умовах магістратури», розроблені здобувачем наукового ступеня доктора філософії **Гавриловським Сергієм Олексійовичем**

за темою «Управління науково-дослідницькою діяльністю майбутніх керівників закладів освіти в умовах магістратури засобами інформаційно-комунікаційних технологій» зі спеціальності 011 Освітні, педагогічні науки (Науки про освіту)

Методичні рекомендації щодо організації проведення науково-дослідницької діяльності майбутніх керівників закладів освіти в умовах магістратури розроблено і структуровано відповідно до загальноприйнятих вимог до видання такого характеру, цільове призначення якого цілком орієнтоване на використання здобувачами другого (магістерського) рівня вищої освіти в освітньому процесі і в позааудиторній діяльності, містить основні положення щодо теоретичної та практичної складових науково-дослідницької компетентності фахової компетенції майбутнього менеджера освіти.

Зміст методичних рекомендацій забезпечує оволодіння необхідними теоретичними знаннями і практичними навичками і уміннями; формує у здобувачів вищої освіти другого (магістерського) рівня фахові уміння і готовність до прийняття управлінських рішень.

Методичні рекомендації містять організаційні та методичні прийоми щодо власне процесу науково-дослідницької роботи здобувачів вищої освіти, розроблені змістові модулі «Основні етапи організації проведення науково-дослідницької роботи майбутніх керівників закладів освіти в умовах магістратури» і «Основні види науково-дослідницької діяльності майбутніх керівників закладів освіти в умовах магістратури», фокусуючи увагу на науково-дослідницькій роботі в освітньому процесі і науково-дослідницьку роботу поза освітнім процесом.

Розробленість практичного блоку і змістове наповнення практичних занять продовжує і ускладнює теоретичні завдання, формує та підготовлює майбутнього керівника освіти до постановки проблеми, підготовлює до вироблення практичних рекомендацій для її вирішення.

Вважаємо, що зазначені методичні рекомендації можна і необхідно рекомендувати до використання в освітньому процесі закладів вищої освіти, які здійснюють підготовку за спеціальністю 073 «Менеджмент» освітньо-професійних програм «Управління навчальним закладом» і «Управління закладом освіти».

Рецензент:
кандидат педагогічних наук,
соціальний педагог
Бердичівського загальноосвітнього НВК № 4 Оксана КОВАЛЮК
Підпис Ковалюк О. М. підтверджую
Директор НВК №4 Юлія БАБІЙ

Додаток Ж

Функціональні характеристики сервісів і можливі напрями їхнього використання в управлінні науково-дослідницькою діяльністю майбутніх керівників закладів освіти*

Сервіси за цільовим призначенням	Основні завдання, напрями їх застосування	Варіанти використання		
		В освітньому процесі	В управлінській діяльності поза освітнім процесом	У методичному забезпеченні НДД здобувачів вищої освіти
Пошукові системи	Пошук інформації за цільовими та функціональними характеристиками	Формування у здобувачів вищої освіти знань, умінь, навичок стосовно складання алгоритму наукового пошуку, формулювання пошукового запиту	Пошук інформації за фаховими потребами та поставленими завданнями	
		Пошук наукової інформації різного характеру за визначеними параметрами	Пошук навчальної, методичної, дидактичної інформації різного функціонального характеру	
	Функціональний аналіз та використання результатів наукового пошуку	Формування у здобувачів вищої освіти знань, умінь та навичок щодо аналізу, узагальнення отриманих результатів пошуку, ранжування результатів, збереження та поширення в освітньо-науковій діяльності отриманих результатів	Функціональний аналіз отриманих результатів наукового пошуку, ранжування результатів, збереження та поширення отриманих результатів, створення та поширення узагальненого та систематизованого переліку корисних посилань	
Поштові сервери	Створення списку контактів	Формування у здобувачів вищої освіти знань, умінь і навичок стосовно фіксації та збереження контактів, визначення обсягу відкритої інформації, що містить особисті відомості, можливості оприлюднення інформації про себе та особистих контактів, ведення приватного та групового листування, збереження, додавання тегів, архівування листів	Створення списку наукових контактів, що матимуть наукову перспективу для подальшої взаємодії, створення списків розсилки за необхідністю, систематизація особистих контактів	
	Обмін повідомленнями	Формування в здобувачів вищої освіти знань, умінь та навичок щодо правил листування, формування культури мовлення, організації обміну повідомленнями в групі, роботи у віртуальній групі	Налагодження зв’язків із колегами, дописувачами щодо обміну науковими повідомленнями та розширенням списку контактів зі рахунок виявлення спільних наукових, дослідницьких зацікавлень	
	Використання функцій сервісів	Формування у здобувачів вищої освіти знань, умінь та навичок щодо використання функцій та можливостей сервісу для здійснення наукової комунікації та особистісного розвитку	Використання функцій та можливостей сервісу для здійснення управлінської діяльності та фахових потреб	Використання функцій та можливостей сервісу для реалізації фахових потреб

<table>
<tr><th rowspan="2">Сервіси за цільовим призначенням</th><th rowspan="2">Основні завдання, напрями їх застосування</th><th colspan="3">Варіанти використання</th></tr>
<tr><th>В освітньому процесі</th><th>В управлінській діяльності поза освітнім процесом</th><th>У методичному забезпеченні НДД здобувачів вищої освіти</th></tr>
<tr><td rowspan="4">Мережеві офіси</td><td rowspan="2">Створення та збереження документів різного формату</td><td rowspan="2">Створення та збереження текстових документів, таблиць, презентацій з метою здійснення освітнього процесу, створення та збереження е-портфоліо здобувачів вищої освіти, створення колекції творчих, контрольних робіт, використання документів різного формату для організації науково-дослідницької діяльності здобувачів вищої освіти під час проведення самостійної роботи, в проблемних групах, парах, великих групах, використання документів різного формату для ілюстрації та створення наочності в аудиторних та позааудиторних заходах</td><td colspan="2">Створення систем обліку та аналізу науково-дослідницької роботи, створення колекції цифрових матеріалів методичного характеру, створення та збереження е-портфоліо здобувачів вищої освіти, науково-педагогічних працівників кафедр, створення цифрової колекції перебігу процесу НДД на усіх етапах її проведення</td></tr>
<tr><td>Створення та збереження матеріалів роботи здобувачів вищої освіти, індивідуальних планів, звітів</td><td>Створення дидактичних та методичних матеріалів, шаблонів для професійного росту</td></tr>
<tr><td rowspan="2">Організація та керування спільною роботою з документами</td><td rowspan="2">Формування навичок спільної роботи у віртуальному середовищі, спільне наповнення, коментування та редагування здобувачами вищої освіти текстових документів, таблиць, презентацій, колекцій малюнків</td><td colspan="2">Спільне наповнення, коментування та редагування учасниками освітнього процесу текстових документів, таблиць, презентацій, колекцій малюнків з метою його організації та проведення</td></tr>
<tr><td>Аналіз спільної роботи в документах, що належать до внутрішнього та зовнішнього документообігу, коментування діяльності здобувачів вищої освіти у спільних навчальних документах</td><td>Аналіз роботи здобувачів вищої освіти у спільних наукових проєктах, коментування діяльності здобувачів вищої освіти у спільних навчальних документах</td></tr>
<tr><td rowspan="2">Сервіси збереження закладок</td><td>Створення та поповнення колекцій закладок</td><td>Формування в здобувачів освіти знань, умінь та навичок щодо спільної роботи у віртуальному просторі у закритих та відкритих групах, додавання тегів та міток, визначення їх точності та доречності, визначення потреби у формуванні тематичних колекцій закладок та поповнення існуючих</td><td>Створення (використання) колекцій посилань на нормативну, технологічну складові НДД, документи, бібліотеки, наукові сайти та ін.</td><td>Створення тематичних колекцій закладок для вивчення уроку, теми, курсу, систематизації певних навчальних ресурсів</td></tr>
<tr><td>Використання функцій сервісу</td><td colspan="3">Створення та збереження online колекції посилань на корисні ресурси Інтернету, можливість створення власної колекції закладок та створення колекції спільно із колегами, можливість створення тематичних колекцій із додаванням описів, тегів, коментарів, можливість долучення до існуючих груп користувачів та створення нових відкритих та закритих груп для формування колекцій</td></tr>
</table>

<table>
<tr><th rowspan="2">Сервіси за цільовим призначенням</th><th rowspan="2">Основні завдання, напрями їх застосування</th><th colspan="3">Варіанти використання</th></tr>
<tr><th>В освітньому процесі</th><th>В управлінській діяльності поза освітнім процесом</th><th>У методичному забезпеченні НДД здобувачів вищої освіти</th></tr>
<tr><td rowspan="3">Сервіси для створення тестів та інших форм опитування</td><td>Створення тестів та анкет</td><td>Проведення online тестування та анкетування з метою систематизації одержаних знань, виявлення та закріплення науково-дослідницьких вмінь, контролю за результатами науково-дослідницької роботи</td><td colspan="2">Створення та збереження тестових завдань та анкет для здійснення освітнього процесу в online режимі.</td></tr>
<tr><td rowspan="2">Використання тестів та анкет</td><td rowspan="2">Формування у здобувачів вищої освіти знань, умінь та навичок стосовно формулювання завдань, що конкретизують, розкривають наукову проблему, систематизації знань та умінь та представлення їх у заданому форматі</td><td colspan="2">Отримання, збереження та аналіз результатів тестувань та анкетувань</td></tr>
<tr><td>Використання результатів тестування та опитування для корекції планів НДД, внесення змін у процес організації освітнього процесу, представлення результатів НДД</td><td>Виявлення реального стану сформованості дослідницьких вмінь, використання результатів тестування та опитування для коригування діяльності викладача під час занять та викладання навчального матеріалу</td></tr>
<tr><td rowspan="2">Сервіси для створення та збереження відеофайлів</td><td>Створення та збереження відеофайлів</td><td>Використання сервісів для запису НДД, що потребують тривалого часу, формування та удосконалення у здобувачів вищої освіти знань, умінь та практичних навичок щодо запису та редагування відеофайлу, створення титрів, архівування та публікації відео в Інтернеті, додавання тегів, міток</td><td>Створення та збереження колекції семінарських, засідань наукових гуртків, творчих майстерень</td><td>Створення та збереження відео колекції до навчальної теми, навчального курсу, створення та збереження відео колекції дидактичних та методичних матеріалів</td></tr>
<tr><td>Використання збережених відеофайлів</td><td colspan="3">Використання відкритої колекції відеофайлів навчального та наукового змісту як наочності під час освітнього процесу</td></tr>
<tr><td rowspan="3">Сервіси для збереження графічних файлів</td><td rowspan="3">Використання функцій сервісу</td><td rowspan="2">Формування та удосконалення знань, умінь та навичок щодо графічного представлення інформації, створення та збереження наукових робіт</td><td colspan="2">Використання сервісів для організації науково-дослідницької роботи з вивчення окремих предметів</td></tr>
<tr><td>Створення аналітичних та реферативних оглядів засобами сервісу</td><td>Створення та збереження дидактичних та методичних матеріалів тематичного, курсового циклу</td></tr>
<tr><td colspan="3">Спільне зі здобувачами вищої освіти поповнення, аналіз та коментування створених колекцій, збірок, створення та збереження колекцій графічних файлів науково-дослідницького характеру на сайті закладу вищої освіти</td></tr>
</table>

<table>
<tr><th rowspan="2">Сервіси за цільовим призначенням</th><th rowspan="2">Основні завдання, напрями їх застосування</th><th colspan="3">Варіанти використання</th></tr>
<tr><th>В освітньому процесі</th><th>В управлінській діяльності поза освітнім процесом</th><th>У методичному забезпеченні НДД здобувачів вищої освіти</th></tr>
<tr><td rowspan="3">Сервіси для створення та збереження презентацій</td><td rowspan="3">Використання функцій сервісу</td><td rowspan="2">Формування в учнів знань, умінь та навичок щодо структурування тексту та його представлення, підготовки публічного виступу, використання різноманітних можливостей сервісу для найкращого представлення інформації, використання презентації як інструменту НДД (представлення процесу, результатів, дидактичного матеріалу для актуалізації знань, постановки та розроблення поставленого завдання)</td><td colspan="2">Створення шаблонів презентацій, створення презентацій із використанням гіперпосилань на продукти інших сервісів та вбудовування об’єктів</td></tr>
<tr><td>Представлення матеріалів про НДД, кафедри, адміністрації ЗВО, для публічного представлення, використання шаблонів для збору, систематизації та збереження та уніфікації інформації</td><td>Створення та збереження презентацій навчального, методичного та дидактичного характеру</td></tr>
<tr><td colspan="3">Можливість налаштовувати та керувати процесом перегляду, а також скачування презентацій іншими користувачами, можливість спільного редагування та коментування презентацій</td></tr>
<tr><td>Блоги</td><td>Використання функцій сервісу</td><td>Формування у здобувачів вищої освіти знань, умінь та навичок стосовно комплексного представлення інформації, ведення віртуальної дискусії, структурування тексту та його представлення, можливості поєднання функцій кількох Інтернет сервісів в одному сервісі, використання різноманітних можливостей сервісу для найкращого представлення наукової інформації, формулювання</td><td colspan="2">Блог науково-педагогічних працівників випускової кафедри, публічне представлення власного бачення, розуміння процесів та подій, публікація власних професійних розробок, досягнень, інформування про події, посилання на корисні матеріали в мережевих спільнотах, представлення авторських аналітичних матеріалів, наукових звітів, ведення наукової полеміки, розміщення нормативних, методичних документів</td></tr>
</table>

Сервіси за цільовим призначенням	Основні завдання, напрями їх застосування	Варіанти використання		
		В освітньому процесі	**В управлінській діяльності поза освітнім процесом**	**У методичному забезпеченні НДД здобувачів вищої освіти**
		конкретних питань та відповідей, систематизації знань та дослідницьких умінь та представлення наукової проблеми у заданому форматі, спільної роботи у віртуальному просторі у закритих та відкритих групах, додавання тегів та міток, визначення їх точності та доречності	Блог студентського наукового товариства, творчої майстерні, створення online середовища для фахового спілкування та інформування, публікація результатів роботи науковців, публікація планів проведення засідання, їх тематики, ведення публічних дискусій на актуальні педагогічні теми, публікація корисних матеріалів, прикладів передового педагогічного досвіду, публікація аналітичних довідок та звітів, анонсування наукових подій	Тематичний блог (лекції, семінару): створення науково-дослідницького середовища для опрацювання навчального матеріалу, публікація науково-дослідницьких, методичних та дидактичних матеріалів, ведення публічних дискусій за допомогою серії публікацій та коментарів до них, публікація магістерських робіт, публікація календаря навчання та інших матеріалів, пов’язаних із освітнім та поза освітнім процесами
		Блог навчальної групи, студентського товариства, гуртка), створення online середовища для наукової комунікації, інформування, проведення звітування здобувачів вищої освіти, науково-педагогічних працівників		
Сайти	Використання функцій сервісу	Можливості, аналогічні до рубрики «Блоги»	Створення наукового середовища, що дозволяє об’єднувати та представляти курс, факультет, заклад вищої освіти різнопланово та структуровано. Має можливості побудови складної ієрархічної системи сторінок, що дозволяє об’єднувати інформацію різного характеру, публічне представлення навчальної групи (курсу, факультету, ЗВО) в мережі Інтернет	
			Можливості, аналогічні до рубрики «Блоги»	Можливості, аналогічні до рубрики «Блоги»

<table>
<tr><th rowspan="2">Сервіси за цільовим призначенням</th><th rowspan="2">Основні завдання, напрями їх застосування</th><th colspan="3">Варіанти використання</th></tr>
<tr><th>В освітньому процесі</th><th>В управлінській діяльності поза освітнім процесом</th><th>У методичному забезпеченні НДД здобувачів вищої освіти</th></tr>
<tr><td rowspan="3">Соціальні мережі</td><td rowspan="3">Використання функцій сервісу</td><td rowspan="2">Формування у здобувачів вищої освіти знань, умінь та навичок стосовно ведення віртуальної дискусії, структурування наукового тексту та його представлення, можливості поєднання функцій кількох Інтернет-сервісів в одному сервісі, використання різноманітних можливостей, участь у вітчизняних та міжнародних online конференціях та семінарах, інших фахових заходах, обговорення складних педагогічних моментів у фахових групах та спільнотах, обмін фаховою інформацією, посиланнями та корисні джерела та події</td><td colspan="2">Участь у вітчизняних та міжнародних online конференціях та семінарах, інших фахових заходах, обговорення складних педагогічних питань, ситуацій у фахових групах та спільнотах, обмін фаховою інформацією, посиланнями та корисні джерела та події</td></tr>
<tr><td>Використання зв’язків, що утворюються в соціальних мережах, для представлення та популяризації групи, заходу, проєкту у Всесвітній Мережі, популяризація передового педагогічного досвіду</td><td>Створення online груп та спільнот, об’єднаних спільною науково-дослідницькою темою (проблемою, проєктом)</td></tr>
<tr><td colspan="3">Можливість участі у проведенні мережевих дослідницьких проєктів.</td></tr>
<tr><td>Сервіси для спілкування та online конференцій</td><td>Використання функцій сервісу</td><td colspan="3">Організація та здійснення спілкування в режимі реального часу із використанням функцій чату та відео зв’язку, можливість залучення до спілкування осіб незалежно від їх місця знаходження, проведення консультацій, обмін файлами різного формату, організація та проведення обговорень в малих групах в рамках науково-дослідницьких проєктів</td></tr>
</table>

Додаток З

А Н К Е Т А № 2

з виявлення рівня володіння інформаційно-комунікаційними технологіями під час здійснення науково-дослідницької діяльності у здобувачів закладів вищої освіти (майбутніх керівників ЗО)

Мета анкети – на основі відповідей респондентів визначити та узагальнити інформацію стосовно результативності застосування інформаційно-комунікаційних технологій в науково-дослідницькій роботі у вашому закладі освіти.

Будь ласка, підкресліть обраний вами варіант відповіді.
Заклад освіти: _____
Спеціальність: _____

1. Чи знаєте Ви, що таке інформаційно-комунікаційні технології?

□ так;
□ не зовсім точно;
□ ні.

2. Які інформаційно-комунікаційні технології Вам відомі?
(*навпроти назви технології поставте відповідні бали: 0 – невідома; 1 – відома, але не застосовую; 2 – відома, застосовую, але з нестійким успіхом; 3 – застосовую і маю позитивний результат****):***

робота в текстовому редакторі _____
робота з електронними таблицями _____
технологія опрацювання даних _____
технології мультимедіа _____
технологія керування _____
комп'ютерне моделювання _____
складання програм на мовах програмування _____
електронна скринька _____
пошук інформації в мережі Інтернет _____
створення сайту _____
інше _____

3. Де, на Вашу думку, використовують інформаційно-комунікаційні технології у Вашому закладі освіти?

□ в освітньому процесі;
□ у науково-дослідницькій роботі;
□ в управлінні ЗВО;
□ інше _____

4. Як часто Ви використовуєте інформаційно-комунікаційні технології в навчанні?

□ постійно;
□ достатньо часто;
□ дуже рідко;
□ практично не використовую.

5. Чи допомагають Вам інформаційно-комунікаційні технології при навчанні в магістратурі?

□ так;
□ не зовсім;
□ ні.

6. При вивченні яких дисциплін використовуються інформаційно-комунікаційні технології?

□ усіх;
□ деяких;
□ не знаю.

7. На яких заняттях Ви використовуєте інформаційно-комунікаційні технології?

□ семінарських заняттях;
□ лекційних заняттях;
□ під час самостійної роботи.

8. Якими інформаційно-комунікаційними порталами Ви користуєтесь для консультацій з науковим керівником при написанні науково-дослідницької роботи?

□ електронна скринька (e-mail);
□ соціальні мережі;
□ програма "Skype", "Viber", "Telegram";
□ програма "Відео-конференції";
□ інше (вкажіть, що Ви використовуєте) _____

9. Чи використовуєте Ви інформаційно-комунікаційний потенціал Вашого закладу освіти при написанні науково-дослідницької роботи?

□ так;
□ ні;
□ інколи.

10. Чи користуєтесь Ви електронними бібліотеками при написанні науково-дослідницької роботи? Якщо так, то вкажіть якими?

□ ні;
□ інколи;
□ так _____

11. Чи є ваші статті, інші публікації в репозитарії Вашого закладу освіти (електронному архіві)?

□ так;
□ ні.

12. Чи приймаєте Ви участь в Інтернет-конференціях, вебінарах?

□ так;
□ ні.

13. Чи вимагає Ваш керівник науково-дослідницької роботи обов'язкового мультимедійного супроводу результатів проведеного дослідження?

□ так;
□ ні.

14. При написанні науково-дослідницької роботи яким джерелам інформації Ви надаєте перевагу під час підготовки до виступу на конференціях чи написанні статті?

□ знайденою за допомогою систем пошуку в мережі Internet;
□ знайденою в бібліотеці (електронний репозитарій);
□ рекомендованою науковим керівником.

15. Оцініть свою підготовленість до проведення науково-дослідницької діяльності?

□ дуже добре;
□ добре;
□ не в повній мірі.

16. Чи знаєте Ви, що таке об'єкт дослідження, предмет наукового дослідження?

□ так;
□ не зовсім;
□ не знаю.

17. Що Ви можете порадити науковим керівникам для покращення керівництва науково-дослідницькою роботою здобувачів освіти з впровадженням інформаційних технологій?

_____

_____

Дякуємо Вам за відповіді!

Додаток И

Результати анкетування щодо виявлення рівня володіння інформаційно-комунікаційними технологіями під час здійснення науково-дослідницької діяльності у здобувачів ЗВО (майбутніх керівників ЗО) (2 курс 2018-2019 н.р.)

Питання стосовно виявлення рівня володіння інформаційно-комунікаційними технологіями під час здійснення науково-дослідницької діяльності	Кількість студентів, які відповідали на запитання						
	ЖДУ	УМО	МДУ	ПНПУ	КПУ	ГНПУ	Всього
	25	42	27	28	22	19	
1. Чи знаєте Ви, що таке інформаційно-комунікаційні технології?							
– так	15	24	15	18	13	11	96
– не зовсім точно	8	15	9	8	7	7	54
– ні	2	3	3	2	2	1	13
2. Які інформаційно-комунікаційні технології Вам відомі?							
а) Робота в текстовому редакторі							
0 – невідома	0	0	0	0	0	0	0
1 – відома, але не застосовую	0	0	0	0	0	0	0
2 – відома, застосовую, але з нестійким успіхом	12	22	13	12	10	9	78
3 – застосовую і маю позитивний результат	13	20	14	16	12	10	85
б) Робота з електронними таблицями							
0 – невідома	0	0	0	0	0	0	0
1 – відома, але не застосовую	0	0	0	0	0	0	0
2 – відома, застосовую, але з нестійким успіхом	12	21	14	15	11	10	83
3 – застосовую і маю позитивний результат	13	21	13	13	11	9	80
в) Технологія опрацювання даних							
0 – невідома	1	2	1	1	1	1	7
1 – відома, але не застосовую	6	10	7	10	7	5	45
2 – відома, застосовую, але з нестійким успіхом	10	21	14	11	9	9	74
3 – застосовую і маю позитивний результат	8	9	5	6	5	4	37
г) Технології мультимедіа							
0 – невідома	0	0	0	0	0	0	0
1 – відома, але не застосовую	0	0	0	0	0	0	0
2 – відома, застосовую, але з нестійким успіхом	13	22	15	16	12	10	88
3 – застосовую і маю позитивний результат	12	20	12	12	10	9	75

Питання стосовно виявлення рівня володіння інформаційно-комунікаційними технологіями під час здійснення науково-дослідницької діяльності	Кількість студентів, які відповідали на запитання						
	ЖДУ	УМО	МДУ	ПНПУ	КПУ	ГНПУ	Всього
	25	42	27	28	22	19	
д) Технологія керування							
0 – невідома	2	3	4	3	3	3	18
1 – відома, але не застосовую	8	14	9	9	7	6	53
2 – відома, застосовую, але з нестійким успіхом	10	17	10	10	8	8	63
3 – застосовую і маю позитивний результат	5	8	4	6	4	2	29
е) Комп'ютерне моделювання							
0 – невідома	3	5	7	4	4	5	28
1 – відома, але не застосовую	11	18	11	16	12	9	77
2 – відома, застосовую, але з нестійким успіхом	7	12	5	6	4	4	38
3 – застосовую і маю позитивний результат	4	7	4	2	2	1	20
є) Складання програм на мовах програмування							
0 – невідома	8	14	14	10	10	10	66
1 – відома, але не застосовую	11	17	11	16	10	7	72
2 – відома, застосовую, але з нестійким успіхом	3	7	2	1	1	1	15
3 – застосовую і маю позитивний результат	3	4	0	1	1	1	10
ж) Електронна скринька							
0 – невідома	0	0	0	0	0	0	0
1 – відома, але не застосовую	0	0	0	0	0	0	0
2 – відома, застосовую, але з нестійким успіхом	15	24	15	16	13	10	93
3 – застосовую і маю позитивний результат	10	18	12	12	9	9	70
з) Пошук інформації в мережі Інтернет							
0 – невідома	0	0	0	0	0	0	0
1 – відома, але не застосовую	0	0	0	0	0	0	0
2 – відома, застосовую, але з нестійким успіхом	12	20	12	12	10	9	75
3 – застосовую і маю позитивний результат	13	22	15	16	12	10	88
и) Створення сайту							
0 – невідома	3	4	4	3	2	2	18
1 – відома, але не застосовую	9	15	10	12	9	8	63
2 – відома, застосовую, але з нестійким успіхом	7	13	7	8	6	6	47
3 – застосовую і маю позитивний результат	6	10	6	5	5	3	35

Питання стосовно виявлення рівня володіння інформаційно-комунікаційними технологіями під час здійснення науково-дослідницької діяльності	Кількість студентів, які відповідали на запитання						
	ЖДУ	УМО	МДУ	ПНПУ	КПУ	ГНПУ	Всього
	25	42	27	28	22	19	
3. Де, на Вашу думку, використовують інформаційно-комунікаційні технології у Вашому закладі освіти?							
– в освітньому процесі	15	26	20	20	14	12	107
– у науково-дослідницькій роботі	15	27	18	16	12	10	98
– в управлінні ЗВО	16	28	19	17	13	11	104
4. Як часто Ви використовуєте інформаційно-комунікаційні технології в навчанні?							
– постійно	9	14	9	9	8	6	55
– достатньо часто	8	14	9	9	7	6	53
– дуже рідко	8	14	9	10	7	7	55
– практично не використовую	0	0	0	0	0	0	0
5. Чи допомагають Вам інформаційно-комунікаційні технології при навчанні в магістратурі?							
– так	14	21	14	15	12	10	86
– не зовсім	6	14	7	7	5	5	44
– ні	5	7	6	6	5	4	33
6. При вивченні яких дисциплін використовуються ІКТ?							
– усіх	12	22	15	13	10	9	81
– деяких	13	20	12	15	12	10	82
– не знаю	0	0	0	0	0	0	0
7. На яких заняттях Ви використовуєте ІКТ?							
– семінарських заняттях	11	19	10	10	10	8	68
– лекційних заняттях	14	27	15	14	12	9	91
– під час самостійної роботи	13	22	13	12	11	9	80
8. Якими інформаційно-комунікаційними порталами Ви користуєтесь для консультацій з науковим керівником при написанні науково-дослідницької роботи?							
– електронна скринька (e-mail)	25	42	27	28	22	19	163
– соціальні мережі	7	12	7	8	7	6	47
– програма "Skype", "Viber", "Telegram"	13	23	13	15	12	9	85
– програма "Відео-конференції"	7	13	6	5	6	5	42

Питання стосовно виявлення рівня володіння інформаційно-комунікаційними технологіями під час здійснення науково-дослідницької діяльності	Кількість студентів, які відповідали на запитання						
	ЖДУ	УМО	МДУ	ПНПУ	КПУ	ГНПУ	Всього
	25	42	27	28	22	19	
9. Чи використовуєте Ви інформаційно-комунікаційний потенціал Вашого закладу освіти при написанні науково-дослідницької роботи?							
– так	11	17	12	12	10	8	70
– ні	4	8	5	6	4	3	30
– інколи	10	17	10	10	8	8	63
10. Чи користуєтесь Ви електронними бібліотеками при написанні науково-дослідницької роботи? Якщо так, то вкажіть якими?							
– так	16	26	17	17	13	11	100
– інколи	5	9	5	6	5	4	34
– ні	4	7	5	5	4	4	29
11. Чи є ваші статті, інші публікації в репозитарії Вашого закладу освіти (електронному архіві)?							
– так	21	36	22	23	18	15	135
– ні	4	6	5	5	4	4	28
12. Чи приймаєте Ви участь в Інтернет-конференціях, вебінарах?							
– так	17	29	18	18	13	13	108
– ні	8	13	9	10	9	6	55
13. Чи вимагає Ваш керівник науково-дослідницької роботи обов'язкового мультимедійного супроводу результатів проведеного дослідження?							
– так	25	42	27	28	22	19	163
– ні	0	0	0	0	0	0	0
14. При написанні науково-дослідницької роботи яким джерелам інформації Ви надаєте перевагу під час підготовки до виступу на конференціях чи написанні статті?							
– знайденою за допомогою систем пошуку в мережі Internet	17	28	20	19	13	12	109
– знайденою в бібліотеці (електронний репозитарій)	15	24	15	13	11	9	87
– рекомендованою науковим керівником	13	26	21	18	14	11	103

Питання стосовно виявлення рівня володіння інформаційно-комунікаційними технологіями під час здійснення науково-дослідницької діяльності	Кількість студентів, які відповідали на запитання						
	ЖДУ	УМО	МДУ	ПНПУ	КПУ	ГНПУ	Всього
	25	42	27	28	22	19	
15. Оцініть свою підготовленість до проведення науково-дослідницької діяльності?							
– дуже добре	3	4	3	5	3	3	21
– добре	19	29	19	17	15	11	110
– не в повній мірі	3	9	5	6	4	5	32
16. Чи знаєте Ви, що таке об’єкт дослідження, предмет наукового дослідження?							
– так	21	33	22	23	18	16	133
– не зовсім	4	8	5	4	4	3	28
– не знаю	0	1	0	1	0	0	2

Додаток К

Результати анкетування щодо виявлення рівня володіння інформаційно-комунікаційними технологіями під час здійснення науково-дослідницької діяльності у здобувачів ЗВО (майбутніх керівників ЗО) (1 курс 2018-2019 н.р.)

Питання стосовно виявлення рівня володіння інформаційно-комунікаційними технологіями під час здійснення науково-дослідницької діяльності	Кількість студентів, які відповідали на запитання						
	ЖДУ	УМО	МДУ	ПНПУ	КПУ	ГНПУ	Всього
	5	43	27	42	25	25	
1. Чи знаєте Ви, що таке інформаційно-комунікаційні технології?							
– так	3	22	15	20	15	14	89
– не зовсім точно	2	17	9	17	7	9	61
– ні	0	4	3	5	3	2	17
2. Які інформаційно-комунікаційні технології Вам відомі?							
а) Робота в текстовому редакторі							
0 – невідома	0	0	0	0	0	0	0
1 – відома, але не застосовую	1	3	3	5	2	2	16
2 – відома, застосовую, але з нестійким успіхом	2	18	10	18	10	11	69
3 – застосовую і маю позитивний результат	2	22	14	19	13	12	82
б) Робота з електронними таблицями							
0 – невідома	0	0	0	0	0	0	0
1 – відома, але не застосовую	1	7	6	9	5	4	32
2 – відома, застосовую, але з нестійким успіхом	2	18	12	17	10	11	70
3 – застосовую і маю позитивний результат	2	18	9	16	10	10	65
в) Технологія опрацювання даних							
0 – невідома	1	5	5	4	4	4	23
1 – відома, але не застосовую	1	11	8	16	7	6	49
2 – відома, застосовую, але з нестійким успіхом	3	19	9	13	8	9	61
3 – застосовую і маю позитивний результат	0	8	5	9	6	6	34
г) Технології мультимедіа							
0 – невідома	0	0	0	0	0	0	0
1 – відома, але не застосовую	1	7	5	9	5	4	31
2 – відома, застосовую, але з нестійким успіхом	2	17	10	16	11	11	67
3 – застосовую і маю позитивний результат	2	19	12	17	9	10	69

Питання стосовно виявлення рівня володіння інформаційно-комунікаційними технологіями під час здійснення науково-дослідницької діяльності	Кількість студентів, які відповідали на запитання						
	ЖДУ	УМО	МДУ	ПНПУ	КПУ	ГНПУ	Всього
	5	43	27	42	25	25	
д) Технологія керування							
0 – невідома	1	5	9	9	6	8	38
1 – відома, але не застосовую	2	16	11	13	8	9	59
2 – відома, застосовую, але з нестійким успіхом	1	14	4	11	7	5	42
3 – застосовую і маю позитивний результат	1	10	3	9	4	3	30
е) Комп'ютерне моделювання							
0 – невідома	1	10	9	4	6	9	39
1 – відома, але не застосовую	2	23	9	26	13	10	83
2 – відома, застосовую, але з нестійким успіхом	1	7	7	9	4	4	32
3 – застосовую і маю позитивний результат	1	3	2	3	2	2	13
є) Складання програм на мовах програмування							
0 – невідома	1	18	16	15	11	13	74
1 – відома, але не застосовую	2	18	9	20	10	9	68
2 – відома, застосовую, але з нестійким успіхом	1	4	2	5	3	2	17
3 – застосовую і маю позитивний результат	1	3	0	2	1	1	8
ж) Електронна скринька							
0 – невідома	0	0	0	0	0	0	0
1 – відома, але не застосовую	1	10	8	11	7	6	43
2 – відома, застосовую, але з нестійким успіхом	2	18	9	17	9	9	64
3 – застосовую і маю позитивний результат	2	15	10	14	9	10	60
з) Пошук інформації в мережі Інтернет							
0 – невідома	0	0	0	1	0	0	1
1 – відома, але не застосовую	1	4	2	4	2	1	14
2 – відома, застосовую, але з нестійким успіхом	2	18	12	18	10	11	71
3 – застосовую і маю позитивний результат	2	21	13	19	13	13	81
и) Створення сайту							
0 – невідома	1	8	8	11	6	7	41
1 – відома, але не застосовую	2	18	11	19	11	9	70
2 – відома, застосовую, але з нестійким успіхом	1	12	5	7	5	6	36
3 – застосовую і маю позитивний результат	1	5	3	5	3	3	20

Питання стосовно виявлення рівня володіння інформаційно-комунікаційними технологіями під час здійснення науково-дослідницької діяльності	Кількість студентів, які відповідали на запитання						
	ЖДУ	УМО	МДУ	ПНПУ	КПУ	ГНПУ	Всього
	5	43	27	42	25	25	
3. Де, на Вашу думку, використовують інформаційно-комунікаційні технології у Вашому закладі освіти?							
– в освітньому процесі	3	25	17	24	15	14	98
– у науково-дослідницькій роботі	2	21	12	19	13	13	80
– в управлінні ЗВО	3	26	16	21	15	14	95
4. Як часто Ви використовуєте інформаційно-комунікаційні технології в навчанні?							
– постійно	2	15	8	12	8	9	54
– достатньо часто	1	13	10	14	8	7	53
– дуже рідко	2	15	9	16	9	9	60
– практично не використовую	0	0	0	0	0	0	0
5. Чи допомагають Вам інформаційно-комунікаційні технології при навчанні в магістратурі?							
– так	2	16	10	18	10	9	65
– не зовсім	2	14	9	13	8	9	55
– ні	1	13	8	11	7	7	47
6. При вивченні яких дисциплін використовуються ІКТ?							
– усіх	2	23	14	15	10	13	77
– деяких	3	17	11	21	12	10	74
– не знаю	0	3	2	6	3	2	16
7. На яких заняттях Ви використовуєте ІКТ?							
– семінарських заняттях	2	18	9	15	10	10	64
– лекційних заняттях	1	24	10	13	10	10	68
– під час самостійної роботи	2	22	14	21	13	13	85
8. Якими інформаційно-комунікаційними порталами Ви користуєтесь для консультацій з науковим керівником при написанні науково-дослідницької роботи?							
– електронна скринька (e-mail)	4	33	19	31	18	19	124
– соціальні мережі	2	12	7	12	7	7	47
– програма "Skype", "Viber", "Telegram"	1	13	7	11	6	8	46
– програма "Відео-конференції"	1	11	6	7	6	6	37

Питання стосовно виявлення рівня володіння інформаційно-комунікаційними технологіями під час здійснення науково-дослідницької діяльності	Кількість студентів, які відповідали на запитання						
	ЖДУ	УМО	МДУ	ПНПУ	КПУ	ГНПУ	Всього
	5	43	27	42	25	25	
9. Чи використовуєте Ви інформаційно-комунікаційний потенціал Вашого закладу освіти при написанні науково-дослідницької роботи?							
– так	2	18	11	17	10	10	68
– ні	1	10	7	8	6	5	37
– інколи	2	15	9	17	9	10	62
10. Чи користуєтесь Ви електронними бібліотеками при написанні науково-дослідницької роботи? Якщо так, то вкажіть якими?							
– так	1	12	7	10	6	7	43
– інколи	2	14	9	14	8	8	55
– ні	2	17	11	18	11	10	69
11. Чи є ваші статті, інші публікації в репозитарії Вашого закладу освіти (електронному архіві)?							
– так	2	17	9	15	10	10	63
– ні	3	26	18	27	15	15	104
12. Чи приймаєте Ви участь в Інтернет-конференціях, вебінарах?							
– так	2	15	7	13	7	10	54
– ні	3	28	20	29	18	15	113
13. Чи вимагає Ваш керівник науково-дослідницької роботи обов'язкового мультимедійного супроводу результатів проведеного дослідження?							
– так	4	27	17	19	17	18	102
– ні	1	16	10	23	8	7	65
14. При написанні науково-дослідницької роботи яким джерелам інформації Ви надаєте перевагу під час підготовки до виступу на конференціях чи написанні статті?							
– знайденою за допомогою систем пошуку в мережі Internet	2	18	12	18	11	9	70
– знайденою в бібліотеці (електронний репозитарій)	3	18	10	14	9	10	64
– рекомендованою науковим керівником	2	26	20	24	17	16	105

Питання стосовно виявлення рівня володіння інформаційно-комунікаційними технологіями під час здійснення науково-дослідницької діяльності	Кількість студентів, які відповідали на запитання						
	ЖДУ	УМО	МДУ	ПНПУ	КПУ	ГНПУ	Всього
	5	43	27	42	25	25	
15. Оцініть свою підготовленість до проведення науково-дослідницької діяльності?							
– дуже добре	0	2	2	7	2	1	14
– добре	4	20	20	26	16	16	102
– не в повній мірі	1	21	5	9	7	8	51
16. Чи знаєте Ви, що таке об’єкт дослідження, предмет наукового дослідження?							
– так	3	23	15	23	16	10	90
– не зовсім	1	13	8	10	5	9	46
– не знаю	1	7	4	9	4	6	31

Додаток Л

Результати анкетування щодо виявлення рівня володіння інформаційно-комунікаційними технологіями під час здійснення науково-дослідницької діяльності у здобувачів ЗВО (майбутніх керівників ЗО) (2 курс 2018-2019 н.р.)

Питання стосовно виявлення рівня володіння інформаційно-комунікаційними технологіями під час здійснення науково-дослідницької діяльності	Кількість студентів, які відповідали на запитання						
	ЖДУ	УМО	МДУ	ПНПУ	КПУ	ГНПУ	Всього
	5	39	26	40	24	23	
1. Чи знаєте Ви, що таке інформаційно-комунікаційні технології?							
– так	4	27	18	29	17	18	113
– не зовсім точно	1	12	8	11	7	5	44
– ні	0	0	0	0	0	0	0
2. Які інформаційно-комунікаційні технології Вам відомі?							
а) Робота в текстовому редакторі							
0 – невідома	0	0	0	0	0	0	0
1 – відома, але не застосовую	0	0	0	0	0	0	0
2 – відома, застосовую, але з нестійким успіхом	1	10	7	12	7	6	43
3 – застосовую і маю позитивний результат	4	29	19	28	17	17	114
б) Робота з електронними таблицями							
0 – невідома	0	0	0	0	0	0	0
1 – відома, але не застосовую	0	0	0	0	0	0	0
2 – відома, застосовую, але з нестійким успіхом	2	12	9	14	8	8	53
3 – застосовую і маю позитивний результат	3	27	17	26	16	15	104
в) Технологія опрацювання даних							
0 – невідома	0	2	2	3	1	1	9
1 – відома, але не застосовую	1	5	6	9	5	5	31
2 – відома, застосовую, але з нестійким успіхом	2	20	11	16	10	9	68
3 – застосовую і маю позитивний результат	2	12	7	12	8	8	49
г) Технології мультимедіа							
0 – невідома	0	0	0	0	0	0	0
1 – відома, але не застосовую	0	0	0	0	0	0	0
2 – відома, застосовую, але з нестійким успіхом	2	12	8	13	8	8	51
3 – застосовую і маю позитивний результат	3	27	18	27	16	15	106

Питання стосовно виявлення рівня володіння інформаційно-комунікаційними технологіями під час здійснення науково-дослідницької діяльності	Кількість студентів, які відповідали на запитання						
	ЖДУ	УМО	МДУ	ПНПУ	КПУ	ГНПУ	Всього
	5	39	26	40	24	23	
д) Технологія керування							
0 – невідома	0	0	0	0	0	0	0
1 – відома, але не застосовую	1	8	6	12	8	8	43
2 – відома, застосовую, але з нестійким успіхом	2	16	11	16	7	8	60
3 – застосовую і маю позитивний результат	2	15	9	12	9	7	54
е) Комп'ютерне моделювання							
0 – невідома	0	2	3	3	2	4	14
1 – відома, але не застосовую	1	12	8	10	6	5	42
2 – відома, застосовую, але з нестійким успіхом	3	20	12	22	13	12	82
3 – застосовую і маю позитивний результат	1	5	3	5	3	2	19
є) Складання програм на мовах програмування							
0 – невідома	1	10	9	13	9	8	50
1 – відома, але не застосовую	2	13	8	17	8	7	55
2 – відома, застосовую, але з нестійким успіхом	1	11	6	7	4	6	35
3 – застосовую і маю позитивний результат	1	5	3	3	3	2	17
ж) Електронна скринька							
0 – невідома	0	0	0	0	0	0	0
1 – відома, але не застосовую	0	0	0	0	0	0	0
2 – відома, застосовую, але з нестійким успіхом	1	9	6	11	7	7	41
3 – застосовую і маю позитивний результат	4	30	20	29	17	16	116
з) Пошук інформації в мережі Інтернет							
0 – невідома	0	0	0	0	0	0	0
1 – відома, але не застосовую	0	4	2	5	1	1	13
2 – відома, застосовую, але з нестійким успіхом	2	10	7	11	7	6	43
3 – застосовую і маю позитивний результат	3	25	17	24	16	16	101
и) Створення сайту							
0 – невідома	0	0	0	0	0	0	0
1 – відома, але не застосовую	2	10	8	15	8	8	51
2 – відома, застосовую, але з нестійким успіхом	2	21	14	18	12	12	79
3 – застосовую і маю позитивний результат	1	8	4	7	4	3	27

Питання стосовно виявлення рівня володіння інформаційно-комунікаційними технологіями під час здійснення науково-дослідницької діяльності	Кількість студентів, які відповідали на запитання						
	ЖДУ	УМО	МДУ	ПНПУ	КПУ	ГНПУ	Всього
	5	39	26	40	24	23	
3. Де, на Вашу думку, використовують інформаційно-комунікаційні технології у Вашому закладі освіти?							
– в освітньому процесі	4	31	21	30	17	17	120
– у науково-дослідницькій роботі	4	34	22	32	20	18	130
– в управлінні ЗВО	4	30	20	30	16	17	117
4. Як часто Ви використовуєте інформаційно-комунікаційні технології в навчанні?							
– постійно	3	25	15	24	14	14	95
– достатньо часто	2	14	11	16	10	9	62
– дуже рідко	0	0	0	0	0	0	0
– практично не використовую	0	0	0	0	0	0	0
5. Чи допомагають Вам інформаційно-комунікаційні технології при навчанні в магістратурі?							
– так	4	32	22	32	19	20	129
– не зовсім	1	7	4	8	5	3	28
– ні	0	0	0	0	0	0	0
6. При вивченні яких дисциплін використовуються ІКТ?							
– усіх	4	30	20	27	15	16	112
– деяких	1	9	6	13	9	7	45
– не знаю	0	0	0	0	0	0	0
7. На яких заняттях Ви використовуєте ІКТ?							
– семінарських заняттях	4	31	17	28	17	17	114
– лекційних заняттях	5	39	25	38	24	21	152
– під час самостійної роботи	5	31	21	35	21	20	133
8. Якими інформаційно-комунікаційними порталами Ви користуєтесь для консультацій з науковим керівником при написанні науково-дослідницької роботи?							
– електронна скринька (e-mail)	5	39	26	40	24	23	157
– соціальні мережі	4	31	19	27	20	18	119
– програма "Skype", "Viber", "Telegram"	4	33	21	34	20	19	131
– програма "Відео-конференції"	4	25	17	26	16	17	105

Питання стосовно виявлення рівня володіння інформаційно-комунікаційними технологіями під час здійснення науково-дослідницької діяльності	Кількість студентів, які відповідали на запитання						
	ЖДУ	УМО	МДУ	ПНПУ	КПУ	ГНПУ	Всього
	5	39	26	40	24	23	
9. Чи використовуєте Ви інформаційно-комунікаційний потенціал Вашого закладу освіти при написанні науково-дослідницької роботи?							
– так	4	32	22	33	19	19	129
– ні	0	1	0	2	0	0	3
– інколи	1	6	4	5	5	4	25
10. Чи користуєтесь Ви електронними бібліотеками при написанні науково-дослідницької роботи? Якщо так, то вкажіть якими?							
– так	5	30	22	31	20	20	128
– інколи	0	6	3	6	3	2	20
– ні	0	3	1	3	1	1	9
11. Чи є ваші статті, інші публікації в репозитарії Вашого закладу освіти (електронному архіві)?							
– так	5	36	25	36	23	21	146
– ні	0	3	1	4	1	2	11
12. Чи приймаєте Ви участь в Інтернет-конференціях, вебінарах?							
– так	5	35	24	37	23	21	145
– ні	0	4	2	3	1	2	12
13. Чи вимагає Ваш керівник науково-дослідницької роботи обов'язкового мультимедійного супроводу результатів проведеного дослідження?							
– так	5	39	26	40	24	23	157
– ні	0	0	0	0	0	0	0
14. При написанні науково-дослідницької роботи яким джерелам інформації Ви надаєте перевагу під час підготовки до виступу на конференціях чи написанні статті?							
– знайденою за допомогою систем пошуку в мережі Internet	5	36	24	37	22	21	145
– знайденою в бібліотеці (електронний репозитарій)	4	33	20	34	20	18	129
– рекомендованою науковим керівником	5	37	22	33	23	20	140

Питання стосовно виявлення рівня володіння інформаційно-комунікаційними технологіями під час здійснення науково-дослідницької діяльності	Кількість студентів, які відповідали на запитання						
	ЖДУ	УМО	МДУ	ПНПУ	КПУ	ГНПУ	Всього
	5	39	26	40	24	23	
15. Оцініть свою підготовленість до проведення науково-дослідницької діяльності?							
– дуже добре	3	24	16	22	14	13	92
– добре	2	13	9	15	9	9	57
– не в повній мірі	0	2	1	3	1	1	8
16. Чи знаєте Ви, що таке об’єкт дослідження, предмет наукового дослідження?							
– так	4	32	21	31	20	18	126
– не зовсім	1	6	5	8	4	5	29
– не знаю	0	1	0	1	0	0	2

Додаток М

А Н К Е Т А № 3

визначення результативності управління науково-дослідницькою діяльністю майбутніх керівників закладів освіти науково-педагогічними працівниками

Мета: з'ясувати стан та рівень використання інформаційно-комунікаційних технологій у науково-дослідницькій діяльності майбутніх керівників закладів освіти.

Назва закладу вищої освіти, де працює респондент.

1. Як часто Ви використовуєте інформаційно-комунікаційні технології для планування, організації та підготовки звітності за результатами науково-дослідницької роботи здобувачів вищої освіти?

0 не використовую;
1 використовую іноді;
2 використовую постійно.

2. В якому обсязі Ви використовуєте ІКТ для пошуку необхідної літератури (Google Scholar, ЕБ НАПН України, репозитарій ЗВО)?

0 не використовую;
1 використовую іноді;
2 використовую постійно.

3. В якому обсязі Ви використовуєте ІКТ для проведення дистантних консультацій зі здобувачами вищої освіти (Veiber, Skype або інші)?

0 не використовую;
1 використовую не в повній мірі;
2 використовую постійно.

4. В якому обсязі Ви використовуєте ІКТ для проведення експериментальної частини дослідження, насампееред, опитування, тестування (Google Excel Forms або інші)?

0 не використовую;
1 використовую не в повній мірі;
2 використовую постійно.

5. В якому обсязі Ви використовуєте інформаційні технології для оформлення результатів педагогічного дослідження (спеціалізовані пакети)?

0 не використовую;
1 використовую не в повній мірі;
2 використовую постійно.

6. Чи берете Ви участь у проведенні фестивалів, Днів науки, гурткової роботи зі здобувачами вищої освіти?

0 не беру;
1 беру іноді;
2 беру на постійній основі.

7. Як часто Ви керуєте науково-дослідницькою діяльністю здобувачів вищої освіти?

0 не беру участь;
1 беру іноді;
2 беру на постійній основі.

8. Якою мірою Ви використовуєте ІКТ для підготовки та подання наукових публікацій (сервіси редагування, відстежування, автоматичні менеджери підготовки посилань і References)?

0 не використовую;
1 використовую не в повній мірі;
2 використовую постійно.

9. Чи розроблено у Вашому закладі вищої освіти автоматизовану інформаційну систему управління НДД?

10. Якою мірою Ви використовуєте хмарні технології для оцінювання рівня оприлюднення, розповсюдження і цитування наукової продукції (Google-Shcolar, Scopus, WOS)?

Щиро Вдячні Вам за участь в опитуванні.

Додаток Н

А Н К Е Т А № 4

визначення результативності управління науково-дослідницькою діяльністю майбутніх керівників закладів освіти науково-педагогічними працівниками

Мета: оцінити результативність застосування ІКТ в науково-дослідницькій діяльності здобувачів вищої освіти.

(*навпроти назви показника поставте відповідні бали: 1 бал – відома, застосовується іноді, 2 бали – відома, застосовується, але з перемінним успіхом, 3 бали – застосовується і є позитивний результат****):***

Показники	**Кількість балів**
1. Знання про написання наукових статей з допомогою інформації з електронних наукових бібліотек, електронних архівів	
2. Наявність системи знань про створення наукової публікації та розміщення її у електронних журналах	
3. Вміння використовувати комп'ютерні програми (робота з файлами, текстовим графічним редактором, антивірусними програмами, архіваторами)	
4. Результативність використання ІКТ у освітньому процесі, в позааудиторній роботі, в самостійній діяльності	
5. Оприлюднення наукових результатів у вигляді електронних ресурсів	
6. Уміння здійснювати збір, аналіз та систематизацію науково-дослідних даних	

Щиро Вдячні Вам за участь в опитуванні

Додаток П

Довідки про впровадження результатів дисертації

Міністерство освіти і науки України
ЖИТОМИРСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ ІВАНА ФРАНКА
(ЖДУ)
вул. В. Бердичівська, 40, м. Житомир, 10008, телефон /факс (0412) 43-14-17
E-mail: zu@zu.edu.ua Web: www.zu.edu.ua
код ЄДРПОУ 02125208

26.06.2020 № 1/746-1 на № _____ від _____

ДОВІДКА
про впровадження результатів дисертаційного дослідження
Гавриловського Сергія Олексійовича на тему:
«Управління науково-дослідницькою діяльністю майбутніх керівників закладів освіти засобами інформаційно-комунікаційних технологій в умовах магістратури»
на здобуття наукового ступеня доктора філософії
за спеціальністю 011 Науки про освіту

Результати дисертаційного дослідження Гавриловського Сергія Олексійовича за темою «Управління науково-дослідницькою діяльністю майбутніх керівників закладів освіти засобами інформаційно-комунікаційних технологій в умовах магістратури» впроваджувались в освітній процес Житомирського державного університету імені Івана Франка впродовж 2017-2020 рр. У процесі експерименту, за допомогою проведеного опитування здобувачів вищої освіти Житомирського державного університету імені Івана Франка спеціальності 073 «Менеджмент» освітньо-професійної програми «Управління навчальним закладом», був вивчений стан управління науково-дослідницької діяльності майбутніх менеджерів закладів освіти засобами інформаційно-комунікаційних технологій.

У результаті дослідження була впроваджена модель управління науково-дослідницькою діяльністю засобами інформаційно-комунікаційних технологій та в межах навчальної дисципліни «Методологія наукових досліджень» прочитано низку лекцій на тему «Організація та проведення науково-дослідницької роботи з майбутніми керівниками закладів освіти в умовах магістратури», що сприяло підвищенню ефективності управління вказаної діяльності за такими параметрами: використання сучасних інформаційних технологій у консультуванні, керівництві та контролі в ході управління наукового дослідження здобувачів освіти, розвивати саморозвиток молодих науковців, формуючи такі важливі навички, як самостійність мислення, збагачення потенціалу знань, створення нових інноваційних ідей тощо.

Зроблені висновки в процесі роботи свідчать про високий науковий рівень виконаного дисертаційного дослідження, його вагому теоретичну та практичну значущість, що можуть використовуватися науковими керівниками закладів вищої освіти у процесі навчання, наукового дослідження, а також для розробки методичних рекомендацій та посібників.

Довідка про впровадження результатів дисертаційного дослідження обговорена і затверджена на засіданні кафедри педагогіки, професійної освіти та управління освітніми закладами (протокол № 17 від 25 червня 2020 року).

Завідувач кафедри педагогіки, професійної
освіти та управління освітніми закладами,
доктор педагогічних наук, професор О. Є. Антонова

Проректор з наукової та міжнародної роботи
Житомирського державного університету
імені Івана Франка,
кандидат економічних наук, доцент Т. В. Боцян

Н А П Н України

ДЕРЖАВНИЙ ЗАКЛАД ВИЩОЇ ОСВІТИ
«УНІВЕРСИТЕТ МЕНЕДЖМЕНТУ ОСВІТИ»
(ДЗВО «У М О»)

вул. Січових Стрільців, 52-а, м. Київ, 04053 ; тел. (044) 484-10-96, (044) 481-38-00
E-mail: rector@umo.edu.ua; web: umo.edu.ua
Код ЄДРПОУ 35830447

16. 06. 22 № 01-02/180 На № _____ від _____

Довідка
про впровадження результатів дисертаційного дослідження Гавриловського Сергія Олексійовича з теми «Управління науково-дослідницькою діяльністю майбутніх керівників закладів освіти засобами інформаційно-комунікаційних технологій в умовах магістратури» здобувача наукового ступеня доктора філософії за спеціальністю – 011 Освітні, педагогічні науки (Науки про освіту)

Видана Гавриловському Сергію Олексійовичу, здобувачу третього (наукового) рівня вищої освіти кафедри професійно-педагогічної, спеціальної освіти, андрагогіки та управління Житомирського державного університету імені Івана Франка про те, що ним в 2017-2020 рр. шляхом опитування, бесід, анкетування та тестування керівників закладів освіти, а також здобувачів вищої освіти другого (магістерського) рівня спеціальності 073 «Менеджмент», освітньо-професійної програми «Управління навчальним закладом», вивчено стан управління науково-дослідницькою роботою майбутніх керівників закладів освіти в умовах магістратури.

Також Гавриловським С. О. був прочитаний спецкурс «Організація та проведення науково-дослідницької роботи з майбутніми керівниками закладів освіти в умовах магістратури» та тренінг «Управління науково-дослідницькою роботою майбутніх керівників закладів освіти в умовах магістратури» для здобувачів вищої освіти другого (магістерського) рівня

спеціальності 073 «Менеджмент», освітньо-професійної програми «Управління навчальним закладом».

Результати дисертаційного дослідження «Управління науково-дослідницькою діяльністю майбутніх керівників закладів освіти засобами інформаційно-комунікаційних технологій в умовах магістратури» Гавриловського С. О. впроваджено у діяльність кафедри педагогіки, адміністрування та соціальної роботи ННІМП ДЗВО «Університет менеджменту освіти».

Використання результатів дисертаційного дослідження Гавриловського С. О. підтверджує їх ефективність і дає підставу для позитивної оцінки та рекомендації про подальше їх використання в системі управління закладами вищої освіти.

Довідка видана для пред'явлення у спеціалізовану вчену раду за місцем захисту дисертаційного дослідження.

Ректор ДЗВО «Університет менеджменту освіти» Микола КИРИЧЕНКО

підпис Кириченка М.М.
ЗАСВІДЧУЮ:
Нач.від.роботи з персоналом

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
МАРІУПОЛЬСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
просп. Будівельників, 129-а, м. Маріуполь, 87548: тимчасове місцезнаходження пр. Повітрофлотський, 31, м. Київ, 03037
Телефон: (0629) 58-75-90, (0629) 58-75-91 E-mail: info@mdu.in.ua, сайт: http://mdu.in.ua, код згідно з ЄДРПОУ 26593428

13 жовтня 2022р. № 01-32/468 На № _____ від _____20__р.

ДОВІДКА
про впровадження результатів дисертаційного дослідження
«Управління науково-дослідницькою діяльністю майбутніх
керівників закладів освіти засобами інформаційно-комунікаційних
технологій в умовах магістратури»
на здобуття наукового ступеня доктора філософії
за спеціальністю 011 Освітні, педагогічні науки (Науки про освіту)
ГАВРИЛОВСЬКОГО Сергія Олексійовича

Результати дисертаційного дослідження Гавриловського Сергія Олексійовича були апробовані впродовж 2017-2020 рр. у Маріупольському державному університеті шляхом упровадження моделі «Управління науково-дослідницькою діяльністю майбутніх керівників закладів освіти засобами інформаційно-комунікаційних технологій в умовах магістратури» та авторського спецкурсу «Організація та проведення науково-дослідницької роботи з майбутніми керівниками закладів освіти в умовах магістратури» й методичних рекомендацій до нього в освітній процес на другому (магістерському) рівні вищої освіти спеціальності 073 «Менеджмент» освітньо-професійної програми «Управління закладом загальної середньої освіти». Також дисертантом було проведено дослідження у межах сформованої вибірки, а саме: констатувального, формувального етапів педагогічного експерименту упродовж 2017–2020 рр. серед здобувачів другого (магістерського) рівня вищої освіти спеціальності 073 «Менеджмент» освітньо-професійної програми «Управління закладом загальної середньої освіти».

Впровадження розробок Гавриловського С.О. дало змогу урізноманітнити навчання здобувачів вищої освіти, сприяло розширенню та поглибленню знань майбутніх керівників закладів освіти про особливості управління науково-дослідницькою діяльністю засобами інформаційно-комунікаційних технологій.

У ході практичної апробації результатів дослідження встановлено, що матеріали дисертаційної роботи є актуальними, мають вагоме теоретичне і практичне значення та можуть бути рекомендовані для впровадження у практику підготовки майбутніх керівників закладів освіти.

Проректор
з науково-педагогічної роботи Тетяна МАРЕНА

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ПОЛТАВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ПЕДАГОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
імені В. Г. КОРОЛЕНКА
вул. Остроградського, 2 м. Полтава, 36003, тел. (0532) 52-58-67
E-mail: allmail@pnpu.edu.ua код ЗКПО 31035253

08.06.2022 № 914/01-38/57 на № _____ від _____

ДОВІДКА
про впровадження результатів дисертаційної роботи здобувача
наукового ступеня доктора філософії
Гавриловського Сергія Олексійовича
за темою «Управління науково-дослідницькою діяльністю майбутніх керівників закладів освіти в умовах магістратури засобами інформаційно-комунікаційних технологій» зі спеціальності 011 Освітні, педагогічні науки (Науки про освіту)

Професійні обов'язки сучасного менеджера освіти необхідно здійснювати в умовах постійних трансформаційних змін в системі освіти і невизначеності, що вимагають оперативного координування і прийняття нестандартних рішень, мотивують його до визначення проблеми, пошуку і знаходження необхідної інформації; формулювання гіпотези як складової для прийняття певного рішення. В руслі сформульованих проблемних зон необхідний досвід проведення науково-дослідницької діяльності, насамперед, виявлення логічних зв'язків між предметами, явищами, діями; встановлення відповідних закономірностей в сукупності неоднорідних відомостей; налагодження взаємозв'язків з різносторонніми галузями науки, конструювання та проєктування моделей об'єктів інформаційного та освітнього середовища закладу освіти. Науково-дослідницька робота потребує досить розвинутого когнітивного розвитку, що поєднує уміння аналізувати, виокремлювати частини, фрагменти невирішених ланок функціонування певного явища, події, синтезувати та приймати оціночне судження щодо зазначеного явища, дії, вчинку, процесу.

В рамках зазначеної проблематики дисертаційного дослідження Сергієм Гавриловським розроблено та впроваджено спеціалізований курс «Організація

та проведення науково-дослідницької роботи з майбутніми керівниками закладів освіти в умовах магістратури»; здійснено методичне забезпечення впровадження зазначеного курсу, а саме, сформовано змістові модулі програми, що включають лекційно-семінарську форми проведення занять, представлено форми самостійної роботи, засоби поточного та підсумкового контролю знань.

Проведення та поглиблення методичного впливу здійснювалося на основі розроблених «Методичних рекомендацій щодо організації проведення науково-дослідницької роботи майбутніх керівників закладів освіти в умовах магістратури».

Результати наукового дослідження апробовано в освітньому процесі Полтавського національного педагогічного університету імені В. Г. Короленка, в якому приймали участь здобувачі другого (магістерського) рівня вищої освіти спеціальності 073 Менеджмент, освітньо-професійної програми «Менеджмент (Управління навчальним закладом)» – учасники констатувального та формувального етапів зазначеного наукового дослідження.

Використання в освітньому процесі спеціалізованого курсу та методичного забезпечення проведення науково-дослідницької діяльності сприяє та активізує науково-дослідницьку діяльність майбутніх керівників закладів освіти, формує здатність та готовність до прийняття науково зважених та мотиваційно обґрунтованих рішень, що формують обов'язковий елемент професійної компетентності майбутнього фахівця управлінської сфери освітньої галузі.

На наше переконання, наукові результати дисертаційного дослідження мають практичну значущість у підготовці майбутніх керівників закладів освіти до професійної діяльності, що дає підстави рекомендувати їх до подальшого впровадження в освітній процес закладів вищої освіти.

Ректор Марина ГРИНЬОВА

Міністерство освіти і науки України
Полтавський національний педагогічний університет імені В.Г. Короленка
Ідентифікаційний код 31035253

Класичний Приватний Університет

Україна, 69002 м. Запоріжжя, Жуковського, 70 "Б"
тел. (061) 787-33-96
(061) 764-67-50
факс (061) 228-07-78

Classic Private University

70 "B", Zhukovskogo st., 69002 Zaporizhja, UKRAINE
tel. (061) 787-33-96
(061) 764-67-50
fax (061) 228-07-78

№ 821 "20" 10 2021 р.

ДОВІДКА
про впровадження в освітній процес
Класичного приватного університету (м. Запоріжжя)
результатів дослідження **«Управління науково-дослідницькою діяльністю майбутніх керівників закладів освіти засобами інформаційно-комунікаційних технологій в умовах магістратури»**
на здобуття наукового ступеня доктора філософії
за спеціальністю – 011 Науки про освіту
Гавриловського Сергія Олексійовича

Апробація запропонованої автором моделі, метою функціонування якої є забезпечення розвитку позитивної динаміки управління науково-дослідницькою діяльністю майбутніх менеджерів управління засобами інформаційно-комунікаційних технологій в умовах магістратури та практичне впровадження результатів дисертаційної роботи Гавриловського Сергія Олексійовича на тему «Управління науково-дослідницькою діяльністю майбутніх керівників закладів освіти засобами інформаційно-комунікаційних технологій в умовах магістратури» здійснювалося у Класичному приватному університеті впродовж 2018–2020 рр.

В освітньому процесі закладу вищої освіти було використано науково-методичні матеріали щодо управління науково-дослідницькою діяльністю майбутніх керівників закладів освіти, що сприяло глибшому розумінню учасниками освітнього процесу таких понять, як «управління науково-дослідницькою діяльністю», «інформаційно-комунікаційні технології».

Прикладні розробки дослідника сприяли вдосконаленню управління науково-дослідницькою діяльністю майбутніх керівників закладів освіти завдяки запропонованим автором інноваційним підходам до використання інформаційно-комунікаційних технологій у сучасному освітньому процесі

вищої школи.

Проведення педагогічного експерименту засвідчило перспективність та дієвість використання запропонованих Гавриловським С. О. змін в освітньому процесі підготовки майбутніх керівників закладів освіти, належний науковий рівень виконаного дослідження, його теоретичну та практичну значущість.

Викладені наукові результати дослідження дають можливість стверджувати про виконання мети і завдань, поставлених перед здобувачем наукового ступеня.

Вважаємо, що результати дослідження Гавриловського С. О. та розроблені шляхи вдосконалення управління науково-дослідницькою діяльністю є актуальними, мають практичну значущість, а відтак їх доцільно впроваджувати у практику закладів вищої освіти, які здійснюють підготовку майбутніх керівників закладів освіти.

Ректор
Класичного приватного університету Віктор Огаренко

Міністерство освіти і науки України

ГЛУХІВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ПЕДАГОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ІМЕНІ ОЛЕКСАНДРА ДОВЖЕНКА

вул. Києво-Московська, 24, м. Глухів, Сумська обл., 41400,
тел.: (05444) 2-34-27, факс: (05444) 2-34-74
e-mail: gnpuoffice@gmail.com
код ЄДРПОУ 02125527

Ministry of Education and Science of Ukraine

OLEKSANDR DOVZHENKO HLUKHIV NATIONAL PEDAGOGICAL UNIVERSITY

24, Kyevo-Moskovska st., Hlukhiv, Sumy region, Ukraine, 41400
tel. +38 (05444) 2-34-27, fax +38 (05444) 2-34-74
e-mail: gnpuoffice@gmail.com
USREOU code 02125527

від 21. 10. 2022 р. № 1363 На № _____ від _____ 20___ р.

ДОВІДКА

про впровадження результатів дисертаційної роботи «Управління науково-дослідницькою діяльністю майбутніх керівників закладів освіти в умовах магістратури засобами інформаційно-комунікаційних технологій»
здобувача наукового ступеня доктора філософії
ГАВРИЛОВСЬКОГО СЕРГІЯ ОЛЕКСІЙОВИЧА
зі спеціальності 011 Освітні, педагогічні науки (Науки про освіту)

Результати дисертаційної роботи Гавриловського Сергія Олексійовича на тему «Управління науково-дослідницькою діяльністю майбутніх керівників закладів освіти в умовах магістратури засобами інформаційно-комунікаційних технологій» упроваджувалися в освітній процес Глухівського національного педагогічного університету імені Олександра Довженка, здобувачі освіти якого (спеціальність 073 «Менеджмент», освітньо-професійної програми «Управління закладом освіти»), приймали участь в проведенні зазначеного дослідження в складі сформованої вибірки, а саме, констатувального, формувального етапів педагогічного експерименту упродовж 2017–2020 рр. (посилання на гугл-форму: https://forms.gle/cDeJx6mgZvvjGdFD7).

На основі одержаних результатів анкетування респондентів встановлено рівні володіння інформаційно-комунікаційних технологій в науково-дослідницькій діяльності майбутніх керівників закладів освіти в умовах магістратури; визначено сучасні інформаційно-аналітичні інструменти, що застосовуються в управлінні науково-дослідницькою діяльністю майбутніх керівників закладів освіти; розроблено модель управління науково-дослідницькою діяльністю майбутніх керівників закладів освіти в умовах магістратури; визначено та експериментально перевірено структурні компоненти і критерії оцінювання результативності розробленої моделі.

Матеріали курсу «Організація та проведення науково-дослідницької роботи з майбутніми керівниками закладів освіти в умовах магістратури» були впровадженні під час викладання освітнього компоненту «Методологія і методи наукових досліджень» та організації проходження науково-дослідньцької практики з написання магістерської роботи.

Для методичного забезпечення науково-дослідницької діяльності майбутніх керівників освітньої сфери Гавриловським С. О. було визначено організаційно-технологічні умови управління науково-дослідницькою діяльністю майбутніх керівників закладів освіти в умовах магістратури (посилання на розміщення спецкурсу: http://eprints.zu.edu.ua/33951/ та методичних рекомендацій: http://eprints.zu.edu.ua/33950/ на сайті ЖДУ імені Івана Франка).

Методичне забезпечення управління науково-дослідницькою діяльністю здобувачів другого (магістерського) рівня, майбутніх керівників закладів освіти, постійно узгоджується та координується з урахуванням та вивченням педагогічних аспектів зазначеного педагогічного дослідження.

Розроблена автором структурно-змістова модель управління науково-дослідницькою діяльністю майбутніх керівників закладів освіти є продовженням обґрунтування теоретичних, інформаційних та методичних положень і закономірно знайшла повноправне втілення в практику роботи закладу вищої освіти.

Ефективність результатів дослідження, обґрунтованість наукових підходів, змістовність, методична доцільність та апробація результатів наукового дослідження Сергія Гавриловського дозволяє рекомендувати їх до використання в освітньому процесі закладів вищої освіти.

Основні положення і результати були обговорені та схвалені на засіданні кафедри педагогіки, психології, соціальної роботи та менелжменту (протокол № 3 від 18 жовтня 2022 р.).

Ректор Олександр КУРОК